דבר

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל

יום שישי, י"ב בתשרי תשמ"ט, 23 בספטמבר 1988 ● גליון 19527

היום 60 עמודים כולל „דבר־השבוע" ● המחיר –2. ש"ח (כולל מע"מ), באילת 1.74 ש"ח

היום בדבר

רקטה זה רק קטע. בחירות 88. מאחורי הקלעים: רייגן ובגין. אחרי החגים. דמיון מזרחי. מסלול לטיול. טלוויזיה. תרבות. „משא' לספרות.

חיים הרצוג, סם לואיס, חיים גורי, אמנון דנקנר, נסים קלדרון, יורם פרי, אמיר אורן, טלי זלינגר, נתן רוטנשטרייך, דני רובינשטיין, שמעון וייס, צבי אילן, ורדה צימרמן, שלמה גינוסר, יעל גורי, „אקונומיסט", מושיק.

מזג האויר

(ע). – עוד ירידה קלה בטמפרטורות. ירושלים: 20־30, רמת הגולן: 19־31, חיפה: 20־31, טבריה: 20־31, נצרת: 21־34, עפולה: 19־33, השומרון: 21־31, תל אביב: 22־30, נמל התעופה לוד: 20־31, יריחו: 22־38, עזה: 24־29, באר שבע: 22־34, אילת: 25־40.

כל הצבא ו־100 אלף תושבי לוד ורמלה יחוסנו נגד ה„פוליו" ● ,עדיין לא מגיפה'

מאת חיים ביאור, טלי זלינגר, אריאלה ראובני ויוסי ליברביץ, סופרי „דבר"

כל חיילי צה"ל יחוסנו נגד נגיף הפוליו. בשלב ראשון יחוסנו חיילים המשרתים בבסיסים באזורים שבהם נתגלה הנגיף וכן חיילים המתגוררים באזורים אלה.

כ־100 אלף תושבי רמלה, לוד וישובי הסביבה, מתינוקות בני יומם ועד בני 40 יחוסנו מהיום נגד הנגיף, לאחר שבבדיקות שנערכו במי ביוב בשכונת הרכבת בלוד נמצאו נגיפים אלימים.

אתמול כבר חוסנו 600 תינוקות עד גיל חודשיים בתחנות טיפת חלב ברמלה ובלוד.

מבצע החיסון בנפת רמלה־לוד יימשך גם ערב חג הסוכות והוא ייעשה ע"י שלוש טיפות דרך הפה. למרות הגילויים של נגיפים אלימים בלוד ממשיך מנכ"ל משרד הבריאות, פרופ' יורם לס, להדגיש, שאין מדובר במגיפה, אלא בהתפרצות מקומית בלבד. יצויין, כי בחודש שחלף אובחנו 12 מקרי הידבקות מנגיף הפוליו, מהם 10 מקרים בנפת חדרה, מקרה אחת בקריית־גת ואחד בעכו.

שרת הבריאות שושנה ארבלי־אלמוזלינו תבעה אתמול מראשי רשויות מקומיות בנפת חדרה לגלות „אחריות אישית לגבי מצב התברואה והביוב בישוביהן". היא הוסיפה, כי „לא ייתכן להתריש לנוכח הסכנה של מחלות ויהומיות וביניהן הפוליו". ברעתה לדרוש מראש הממשלה, בתפקידו כשר הפנים, שיקצה משאבים מיוחדים לטיפול בנפגעי התברואה והביוב ברחבי הארץ.

בנפת חדרה חוסנו אתמול כ־30 אלף תלמידים. היום יחוסנו 20 אלף תלמידים נוספים. למוקד החיסון בלשכת הבריאות בחדרה הגיעו פניות של מאות אנשים המתגוררים מחוץ לנפה. לכולם נאמר, שאין צורך לחסנם.

חילופי האשמות

התפרצות הפוליו כבר גורמת לחילופי האשמות בין שרת הבריאות לראשי מועצות מקומיות. בדיון שהתקיים אתמול בלשכת ראש עיריית חדרה על הטיפול במפגעים התברואתיים שגרמו למחלה, האשימה שרת הבריאות את הרשויות המקומיות, כי לא עשו די במשך השנים לטיפול במפגעי התברואה השונים, לרבות בליקויי מערכות הביוב ואגני החמצון. היא איימה להגיש תביעות משפטיות נגד ראשי מועצות, שלא ימלאו אחר הוראות וצווים של משרד הבריאות.

ראש מועצת אור עקיבא, שלום שבתאי, וראש מועצת פרדס־חנה שלום ברזילי, תקפו את משרד הבריאות ואמרו, כי במשך שנים התריעו על מפגעים תברואתיים, אך פניותיהם נפלו על אוזניים ערלות. שלום ברזילי קרא להקים ועדת חקירה ממלכתית בפרשת הפוליו. „אם שרת הבריאות טוענת שלא עשינו די, אנו מוכנים לעמוד על כך לדין. מטילים עלינו אחריות, אך לא דואגים לתת לנו תקציבים מתאימים".

בשלב זה איבדה שרת הבריאות את קור רוחה וטענה, שחוצפה היא להאשים את משרד הבריאות, לאחר מה שעשה לטובת האיזור. גם ראשי הרשויות המקומיות הערביות – ג'ת ואום אל פאחם – התלוננו, כי התריעו בפני משרדי הממשלה על המצב התברואתי החמור בישוביהם, אך לא נעשה דבר לעזרתם.

עוד מקרה פוליו – בזכרון

מקרה פוליו נוסף התגלה ערב יום הכיפורים בזכרון־יעקב, ובעקבותיו הוחלט לחסן את כל תושבי האיזור עד גיל 40. החולה היא אשה בת 33 מזכרון־יעקב, שאושפזה במחלקה הנוירולוגית בבית־החולים 'הלל יפה' בחדרה עם סימנים קליניים למחלת הפוליו.

האשה, שמצבה מוגדר כקל, סובלת מחום גבוה וחולשה בגפיים.

הבדיקות המעבדתיות טרם אישרו סופית כי מדובר בפוליו.

מקרה נוסף זה גורם תחושת חרדה בקרב תושבי האיזור. ללשכת המידע של משרד הבריאות מגיעות פניות רבות של תושבים שהחלו, לדבריהם, לגלות סימני חרדה עקב ריבוי המקרים והחיסונים ההמוניים.

נבדקת כל מערכת הביוב

משרד הבריאות עורך בימים אלה ניסור של מערכת הביוב בכל הארץ

(המשך בעמוד 2)

עשרות ילדים לקו בנגיף חדש: אידנו

מאת יוסי ליברוביץ', סופר „דבר" בגליל המערבי

עשרות ילדים תושבי הקריות, נזקקו לאחרונה לטיפול בחדרי המיון בבתי החולים באיזור חיפה ובמרפאות קופת־חולים לאחר שנתגלו אצלם דלקות בדרכי נשימה, הנגרמות ע"י נגיף.

הרופא המחוזי של משרד הבריאות באיזור חיפה, ד"ר שמואל רשפון, קבע, כי בבדיקות שנערכו במעבדה הווירולוגית בבית־החולים רמב"ם נקבע, כי מדובר בנגיף ששמו „אידנו" שביטויו אצל ילדים הוא חום גבוה וממושך, דלקת עיניים ויהום בדרכי הנשימה.

מתוך העשרות הרבות שלקו במחלה, אושפזו שני ילדים בבית החולים 'כרמל' בחיפה, לאחר שאובחנה אצלם דלקת ראות.

ד"ר רשפון טוען, כי נגד נגיף זה אין כל תרופה ספיציפית, והמחלה עוברת מעצמה. רופאים נתנו לילדים תרופות הרגעה, והורו להם להרבות בשתיה ולנוח.

עיקרן תחילה

- „הבאתי הצעות מעניינות" – אמר שוורנאדזה בבואו לשיחות בארה"ב / עמ' 2
- אין בעל בית – מבהיר צדיק בינו למקורביו ומתפטר מבל"ל / עמ' 3
- 15 שנה למלחמת יום כיפור – „נעשה ככל שביכולת אנוש למנוע הפתעה נוספת" / עמ' 3
- בחירות 88: 14 רשימות מתוך 57 הוגשו לוועדת הבחירות המרכזית / עמ' 3

תוספת 20% לבכירים ורק 5% לשכירים

מאת אמנון אמר, סופר הכלכלי של „דבר" בירושלים

שכרם של הבכירים במשק יגדל בחודש הבא ביותר מ־20 אחוז. זאת, לאחר עדכון בשיעור 10.6 אחוזים שבוצע בשכרם בחודש אפריל. שיעורה המדוייק של התוספת טרם נקבע, והוא ייקבע סופית לאחר פירסום המדד הקרוב.

כל שאר השכירים במשק יאלצו להסתפק בחודש הבא בתוספת יוקר של כחמישה אחוזים בלבד.

לאחר העדכון יסתכם שכרו החודשי של הנשיא בכ־11,300 ש"ח, ראש הממשלה ישתכר כ־6,500 ש"ח בחודש ושכרם של שרי הממשלה יגיע לכ־5,800 ש"ח.

שכר השופטים ינוע בין 6,000 ל־11,300 ש"ח לחודש.

המערך בחר בדולב

מאת יקיר צור, סופר „דבר"

קריינית הטלוויזיה הישראלית, ענת דולב, תשמש כקריינית בשידורי הבחירות של המערך.

על כך הוחלט אתמול במטה ההסברה של המערך. דולב נבחרה מבין 20 קריינִיות שהגישו את מועמדותן. היא תגיש קטעי קישור וחדשות. ענת דולב, בת 25, שירתה כקריינית בגלי־צה"ל ושימשה כמגישת „מבט לחדשות" והתוכנית „עד פופ".

בניגוד לעבר, הוחלט הפעם שאת המסרים הפוליטיים של המערך יגישו פוליטיקאים ולא מגישים מקצועיים.

3 התנחלויות ארעיות יוקמו בשטחים בסוכות

מאת אוריאל בריקמן סופר „דבר"

מועצת יש"ע החליטה על הקמת שלוש התנחלויות־„הזימום" בחול־המועד סוכות באיזור בנימין ושומרון.

על־פי התוכנית יישלחו שני גרעיני ישובים לאיזור בנימין ואחד לאיזור שומרון וישהו במקום ימים אחדים ל„צורך התעוררות" הצהרת כוונות להתיישב במקומות אלה.

במועצת יש"ע עדיין מתלבטים, אם להשיג את אישור צה"ל להתנחלויות אלה.

המקומות שנבחרו ל'התנחלויות הזימום' הם עופרים, שליד בית־אריה; מכמש ב', באיזור תוכנית אלון ועוד מקום שטרם נקבע, סמוך לכביש חוצה שומרון. מדובר בשלושה גרעינים דתיים שיפגינו נוכחות במקומות אלה, כדי להוכיח את כוונתם להישאר ולהתיישב בהם.

פרלמנטריזם לבנוני

ציר הפרלמנט הלבנוני כמאל אסד יוצא את בית הנבחרים לאחר היוודע דבר דחיית ההצבעה. זמן קצר לאחר מכן עוכב על־ידי אנשי מיליציות 'אמל' ולא הורשה לעשות דרכו לביתו שבמזרח העיר. עם ערב נמסר שהסורים התערבו אצל אנשי 'אמל' להשגת שחרורו. (צילום: א.פ.)

2 ממשלות בלבנון

המוסלמים הדתיים אינם מכירים בממשלה הצבאית שהקים הנשיא היוצא ג'מייל

מאת דן אבידן ושמעון וייס, סופרי „דבר"

הנשיא ג'מייל [illegible] אתמול את הוראות בנשיא לבנון הרמטם בו הממנה ממשלה מעבר: בראשות מפקד הצבא, הגנרל המארוני מישל עון, והשתתפות חמישה קציני צבא בכירים המייצגים את כל העדות והפלגות במדינה. שלה מוחשים המטנים, ביניהם הקולונל השיעי לוטפי גאבר – הודיעו מיד כי לא ישתתפו בממשלה זה המדובר בניסיון לחולל הפיכה צבאית במדינה.

על־פי צו ראשון שפרסם אמש מטעם הנשיא היוצא ג'מייל התקבלה התפטרות הממשלה בראשות הנשיא הפרו־סורי סלים אל־חוס, הפועלת זה יותר משנתיים. בצו השני נמסר על הרכבת הקבינט הצבאי, לאחר שנכשלו כנראה מאמצי הנשיא היוצא להרכיב קבינט שבו ישתתפו נציגי כל העדות. הקבינט הצבאי הורכב כך:

- הגנראל מישל עון (מארוני) – ראש ממשלה ושר הגנה ושר הסברה.
- הקולונל עיסאם אבו־ג'מרה (יווני אורתודוכסי) – סגן ראש הממשלה, שר הדואר והתקשורת, הדיור, והקואופרטיבים.
- הגנראל מחמוד טאי אבו־דהאם (דרוזי) – שר העבודות הציבוריות, התחבורה, תיירות ועבודה.
- הגנראל אדגר מעלוף (יווני קתולי) – שר האוצר, הבריאות והתעשיה.

(המשך בעמוד 2)

חוסלו

דאוד דאוד

מחמוד פאקיה

2 בכירי 'אמל' בדרום־לבנון חוסלו בבזוקות

מאת דן אבידן ושמעון וייס, סופרי „דבר"

שני המנהיגים הבכירים ביותר של תנועת 'אמל' בדרום־לבנון, דאוד דאוד בן 41 ומחמוד פאקיה, בן 39, נרצחו אתמול. ברובע אוזעי במערב־ביירות ירו אלמונים לעבר רכבם פגזי בזוקה ממארב. בתקרית נהרג גם חסן סבייתי, נהגו של מחמוד פאקיה. כמו כן נלקה כשבר עלי חריס, האחראי על הבטחון באיזור צור מטעם תנועת אמל. התקרית אירעה בשעה שהתנהלה חזרה לאיזור הדרום ממערב־ביירות שם השתתפה בישיבת הלשכה המדינית של תנועת 'אמל'.

ראש תנועת 'אמל' נביה ברי אמר אמש, שרצח דאוד דאוד ומחמוד פאקיה הוא המכה הקשה ביותר שהונחתה על תנועת 'אמל' בשנים האחרונות. משקיפים מציינים, כי דאוד ופאקיה היו מנהיגים בזכות עצמם, שכבו את כוחם במו ידם.

(המשך בעמוד 2)

פרס: 'העבודה' מוכנה לפשרה היסטורית; לא אפגש עם אש"ף

שר החוץ יוצא היום לביקור בפאריס ומשם ימשיך לניו־יורק למושב הפתיחה של עצרת האו"ם

מאת גדעון קיץ, יקיר צור, אריאלה ראובני וחיים ביאור, סופרי „דבר"

„בתוך מקרה במגעות אין לי כוונה להיפגש עם נציגי אש"ף. אני חושב, כי הממשלות הישראליות שרצו ברצונן לדבר עם אש"ף בשלום שהן בעצם אומרות לה: תהיו כאשר תהיו עם האינתיפאדה, הטרור ואנחנו נדבר אתכם. ואילו מפלגת העבודה אומרת לפלשתינים: נדבר אתכם – בלי טרור ובלי אלימות – על 242 ועל 338" – אמר אתמול ממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, בשיחה עם עיתונאים בחיפה ערב צאתו לפאריס.

פרס יוצא היום לביקור של יומיים בפאריס. מיד עם הגיעו יוועד עם ראש ממשלת צרפת, מישל רוקאר, בארמונו. אחר־כך ישתתף רוקאר בכנס השרים הבכירים (ובהם שר החוץ דימא) בסעודת צהריים לכבוד פרס בבית שגריר ישראל, עובדיה סופר. אחר הצהריים יוועד פרס עם הנשיא מיטראן. למחרת בבוקר יבוא אליו שר החוץ למלונו. לטענת המדווחים, פרס יחשוש שעוני פאריס שמועות על „מגעים בין פרס לאש"ף" ו„מעורבותה של צרפת בהתקרבות זו".

במאמר שפרסם אתמול בעתון „לה־מונד" אומר שמעון פרס, כי מפלגת העבודה מוכנה ל„פשרה היסטורית שתכלול גם מרכיב מדינת־ישראל" במטרה לפתור את הבעיה הפלשתינית". על אש"ף יהיה לבחור בין שתי אפשרויות: תמיכת סוריה – מדינה שאינה רוצה בשלום

(המשך בעמוד 2)

הלטר: ערפאת סירב להצעת צ'אושסקו לפגוש את שמיר

מאת גדעון קיץ, סופר „דבר" בצרפת

פאריס. (מיוחד ל„דבר"). – „יאסר ערפאת אמר לי: נשיא רומניה צ'אושסקו ניסה פעמיים לארגן פגישה בינו לבין יצחק שמיר, אבל אני סירבתי", סיפר ל„דבר" הסופר היהודי מרק הלטר, שהכחיש את טענת ערפאת, כי הלטר הביא לו „שדר חשוב" מאישיות מסתורית בישראל ואת טענת חוגי אש"ף, שצוטטו בשבועון „לה קנאר אנשנה", כי שדר זה כלל פנייה של מפלגת העבודה לאש"ף „שלא להפריע להם במערכת הבחירות".

הלטר אמר, כי שוחח עם ערפאת על הבחירות בישראל וערפאת שאל מי, לדעת הלטר, עדיף. „אבו איאד, למשל, תומך בהידברות עם הליכוד". הלטר אמר לו, כי הוא אישית, כמו רבים מאנשי מחנה השלום, תומך 'בעבודה'. ערפאת שאל עוד, אם לדעתו יש לערוך את כינוס המועצה הלאומית הפלשתינית לפני הבחירות, והלטר אמר שלא. „מדוע לעורר את המריבות הישראליות עם המריבות הפלשתיניות?"

15 נפצעו במצעד רעולי פנים בקסבה

פמליית רבין נרגמה בחאן יונס; מכונית הוצתה במזרח ירושלים

מאת דני רובינשטיין, יורם לוי ודני צדקוני, סופרי „דבר"

כ־15 תושבים מקומיים נפצעו אתמול בקסבה של שכם בהתנגשות בין חיילי צה"ל לבין כ־300 צעירים רעולי פנים ולבושים מדים מאולתרים, שצעדו במעין מצעד צבאי מסודר ומאורגן היטב, שבו הונפו דגלים פלשתיניים, הושמעו סיסמאות לאומניות ברמקולים והתנוססו תמונותיהם של יאסר ערפאת ואבו־ג'יהאד.

בכרוז מס' 25 האחרון שהפיצה מפקדת ההתקוממות נקראה האוכלוסייה המקומית להתגייס למען הוועדות המקומיות ולחדש פעילותן לאחר הוצאתן אל מחוץ לחוק.

אין זו הפעם הראשונה שבקסבה של שכם צועדים צעירים בבגדים אחידים, אולם נראה כי הפעם היה המצעד מרשים מהרגיל והתנהל בסדר מופתי. בסך הכל צעדו כשלוש מאות צעירים בכמה קבוצות, שכל אחת מהן לבשה חולצות בצבע אחר וקראה לעצמה על שם אחד החללים מבני המקום.

הצעירים צעדו בקצב אחיד על־פי פקודות שקיבלו ממפקד שהחזיק בידו רמקול, ששימש גם להשמעת סיסמאות נגד הכיבוש וישראל ובזכות המשך ההתקוממות בהנהגת אש"ף. תושבי המקום קיבלו את פניהם בהתלהבות, זרקו לעברם גרגרי אורז וסוכריות והניפו סימני „וי" לניצחון.

צה"ל לא התערב במשך 40 דקות ורק אחר־כך ניתנה הפקודה לפזרם.

(המשך בעמוד 2)

עד 120

משלחת המערך מגישה את הרשימות לוועדת הבחירות המרכזית (צילום: יצחק הררי)

התקדמות בדיונים על קיצור התורים לניתוחים

האקדמאים מתכוונים לפתוח בשיבושים אחרי סוכות

מאת חיים ביאור, סופר „דבר"

התקדמות משמעותית הושגה בדיון על יישום התוכנית לקיצור התורים ל־15 אלף ניתוחים מתוכננים בבתי החולים, שקיימו אמש בתל־אביב שר האוצר משה נסים ומזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר.

בדיון, שבו השתתפו גם מנכ"ל קופת חולים נחום פסה, הממונה על השכר באוצר יעקב גנון וראשי אגף התקציבים לנוכח בעיית הצטרפותם של רופאי בתי החולים הממשלתיים להסדר קיצור התורים, לאחר שרופאי קופת חולים ושאר עובדי הקופה הביעו נכונות להצטרף מיד להסדר.

מנכ"ל קופ"ח תבע משר האוצר, כי אם ימשיכו רופאי בתי־החולים הממשלתיים בסירובם להצטרף להסדר קיצור התורים, ייושם ההסדר בשלב זה, רק בבתי החולים של קופת־חולים.

רופאי־המדינה מתנים את הצטרפותם להסדר קיצור התורים במילוי תביעות לתיקוני שכר, ובעיקר השוואה רטרואקטיבית של תנאים עם רופאי קופ"ח.

האקדמאים משבשים

איגודי המהנדסים, ההנדסאים והאקדמאים במדעי החברה והרוח מתכוונים להורות ל־150 אלף חבריהם לפתוח בשיבושים לאחר חג הסוכות אם לא תחול התקדמות במגעים לצירופם להסכם השכר שנחתם בשירות הציבורי.

בפגישה שקיימו אמש ראשי האיגודים האקדמאים עם שר האוצר משה נסים, בהשתתפות מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר, נדונו שורה של בעיות שבגללן מעכבים שלושת האיגודים את חתימתם על הסכם השכר. אחת הבעיות היא סירובן של האוניברסיטאות לשלם לסגל האקדמי את תוספת השכר הגלומה בהסכם, בטענה שמצבם הכספי אינו מאפשר זאת. שר האוצר הבטיח לראשי האיגודים כי יפעל „בדרכים משלו" כדי שיסכימו לשלם את התוספת.

במחאה על סגירת המפעל ואי תשלום משכורות

עובדי 'מטוויות הדרום' כלאו את המנהל; אחד ניסה להתאבד

מאת אמיר רוזנבליט, סופר „דבר"

עובדי מפעל 'מטוויות הדרום' באופקים פלשו אתמול למשרדי החברה בתל־אביב וכלאו את מנכ"ל החברה. אחד העובדים ניסה להתאבד בקפיצה מקומה ה־14 של הבניין.

אתמול, סמוך לשעה עשר בבוקר פלשו העובדים למשרדי הנהלת החברה, ברחוב פנקס 69 בתל־אביב וכלאו במקום את מנכ"ל החברה, רפי מלכה. אמש עדיין היה המנכ"ל כלוא במקום. „לא נשחרר את מלכה כל עוד לא ייענו תביעות העובדים. לא יתכן שבעלי המפעל ישגו, מנכ"ל ויהנו מחיי רווחה, כאשר לעובדים אין במה להעביר את החגים", אמר אמש מזכיר מועצת פועלי אופקים, סעדיה אילום, השוהה עם העובדים במשרדי ההנהלה.

מפעל 'מטוויות הדרום' (לשעבר 'אופ־אר') באופקים סגר באחרונה את שעריו ופיטר את 45 עובדיו, לאחר שבעליו נקלעו לקשיים כספיים חמורים. לטענת ההנהלה, המפעל חייב 1.9 מיליון ש"ח לבנקים ובראשם בנק הפועלים. הבעלים הודיעו, כי הסיבה לסגירת המפעל היא בקשת החזרה לקבל הלוואות פיתוח מבנק לפיתוח התעשיה. לאחר שלא קיבלו את משכורת חודש אוגוסט החליטו אתמול העובדים לנקוט בצעד נואש.

אתמול בבוקר, בתום ישיבה שקיימו עם יו"ר ועדת התעסוקה של ההסתדרות, עליזה תמיר ועם היועצת המשפטית, עו"ד גלילה הורנשטיין, במחלקה החליטו לבקש מינוי מפרק ומפעיל זמני לחברה, פלשו העובדים למשרדי ההנהלה. הם הזעיקו למקום את מנכ"ל החברה, רפי מלכה, ותפסו אותו כבן ערובה, עד שימולאו תביעותיהם. למקום הגיעו כוחות משטרה ושוטרי משמר הגבול, שנשאו ונתנו עם העובדים. בתוך זמן קצר עזבו השוטרים את השטח, לאחר שהתברר להם, כי מדובר בסכסוך עבודה, שמכוחו נזקק לפני כשבועיים.

בצעד של ייאוש עלה אחד העובדים, נסימלי בסטקר, על גג הבניין, וניסה להתאבד בקפיצה מהקומה ה־14. הודות לתושייתו של מזכיר האיגוד המקצועי של העובדים במועצת פועלי אופקים, נורברט בוקבזה, שנזעק למקום, ניצלו חייו של העובד ברגע האחרון.

אמש הצליח המנכ"ל ליצור קשר טלפוני עם אחד מבעלי המניות של החברה, שמואל מיארה, השוהה עתה בחו"ל. במהלך השיחה, הציע מיארה לשלם לעובדים כ־45 אלף ש"ח במזומן (סכום המהווה פחות ממחצית משכורת חודש אוגוסט) ואת בתנאי שהעובדים לא ינקטו בצעדים משפטיים נגד החברה.

■ גם תשואה דולרית גבוהה במיוחד וגם הצמדה למדד בריבית משופרת.

בתוכנית "מסמון דולר מדד" אתה נהנה מתשואה דולרית מוגדלת בריבית שנתית של עד 18% בחצי השנה הראשונה לחסכון, ומריבית מדדית מוגדלת בשיעור מירבי של 3.76% לשנה.

■ גם הצמדה למדד וגם הצמדה לדולר, לין, למארק או למטבע חוץ אחר.

במסלול החדש של "מסמון תשואה" תוכל ליהנות עכשיו גם מהצמדה למדד בתוספת ריבית צמודה של 4% לשנה וגם מאפשרויות הצמדה לאחד ממטבעות החוץ העיקריים: יין יפני, פרנק שווייצרי, מארק גרמני, דולר ועוד, לפי בחירתך.

גם אם אין לך עדיין תכנית חסכון בבנק הפועלים, הכנס עוד היום לסניף הקרוב ותראה איך מרויחים יותר.

בוא ותראה איך פועלים טוב יותר

בנק הפועלים

هكذا من الاصل

مكان الأصل

חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות

שר החוץ הסובייטי: יש לי כמה הצעות מעניינות

סירובניק קפץ לפני מכוניתו של שוורנאדזה וכלבים התריעו: פצצה!

„ברגל שמאל" החל ביקורו של שוורנאדזה בוואשינגטון שיוקדש לשיחות על צמצום החימוש • אין מצפים להתפתחויות מרחיקות־לכת

מאת דליה רבאל, סופרת „דבר" בוואשינגטון (מיוחד ל„דבר") – שר החוץ הסובייטי אדוארד שוורנאדזה החל אתמול בשיחות בנות יומיים בוואשינגטון. בבואו למשרד החוץ האמריקאי אמר לכתבים: „יש לנו מספר הצעות מעניינות להציע, ולא רק בעניין נשק כימי".

שוורנאדזה, שהגיע בראש משלחת גדולה מאד של מומחים בתחומים רבים הוסיף: „אנו עומדים לקיים שיחות בקשת רחבה של נושאים עם שר החוץ ועם מדינאים אמריקאים נוספים". השר הסובייטי אמור להיפגש עם הנשיא רייגן וכן עם סגנו, ג'ורג' בוש, לבקשת האחרון, לצרכי הבחירות המשמשות ובאות.

בהלה פרצה בשדה התעופה הצבאי אנדרוס שליד וואשינגטון דקות אחדות לפני שנחת שם מטוס האילושין שהביא את המשלחת הסובייטית שלשום בערב. שני כלבים שערכו בדיקת הרחה לגילוי חומרי נפץ הגיבו כאילו נתגלתה פצצה. מיד שונה מסלול נחיתת המטוס הסובייטי. תת שר החוץ האמריקאי, ג'ון וייטהד קידם את פני השר הסובייטי, שלאחר מכן הוחש ללימוזינה הוסע במהירות לבניין השגרירות הסובייטית בוואשינגטון. אנשי הבטחון האמריקאים מסרו, כי בסופו של דבר לא נתגלתה פצצה, אולם לא הסבירו את התנהגותם של הכלבים.

שני שרי החוץ ויועציהם החלו בדיונים בכל קשת הנושאים העומדים על הפרק בין שתי המעצמות: צמצום החימוש הגרעיני, מירוץ החימוש בחלל, צמצום הכוחות הקונבנציונליים, זכויות האדם וסכסוכים אזוריים. לא צפויות התפתחויות מרחיקות לכת, או השגת הסכמים חשובים חדשים. הנושא המזרח־תיכוני לא יהיה מרכזי, אפילו בדיונים האזוריים שיתרכזו, כנראה, באפגניסטן. נושא מזרח תיכוני המדאיג את שתי המעצמות הוא נושא הפצת הטילים הבאליסטיים באיזור. במיוחד לאור ההתפתחויות ביכולתן של מדינות האיזור לייצר נשק כימי והכוונות שאכן הן עושות שימוש בנשק הזה ובהופעת טילים המסוגלים לשאת גם ראשי חץ גרעיניים. שולץ אמר כבר בשבוע שעבר שידון בנושא עם עמיתו הסובייטי ויעסקו בו גם מומחים משני הצדדים.

לקראת פתיחת השיחות מסרה עוזרת שר החוץ שולץ, רוזאן רידג'ווי, כי שולץ מקווה להשיג התקדמות שעשויה להוביל לאישור שני הסכמים העוסקים בניסויים גרעיניים ולהתקדם בשיחות לצמצום הנשק האסטרטגי במחצית. שני הצדדים מסכימים, כי לא יהיה אפשר להשלים הסכם בנושא לפני סיום כהונת ממשל רייגן. באופן ספציפי יידון עניין הראדאר הסובייטי בקראסנויארסק, שהאמריקאים טוענים, כי התקנתו מנוגדת להסכם המעצמות מ־1972. הסובייטים יגנו את האמריקאים בעניין תחנת הראדאר שלהם בגרינלנד.

בתחילת ביקורו של שוורנאדזה בוואשינגטון התפרץ ארמני „סירובניק" לשעבר לעבר מכונית השר וזו נאלצה לעצור. בצעקות קרא לשוורנאדזה לצאת ולנמק מדוע לא מאפשרים לו לבקר את אמו הגוססת בברה"מ. שוורנאדזה, מבלי שיצא אל האיש, הבטיח לו, כי ידאג שיוכל לבקר את אמו.

כל הצבא ו־100 אלף

(המשך מעמוד 1)

בעקבות גילוי מקרי פוליו באזור נפת חדרה. במקרים של חשש לגילוי נגיף הפוליו במי הביוב יינקטו במקום צעדים מיידיים להרבתו ויינקט פעולת חיסון לאוכלוסיה באזור – אמרה אתמול ד"ר אלמה אבני ראש שירותי בריאות הציבור במשרד הבריאות לסופרת 'דבר'. היא ציינה, כי באמרתה הגבירו את תדירות בדיקות מי השתיה בארץ, בעיקר באזורים עירוניים שבהם צפיפות האוכלוסין גדולה ובמקומות שקיים חשש לזיהום מי השתיה. במקרים של חשש זיהום מי השתיה בישוב כלשהו תיעשה במקום כלורינציה של מי השתיה, או ינותקו מקורות המים ממקור שעלול לגרום לזיהום. ד"ר אבני אמרה, כי מקרי הפוליו הבודדים שהתגלו בארץ הם מבחינת התפרצות ולא יותר מזה. היא קראה לראשי הרשויות המקומיות ולאזרחים להקפיד יותר על המצב התברואי של מתקני השרותים והמרחצים הציבוריים ולגלות עירנות מיוחדת במקומות שבהם נקף מי ביוב. במקרים כאלה – ציינה ד"ר אבני – יש לפנות ללא דיחוי לרשויות המקומיות ולדאוג שינקטו צעדים לסילוקם של מפגעים העלולים לגרום מחלות מעיים שעימן נמנה גם וירוס הפוליו. היא קראה גם להקפיד יותר על היגיינה אישית ובכלל זה ליטול ידיים לפני האוכל ולאחר שימוש בשירותים וכן לחטא בקפדנות ירקות ופירות לפני אכילתם.

יוחשו הבדיקות בגליל

לשכת הבריאות בנפת עכו, בראשותו של ד"ר שיהב שיהב, החליטה להרחיב את הבדיקות באיזור הגליל המערבי, במגמה לבדוק אם נגיף הפוליו נמצא באיזור באופן פעיל. זאת, בעקבות אי הבהרות באשר לנסיבות היפגעותו של חייל בן 21 מעכו מנגיף הפוליו.

מנכ"ל מקורות מתריע

כל עוד לא יטפל גוף ממלכתי מרכזי בביוב בארץ צפויה סכנה חמורה לשלומם ולבריאותם של אזרחי המדינה. מה שקורה היום באור־עקיבא אינו אלא סימפטום למצב החמור, הגובל בשערוריה, הנובע מחוסר טיפול מרכזי בנושא הביוב בארצנו. היום זה פרץ באור־עקיבא, ומחר זה יפרוץ במקום אחר – אמר אתמול מנכ"ל „מקורות", יחזקאל זכאי, בעת סיור שערך באיזור חדרה.

2 בכירי 'אמל'

(המשך מעמוד 1)

שניהם מילאו תפקידים בכירים בהיראַרכיה העליונה של תנועת 'אמל', אך חשיבותם נבעה מעמדם הדומיננטי בדרום־לבנון. שניהם ייצגו, למעשה, מעין תנועת 'אמל' מקומית באיזור הדרום שלחמה מלחמת חרמה נגד החיזבאללה והארגונים הפלשתיניים והיתה מוכנה להגיע לעתים להבנות שקטות עם ישראל, למורת רוחה של הנהגת 'אמל' בביירות. דאוד דאוד היה למעשה פלשתיני, שמוצאו מאחד הכפרים בגליל. בראשית מבצע של"ג קיים מגעים רבים עם נציגים ישראלים, אך אחר־כך הפך למנהיג מאבק השיעים לסילוק כוחות צה"ל מלבנון, נתפס, נכלא בישראל ושוחרר.

דאוד דאוד ניצח באביב השנה על מלחמת החרמה שניהלו כוחות 'אמל' בדרום־לבנון נגד לוחמי החיזבאללה, שהביאה לגירושם של האחרונים מאיזור הדרום. מאז דחה דאוד דאוד הצעות פשרה סוריות ואיראניות להגיע להבנה מחודשת עם החיזבאללה ולאפשר ללוחמיה לשוב לאיזור הדרום ולבצע משם פיגועים נגד ישראל על דעת עצמם, שלא בכפיפות לחדר מבצעים משותף עם תנועת 'אמל', שבו תכתיב האחרונה את מדיניות הפיגועים.

מחמוד פאקיה היה עוזרו הנאמן של דאוד דאוד

לפי שעה לא ברור מי עמד מאחורי רצח השניים. יתכן שהרצח בוצע בידי אנשי החיזבאללה, (שאחד ממנהיגיהם, שייח' עלי כתה, נרצח לאחרונה בדם קר באיזור הדרום בידי אנשיו של דאוד דאוד), או בידי אנשיו של מוסטפא דיראני שהודח לאחרונה – בגיבוי דאוד דאוד ומחמוד פאקיה – מתנועת 'אמל' בשל זיקתו לחיזבאללה ותחירותו תחת מעמדו של נביה ברי. יחד עם דיראני סולקו מתנועת 'אמל' אישים פרו־איראניים נוספים שחורי רעתם של האישים הפרגמטיים דוגמת דאוד דאוד. יתכן גם שמאחורי הרצח עמדו מחבלים פלשתינים שרחשו טינה עמוקה לדאוד דאוד ומקורביו. משקיפים אף לא הוציאו מכלל אפשרות שיד הסורים היתה ברצח דאוד ופאקיה, בשל העובדה שדחו לאחרונה את ההצעה הסורית להקים חדר מבצעים משותף בדרום־לבנון עם החיזבאללה ולאפשר לתנועה זו להגביר את המחיר נגד ישראל.

מתיחות רבה השתררה אתמול בדרום לבנון בעקבות ההתנקשות. כוחות של 'אמל' תפסו עמדות ומוצבים באזור מחנות הפליטים ובצירי תנועה באזור צור וצידון ובאזורים הסמוכים לקו הגבול הצפוני של אזור הבטחון.

מידות החום יוסיפו לרדת

מאת אריה אגוז, סופר „דבר"

חזית קרה חלשה מתקרבת לארץ לקראת תחילת השבוע הבא, אולם אמש בשעה מאוחרת עוד לא נראה, שהיא עשויה להביא את הירידה. החזאית אמרה לסופר "דבר", כי לאחר הירידה הגדולה במידות־החום אתמול, תחול היום ירידה נוספת, שתלווה גם בעליית הלחות בהרים ובירידתה במישור החוף. בסוכות תחול ירידה נוספת במידות־החום ומזג־האויר יהיה מעונן עד מעונן חלקית וקריר.

ג'ואן ארמטריידינג – אהבה חזקה

מאת חיים מנן

ג'ואן ארמטריידינג – היכל התרבות – אמש

הקהל, כידוע, מצביע ברגליו, הן הוליכו אותו הפעם בדרך הנכונה.

בסבלנות יחסית המתינו שומרי הסדר, עד שיתמלא האולם, וצלילי קולה רב האון של הרוקיסטית שחורת העור, יפציעו וילהיבו. הצלילים בקעו בסוף, ומעריציה הציפו אותה באהבה. וארמטריידינג שרה על „אהבה חזקה, אהבה שונה".

גבריות משהו (אבל למי אכפת בכלל), היא נעה על הבמה, רוקדת בהתאמה עם ג'יימס מג'רום, הסקסופוניסט המרהיב. יותר משפילטרס זה עם הסקסופון, שימש כרקדן לעת מצוא. והוא הלך עם זה עד הסוף. הקהל נבנה לפסים גבוהים כשיצאה עם „הפל את הסייס", ועוד יותר ב„אני, אנולי, עצמי", שירה היפותה.

בהתחשב במגבלות הסכיות הנתונות (4 קירות ותקרה), הם הגיבו יופי – ושרו איתה, וקמו על רגליהם וצעקו ומחאו כף וביקשו אותה שוב ושוב.

את באה לארץ קידמו הרבה טפיחות כתף מכל הכיוונים, בכל האופנים. והבאתה לכאן היתה, כמו שאומרים, „ללכת על בטוח". הכרים לה כאן עוד את הופעתה המלהיבה לפני שלוש שנים בפארק הירקון.

אין להכביר מלים. צריך פשוט להמשיך עם ליל אהבה בצמה לצליליה – היום, או להתעכב על קולה נוכח נופיה ההיסטוריים של קיסריה (מצ"ש).

2 ממשלות

(המשך מעמוד 1)

● הגנראל נביל קרייטם (סוני) – שר החוץ, [illegible]
● הקולונל לוטפי ג'אבר (שיעי) – שר המשפטים והקלאות והאנרגיה.
על־פי הצו ימשיכו הגנראלים עון, מעלוף והקולונלים אבו־אלמרה וג'אבר לכהן בתפקידיהם בצבא.

כמה שעות לפני שהכריז על הקמת הממשלה הצבאית התרשה השמיע ג'ומייל באום פרידה לאומה שבו אמר, שהוא מפקיד את ניהול ענייני המדינה בידי ממשלת מעבר, שתפקידה יהיה לבחור בהקדם האפשרי בנשיא חדש. ואולם המנהיגים המוסלמים הדתיים החשובים של לבנון, הסן האלד הסוני ומוחמד מהדי שאמס אדין השיעי פירסמו אמש הודעה המחייבת את המוסלמים להמשיך ולהכיר בממשלת סלים אל־חוס. בהודעה דומה יצאו אמש גם כל ראשי הקבוצות והלבנתיות הפרו־סוריות. יצא איפוא, שלבנון מתעוררת הבוקר לתוך מציאות מעורפלת שבה מושב הנשיאות ריק ובמדינה מכהנות שתי ממשלות, שכל אחת מייצגת חלק אחר באוכלוסיה, וכתוצאה מכך גוברים האנדרלמוסיה והסכנה לחידוש מלחמת האזרחים. כל זאת בשעה שהסיכויים שהפרלמנט יצליח להתכנס היום, אחרי שישיבתו אתמול נדחתה, נראים אפסיים, עקב כינונו של קבינט והוירום הצבאי.

פרס: „העבודה" מוכנה

(המשך מעמוד 1)

– ודו־שיח עם ירדן. בהתחשב בחילוקי הדעות באש"ף, רק בעזרת ירדן יוכל הארגון להכין מדיניות של משא־ומתן עם ישראל. „שום ישראלי רציני לא ינהל מו"מ מול אקדח שלוף. על מי שרוצה לשאת ולתת להניח את הנשק. מנהיגי אש"ף יכולים להסכים ביניהם, אך לעם הפלשתיני אין הליך דמוקרטי והפלגים של אש"ף אינם מסכימים ביחס לפתרון. לא ישראל מפריעה לערפאת להגיע להחלטה. הארגון שהקים הפך לכתובת משוגעים, המוגנת בחופש פעולתו".

הגרלת הלוטו

להלן המספרים שהועלו בגורל: 31, 33, 35, 36, 41, 42, והמספר הנוסף: 29.

אריה גורל ורעייתו השיאו את בתם

מאת אריאלה ראובני, סופרת „דבר"

ראש עיריית חיפה אריה גורל ורעייתו מרים השיאו אתמול במקום הגיגר את בתם הצעירה איריס לבחיר לבה רוני ארהד.

טקס הנישואין נערך בגן הטרופי של "המועדון" על הכרמל שהשתתפו בו מאות אורחים, בהם ממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס, שר הכלכלה והתקשורת גד יעקבי, חברי כנסת, הרבנים הראשיים של העיר, הרב של ויזניץ, חברי מועצת העיר, פעילי מפלגת העבודה בחיפה ובאיזור, אישי ציבור, בני משפחה וידידים.

איריס היא סטודנטית לארכיטקטורה בטכניון בחיפה, ורוני, לשעבר תושב ראשון לציון, עוסק ביחסי ציבור ובפרסום.

עיריית חיפה – משרד מהנדס העיר
הוועדה המקומית לתכנון ובניה העיר חיפה
רח' ביאליק 3, חיפה
טלפון מספר – 04-640775

הודעה על־פי סעיף 149, לחוק התכנון והבניה תשכ"ה־1965.
ניתנת בזה הודעה כי הוגשה בקשה על־ידי: בר ישראל גביש לאשר תוכנית עבור תוספת שטח של 2 יח"ד דיור, ושימושים חורגים, בקבוצת הל"ה גוש 10 חלקה 176 בגוש 11200 רמות רמז. הבקשה כרוכה בהקלות הבאות:
1. עודף שטח בניה מעל למותר.
2. הוספת קומה מעל למותר עקב ניצול השטח בקומה המרתף.
אפשר לעיין בבקשה באגף לפיקוח ורישוי על הבניה, בבנין העיריה, רחוב ביאליק 3, חיפה, בימים: א', ב', ה', בין השעות 08.00–11.30.
המעונין להגיש התנגדות לבקשה, יבואה לפני הכתובת דלעיל, תוך שבועיים מיום פרסום הבקשה.

[illegible]
מהנדס העיר

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו של אבינו וסבנו

שרגא אורן
(איסרזון)

ההלוויה תצא היום, יום ו' י"ב בתשרי תשמ"ט 23.9.88 ב־10.15 מרחבת הר־המנוחות בגבעת שאול ירושלים.

בנו עמרם אורן, בתו שושנה דישון
התנו כלתו נכדותיו ונכדיו

מאז הפיחות האחרון תוסף השקל ב־14.6%

מאת אמנון אמר, סופר הכלכלי של „דבר" בירושלים

מאז הפיחות האחרון, בינואר 1987, חל תיסוף בשערו האפקטיבי של השקל ביחס לסל המטבעות, ב־14.6%.

את הנתון פירסמה אתמול מחלקת המחקר של בנק ישראל בסקירה תקופתית על ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים.

מהסקירה עולה עוד, כי מאז הפיחות עלה השכר הריאלי בסקטור העסקי ב־14 אחוזים. לדעת כלכלני בנק ישראל, גרמו השחיקה המתמשכת במחירים היחסיים ועליית השכר לירידה בכושר התחרות של המשק, ולירידה זו היתה השפעה מצמתת על היצוא הישראלי.

בבנק לאומי צפויים „שיבושים משתנים"

מאת חיים ביאור, סופר „דבר"

הוועד הארצי של עובדי בנק לאומי מתכוון ליזום מחר עיצומים שמתכונתם תשתנה מדי יום, במסגרת מאבקו להתימה על הסכם שכר בבנק.

נציגי הוועד מסעימים שהנהלת הבנק נמנעת מלחתום על הסכם שכר לשנת 88', חרף המאזן הרווחי ביותר לשנה שחלפה וחרף הפרסום בדבר משכורות עתק לבכירים בבנק. ההנהלה, לעומת זאת, טוענת שהשכר בבנק עלה השנה בכ־10 אחוזים.

בישיבה של מועצת עובדי בנק לאומי שהתקיימה אתמול בתל אביב קרא לואי רוס, יו"ר הוועד הארצי, להנהלה כי תחתום על הסכם שכר, למרות שמנכ"ל הבנק, צדיק בינו, הודיע על החלטתו להתפטר מתפקידו במארס 89'.

מועצת העובדים קראה לוועדים בכל הבנקים להורים את המסלקה של בנק הפועלים, כדי לאלץ את העובדים בבנק זה להצטרף למאבקם של יתר העובדים במערכת הבנקאות לחתימה על הסכם שכר לשנה זו.

אתמול הפגינו במשרדים המרכזיים של בנק לאומי ברח' יהודה הלוי בתל־אביב, כ־150 חברי ועדי עובדים של הבנק שהגיעו מצפון הארץ.

מנכ"ל משה"ח זימן את בסיוני:

ישראל רואה בחומרה תמיכת מצרים באש"ף

מאת יקיר צור, סופר המדיני של „דבר"

מנכ"ל משרד ראש הממשלה, יוסי בן־אהרון, שנפגש אתמול עם שגריר מצרים בישראל, מוחמד בסיוני, הביע בפניו את החומרה הרבה שבה רואה ישראל את התמיכה המצרית באש"ף ואת קבלת הפנים שלה זכה יאסר ערפאת בקאהיר.

בן־אהרון הדגיש בפני השגריר המצרי, כי מדיניות זו של מצרים מפריעה לכל תהליך שיוכל להוביל אותנו לשלום ועומדת בסתירה ליחסי השלום בין ישראל ומצרים. בסיוני הבטיח למסור את דברי המנכ"ל לממונים עליו בקאהיר.

היום תצא לקאהיר משלחת בכירה של משרד החוץ ומשרד הבטחון לבירור נסיבות התקריות שאירעו באחרונה עם מצרים, סביב שיט ספינות ישראליות באיזור הגבול. הפקידים הישראלים, בהם הסמנכ"ל למזרח־התיכון במשרד החוץ, [illegible]

מת יצחק יעקבי – פעיל ציבור, מתנדב וכתב „דבר" לשעבר

מאת סופר „דבר"

יצחק יעקבי, שהיה כתב „דבר" בדרום ופעיל ציבור שנודע במעשי התנדבות שלו, נפטר אתמול אחרי מחלה קשה. הוא היה בן 84 במותו. הניח אשה, [illegible], בן ושתי נכדות, נכדים ונין.

יעקבי נולד בגליציה. בן 18 עלה ארצה. תחילה עבד כפועל ובשנות העשרים החל לעבוד ככתב 'דבר'. לימים היה גם כתב 'קול ישראל' ו'ג'רוזלם פוסט' בדרום והיה מראשוני כתבי השדה של הרדיו. לאחר מלחמת יום הכיפורים הצפין לקרית־שמונה והשנים האחרונות עסק בפעולות התנדבות שונות. את עיקר זמנו הקדיש לטיפול בחיילים משוחררים. יעקבי הקים את פרוייקט לימודי המכינות לחיילים משוחררים במיכללת תל־חי. על כך קיבל אות המתנדב מטעם נשיא המדינה, פרס הרצל מטעם עיריית הרצליה ואות הוקרה מידי שר הבטחון, יצחק רבין, לפני שנתיים.

בשנות הארבעים שירת בבריגדה העברית באירופה והיה ממצילי שארית הפליטה. מסע הלווייתו ייצא היום בשעה 12 מביתו ברחוב סמילנסקי ברחובות לבית־העלמין העירוני.

ליל חניה

[illegible] בני משוריינים, בלוני הנדסים ואהלי יחידות שריון „כבשו" את כיכר מלכי ישראל [illegible] את הגנון השריון המסורתי. התחנון יפתח במוצאי שבת, [illegible] עד ה־3 באוקטובר. (צילום: ורד פאר)

53 צנחנים במילואים במכתב לשמיר ורבין:

לסוף ההתבזות בשטחים!

מאת [illegible], הכתבת הצבאית של „דבר"

קבוצת אנשי מילואים מיחידת צנחנים, ששירתה בשנה האחרונה שלוש פעמים בשטחים, פנתה בקריאה אל ראש הממשלה ואל שר הבטחון להפסיק מצה"ל את התבזותו ואת השפלת האוכלוסיה המקומית ולהביא לפתרון מדיני.

אחד ממגבשי הקבוצה, המונה 53 איש, אמר אמש לסופרת „דבר", כי העצומה נוסחה במתינות יחסית, כדי להגדיל את מספר החותמים עליה. להבנין, התחושה בקרב חבריו היא כאילו נוצר הרושם שהצבא יעשה בכל מקרה את כל שהפוליטיקאים יטילו עליו. הוא הבהיר, כי אין בעצומה קריאה לסירוב, אך עם זאת יש בקשה להצביע על קונצנזוס של שתיקה אשר תהפוך את הפעילות בשטחים ואת תוצאותיה לנורמה. לדעת החותמים על העצומה, ייעודו המרכזי של הצבא איננו להתעסק עם אוכלוסיה אזרחית, והם קוראים להכיר בפגיעה בכושר המבצעי ובחוסן המוסרי של הצבא לנוכח הפעילות הזו.

הליכוד יציג המערך בתשדיריו כמאמץ 'האופציה האש"פיסטית'

מאת יקיר צור, סופר „דבר"

אסטרטגיית התעמולה של הליכוד בתשדירי השלוויזיה יתמקדו בניסיון להציג את שמעון פרס ואת מפלגת העבודה כמי שכבר אימצו, למעשה, את "האופציה האש"פיסטית", שתביא לנסיגה לגבולות 67. הליכוד יעשה שימוש חוזר ונשנה בידיעות על המגעים שהתקיימו, כביכול, בין שמעון פרס ויאסר ערפאת. כך נקבע אתמול בישיבת צוות ההסברה של הליכוד, הכולל את שרי הליכוד וצוות ההסברה.

[illegible]

בעניין האינתיפאדה, יטען הליכוד כי באמצעו בבחירות יגרע את תקוות האינתיפאדה ויאפשר דיכוי נמרץ לחיסולה. בבטחון הליכוד יבוא להפקעות אצל הערבים והקבוצות לשקול אלטרנטיבה.

בתחום הכלכלי יציג הליכוד את הישגי המדיניות הכלכלית של הליכוד לעומת המערך, השוכח באותה מערכת כלכלית שהוא יצר. הליכוד יטען שאם המערך יחזור לשלטון הוא יתמוך קודם כל במערכת המפעלים הכושלת שלו. יעדי הליכוד יהיו במכתם המגזר הליכודי, ביסוס היציבות, השגת צמיחה אמיתית, הקטנת נטל החובות ושינוי מבנה המשק.

12 מרשימת העבודה סיירו בבת"ים

מאת עמרם נבאה, סופר „דבר"

12 מרשימת המערך לכנסת ה־12 סיירו אמש של בתי קפה ומאפיות לאורך הטיילת [illegible]

[illegible]

תעמולה תיפסו להפריע ברמקולים לקריאה שנשא הפרופ' שמעון שטריתבמסעדת הכותנה, אשר היה מלא מפה לפה.

צעירי הליכוד חילקו כרוזים בנוסח הכרוזים שהופצו בשטחים ובהם כתוב בשפה עילגת „אהלן וסהלן יוסי ביילין, אהלן אברהים גור ובמיוחד לגבה אליאב, אשר נפגש עם המנהיג יאסר ערפאת, על החתום, אחמד סולימן, יו"ר ועד פועלי הנקיון בבת"ים, רחוב אינתיפאדה 88".

15 נפצעו במצעד

(המשך מעמוד 1)

[illegible] הצעירים החלו אז לזרוק אבנים לעבר החיילים. בהמהומה שקמה – לדברי גורמים צבאיים – כמה מן המתפרעים חיילים בברטיקים. הכוח פתח בירי. מבתי־החולים בשכם דווח על 11 צעירים שאושפזו, ומקורות ערבים דיווחו על ארבעה פצועים נוספים. מאוחר יותר הותקף באבנים כוח של צה"ל בשכונת רפידיה בעיר.

שני מפגעים בבדיקה

מלבד תקרית זו היה אתמול שקט יחסי בשטחים. מכלל בדיקה נמסר על שני מפגעים נוספים מידי בעת התנגשויות עם חיילים. במולחול נרגם אמש אוטובוס ישראלי שנסע מירושלים לחברון. מקורות בקרב המתנחלים מסרו, כי שמשות האוטובוס נופצו והנהג נפצע קל. לדברי אותם מקורות, כמה מנוסעי האוטובוס ירדו, תקפו באבנים תושבים מקומיים וגרמו נזק לרכב מקומי שנסע בכביש.

בטולכרם נערכו מעצרים נרחבים בחסות העוצר בהתאם למדיניות החדשה של צה"ל לבצע פעילות יזומה במוקדי ההתפרעויות. עוצר שורר עדיין בקלקיליה, בעזון ובמחנות הפליטים אל־אמערי וקלנדיה.

הפגנה במזרח ירושלים

התסיסה במזרח ירושלים נמשכה וגם אתמול נרשמו הפרות סדר.

שלשום בלילה הוצתה מכונית 'אופל' השייכת לפקיד בכיר בעיריית ירושלים בעת שחנתה ליד ביתו בשכונת הדינבילה. זה מקרה נוסף בשרשרת התנכלויות לערבים העובדים במוסדות יהודיים.

משרד הבריאות
שירותי בריאות הציבור
מבקשים להודיע לציבור הרחב:

כל המעוניין בהבהרות לגבי

מחלת הפוליו,

מתבקש לפנות לרופא המחוזי או הנפתי באזור מגוריו לקבלת תשובות

לכל מי שגר מחוץ לנפת חדרה וביקר בעבר באזור, או מתכוון לבקר בו, אין לו כל צורך בקבלת חיסון כלשהו.

הציבור חוזר ומתבקש להקפיד על היגיינה אישית – דהיינו רחיצת ידיים במים וסבון לפני האוכל ואחרי יציאה מהשירותים ורחיצת פירות וירקות במים וסבון לפני אכילתם.

כמו כן יש להקפיד על היגיינה סביבתית – להקפיד על נקיון חדרי השירותים, לטפל כנדרש במפגעים סביבתיים, במיוחד גלישות ביוב באזורי המגורים, וכן לגלות ערנות מיוחדת למפגעי ביוב בסביבת המגורים ולהודיע על כך מיד לרשות המקומית בדרישה לתיקון מיידי של המפגע.

מספרי הטלפון של הלשכות:

תל־אביב	03־5611516	חיפה	04־536207־8
	03־5615042	באר־שבע	057־411441
ירושלים	02־381211	אשקלון	051־23131
	02־382871	רמלה	08־221263

17/ח.ח.1

הוועדה המקומית לתכנון ולבניה – חולון
ת.ב. 504
הודעה על פי סעיף 149 (1) לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965
ניתנת בזה הודעה שהוגשה לוועדה בקשה להיתר בניה על חלקה 54, בגוש 7172, רח' בלינסון, מס' 33 חולון הכוללת בנייה הקלה ב־2 שנות – הקמת מקלט עילי בשטח מקלט תת קרקעי. ההקלה הנ"ל נמצאת באזור מגורים תעסוקה.
את התוכנית אפשר לראות במשרדי הוועדה בעיריית חולון, רח' ויצמן 58 בשעות הרגילות של קבלת קהל.
התנגדות לבקשה להקלה לעיל ניתן להגיש תוך 14 יום מתאריך פרסום הודעה זו. הוועדה המקומית, ידוע לי כי הגיבוש הנ"ל הינו על אחריותי בלבד ואינו מהווה אישור לכתן ההקלה המבוקשת.
חברת חלקה 54
בעו"ש [illegible]
יהודה הלוי 39 ת"א

שערי מטבע חוץ ביום 22.09.88

המטבע	השינוי	בנקנוטים לאומי קניה	לאומי מכירה	הפועלים קניה	הפועלים מכירה	דיסקונט קניה	דיסקונט מכירה	העברות והמחאות לאומי קניה	לאומי מכירה	הפועלים קניה	הפועלים מכירה	דיסקונט קניה	דיסקונט מכירה	שער יציג
1 דולר ארה"ב	—	1.61	1.68	1.61	1.68	1.61	1.68	1.6348	1.6552	1.6348	1.6552	1.6343	1.6549	1.6442
1 מארק גרמני	-0.003	0.86	0.90	0.86	0.90	0.85	0.90	0.8714	0.8823	0.8723	0.8832	0.8704	0.8814	0.8760
1 ליש"ט	-0.010	2.69	2.80	2.68	2.81	2.68	2.81	2.7358	2.7700	2.7301	2.7642	2.7304	2.7647	2.7483
1 פרנק צרפתי	-0.001	0.25	0.26	0.25	0.26	0.25	0.26	0.2562	0.2594	0.2562	0.2594	0.2562	0.2594	0.2578
100 ינים יפאניים	-0.004	1.20	1.25	1.20	1.25	1.19	1.25	1.2186	1.2338	1.2177	1.2329	1.2160	1.2312	1.2247
1 גולדן הולנדי	-0.002	0.76	0.79	0.75	0.79	0.76	0.80	0.7720	0.7817	0.7724	0.7820	0.7732	0.7829	0.7769
1 פרנק שווייצרי	-0.002	1.02	1.06	1.01	1.06	1.01	1.06	1.0327	1.0456	1.0334	1.0463	1.0318	1.0448	1.0380
1 כ.ש. שוודי	-0.001	0.25	0.26	0.25	0.26	0.24	0.26	0.2539	0.2570	0.2539	0.2571	0.2538	0.2570	0.2552
1 כתר נורבגי	-0.001	0.23	0.24	0.23	0.24	0.23	0.25	0.2359	0.2389	0.2360	0.2389	0.2358	0.2387	0.2374
1 כתר דני	-0.001	0.22	0.23	0.22	0.24	0.22	0.24	0.2274	0.2302	0.2272	0.2300	0.2273	0.2302	0.2256
1 מארק פיני	-0.001	0.36	0.38	0.36	0.38	0.36	0.38	0.3686	0.3732	0.3688	0.3734	0.3684	0.3730	0.3709
1 דולר קנדי	+0.003	1.32	1.36	1.32	1.38	1.31	1.38	1.3389	1.3556	1.3396	1.3563	1.3381	1.3549	1.3480
1 דולר אוסטרלי	-0.005	1.22	1.34	1.23	1.33	1.24	1.33	1.2817	1.2977	1.2785	1.2944	1.2780	1.2941	1.2893
1 ראנד דרא"פ	-0.003	0.43	0.52	0.40	0.55	0.42	0.58	0.6595	0.6677	0.6595	0.6678	0.6595	0.6678	0.6639
10 פרנקים בלגיים	-0.001	0.41	0.42	0.40	0.43	0.40	0.42	0.4111	0.4162	0.4156	0.4207	0.4154	0.4206	0.4179
10 שילינגים אוסטריים	-0.005	1.22	1.27	1.22	1.27	1.22	1.28	1.2374	1.2528	1.2383	1.2587	1.2399	1.2555	1.2451
1000 לירטות איטלקיות	-0.003	1.15	1.21	1.15	1.22	1.15	1.24	1.1708	1.1854	1.1717	1.1863	1.1715	1.1862	1.1766
1 „סל" (ECU)	-0.006	—	—	—	—	—	—	1.8065	1.8290	1.8043	1.8268	—	—	1.8168
1 דינר ירדני	-0.001	3.89	4.13	3.89	4.13	—	—	—	—	—	—	—	—	4.1105
10 לירות לבנוניות	—	—	—	—	—	0.03	—	—	—	—	—	—	—	0.0457
1 לירה מצרית	—	0.66	0.70	0.63	0.67	0.61	0.66	—	—	—	—	—	—	0.6577

דבר DAVAR دافار
מאוחד עם למרחב
העורכת חנה זמר
משנה לעורך דוד פדהצור
מזכיר המערכת ד"ר יורם פרי
המו"ל – „דבר" בע"מ
נדפס בדפוס „דבר" בע"מ
המערכת והמנהלה תל־אביב רח' שינקין 45, ת.ד. 199 מיקוד 61001
טלפון 286141 (6 קווים)
מחלקת המודעות טלפונים ישירים 286156, 281860, 298032
סניפים:
ת"א, בית „דבר" רח' שינקין 45 טלפון 286141, מיקוד 65233
ירושלים:
המערכת: רח' המלך ג'ורג' 16 בית מאזיה קומה ג' טלפון 242203, מ. 94229
חיפה: רח' הנביאים 27 טלפונים 3־2־642111, מ. 33104

בחירות 88 • בחירות 88 • בחירות 88

בתום דיון סוער אישר מרכז 'העבודה' המצע לכנסת ה־12

המצע אינו כולל קריאה לחייב בני ישיבות לשרת בצה"ל וקורא למו"מ עם פלשתינים שאינם חברי אש"ף ומכירים בישראל

מאת יקיר צור, סופר „דבר"

מרכז מפלגת העבודה אישר אתמול את הצעת מצע המערך לכנסת ה־12, בכפוף לתיקונים שהתקבלו בוועדת המצע. לאחר דיון סוער דחה מרכז מפלגת העבודה, ברוב קולות, את ההסתייגויות לטיוטת המצע, שהגישה חייב נאוה אריד ואשר קרא ל„חיוב בני ישיבות בגיל הגיוס לשרת בצה"ל".

במקומו, התקבל התיקון שאושר על־ידי ועדת המצע, בו נאמר כי: „מפלגת העבודה מציינת את הנסיון המוצלח של שילוב לימוד תורה בשירות צה"ל והיא מחייבת שירות צבאי של הצעירים בגיל גיוס על בסיס של שוויון, תוך התחשבות בצרכיהם של בני ישיבות, שתורתם אומנותם, כפי שהוסכם על־ידי דוד בן־גוריון".

הדיון על הסעיף המחייב גיוס תלמידי ישיבות לצה"ל עלה לטונים גבוהים. ח"כ מנחם הכהן, שהיה בין המצדדים בהכנסת הסעיף, קרא בנאום נרגש „ישנם כ־20 אלף חייבי גיוס, מהם כ־10,000 חובה ו־10,000 משתמטים. הדבר האנטי־מוסרי הזה נקרא לימוד תורה. אני יודע שצריכים קואליציה אבל הסעיף הזה הוא לרעתנו. הוא ידחיק רבים וטובים ולא יקרב אותנו לקואליציה. מפלגת העבודה צריכה להתייצב בראש מורם לפני הבוחר ולומר את דברה. ויתור על הסעיף הזה הוא קיפול דגל הבכורה".

ח"כ לשעבר, תמר אשל, אמרה כי מה שעשו במצע זו הופעה בלתי אמינה. „דווקא כרוסים היהודי שלנו, שאומר מי אנחנו ובמה אנחנו מאמינים, חייב להשאר טהור וללא התחנות. בל נחשוב שהעם טיפש. דווקא אלה שאנחנו רוצים איתם שותפות, בזים לנו".

יו"ר מפלגת העבודה, שמעון פרס, שענה על הטענות, תקף בחריפות את הדוברים וכינה את דבריהם „ממש שערוריה". לדבריו, המצע הקודם של מפלגת העבודה, שהיה אנטי־דתי, גרם רק נזק למפלגה. „ציטטו אותו בכל בית כנסת כדוקומנט של שינאה והסתייגות. „מה זה אמינות?", שאל פרס, „שרוצים לגייס רוב לתהליך השלום ולתהליך המדיני? איזה דיבורים אלה, איזו חוצפה זו? יכולתי להקים ממשלה אילו היינו מסכימים לשנות את חוק השבות. ביטלנו עמדנו כסלע פעם אחר פעם. גם בעניין חוק השלום, לא התפשרנו". לאחר נאומו של פרס התקיימה הצבעה וברוב של 123 לעומת 95 נידחו ההסתייגויות והתקבל התיקון למצע של ועדת המצע.

בתום ישיבת המרכז אמר יו"ר ועדת המצע של מפלגת העבודה, השר משה שחל, שהמצע שהתקבל מבטא יותר באמונות את הבסיס האידיאולוגי של מפלגת העבודה, מאחר וחלק גדול ממנו הוא תוצאה של דיונים שהתקיימו לפני כשלוש שנים בוועידת המפלגה ובסניפיה. מרבית ההסתייגויות שהוגשו לטיוטת המצע, לא התקבלו. מספר הסתייגויות, ביניהן סעיף האומר ש„המערך ימשיך לפעול להבטחת מעמד מוכר לכל הזרמים ביהדות", אשר הוגש על־ידי יו"ר תנועת העבודה הציונית, יחזקאל לקט לפרקי ציונות, העם היהודי, עליה וקליטה, יובאו לדיון בלישכת המפלגה.

לדברי השר שחל, בפרק המדיני של המצע יש התייחסות מציאותית יותר, לאור הנסיבות החדשות בשטח. בין היתר שונה השימוש בתיבה 'מדינה ירדנית־פלשתינית' ל'מסגרת מדינית ירדנית־פלשתינית' ונקבעו שלוש רמות של הסדרים: רמה של הסדר קבע במסגרת 'ירדנית־פלשתינית', רמה של הסדר ביניים עם תושבי השטחים, בלי התייחסות לשייכותם והתרתם ורמה שלישית — נכונות לקיים דיונים ושיחות שלום עם פלשתינים, שאינם חברים בארגוני טרור, מקבלים את החלטת האו"ם 242 ומכירים במדינת ישראל.

מפ"ם: 'העבודה' מופרת עקרונות

בתגובה על החלטת מרכז מפלגת העבודה שלא להכניס למצע המפלגה את הסעיף המחייב גיוס תלמידי ישיבה לצה"ל מסרה מפ"ם את ההודעה הבאה: „עד עכשיו מכרה מפלגת העבודה את עקרונותיה באופן בלתי רשמי. המצע היה יפה יותר, היו בו התחייבויות מפתות לדאוג לשוויון הנטל, לגיוס בחורי ישיבה ומיני הבטחות רבות ללא כיסוי. עכשיו ויתרה מפלגת העבודה גם על מראית העין, הכל בגלל אשליה אחת גדולה: לקבל קולות בקרב בחורי הישיבה והמתנה החרדי שעמד מאחוריהם. מפלגת העבודה, אשר מחפשת את הדרכות שלה בין חסידי גור הבאבא סאלי, תצא קרחת מכאן ומכאן".

ביום הראשון לעבודתה של ועדת הבחירות המרכזית:

14 רשימות מתוך 57 הוגשו לוועדה

רפול הגיש רשימה עם 120 מועמדים • גנדי הגיש רק 60 • ויקטור תייר בא עם ניירת לא מוכנה • הליכוד לא הגיש רשימתו בשל צו מניעה • איש לא רצה את האות ד' כאות לרשימתו

מאת דניאל בן־סימון

רפאל איתן היה הראשון שהתייצב אתמול בבוקר בפני חברי ועדת הבחירות המרכזית. [illegible] „120". הוא משיב. [illegible] „מולדת".

ויקטור תייר חזר על הטענה הרגילה, אותה הוא מעלה אחת לארבע שנים. בהופעה מרושלת הוא מתיישב מול חברי הוועדה המומים במקומם. השופט שואל שאלות תקנוניות ותייר אינו מבין מה רוצים ממנו. מתברר שהניירת שלו אינה מוכנה, רשימותיו אינן מסודרות ואף הסכום שנדרש להפקיד אינו מרשים. תייר בשלו המרצה לעשות סדר בתנועה שלו הקרויה „אחדות", יש חשש שחברי הוועדה יפסלו את הרשימה. לבסוף, לאחר התערבות בכל הכיוונים, מצליח תייר להצגת את הרביקה. גם הקהל נבהה לראותו בתשדירי הבחירות מתחנן על נפשו ועל נפשותינו.

עד שעות הערב מגיעות הרשימות טיפין טיפין. מתוך 57 הרשימות שנרשמו והופיעו ביום הראשון להגשת הרשימות פחות מעשרים. שניים מפליטי המערך מתייצבים אף הם. רענן נעים בראש „מצ"ש" ורחמי מרוסה בראש „חברה צודקת". השניים לא נבחרו לרשימת המערך לכנסת ובתגובה הקימו בין לילה רשימות. יש מאין ועתה הם מקווים לטעום מחדש את טעמה של הכנסת שנגזל מהם בטרם עת.

הרשימות הקטנות מבקשות מהשופט העליון שיראות להעניק להן אות אטרקטיבית. כרגע נותרו במלאי רק שלוש אותיות מיותמות. אף רשימה אינה משתגעת עליהן ולכל אחת סיבות משלה. ז'—ק'—ט', האות ק' מזכירה לאנשים את הקומוניסטים ואת הצרה הזו הם אינם צריכים. האות ד' מרבתת בעד עצמה ועל כן כולם הורחקו ממנה כמו מאש. לבסוף מתרצה יעקב גרוס העומד בראש „הכוח השקט", הוא מבקש שתי אותיות ד' [illegible] את התחושות והמבוכה להתחשב.

לקראת שמונה בערב, מתקבצים הצלמים והעיתונאים. רפי אדרי, יו"ר סיעת המערך, מלווה במשלחת גדולה נכנס לחדר הוועדה. הוא מתיישב מול השופט גולדברג ומציג בפניו את יוסי ביילין, משה ארד, אלי ברמנתם ועמנואל זיסמן. אדרי: „כבוד השופט, אני מתכבד להגיש לך את רשימת 120 חברי המערך לכנסת ה־12". השופט מתבונן בעניין. ח"כ דן מרידור שהוא חבר בוועדה פונה לחיים רמון, אף הוא בוועדה.

„חיים, כדי לך לוודא שהשם שלך רשום שם"

רמון: „אל תדאג, בדקתי טוב מאוד, הוא ישנו", הכל צוחקים.

חברי המערך יוצאים ועתה הניצחונים נגמרים. האם הליכוד יגיש את רשימתו הערב. ח"כ יהושע מצא מתהלך ליד חדר הוועדה בעצבנות רבה. לקראת השעה תשע הוא יוצא מהמשכן. עכשיו ברור, רשימת הליכוד לא תוגש. בעיית שיבוצו של זלמן שובל ממשיכה לרחף מעל הליכוד.

שמיר החליט: הורביץ במקום ה־6 וזלמן שובל במקום ה־40

מאת יקיר צור, סופר „דבר"

חברי הכנסת של רפי־אומץ ישולבו ברשימת הליכוד במקומות ה־6 יגאל הורביץ, וה־40 זלמן שובל, כך החליט אתמול ראש הממשלה, יצחק שמיר. החלטתו של שמיר התקבלה למרות פסיקת בית הדין העליון של חרות, אשר קבע כי ההסכם שנחתם בשנת 1986 בין תנועת החרות ורפי־אומץ, אינו תקף ואינו מחייב את מוסדות תנועת החרות.

שופט בית המשפט העליון יעקב מלץ הוציא אמש צו ביניים האוסר על הליכוד להגיש את רשימתו לבחירות לכנסת ה־12 לוועדת הבחירות המרכזית.

צו הביניים הוצא לבקשתם של 6 מועמדים ברשימת הליכוד, שמוקמו במקומות ה־40 עד ה־50. השישה שעתרו לבג"צ הם: מיכאל קליינר, לימור לבנת, יהושע שגיא, חיים קופמן ומשה רנם. העתירה הוגשה נגד ח"כ רוני מילוא, בא כוח רשימת הליכוד בוועדת הבחירות ונגד סיעת רפי־אומץ.

לטענת העותרים, אין לשבץ את השניים ברשימה, שכן הם לא נבחרו על־ידי המוסדות המוסמכים של שתי המפלגות. הכנסתם לרשימה סותרת, לטענת העותרים, את החלטת בית הדין הפנימי של תנועת החרות.

השופט מלץ קבע לאחר הוצאת צו הביניים, כי הדיון בצו ובעתירה גופא ייערך ביום א' הקרוב בפני הרכב של שלושה שופטים. עד אז, כאמור, נאסר על הליכוד להגיש את רשימתו לוועדת הבחירות המרכזית.

הנשיא קציר במקום ה־120 ב'עבודה'

הנשיא הרביעי, פרופ' אפרים קציר, נועל את רשימת מועמדי המערך לכנסת ה־12, במקום ה־120.

אישים בולטים רבים נמצאים ברשימה במקומות לא ריאליים, כמו [illegible] הסופר ס. יזהר (סמילנסקי) — וגם הכדורגלן משה סיני.

כעס בליברלים על ארנס שפגע בנסים

מאת נח זבולוני, סופר „דבר" בירושלים

במטה הבחירות של הליכוד זועמים על השר משה ארנס על כי לא בהסכמה אמר כי מתנגדי הלביא הם אלה שגם התנגדו ללוויין אופק־1.

הליברלים במטה הבחירות של הליכוד כועסים על משה ארנס שלא בחר את העיתוי המתאים לסגור את החשבון שלו עם השר הליברלי משה נסים, שהיה בין ראשי המתנגדים לפרוייקט הלביא ואת דבריו הם רואים במכוון למשה נסים. הם טוענים כי אף אם רצה ארנס לנגח גם את המערך שראשיה ומ"מ ראש הממשלה שמעון פרס היו נגד פרוייקט הלביא, אבל ידוע כי דווקא היוזמה לשיגור הלוויין עלתה בזמן כהונת ממשלת המערך ואז התחילו במלאכה.

39 יום לבחירות

סקר 'תצפית' מגלה:

אם תיפסל 'כך' מחצית בוחריה יצביעו ליכוד

מאת יקיר צור, סופר „דבר"

אם תנועת 'כך' תוצא אל מחוץ לחוק והשתתפותה בבחירות הקרובות תאסר, יעבירו 50 אחוז מתומכי 'כך' את קולם לליכוד, 30 אחוז יעבירו את תמיכתם לתחיה, 10 אחוזים למפד"ל, 6 אחוזים למולדת. אם תנועת 'כך' תשתתף בבחירות היא תזכה ב־3 מנדטים.

ממצאים אלה עולים מסקר שנערך על ידי „תצפית" מכון למחקר, בהנהלת ד"ר אהרן פיין. הסקר נערך בסוף חודש אוגוסט ובתחילת ספטמבר ובמהלכו רואיינו באמצעות הטלפון 1200 נשאלים המהווים מדגם מייצג של האוכלוסיה הבוגרת העירונית והכפרית.

תשדירי הרדיו של 'שינוי' יוגשו כיומני חדשות

מאת יקיר צור, סופר „דבר"

תשדירי הרדיו של תנועת המרכז־שינוי יוגשו במתכונת של יומני חדשות קצרים בני חמש דקות, תוך הקפדה על דיווח אובייקטיבי, לא פופוליסטי. כך מבטיח שוקי מאיר, מרכז תשדירי הרדיו של המרכז־שינוי.

מנכ"ל בל"ל, בינו צדיק, הפורש מתפקידו במארס 89:

בלי 'בעל בית' אי־אפשר לנהל עסק

מאת דוד שריבים

צדיק בינו יפרוש מבל"ל במארס 1989, עם השלמת מאזן הבנק ל־1988. בינו ביקש להשתחרר מתפקידו כמנכ"ל בנק לאומי כבר עתה, יחד עם דירקטוריון הבנק שאולץ לפרוש, אך נגיד בנק ישראל, פרופ' מיכאל ברונו, שכנעו להמשיך בתפקידו חצי שנה נוספת, לבל תיפגע יציבות הבנק.

החלטתו של בינו לסיים את תפקידו כמנכ"ל בנק לאומי ב'אמצע הדרך', שנתיים בלבד לאחר שנכנס לתפקידו, באה נוכח העדר 'בעל בית' ברור לבנק, שיהיה חשוב לו שנציגיו בדירקטוריון ובהנהלה יתפקדו כעסק. תופעה זו התמירה בפרשה האחרונה, ובינו הביע פעמים אחדות את מורת רוחו מדרך תפקודו של הדירקטוריון. למקורביו אמר: „אם בנק לאומי היה עסק פרטי, היו חברי דירקטוריון שרבים בינם לבין עצמם מוצאים עצמם מחוץ לדירקטוריון".

להערכתו של בינו, העתיד הקרוב לא יפתור את הבעיה והיא אף עלולה להסתבך. בנוסף לאוצר התיישבות היהודים, ולמינוי דירקטוריון על בסיס מפלגתי 'תנופה' — לאחר פירוק מניות הבנקים — גם האינטרסים של הממשלה, שגם היא תבקש נציגות והשפעה בבל"ל. בהסתבכות כזו של בעלות, מעריך בינו כי יתקשה לכהן כמנכ"ל. מקורביו של בינו דחו אתמול הערכות, כי התפטרותו מניהול בנק לאומי נועדה להציב אותו בין המתמודדים על תפקיד יו"ר הבנק. הם הוכיחו, כי כבר כאשר הציעו לו ראשי המשק בממשלה ובבנק ישראל לכהן בראשות בל"ל נדונה גם אפשרות שיכהן כיו"ר, אך הוא דחה אפשרות זו.

לאחרונה שוחח בינו פעמים אחדות עם ראשי בנק ישראל והביע את רצונו לפרוש מתפקידו יחד עם הדירקטוריון. נגיד בנק ישראל שכנע אותו להמשיך בתפקידו חצי שנה נוספת, לבל ייגרם משבר ניהולי בראשות הבנק. נראה עם זאת, שעמדתו של בינו ביחס לתפקוד הדירקטוריון של הבנק, המריבות בין חברי הדירקטוריון, ההדלפות והעיסוק הנמשך בפרשת שכר הבכירים, היו בין הגורמים ששכנעו את נגיד בנק ישראל לפעול לאלתר להדחת הדירקטוריון. בדברי ההסבר שמסרו ראשי הבנק המרכזי חזר ועלה הגורם של הבנק כ'עסק', כסיבה מרכזית שחייבה את הדחת הדירקטוריון.

פרישתו הצפוייה של בינו מבנק לאומי מהווה מכה לבנק. הוא נקרא לראשות הבנק כאשר בל"ל נקלע למצב עיסקי ותדמיתי קשים מאד לאחר פרשת יפת ופיטורי שני דירקטורים. בתקופה קצרה יחסית — פחות משנתיים — הוא הצליח להעלות את הבנק לפסי רווחיות מהטובים ביותר במערכת הבנקאית, לשקם את הנהלתו ולהחזיר את הבנק אל בין מובילי המערכת הבנקאית.

הידיעה על פרישתו הצפוייה של צדיק בינו היתה לשיחת היום בקרב חוגים כלכליים. רבים פנו לבינו וביקשו לשכנעו לא „לנטוש באמצע הדרך, דווקא בשיא הקריירה שלו". בינו הודיע לכל הפונים כי החלטתו היא סופית, ואינה ניתנת לשינוי. את האפשרות כי יפנה לעשייה פוליטית, אם יוזמן לכהן כשר כלכלי בכיר, דחה בינו מכל וכל.

רוה"מ שמיר באזכרה הממלכתית לחללי מלחמת יום־כיפור בהר הרצל בירושלים:

נעשה כל שביכולת אנוש למנוע הפתעה

מאת יורם לוי ודני צדקוני, סופרי „דבר"

13 שנה עברו מאז מלחמת יום הכיפורים, אך הכאב על הנופלים והלם ההפתעה לא פגו. אתמול באו בחום הכבד לבית־הקברות הצבאי בהר־הרצל בירושלים מאות בני משפחה כדי להתייחד עם זכר יקיריהם. אל המשפחות הצטרפו ראש הממשלה יצחק שמיר, הרמטכ"ל דן שומרון, הרב הראשי מרדכי אליהו, ראש עיריית ירושלים טדי קולק, המפכ"ל דוד קראוס, אלופים וראשי „יד לבנים".

את אבוקת הזיכרון הדליקה אילנה סינגל, אלמנתו של הצנחן־הפיסיקאי צבי סינגל ז"ל, שנפל בקרבות הבלימה ברמת הגולן. „קדיש" אמר בן־ציון מהלוף, אביו של סמל דוד מהלוף ז"ל, בעל עיטור המופת, שנפל ברמת הגולן.

שלמה בראור, אביו של נחמיה ז"ל, שנפל בקרבות הבלימה כנגד המצרים בציר לקסיקון־טרטור, קרא שיר מפרי עטו, בו השווה את מות בנו למות הוריו בשואה. „הפצע בליבנו לא יירפא במהרה, אך בשבילך דרך אחרונה זו היא דרך של כבוד".

בדבריו למשפחות השכולות אמר שמיר, כי הנופלים במלחמת יום־הכיפורים ובשאר מלחמות ישראל ציוו עלינו „כי נעשה כל שביכולת אנוש כדי להבטיח את בטחונה של מדינת ישראל כך, שלא תארע שוב הפתעה כזאת, וכי בצד השקידה על הבטחון נפעל למען שלום אמת".

שמיר הדגיש, כי המלחמה היתה ראשיתה של הדרך שהביאה כעבור ארבע שנים את סאדאת לירושלים ולחוזה השלום עם מצרים.

שמיר הזהיר את הסורים ומדינות ערב אחרות הרוצות לפגוע בישראל, כי צה"ל ערוך ומצויד היטב כדי לקדם כל מלחמה.

האזכרה בקריית־שאול

„הדרך האמיתית למנוע מלחמה, ואין מלחמה בלתי־נמנעת, ולנצח בה נצחון מוחץ, אם תיכפה עלינו, היא בהכרת חומרת האיום ובמענה הולם, שהוא בידינו. המענה חייב לכלול התעצמות צה"ל, בראש וראשונה, באשר לאיכות נשקו וציודו בכל זרועותיו. הדבר ניתן להיעשות, אם מלוא העדיפות הלאומית תינתן לכך. בימים האחרונים ניתן מקצת מן הביטוי ליכולת הטכנולוגית האדירה של ישראל. בנוסף לטיפוח עוצמתנו, יש להבטיח את העירנות המירבית לכל אשר מתרחש סביבנו ולקיים כוננות הולמת ברמת־הגולן אל מול האויב האפשרי העיקרי של ישראל — סוריה".

דברים אלה אמר אתמול שר הבטחון, יצחק רבין, בטקס האזכרה לחללי מלחמת יום הכיפורים, בבית־העלמין הצבאי בקריית־שאול. מאות רבות של הורים שכולים ובני משפחתם נכחו באזכרה.

האזכרה באשדוד

תוצאות ניצחון צה"ל על צבאות סוריה ומצרים במלחמת יום הכיפורים — למרות ההפתעה ועצמת האויב, שנוכח כי לא יוכל לנצח את ישראל במלחמה, הן, שזה עשר שנים שלא נפלה שערה מראשו של חייל ישראל בגבול הסורי והגבול המצרי וזוהי התרומה של קורבנם, אמר אתמול אלוף פיקוד הדרום, אלוף יצחק מרדכי בטקס האזכרה לבני אשדוד שנפלו במלחמת יום הכיפורים.

עדיין כואב

בבית הקברות הצבאי בהר הרצל, אתמול. (צילום: יצחק הררי)

שר הבטחון יצחק רבין בביקור בחאן יונס:

הכנסת גורם בינ"ל לשטחים – קישקוש

מאת דני צדקוני, סופר „דבר" ברצועה

בביקור בחאן יונס הגדיר אתמול שר הבטחון יצחק רבין את הדיבורים של אש"ף ואחרים על הכנסת גורם בינ"ל לניהול השטחים כ„דברי הבל וקשקוש אחד גדול".

הוא הבהיר כי השלטון היחיד בשטחים הוא של מדינת ישראל וצה"ל, והוא ימשך עד שימצא פתרון מדיני שלפיו ייקבע או מי יהיו שליטיהם. את הידיעות כאילו מנהלים פרס וערפאת מגעים עקיפים הגדיר כ„ברווז עיתונאי". הוא הביע את צערו על פגישת אייבי נתן, אותו הגדיר כ„כתור תמים וטוב", עם ערפאת, הוא אמר שנתן, בתמימותו הגובלת בנאיביות, התפתה להפגש עם שקרנים כמו אש"ף.

שר הבטחון מלווה באלוף הפקוד יצחק מרדכי, מתאם הפעולות בשטחים שמואל גורן ומפקדים בכירים באזור, נפגש בחאן יונס עם תושבים הסוחרים שביניהם התלוננו בפניו על השפל בעסקים. כן נפגש עם חיילים משרתים באזור, ודיבר על המאמץ הנמשך להורדת האלימות, המאבק נגד הוועדות המקומיות, וציין את יעילותם של כדורי הפלסטיק שהוכנסו לאחרונה לשימוש בשטחים.

חודש האיפול על פרוייקט 'אופק־1'

עם זאת נמסר, כי כל מערכות הלוויין פועלות כשורה ושידוריו נקלטים היטב

מאת אריה אורד, סופר „דבר"

אתמול בחצות השלים „אופק־1" את הקפה ה־60 סביב כדור־הארץ. כל מערכותיו פועלות בתקינות ושידוריו נקלטים היטב בתחנת־המעקב של התעשיה האווירית.

לאחר ימים אחדים, שבהם הוסר מעט מעטה הסודיות מעל הפרוייקט, חודש אתמול האיפול המלא על המשך תכנית־החלל הישראלית. התעשיה האווירית מסרבת למסור כל פרט אף על פניות עיסקיות מחו"ל, לא כל שכן על התכניות להמשך המחקר והפיתוח.

התעשיה האווירית תוסיף להקצות מתקציב המו"פ שלה כ־15 מיליון דולר בשנה לפרוייקט ומעריכים, כי גם הממשלה תוסיף להקצות סכום שנתי דומה מתקציב משרד־המדע, אך ככל הידוע לא מתקציב הבטחון. נראה, כי התכנית אינה סובלת כעת ממיגבלות תקציביות וכי הגורם הקובע הוא מהירות התקדמותם של המהנדסים בעבודתם.

במב"ת החל כבר אתמול התחקיר להפקת לקחים משיגור 'אופק־1'. התחקיר מתבסס על הפיענוח הגראפי המתקבל על פעילות הלוויין ומערכותיו. אחר כך תותאם תכנית המחקר והפיתוח של כל הגורמים השותפים לפרוייקט ללקחים שיופקו, ויוחל בהכנת 'אופק־2', ששיגורו צפוי בשנה הבאה. אמש הודגש, כי התכנית מתנהלת על־פי שיקולים מדעיים והנדסיים בלבד, ללא כל התערבות מצד גורמים בטחוניים.

נשיא התעשיינים דב לאוטמן שלח אתמול מברק־ברכה לראש סוכנות־החלל פרופ' יובל נאמן. „שיגורו של 'אופק־1' הוא רגע של התעלות לתעשיה כולה", כתב לאוטמן.

יקיר צור, סופרו המדיני של 'דבר', מסר כי מזכיר המדינה האמריקאי, ג'ורג' שולץ, שיגר אתמול מברקי ברכה לראש הממשלה, יצחק שמיר ולממלא מקומו ושר החוץ, שמעון פרס, לרגל השיגור המוצלח של הלוויין הישראלי־אופק־1.

„הישג טכנולוגי מרשים זה", כתב שולץ, „משקף את המחויבות הלאומית להצטיינות מדעית. תוכנית החלל הישראלית תתרום לא רק לקידום המדע, אלא גם למטרה הגדולה של שלום על פני כדור הארץ".

התנצלות והבהרה

בשנת 1984, החברה להגנת הטבע הוציאה לאור חוברת על הדרוזים במטרה לקרב את הציבור היהודי למסורת ולתרבות הדרוזים.

לצערנו, השתרבבו בחוברת סיפורים השאובים מספרים אחרים, שאין בהם אמת ואין להם אחיזה במציאות.

ברצוננו להבהיר כי החוברת **נמצאה** על ידינו בלתי ראויה **לפני שנים**, הפצתה הופסקה ואיננו משתמשים בה עוד.

אנו רוחשים כבוד רב לעדה הדרוזית עימה אנו עובדים במשך כל השנים, מכבדים ומוקירים את אורחות חייה. אין בכוונתנו ולא היה בכוונתנו לפגוע בדרוזים, בדתם או במסורתם.

אנו מצטערים על הפירסומים הללו ומבקשים להביע התנצלותנו. אנו מקווים כי טעות זו לא תנוצל לרעה וכי הדבר לא יעיב על יחסי שיתוף הפעולה בינינו ובין העדה הדרוזית.

החברה להגנת הטבע

[מברקים ברוח זו נשלחו בימים האחרונים לנכבדי העדה הדרוזית ומודעת התנצלות התפרסמה בעיתונות הדרוזית].

ציפורי תובע פיצוי בגין ייקור המסובסדים

מאת אמנון אמיר, סופרו הכלכלי של „דבר" בירושלים

מנכ"ל הביטוח הלאומי, מרדכי ציפורי, תבע אתמול לשלם פיצוי מיוחד למעוטי הכנסה בגין התייקרויות הצפויות של המוצרים המסובסדים.

לדברי ציפורי, משמעות צמצום הסובסידיות הינה הכבדה ניכרת על המשפחות מעוטות ההכנסה שעיקר קיומן תלוי בקיצבאות הביטוח הלאומי.

את מתן הפיצויים המיוחד מייעדים בביטוח הלאומי ל־245 אלף קשישים, אלמנות, נכים, גרושות, ומקבלי הבטחת הכנסה ולכ־70 אלף משפחות להן ארבעה ילדים ויותר.

9 חיילי צה"ל נפצעו בתאונה בצפון הגולן

מאת שמעון וייס, סופר „דבר" בצפון

תשעה חיילי צה"ל נפצעו אתמול בשעות הבוקר בהתהפכות הטנדר הצבאי בו נסעו בכביש נווה אטי"ב בצפון הגולן. ארבעה מהפצועים נפגעו באורח בינוני עד קשה והועברו במסוק לבית החולים רמב"ם בחיפה.

חמישה פצועים אחרים הועברו לחדר המיון בקריית שמונה ואחד מהם הועבר לבית החולים בצפת. ארבעה מהפצועים שוחררו אחרי טיפול רפואי ושבו ליחידתם. המשטרה הצבאית פתחה בחקירה.

עם פתיחת משפט הזוטא בי"ם:

עוה"ד לנגר ביקשה לפסול הודאות אנשי 'הניצוץ'

(ע). — עו"ד פליציה לנגר, פרקליטתם של ארבעת עורכי העיתון 'דרך הניצוץ' המואשמים בעבירות בטחוניות, ביקשה היום מבית המשפט המחוזי לפסול את ההודאות שנתנו בעת חקירתם של הארבעה בשב"כ ועל־ידי אנשי המשטרה.

לנגר ביקשה לפסול את ההודאות בפתיחתו של משפט הזוטא על קבילות ההודאות המתנהל במסגרת משפטם של הארבעה בבית המשפט המחוזי בירושלים. „כל ההודאות פסולות. הן ניגבו תחת לחץ נפשי כבד ובאמצעים פסולים. לדוגמא: חוקר שב"כ המכונה 'אבו שריף' אמר לנאשמת מיכל שוורץ, „יש לי יצרים, גם אני בן אדם. יש לי חשבון אתכן, אתן נשים בכלל".

לנגר אמרה לשלושת השופטים צבי טל, שלום ברנר ודליה דורנר כי גם חוקר שב"כ אחר המכונה 'מייק' העליב את מיכל שוורץ כשאמר לה בעת החקירה „תראי איך את נראית, כמו זונה זקנה".

הפרקליטה סיפרה על תנאי המעצר הקשים והמשפילים שבהם הוחזקו ארבעת העצורים. לטענתה האוכל הוגש להם בצלחת פח כשהוא מונח על הרצפה. „כך נוהגים להגיש אוכל לכלבים ולא לבני אדם. מה הפלא שלאחר הלחץ הנפשי שהופעל עליה הודתה מיכל שוורץ ומסרה הודאה מפלילה, כשלאחר מכן חזרה בה", שאלה עוה"ד לנגר.

לפני נאום הסניגורית שפתח את משפט הזוטא הסכימו השופטים לאחד מחדש את משפטו של אסף אדיב, הנאשם הרביעי בפרשה יחד עם משפטם של שלושת הנאשמים האחרים — יעקב בן אפרת, רוני בן אפרת ומיכל שוורץ.

ישראלים יבקרו מועמדים לגירוש להבעת הזדהות

מאת אוריאל בן־עמי, סופר „דבר"

מטה משותף של תנועת המחאה נגד הכיבוש ולמען שלום ישראלי־פלשתיני („די לכיבוש", „השנה ה־21", „יש גבול", „הלאה הכיבוש" ועוד) יום פעולה ארצית רחבת היקף בתגובה לצווי הגירוש שהוצאו נגד 27 מתושבי השטחים.

מחר יפקדו מאות ישראלים את בתיהם של 25 מועמדים לגירוש, יביעו סולידריות עם המשפחות וידונו עימם על אפשרויות המאבק נגד ניצניו של „הטרנספר הזוחל". מפגשים אלו מתואמים ישירות עם ועד משפחות המגורשים.

„על־פי הבנתנו נועדו צעדי הגירוש להפחיד את הפלשתינים ולהרגיש בפניהם כי ישיבתם בשטחים הינה ישיבה של חסד, פריבילגיה שניתנת לביטול במחי ותימתו של שר בטחון ישראלי. במעשיו יוצר יצחק רבין אקלים פוליטי מתאים לגירוש המוני של פלשתינים מאדמתם, ומכשיר את הקרקע לביצוע רעיונות נפשעים מבית היוצר של מאיר כהנא ורחבעם זאבי", נאמר בהודעת המטה המשותף.

לאו בפעולה

רבה הראשי של ת"א יפו, הרב ישראל לאו, 'יצא לשטח' אתמול כדי לבחון מקרוב חלוקת סכך ברמת אביב. אתמול נפתח גם שוק ארבעת המינים בככר מלכי ישראל בת"א. מחיר האתרוגים והלולבים נע בין 10 ל־25 ש"ח. כן נמכרים בשוק ענפי ערבה, הדסים, קישוטים לסוכה וסוכות מוכנות (צילום: יונתן סלינגר)

צרפת תמכור לישראל 22 דונם באבו־גוש

על השטח יוקם ביה"ס לילדי הכפר

מאת סופר „דבר" בירושלים

נציגי ממשלת צרפת הביעו הסכמתה למכור 22 דונם בכפר אבו־גוש המיועדים לבניית בית־ספר במקום.

יו"ר המועצה האזורית מטה יהודה, דוד דוד, שבסמוכה הכפר אבו־גוש מסר, כי במו"מ שנוהל באמצעות קונסול צרפת בישראל, הסכימה ממשלת צרפת למכור לרשות 22 דונם במחיר 160 אלף דולר. בכפר אבו־גוש לומדים למעלה מאלף תלמידים בביה"ס אחד והקרקע תיועד לבניית בית ספר נוסף.

דוד דוד פנה לסגן ראש הממשלה ושר החינוך יצחק נבון וליועץ רוה"מ לענייני ערבים עמוס גלבוע וביקש סיוע כספי לרכישת הקרקע.

4 שחורים מתנגדי המשטר קיבלו מקלט בשגרירות ארה"ב בדרא"פ

פרטוריה (א.ס.).- מתנגד משטר שחור נוסף קיבל אתמול מקלט בשגרירות ארה"ב ביוהאנסבורג, לאחר שהצליח להימלט ממעצר. בכך הגיע לארבעה מספר השחורים שמצאו מקלט בבניין השגרירות.

לפי שעה לא ברור כיצד עלה בידי העציר הנמלט, קליפורד נקובו, בן 30, שהוחזק במעצר בלא משפט מאז אפריל, להימלט מכלאו. שלושה שחורים אחרים השוהים בשגרירות מזה כשבוע נמלטו מכלאם בעת ששהו בבית-החולים של יוהאנסבורג.

שלטונות דרום-אפריקה הודיעו לפני ימים אחדים, שהיה בדעתם לשחרר את שלושת העצירים הנמלטים הקודמים מכלא, ושאם יצאו את בניין השגרירות, הם לא ייעצרו בשנית. דיפלומטים בפרטוריה הביעו אתמול את ההערכה, שאם תיתן פרטוריה הבטחה דומה לעציר הרביעי נקובו, יהיה בכך משום הודעה בכך שבכל העצירים המדיניים המוחזקים בבתי-הכלא בלא סיבה ראויה. הארבעה הגיבו אתמול על דברים אלה בהודיעם, שאינם נותנים אמון בהבטחות הממשלה וכי לא יצאו את הבניין בטרם ישוחררו כל העצירים המדיניים בדרום-אפריקה.

הישג דיפלומאטי לדרא"פ:
מגעים לקראת ועידת פסגה אפריקאית בהשתתפות דרא"פ

יוהנסבורג (ע"ר וע"צ). – עתוני דרום-אפריקה יצאו אתמול בכותרות ראשיות, שבהן נטען, כי הנשיא בותה יקיים ועידת פסגה עם מנהיגי כמה ממדינות אפריקה, ביניהם נשיא זמביה, קנת קאונדה.

"הדברים אינם סופיים, אולם האפשרות קיימת", כתב העתון "בלד" בשפת אפריקאנס, בצטטו מקור דיפלומאטי בכיר.

לפי אותן ידיעות עשוי להשתתף בוועידה כזאת גם נשיא זאיר, מובוטו ססה סאקו.

ועידה כזו, אם תתקיים, תדון בפתרון הסכסוך באנגולה ובמתן עצמאות לחבל נאמיביה, מסרו העתונים.

יהיה זה ניצחון דיפלומאטי לדרום-אפריקה, המנסה לשבור את מצור הבדידות שהוטל סביבה בגלל מדיניות האפרטהייד.

דוברים רשמיים אמרו, כי הידיעות על ועידת פסגה הן בבחינת השערות, אולם לא הכחישו אותן.

נתבדה החשש שנשורת צ'רנוביל תגרום להפלות ולמומים מולדים

שטוקהולם (א.ס.).- לא היה בסיס לחשש מפני גל הפלות ומומים מולדים בשוודיה בגלל אסון צ'רנוביל – כך עולה מדו"ח של ממשלת שוודיה שראה אור ביום ד'.

בדו"ח, שהוצא על-ידי מחלקת השירותים החברתיים של ממשלת שוודיה, נאמר, שלא נמצאו כל הוכחות שיש בהן כדי לבסס את השמועות שנפוצו מיד לאחר האסון, באפריל 1986, ושלפיהן עתידה היתה הנשורת הרדיו אקטיבית שנפלה בתחומי שוודיה לגרום נזקים ביולוגיים שונים לאוכלוסיה.

בדו"ח נרשמה אמנם עלייה קלה בשיעור תמותת התינוקות בתקופה שאליה הוא מתייחס, בשנים 1986–1988, ביחס לשיעור החזוי, אבל עלייה זו היא במסגרת התנודות הסטטיסטיות הצפויות, ומכל מקום, מקרי המוות הנוספים לא נרשמו באזורים שבהם היה שיעור הנשורת גבוה יותר דווקא.

עוד עולה מן הסקר, שבסתיו 1986 חל גידול בשיעור ההפלות בשוודיה, ובמקביל ירידה במספר הפריונות, אך אלה מוסברים על-ידי החששות שעוררו השמועות מפני האפשרות שייגרמו מומים מולדים לילודי אותה התקופה.

נמצאה נקודת הסכמה בין בוש ודוקאקיס – גובה הדוכנים

וואשינגטון (ע"ר).– נציגי מטות בוש ודוקאקיס הגיעו לאחר דיונים ארוכים להסכם על "בעיית מפתח" בעניין העימות הטלוויזיוני הקרוב בין שני המועמדים – הם הסכימו על גובה הדוכנים, שמאחוריהם יעמדו השניים.

דוברי שני המטות מסרו אמול, כי המועמדים יופיעו מאחורי שני דוכנים בגובה שונה, בעימות הראשון ביניהם ביום א' הקרוב. המועמד הדמוקראטי דוקאקיס יעמוד מאחורי דוכן בגובה של 102 ס"מ, ומועמד הרפובליקאים בוש יעמוד מאחורי דוכן בגובה של 120 ס"מ.

דוקאקיס, שגובהו 1.70 מ' לא היה מוכן להתגמד מאחורי דוכנו, בעוד שסגן הנשיא בוש, שגובהו 1.85 מ' לא היה מוכל להתכופף מעל דוכן נמוך. "הגענו להסכם על דוכנים בגבהים שונים לעימות בין השניים ב-8 בנובמבר", אמר נציג מטה בוש. הוא סיפר כי הוסכם גם שדוקאקיס, מושל מסאצ'וסטס, יורשה לעמוד על בן הגבהה, כדי שייראה גבוה יותר.

הוויכוח בין שני המועמדים יתקיים בשני עימותי טלוויזיה, ופרשנים פוליטיים אמרו, כי הם עשויים להיות גורליים, מאחר ששניהם רצים עתה כמעט שווה בשווה בסקרי דעת הקהל.

הוויכוח הראשון יתקיים בעיר וינסטון-סיילם בקארולינה הצפונית.

אביו של בוגר אוניברסיטה בן 11 למעצר ולהסתכלות פסיכיאטרית

סנטה קרוז, קליפורניה (א.ס.).- אביו של בוגר אוניברסיטה בן 11 שהצהיר בשעתו שאיפתו היא שבנו יזכה בפרס נובל בטרם הגיעו לגיל 20, נעצר ביום ד' בסנטה-קרוז שבקליפורניה בחשד שהתכוון לפגוע בחיי בנו אך שוחרר אחר כך בערבות עצמית של 5,000 דולר.

הבן, אדרגון דה-מילו מוחזק אף הוא בידי המשטרה לשם הגנתו. ביום ג' הודיעה אמו של הילד למשטרה, האב והבן כרתו ביניהם "הסכם התאבדות" בעת שנראה היה שהקריירה האקדמית של הבן לא התקדמה כצפוי, אבל האב, אגוסטין דה-מילו הכחיש את הדבר וכינה את האשמה "מגוחכת". "לעולם לא הייתי מסוגל לכרות הסכם התאבדות עם בני", אמר. "אני אוהב אותו אני והוא בשבילי".

בחיפוש בבית המשפחה מצאה המשטרה מצבור נשק גדול, שכלל רובים טעונים ומזוודות מלאות תחמושת. לאחר החיפוש נשלח האב להסתכלות פסיכיאטרית ואחר נעצר, אך, כאמור, שוחרר בינתיים בערבות.

אדרגון זכה לפרסום רב בקליפורניה כשהתקבל ללימודים באוניברסיטת קליפורניה בגיל תשע ואחר כך כשסיים את לימודיו בתואר ראשון במתמטיקה, בגיל 11 באביב שנה זו. אביו התגאה בכך שבנו ביטא את מילותיו הראשונות בגיל חודשיים והחל עוסק בענפי מדע שונים ובמתמטיקה עוד בהיותו בחיתוליו. שאיפתו היא שבנו ישא תארי דוקטור עד גיל 16 וכאמור, פרס נובל עד גיל 20.

תאצ'ר פתחה ביקורה בספרד

מאת דליה שרון, סופרת "דבר" בבריטניה

לונדון (מיוחד לדבר).- ראש ממשלת בריטניה מרגרט תאצ'ר פתחה אתמול את ביקורה בן היומיים בספרד בהתנצחות עם ראש ממשלת ספרד פליפה גונזלס בנוגע לעתיד השוק האירופי המשותף.

תאצ'ר המשיכה בכך את הבעת דעותיה – דעת יחיד – בקשר לאיחוד כלכלי של אירופה, בהן החלה בבריסל ובלוקסנבורג. ספרד תהיה נשיאת השוק האירופי המשותף בשנה הבאה.

פקידים ספרדיים ניסו להמעיט בחשיבות חילוקי הדעות שהתגלעו ביניהם. נושאים אחרים שבהם תדון תאצ'ר עם מארחיה הם עתיד גיבראלטר והאפשרות לשיתוף פעולה במלחמה בטרור.

תאצ'ר גם תשמע מגונזאלס פרטים על בקשתו להצטרף לאיחוד ההגנה המערב-אירופי, שבריטניה מכהנת עתה כיו"ר שלו.

זכו בפיס

בהגרלת רב-פיס של מפעל הפיס מס. 38/88 שהתקיימה ביום 22/9/88 זכו הכרטיסים הבאים:

בסך 250,000 +16,668 ש"ח זכה המספר: 607535.

בסך 15,000 +1,668 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 07535.

בסך 1,500 +168 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 7535.

בסך 150 +18 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 535.

בסך 15 +3 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 35.

בסך 3 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 5; 9; 2.

רק הרשימה הכוללת של תוצאות ההגרלה מחייבת את מפעל הפיס.

לפני כניסת הצבא

הכיכר המרכזית של ירוואן בירת ארמניה באחת מאסיפות ההמונים של הימים האחרונים. התפרסות כוחות הצבא במרכז העיר אתמול אילצה את המפגינים להעתיק את מקום התכנסותם לכיכר האופרה. (צילום: א.פ)

הוריקאן חדש מאיים על האיים הקריביים – 'הלנה'

מיאמי (ע"ר וע"צ).– הוריקאן חדש, 'הלנה', נוצר באוקיאנוס האטלנטי ביום ד' והחזאים הזהירו, כי הוא מתקדם במהירות רבה על פני האוקיאנוס באותו נתיב בו עבר הוריקאן 'גילברט', שהשאיר אחריו שובל של מוות והרס באיים הקריביים ובמקסיקו.

'הלנה' החל לצבור עוצמת רוח של 135 קמ"ש, והוא מהווה איום על כל מי שיפגוש בדרכו. קיים חשש, כי הוא יהלום באותם האתרים, שבהם כבר נגרם נזק כבד בנפש וברכוש על-ידי הוריקאן 'גילברט'.

ביום ד' בשעה 10 לפי שעון גריניץ' נרשם מוקד ההוריקאן במרחק של 2,350 ק"מ מזרחית לאיים האנטיליים שבקבוצת האיים הקריביים. הוא נע עכשיו מערבה במהירות של 25 קמ"ש לשעה. אוניות באוקיאנוס האטלנטי הוזהרו להתרחק מנתיבו של ההוריקאן.

דליקה פרצה שוב באסדת נפט בריטית בים הצפוני

לונדון (רויטר). – דליקה פרצה אתמול בעקבות התפוצצות באסדת נפט בים הצפוני כ-160 ק"מ צפונית-מזרחית לנמל אברדין שבסקוטלנד, ואדם אחד מאנשי צוותה נעדר עדיין – נמסר אמש ממשרד ההגנה הבריטי.

בדבר המשרד נמסר, כי 66 מתוך 67 אנשי צוותה של האסדה "אושן אודיסיי" הולכו מן האסדה הבוערת, [illegible] תוך הלילה בסיוע מסוקים וספינות הצי הבריטי.

לא נמסר על כל נפגע פציעה בתקרית. היו אנשי הצוות הספיקו להתפנות מהאסדה באמצעות סירות הצלה, שבהן נלקחו על-ידי המסוקים לאסדת הילוך שהובילה אותם לנמל אברדין.

בחברת הביטוח "לוידס", שהתקבלה אצלה ההודעה על דליפת גז מספינת אספקה סמוכה אתמול בשעות הבוקר המאוחרות ובזמן מה לפני הפיצוץ, ונראה, איפוא, שהיה קשר בין שני הדברים.

כזכור, מצאו 167 איש את מותם בדליקה, שפרצה באסדת קידוח סמוכה, 'פייפר אלפא'.

יו"ר הפרלמנט האיראני מאיים:
הטיית נהר השאט אל-ערב עלולה לגרום להתלקחות המלחמה מחדש

ניקוסיה (א.ס.). – מפקד הכוחות המזוינים של איראן, יו"ר הפרלמנט האשמי רפסנג'אני אמר ביום ד' בתגובה על איומה של עיראק להטות את מי נהר השאט אל-ערב לתעלה, כי המחלוקת על נתיב המים שבגבולה הדרומי עלולה לגרום להתלקחותה מחדש של המלחמה.

בהופיעו במסיבת עתונאים האשים רפסנג'אני את עיראק בגרימת עיכובים במו"מ לשלום בז'נווה רפסנג'אני ואמר, כי המלחמה בת שמונה השנים הועילה לאיראן. "לא זו בלבד שהמלחמה העלתה את המוראל בקרב צעירנו ובחברה כולה, אלא שהיא אף קידמה את המדינה כולה בתחומי המדע והתעשייה", אמר.

רפסנג'אני הדגיש, שבשום פנים ואופן לא תהיה איראן מוכנה לכך שהסכם משנת 1975 המסדיר את השייט של שתי המדינות בנתיב המים ישונה ולו גם במחיר של חידוש המלחמה. לדבריו, הדיבורים "המגוחכים" מצד עיראק על הטיית מימיו של הנהר מעידים על בעיות פנימיות או על כוונות להסלמה צבאית.

בוואשינגטון התפרסם שלשום דו"ח של הסנאט, שבו נאמר, כי ההתקפות העיראקיות בגאז מרעיל על כפריים כורדים הן חלק מתוכנית לחסל את האוכלוסיה בכורדיסטאן העיראקית ושיתכן שהן גרמו כבר למותם של מאות אלפים.

הדו"ח נכתב על-ידי שני אנשי ועדת החוץ של הסנאט, שבילו ארבעה ימים לאורך הגבול הטורקי-עיראקי ושוחחו עם מאות פליטים כורדים ואנשי-קלטון. הם מאשימים את ממשלת עיראק בניהול מדיניות, שנועדה לכך שכורדיסטאן העיראקית תהפוך במהירות לשממה הרית. "מחוץ לסולימאניה, הלאבג'ה ושתים או שלוש עיירות גדולות אחרות לא יהיו עוד באיזור תושבים קבועים", נאמר בדו"ח. "אורח חייהם של מאות בשנים ייעלם מן האיזור, שהיה מאוכלס ברציפות בכפרים מאז ראשית ימיה של הציביליזציה האנושית".

אלפי פועלים מצרים יצאו לרחובות בתביעה להטבה שמובארק שלל מהם

קאהיר (א.ס.).- אלפי פועלי טקסטיל הפגינו ביום ד' ברחובות העיר מחאלה קוברה שבשפכת הנילוס בתביעה להעלאת שכרם – מסרו אתמול תושבים מקומיים. היה בכך משום ביטוי נדיר לתסיסה תעשייתית במצרים, שבה ההפגנות אסורות.

התושבים מסרו, כי המשטרה פיזרה את ההפגנה השקטה וסגרה את שבעת מפעלי הטקסטיל המסתובבים שבעיר עד יום שבת.

לדברי התושבים קיימו הפועלים את ההפגנה לאחר שהנשיא מובארק סירב להודות על תשלום המענק השנתי המסורתי, שנועד לעזור למשפחות מצריות לממן את הוצאות הלימודים של ילדיהם.

מובארק הודיע ביום ג', כי החליט להתנגד לתשלום ההטבה – המסתכמת בדרך-כלל ב-50 עד 60 לירות מצריות לכל משפחה – משום שמענק זה היה גורם גידול נוסף בגרעון התקציבי של מצרים, העומד על חמישה מיליארד לירות, ב-500 מיליון לירות נוספות.

מובארק אמר לעתונאים: "האזרחים יהיו מרוצים עם ההטבה לזמן קצר בלבד, משום שהענקתה תחייב הדפסת שטרות נוספים, שתגרום להאצת האינפלציה ולהעלאת מחירים נוספת."

קרן המטבע הבין-לאומית לוחצת על מצרים להקטין את גרעונה התקציבי במסגרת שיחות רפורמות. אתמול טס מובארק לאירופה, כדי לבקש תמיכה מערבית במשא-ומתן עם קרן המטבע הבין-לאומית, העומד להתחדש בחודש הבא.

כוחות צבא התפרסו בבירת ארמניה

מוסקווה (א.ס. רויטר). – חיילי צבא ברוסים נכנסו בלילה שבין יום ד' ליום אתמול לירוואן, בירת הרפובליקה הארמנית, ותפסו את הרחובות המוליכים לבנייני הממשלה והמפלגה הקומוניסטית במגמה למנוע בכך את הישנות התכנסויות ההמונים שהיו באזורים אלה יום קודם לכן.

המפגינים, שהכניסה נחסמה בפניהם, התכנסו, לדברי עורך בסוכנות הידיעות הארמנית, בכיכר האופרה. בשיחת טלפון מירוואן סיפר העורך, שביקש שלא להזדהות בשמו, כי המפגינים שמרו על סדר ושקט במהלך ההתכנסות וכי נראה שכך ינהגו גם להבא. לדבריו, נמשכה ההתכנסות כשעתיים בשעות הבוקר, והתכנסות נוספת תוכננה לשעות הערב. הוא סיפר עוד, שחנויות המזון אמנם פתוחות בירוואן, אלא שהתחבורה הציבורית מושבתת ורוב תושבי העיר יצאו לרחובות.

נראה שתפיסת מרכז העיר על-ידי חיילי משרד הפנים הסובייטי נועדה להסיר את הלחץ מעל הסובייט העליון של ארמניה להשיב למצאת אלפי המפגינים על תביעתם שיתמוך בתביעתם לסיפוח החבל האזורבייג'אני. הודעה שהוקראה בטלוויזיה הממלכתית הסובייטית הבהירה, שכינוס נוסף של הסובייט העליון המקומי ייחשב לבלתי חוקי.

פעיל ארמני, ראשל פוגאיאן מסר אתמול בשיחת טלפון מירוואן, שחיילים מסיירים ברחובות העיר עם רשות לחפש בבתים על-פי שיקול דעתם. "אנשים פשוט יושבים בבית", הוא אמר, "ולא יוצאים לשום מקום".

רדיו מוסקווה הודיע אתמול, כי בנאגורנו-קאראבאך תקפו מפגינים את משרד התובע המחוזי, לדברי הרדיו גרמה ההתקפה עקב פרובוקציה. בחבל נרשמו גם כמה הצתות וקולות ירייה, לדברי הרדיו. הביעו מקרים אלה את הערכות השלטון המרכזי, כדי למנוע הידרדרות המצב. על החבל הוטל שלשום עוצר, ונמסר כי עדיין משותקות העבודות לחלוטין.

אתמול דיווחה סוכנות טא"ס שמפגינים העליבו נציגי השלטון והשפילו חיילים של משרד הפנים ואנשי משטרה. היא לא סיפקה פרטים על תקריות אלה. אתמול זה היום השלישי ברציפות לא ניתן היה לקיים קשר טלפוני עם בירת החבל סטפנאקרט.

מנצח תזמורת האופרה של ה'בולשוי' ערק לארה"ב

וואשינגטון (ע"ר).– מנצח אופרת ה'בולשוי' הסובייטית, רובן וארטאנאן, ערק בבוליביה בתחילת החודש, וארה"ב העניקה לו מקלט מדיני – מסרו אתמול מקורות במשרד החוץ האמריקאי.

המקורות מסרו, כי וארטאנאן הגיע ללה-פאז ביחד עם שבעה מנגנים נוספים וביקש מקלט מדיני בשגרירות ארה"ב ב-10 בספטמבר.

בעבר ניסה כבר וארטאנאן לעזוב את ברה"מ. הוא חי בבוליביה זמן מה אולם חזר לברה"מ. השלטונות מנעו ממנו במשך תקופה ארוכה לצאת להופעות האופרה בחו"ל, עד לנסיעה לבוליביה שבה נמלט לשגרירות האמריקאית.

NETWORKING AT MICROSOFT

You can be a key architect or project lead for Microsoft's next generation of networking software for OS/2. We are developing advanced networking subsystems and communication software that will serve the distributed computing applications of the 1990s.

We offer major opportunities to innovate and build products for distributed name, mail, security, and operating system services: blindingly fast transport and file service software: and user-oriented tools for administering and using network resources.

If you are interested in affecting the future of distributed computing then apply now for one of these opportunities:

Development Project Leads

You can be one of the key members of an entrepreneurial team that develops exciting workstation and server software for Microsoft OS/2 and the 386.

We're looking for expert designers with project lead experience to develop a distributed name, mail, and file server for OS/2. As a project leader, you will take charge of a team of experienced developers and have full responsibility for the design and implementation of the product. You should have a BS or MS in Computer Science and preferably four or more years of software development experience, with success in delivering great products.

Networking Software Architect

As Microsoft's network architect you will have primary responsibility for conceiving and specifying distributed name, mail, and security services. You will combine broad knowledge of distributed computing practice with fresh ideas on how to meet the needs of developers writing networked applications. Your contributions will help shape the systems software standards for the desktop PCs and high-end server platforms of the next decade.

You should have an MS or PhD in Computer Science (or related field), and strong design and implementation experience in projects involving communication protocols, distributed services, or network operating systems.

In addition, Microsoft is the leading software developer for personal computers. We also have active developer efforts in the following areas of software technology:

Relational Databases
Graphics
Compilers
CD-ROM
Operating Systems and Applications Development

These positions are at our world headquarters located near Seattle, Washington in the United States. Microsoft has an attractive relocation plan to assist moving employees and their families from overseas. We also offer full financial and legal assistance for obtaining the necessary H-1 visa to work in the U.S. Salaries at Microsoft range from US $30,000 to US $50,000 per year and higher depending upon skill and experience levels.

Additional benefits include a health plan, membership in an athletic club, and your own private office.

Microsoft also offers an environment aimed at fostering excellence in software — developers have access to the latest equipment, to a community of highly capable and motivated peers and the key trendsetters in the computer industry.

Seattle is a large cosmopolitan city with many cultural facilities. The city offers many different lifestyles, affordable living and excellent educational facilities. It is set in the midst of some of the most striking and beautiful countryside in North America.

To apply, please send a résumé to: MICROSOFT CORPORATION, Human Resources, Dept. CT-YL, 16011 N.E. 36th Way, Box 97017, Redmond, Washington, 98073-9717, U.S.A. We are an equal opportunity employer.

Microsoft®

Trademarks are registered to their respective companies

רחוב שוקן 27
קרית המלאכה
תל-אביב

מתף-מיחשוב תעשייתי ופיננסי בע"מ

למערכת MVS/XA מורכבת ורשת תקשורת ארצית
דרוש

מנהל תוכנת מערכות

הכישורים הדרושים:
* נסיון ב-MVS/XA
* הכרת חומרה בסביבת מחשבי י.ב.מ. ותקשורת
* הכרת מוצרי תוכנה משלימים
* ידע רב במערכות תקשורת SNA
* נסיון בניהול

המעוניינים יפנו בכתב בציון כתובת וטלפון ובצירוף קורות חיים ופרטים מלאים על השכלתם ונסיונם המקצועי ל:
מתף – מיחשוב תעשייתי ופיננסי בע"מ
ת.ד. 35041 מיקוד 61350 תל-אביב

— סודיות מובטחת —

חברה בת של הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ

הלוח הכללי
הלוח הנפוץ ביותר
דבר

בינת
תקשורת מחשבים בע"מ

דרושה:
מזכירה למחלקת מכירות

• ידיעת אנגלית מצויינת • נסיון של מספר שנים בעבודות מזכירות • יכולת הדפסה טובה באנגלית ובעברית • השכלה תיכונית מלאה • משרה מלאה • מגורים בגוש דן

אנו מציעים עבודה מעניינת בתנאים טובים ובאווירה נעימה.
5 ימי עבודה בשבוע (א'-ה') 07.30-17.00.
נא לפנות בכתב, למחלקת כח אדם, רחוב הנחושת 8, תל-אביב 69710 ולפרט קורות חיים ונסיון בעבודה.
כל הפונים יענו ••• סודיות מובטחת
מחשבים מדברים בינת

למוסד ציבורי כלכלי בירושלים

דרושים

1. עובד בכיר
רצוי כלכלן או בוגר מנה"ע
בעל נסיון של 5 שנים בתחום ארגון וניהול.

2. עו"ד צעיר
עוזר למנכ"ל

המעוניינים יפנו בצירוף קורות חיים לת.ד. 2600, ירושלים, לא יאוחר מיום 7.10.88.
רק מועמדים מתאימים ייענו.

יצרן גדול של מוצרים בענף הבניה מחפש:

משווקים עצמאיים למוצריו.
אזור שיווק: צפון הארץ ומרכזה.

המעוניינים יפנו בהקדם בכתב בצירוף תולדות חיים ונסיון, לעו"ד יוסף קפלן, אחד העם 56, תל-אביב.
על המעטפה יש לציין "מיכרז משווקים".

שערוריה, אבל אחרת

מאת טדי פרויס

"שערוריה בסיאול" בישרו העתונים למחרת יום הכיפורים. ואכן, שערוריה התחוללה, אבל לא זו שהעתונים התכוונו אליה, חילול יום הכיפורים. השערוריה היא הספורטאים שנשלחו והתוצאות שהשיגו.

מכל המשלחת שיצאה לסיאול, ראויים היו להשלח רק הטניסאים והשייטים. את השאר צריך היה להשאיר בבית. כי לבד מהוצאות כספיות ובושות ספורטיביות, לא חוללו המתאבקים, המתאגרפים, השחיין, המתעמלות והקלעים מאומה, אף שאנו מתפעלים מהמקום ה-77 שאחת המתעמלות השיגה. בכך שוה הרבה יותר טוב מהושג במשחקי לוס-אנג'לס. שם השיגה מתעמלת מקום על הקרשים אחרי שנפלה מהמקבילים. הפעם עוד לא שמענו גם את התירוץ, שהתוצאות העלובות מקורן בלחץ הגעגועים הביתה, שתקפו את ילדי האמהות היהודיות. מסתבר שעד סיאול צברינו המהודים והעקשנים התקשחו והתגבשו, הישג לא מבוטל לנערי הבנה ולנערות השמנת. השחיין שלנו הגיע במקום השמיני (תשיעי לא היה) ובזמן אטי יותר משהשיגו הנשים ה"גויות", ששחו בסיאול. זאת השערוריה, כי יחסי הכוחות ודמות התוצאות היו ידועים מזמן. הסיבה היחידה המתקבלת על הדעת לשילוח הנשלחים היא מניעת יחס של 40:70, או משהו דומה, בין מתחרים לעסקנים – קיום ארוך וקבוע לתפארת של הסיסמה "ההשתתפות חשובה מהנצחון".

אלא שהכותרת "שערוריה" לא לכך נועדה. הן נועדה לאפשרות (עד רדת שורות אלה לדפוס עדיין לא הובהר מה בדיוק קרה) שגם שייטים אחד, האחים דן ורן טורטן, הפליגו ביום כיפור, בניגוד להוראות מפורשות לא לחתור בקדוש שבקדשי ישראל.

איש לא יטוה על הוראה לקיים את קדושת יום כיפור, אולם ליום כיפור יש מועד מדוייק וקבוע: י' בתשרי, שלעולם לא יחול בימי ששי או ראשון בשבוע. ואת יודע כל בוגר גימנסיה, שם לומדים במסגרת שעורי המתימטיקה את מסתרי הלוח העברי. אף אם נרשה לעסקני הספורט ליהנות מהספק ונניח שהם לא סיימו את הגימנסיה, עדיין יש רבנים, מתימטיקאים, ואפילו כותב שורות אלה, שיכולים היו להעמיד על כך את עסקנינו, שאינם מסוגלים לפתוח לוח שנה רגיל ולהווכח כי השנה חל י' בתשרי ב-21 בספטמבר. למה, אם כן, אם הוחלט לשמור את יום הכיפור לקדשו, נסעו עד קוריאה? את קדושת היום ניתן לכבד גם בתל-אביב או בחיפה, ואפילו יותר בזול מאשר בסיאול. אולם אם הוחלט שלהשתתף מוכרחים, אז צריך היה להתחרות גם ביום כיפור. שערו בנפשכם שניצחנו בשעתו את אוסטרליה, ונבחרת הכדורגל הישראלית היתה מגיעה לאולימפיאדה. על-פי ההגיון, היינו נאלצים לשחק ביום כיפור נגד ברזיל, אבל אז, על-פי ההוראות של הוועד האולימפי, אסור היה להופיע. התוצאה: היינו מפסידים טכנית, לפני שעלינו על המגרש. כך, כנראה, קרה עם השייטים, אחרי שאמר לנו, חוזר ואומר, שההשתתפות חשובה מן הנצחון. אז למה לא השתתפנו?

יש לקוות שדן ורם טורטן הפליגו ב-21 בחודש ולא איבדו נקודות בגלל העדרות. אם עשו כן, לא חוללו שום שערוריה אלא קיימו את מצוות ההשתתפות. כל נער ידע כי יום הכיפורים "נתקע" באמצע האולימפיאדה ואם בכל-זאת נסעו לפוסאן, נסעו בכוונה להשתתף. לומר כל נדריי ולהתפלל נעילה, אפשר כאמור גם בתל-אביב.

אנשים ● אנשים ● אנשים ● אנשים ● אנשים ● אנשים

נבחרו

צבי טימור, העורך הכלכלי של "על המשמר", יהיה עורכו הראשי של העיתון החל מה-1 בינואר 1989. על כך החליט אמש ריכוז מפ"ם. הריכוז בחר ברוביק רוזנטל מקיבוץ נחשון כעורך משנה, מאותו תאריך. העורך הקודם של "על המשמר", סבר פלוצקר, פרש מן העיתון לפני חודשים אחדים, ואז "גויס" למלא את התפקיד לתקופת מעבר מרק גפן מי שהיה העורך לפני פלוצקר, ויצא לגימלאות לפני חמש שנים. גפן ימשיך בכתיבה.

נפטרה

כוכבת הקולנוע הוותיקה בריסטי: נורדן נפטרה השבוע בגיל 63 עקב סיבוכים שלאחר ניתוח לב. נורדן, ששמה האמיתי היה מולי תירנטון נתגלתה על-ידי "ציידי כשרונות" אמריקאים כאשר עמדה בתור לקנות כרטיסים לסרט.

אור ירוק

בית-המועצות נתנה אור ירוק לסוריה לכבוש את רמת הגולן, ולהגיע עד לעבר הגבול הבין-לאומי בצפון ערב מלחמת יום הכיפורים ב-1973, אמר עמוס ערן, נשיא אוניברסיטת חיפה בהרצאתו בפני המועדון המדעי אקדמי ע"ש יצחק הופמן של אגודת השוחרים, שהתכנס באוניברסיטת חיפה. למרות זאת, אומר ערן, מאז בחירתו עושה גורבצ'ב מאמץ רציני ביותר להגיע להידברות עם ארה"ב הן לגבי צמצום החימוש הגרעיני והן לגבי סכסוכים מקומיים. הפשרה הבין-גושית היא אינטרס משותף של שתי המעצמות ואכן היו כבר הישגים משמעותיים בתחומים אלו. ישראל חייבת להשתלב במו"מ מדיני למציאת פתרון לבעיה הפלשתינאית ולסכסוך הישראלי-ערבי ולא לעמוד מול מגמה זאת. לדבריו, בין אם ייבחר נשיא דמוקרטי או רפובליקני בנובמבר השנה בסיס המדיניות האמריקאית לא ישתנה וארה"ב תפעל במישנה מרץ לפתרון המשבר תוך הבנות חלקיות עם ברה"מ.

סיבוב שני

הקבינט היפני העביר אתמול באופן רשמי, את כל תפקידי הקיסר הירוהיטו לבנו, יורש העצר אקיהיטו. שר החוץ היפני, סוסוקה אונו, ביטל מספר ימי פגישות בוואשינגטון עקב מחלתו של הקיסר בן ה-78, וביקור של ראש ממשלת אירלנד נדחה. מאז יום רביעי, לא חל שינוי במצבו של הקיסר והוא ממשיך להיות יציב. הירוהיטו, היושב על כסאו למעלה מ-60 שנה, התקופה הארוכה ביותר בעולם המודרני. עבר לפני שנה בדיוק ניתוח קשה, וגם אז הועברו רשמית כל תפקידיו לבנו אקיהיטו, 54.

השחקן הקנדי דונלד סאת'רלנד פתח השבוע רשמית את תערוכת האופנה והעיצוב הקנדי ב"ליברטי סטור" בלונדון. התערוכה תהיה פתוחה לקהל במשך שלושה שבועות.

בבידוד מוחלט

עו"ד מקניה, גיבסון קאמאו קוריה, זכה ביום רביעי בפרס על-שם רוברט קנדי לזכויות האזרח. את הפרס יזמה לפני חמש שנים קתלין קנדי, בתו של רוברט קנדי שנרצח ב-1968, כפיצוי לאלה הנוטלים על עצמם סיכונים חמורים במלחמה נגד אי-צדק חיכוני. דו"ח של קרן הפרס מספר כי קוריה היה כלוא מבלי שנשפט מפברואר עד דצמבר 1987. הוא שהה במשך תשעה חודשים בבידוד מוחלט ועבר עינויים גופניים ונפשיים. "קוריה נענש והושפל כיוון שהגן על זכויות חבריו", נאמר בדו"ח. חלוקת הפרס תתקיים ב-25 בנובמבר באוניברסיטת ג'ורג'טאון בוואשינגטון אולם קוריה לא יהיה נוכח מאחר ששלטונות קניה סירבו לאפשר את יציאתו.

אוצר גנוז

זמן קצר לאחר שאוסף התכשיטים של אנדי וורהול נמכר במכירה הפומבית בסכום של 2 מליון דולר, נתגלו בדירתו שבמנהטן, בתחתיות כפולות של מגירות עוד מאות יהלומים ואבני חן. אלה ימכרו פומבית ב-4 בדצמבר.

תאונת עבודה

השחקן הבריטי רוי קינר נפטר השבוע בבית-חולים במדריד בגיל 54 לאחר שנפל מסוס בעת צילומי סרט ליד מדריד.

זכות ראשונים

להקת "קול ודממה" תופיע בבוסטון ביום ראשון הקרוב בחסותו של מועמד הדמוקרטים לנשיאות ארצות-הברית, מייקל דוקאקיס ובנוכחותו. רעייתו קיטי אישרה זאת אתמול בשיחת טלפון לישראל. "קול ודממה" פותחת שבועיים של מופעי תרבות תערוכת אמנות ואופנה ישראלית שעורכת רשת בתי הכל-בו "ג'ורדן מארש". יחד עם קול ודממה תופיע שם גם להקת "ענבל".

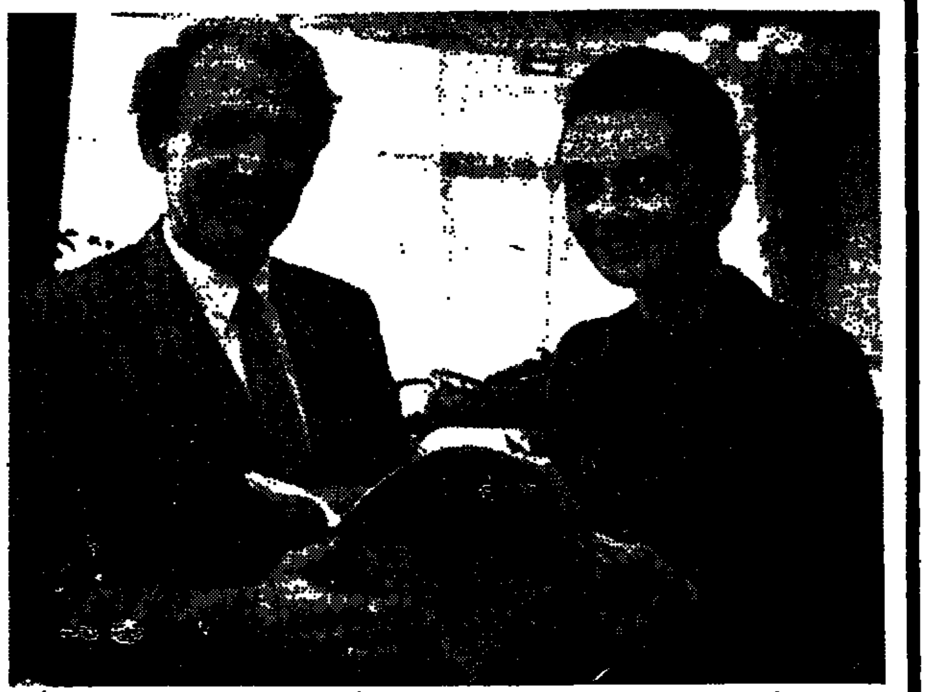

המו"ל ההולנדי דיק פוסט הציג בפני אודרי הפבורן (מימין), שגרירת יוניצ"ף ספר חדש שיצא לאור בימים אלה ושמו "הם אומרים: השלום הוא הטאה". זהי אסופת מאמרים שנכתבו על-ידי ילדים לבנונים על מלחמת האזרחים המתמשכת בארצם.

לחברה מסחרית
העוסקת בשיווק
דרוש
מחסנאי/ת
כישורים:
* עד גיל 40
* ניסיון קודם של 3 שנים
* נכונות לעבודה מאומצת
המתאימים יפנו לטל. 03-255786
לקביעת ראיון

דרוש/ה
חשב
(כפיפות לסמנכ"ל כספים)
לחברת ביטוח
הכנת ניירות עבודה ותחשיבים לדוחות כספיים ולניתוחים סטטיסטיים.
דרישות התפקיד (עסקי ביטוח):
* השתלבות בעבודת צוות
* כושר ניהול משימות ואנשים
* ידע בעבודה עם מערכות ממוחשבות
* נסיון מוכח בעבודה בחברת ביטוח
השכלה:
* רואה חשבון או מנהל חשבונות בכיר – בעל נסיון.
לפנות בצרוף קורות חיים בכתב יד (לציין חברת ביטוח) לת.ד. 25286 תל-אביב 61250.
סודיות מובטחת
רק מתאימים ייענו

ביטחה – סוכנות לביטוח
רוצה להיות מצליחן?
אם אתה בטוח בעצמך ומסוגל לעבור את המיון הקפדני שלנו יש לך הזדמנות להצטרף לקורס ביטוח של "ביטחה" – מחצית הדרך להצלחה. השאר תלוי בך (גיל מעל 25 + רכב).
קורס מקצועי לביטוח חיים – הכנה למבחן הרישוי חיים ואלמנטרי של משרד האוצר סיוע צמוד שיאפשר לך להשיג את המטרה
טלפון 03-664928-9
נא להתקשר החל מיום ג' 27.9.88
דבר אחד בטוח.

אמטרוניקס בע"מ
נציגת – (AMD) ADVANCED MICRO DEVICES
דרוש/ה
מהנדס/ת יישומים
(APPLICATION ENGINEER)
לתמיכה בכיבי תקשורת מתוצרת החברה.
נדרש נסיון של 5 שנים לפחות בתעשיה בתחום תקשורת בנושאי SLAC, SLIC, ISDN ומערכות טלפוניה מתקדמות נדרש כושר התבטאות בכתב ובע"פ בשפה האנגלית.
תנאים טובים למתאים.
נא לפנות בכתב: ליורם דולב אמטרוניקס בע"מ רח' הנברמן 10 תל-אביב 64075
סודיות מובטחת

המרכז לטכנולוגיה חינוכית
למחלקה לפתוח מערכות הדרכה
דרוש
כותב יצירתי במשרה מלאה
לפיתוח תכניות הדרכה מתוחכמות עבור צה"ל וגורמים תעשייתיים ציבוריים
הכישורים הדרושים:
* בעל רקע מיקודי בחולות השדה (ברמת מ"פ לפחות).
* השכלה אקדמית (יתרון לבוגרי חינוך, פסיכולוגיה או מחשבים).
* יכולת ביטוי גבוהה בכתב ובעל-פה.
יועדף בעל נסיון בפיתוח חומרי הדרכה בכתב או באמצעות מחשב.
נא לפנות בכתב, בצרוף קורות חיים ופירוט נסיון קודם אל: מר אבי קדיש, המרכז לטכנולוגיה חינוכית, ת.ד. 39513, תל-אביב, מיקוד 61394.

לחברה קבלנית לבניין במרכז הארץ
דרושים
לעבודת שלד במתקן בטחוני
1. מנהל עבודה מעולה ומנוסה
2. קבוצת שלד מנוסה ומקצועית
המתאימים יתקשרו לטלפון: 03-807838

דרוש/ה
מהנדס/ת אלקטרוניקה בכיר/ה
לפיתוח מע' כות ספרתיות מבוססות מיקרופרוססורים למועמדים יהיה נסיון ב:
• פיתוח מערכות מבוססות מיקרופרוססורים ממשפחת ה-8086
• עבודה עם אמולטור (ICE)
וינתן עדיפות לבעלי נסיון בתחומים הבאים:
• פיתוח מערכות ספרתיות לתצוגות גרפיקה ו/או טקסט (הנושא חשוב במיוחד)
• פיתוח כרטיסים ל-IBM PC
• שימוש ברכיבים מתוכנתים (PALS)
• כתיבת תוכנה ב-PLM/86
נא לפנות בכתב בצירוף קורות חיים אל: מנהל ההנדסה, סלמונד בע"מ, ת.ד. 11190, ר"ס.

חברה מובילה בתחומה
מחפשת
מנהל(ת) כח אדם
למפעלה שבצפון הארץ
התפקיד תובע:
* השכלה אקדמאית בתחומי ההנדסה ו/או מדעי ההתנהגות
* נסיון מוכח בניהול (מטה) כח אדם בתעשיה
* מגורים בחיפה או בצפון.
התפקיד נותן:
* אתגר ועניין בתחום
* אפשרות לעצב תפישה ניהולית לאירגון
לפנות בצרוף קורות חיים בכתב יד (לציין מנהל כח אדם) לת.ד. 25286 תל-אביב 61250.
רק מתאימים ייענו

באילת
מרכז יהלומים חדש
דרושים:
* מנהל/ת כללי – בעל נסיון בניהול שיווק, רצוי בענף התיירות
* מוכרות דוברות שפות + נסיון. מגורים + תנאי שכר טובים.
03-622547

דרוש עובד
לעזרה במחקר חקלאי
בעל תואר אקדמאי ונסיון חקלאי או בוגר בי"ס חקלאי. רשיון נהיגה הכרחי.
נא לפנות לד"ר ראובן יעקבסון
טל: 03-9683470 בשעות היום, או 08-414506 בערב.

פולקובסקי בע"מ
יצרני שילוט ותמרורים
דרושים:
יוצאי צבא
עם ידע של 3 שנים, לעבודת מסגרות עדינה בעלי נע. לכל בו 5 ימי עבודה טל. 03-5565715

דרושים בדחיפות
רוקחים/ות
לבית מרקחת בגושרין
תנאים מצויינים
03-865583
03-875757

לשירותי סיעוד בע"מ
דרוש/ה **עו"ס**
במשרת חצי משרה במסגרת צוות באיזור מגדיה.
02-666136, 02-667447
לסלביה.

הטכניון
מכון טכנולוגי לישראל
הפקולטה להנדסה אזרחית
משתתפים בצערו של חברנו
פרופ' אמריטוס אלישע שקלרסקי
במות
אמו ז"ל
ומביעים את תנחומינו למשפחה
דיקן הפקולטה
חברי הסגל והעובדים

מועצת פועלי ראשון לציון
הפועל – נעמ"ת
לחברנו זורי מזרחי מ.מ. מזכיר המועצה
ובני המשפחה
אתכם באבלכם הכבד על מות ראש המשפחה
רפאל ז"ל
זכי ניסים מזכיר המועצה
וחברי מועצת הפועלים

ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י
לחברנו מוניר פארס
מזכיר מועצת פועלי מרכז הגליל
אתך באבלך על מותו ללא עת של בנך
עלי ז"ל
יד"ד – אגף הארגון ומועצות הפועלים
הנהלת האגף ויחידת המעקב
חבר מזכירי מועצות הפועלים

לחב' משה גרוסמן
משתתפים בצערך על מות האח
ד"ר **יחזקאל (הנס)** ז"ל
תנחומינו לכל בני המשפחה
בית מישלב
ההנהלה, המורים והעובדים

פינה חמה ללב"י
הקרן למען בטחון ישראל
בתי-כנסת למען לב"י
קרן לב"י מודה מקרב לב למתפללי בתי-הכנסת אשר תרמו לאחרונה למען בטחון ישראל
★ ביהכ"נ בית-אל, אשדוד, 1000 ש"ח.
★ ביהכ"נ "זכור-אברהם", עפולה, 150 ש"ח.
★ ביהכ"נ בית האבות "משען", 500 ש"ח.
★ ביהכ"נ הפרוגרסיבי– נס ציונה 100 ש"ח.
★ ביהכ"נ המרכזי – קרית הרצוג, 220 ש"ח.
★ ביהכ"נ – "בית אהרון", בני-ברק 100 ש"ח.
★ ביהכ"נ מעלה החמישה, פ"ת, 146 ש"ח.
★ ביהכ"נ – "היכל ר' חיים רביב" חיפה, 150 ש"ח.
היום יותר מתמיד – לב"י תן לבך ללב"י
קרן לב"י: רח' ד' (ארניא) 17, הקריה, תל-אביב 64734

אלמקס יעילה פי 3
משחת השיניים **אלמקס** במניעת עששת
תורנות בתי מרקחת
ליום ששי
תל-אביב
שור (ברנרט) – פנקס 27 – 441449
בריאות – המלך ג'ורג' 28 – 283731
ירושלים
אידיאל – מ. מסחרי ק. יובל – 415081
חיפה
נורדאו – נורדאו 13 – 664039
פתח-תקוה
קופ"ח כללית – חיים עוזר – 905271
בני-ברק – רמת-גן
המגן – ביאליק 30 – 723674
בת-ים – חולון
עצמאות – בלפור 75 בת-ים – 865583
בן-גוריון – לנדאו 16 חולון – 5523954
רחובות
ברק – הרצל 155 – 452154
ליום שבת
תל-אביב
אזוה – דיזנגוף 165 – 224717
סיני – שד' ירושלים 70 יפו – 822993
אזוה – דיזנגוף 165 – 224717 מצ"ש
סיני – שד' ירושלים 70, יפו 822993 – מוצ"ש.
ירושלים
מרפאת רוממה – הכ"צ 28 – 523191
הפלמ"ח – הפלמ"ח 28 – 636084 – מוצ"ש
חיפה
בנן דוד – גאולה 13 – 665205.
פתח-תקוה
קופ"ח כללית – חיים עוזר – 905271
בני-ברק – רמת-גן
רש"י – רש"י 13 רמת-גן – 7510971
בת-ים – חולון
בוזר – הכיכה רייק 20 בת-ים – 583360
תקוה – כבר סבוזה – 842428
רחובות
הנשיא – הנשיא הראשון – 461342
+ בירדן
אלמקס
וצרת עי"י טבע תעשיות פרמצבטיות בע"מ ברשיון GABA שוייץ

מודעון
מוקד מידע טלפוני
של קופת חולים הכללית המוסר אינפורמציה של מרפאות קופת חולים של ההסתדרות, בתי חולים, עזרה ראשונה, מרפאות הפתוחות בשבת ובחג וכן אינפורמציה על הגורמים הרפואיים בישראל:
טלפון 03-433300
בימים א' עד ה'
מ-8.00 בבוקר עד 20.00 בערב
ביום ו' ובערבי חג
מ-8.00 בבוקר עד 15.00 אחה"צ
מרפאות שיניים לעזרה ראשונה
אזור תל-אביב
רחוב בר כוכבא 49 – טלפון 03-284649
בימים א' עד ה' מ-21.00 עד 23.00
בימים ו' וערבי חג מ-18.00 עד 24.00
שבתות וחגים – מ-15.00 עד 21.00
אזור חיפה
רחוב הנמל 26 קומה ג' – 04-523566 כל יום כולל ערבי חג, שבת, שבתות וחגים מ-20.00 עד 23.00
אזור ירושלים
בערבי שבת וחג, בשבתות וחגים רופא תורן הנותן טיפול חירום לסובלי שיניים בהדסה עין כרם בחדר המיון – 02-446220
ער"ן עזרה ראשונה נפשית
בתל-אביב – 03-5461111
קו לילדים ונוער – 03-261113
ירושלים – 02-227171
חיפה – 04-672222
נתניה – 053-335316
כרמיאל (גליל) – 04-988410
כפר-סבא – 052-913999
באר-שבע – 057-418111.
קו פתוח – אוזן קשבת לילדים ובני נוער
בתל-אביב 03-221680 (24 שעות)
נפשת – ייעוץ בבעיות אלימות במשפחה:
בימים א' עד ה' מ-9.00 עד 16.00 – 03-235922
קו פתוח לקשישים 02-690685
האגודה למניעת האזרחות בישראל – סניף תל-אביב – בן יהודה 146
טל' 239207 בימים א' – ה' 3 – 9

לשכת ההוצאה לפועל בחיפה
תיק הוצל"פ 28913/88
מכרז למכירת דירה
1) בהתאם לזה הצעות למכירת דירה בת 4 חדרים הידועה כחלקה 19/2 בגוש 19002 בשטח של 74.70 מ"ר והנמצאת בכרמיאל.
2) ניתן לראות את הדירה הנ"ל בתיאום מראש עם הח"מ עו"ד יוסף כהן.
3) הצעות יש להגיש בכתב אל הח"מ במשרדו עד ליום 30.10.88 בשעה 12.00 בצרוף המחאה לפקודת הח"מ בגובה 10% מגובה ההצעה.
4) סכום זה יגבה, יחולט ויחשב לזכות הח"מ, אם יזכה בו המציע שהציעו לאחר שתאושר.
5) אין הח"מ מתחייב לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.
6) המכירה כפופה לאישור ראש לשכת ההוצאה לפועל חיפה.
7) מודעה זו מתקנת את המודעה שפורסמה בעתון בתאריך 14.9.88
יוסף כהן עו"ד
כונס נכסים
רח' ירושלים 21 חיפה 33131
טלפון 04-660479, 04-643189

דבר – הוא דבר חדש של היום

למרכז מודעה? **דחף** סניפים
דחף תקבל יותר ובמתחדי העיתון
ת"א דחף מרכז
ת"א דחף דיזנגוף – רח' דיזנגוף 112 (מול ביטוח) טל. 239552
ת"א דחף בן יהודה – רח' בן יהודה 9 (מול קולנוע מוגרבי) טל. 656120
ת"א דחף אלנבי – רח' אלנבי 123 (ככר הבשטוה) טל. 614433
חיפה דחף – רח' הרצל 5 (הדר) טל. 645333/4
ירושלים דחף – רח' יפו 43 (ככר ציון) טל. 226335
דחפון טלפון 03-611001
ובעוד 50 סניפי דחף בכל רחבי הארץ

מכתוב من الأصل

עליות שערים קלות במניות

• בנק ישראל הודיע כי קיימים סימנים המעידים שהמשק יוצא מהמיתון. • הריבית למפקידים הגדולים מתייצבת על 10.5%, עודפי נזילות בבנקים. • המסחר בבורסה יוצא לפגרה עד יום ג' בשבוע הבא. • בבוקר נרשמו הצעים קלים למניות המשתנים, קליטה מהירה של ההצעים סימלה שיפור במהלך המסחר. • פעילות ערה וחיובית בשורה ארוכה של מניות קלילות תוך עליות שערים חדות. • ביקושים ועליות שערים קלים נרשמו לבנקאיות שבהסדר. • קרנות הנאמנות, בעיקר הסולידיות מצפות לזרימת הון מפריון הבנקאיות. • פעילות ערה במניות אלרון על רקע הצעת המיזוג עם אלביט.

מאת שמואל רוזנבלום

שוק המניות החל אתמול במגמת הצעים קלה והסתיים בעליות שערים ושיפור באווירה. בבורסה מעריכים כי רמת המחירים האטרקטיבית בשערי מניות רבות בצירוף אפשרות ליציאה מהשפל הכלכלי במשק עשויים לעודד בעתיד את הפעילות במניות. בחול המועד סוכות מצפים בבורסה למסחר חיובי תוך המשך המגמה הסלקטיבית במניות האיכותיות.

במסחר במניות המשתנים נרשמה עליה ממוצעת של 0.88% בתמורה כספית בסך 1591 אלפי שקל. בימי המסחר הקודמים עמדה התמורה הכספית במשתנים על כ-2.2 מליון שקל לערך. עליות שערים בלטו באלרון 4% +, פ.י.בי. 1.5% +, הבינלאומי 1.75% +, שופרסל 1.5% +, כלל תעשיות 1.25% +, אלרון 2.25% +. ירידות שערים נרשמו בדלק 0.5% – ובעלית 0.75% –. עליות שערים קלות נרשמו בבנקאיות שבהסדר, אי.די.בי. 0.3% +, מזרחי 0.4% +, פועלים 0.6% + ובל"ל 0.3% +. תנודות שערים חדות בכיוון עליות נרשמו בטרומאטבסט 10% +, רסקו 8.4% +, קינג 10% +, ישרס 10% + על רקע מאבק השליטה, ניקוב 10.2% + וטופר 9.5% +. ירידות חדות בלטו בדובק 10% –, נגב קרמיקה 10.2% –, דנבאר 10% –, אסאס 15.4% – ועוז 10% –. רווחיה של חברת זיקית הצטמצמו בכ-50%, חברת מלונות איילון הודיעה על הפסד של 1.1 מליון שקל במחצית 1988, קיטון קל נרשם ברווחי מוסכי ערובה מקבוצת החברה לישראל, חברת גולן תכשיטים דיווחה על הפסד בסך 370 אלפי שקל. חברת אופים הגישה תביעה כנגד בעלי ענין בחברת המסגרות המאוחדות.

דולר שחור – מגמת עליה

עליה קלה נרשמה בשער הדולר השחור בימים האחרונים, שער השחור הגיע עד 1.84 לערך. בשוק השחור מורגשת באחרונה התעוררות קלה כאשר הציבור החל לרכוש דולרים בכמות קטנה באופן שוטף. החששות מפיחות אפשרי וצעדים כלכליים במשק היו בין הגורמים שהביאו להתעוררות הביקושים לדולר. בשוק השחור מציינים כי דולרים מזויפים רבים "מסתובבים" באחרונה אצל הציבור אך עקב איכות הזיופים ההבחנה בזיופים קשה.

ליגת – 30.1%

ההדרדרות במניות ליגת נמשכת, לאחר ששער המניה נרשם כמוכרים בלבד פעמיים ירד אתמול שערה ב-30.1% בתמורה כספית מצומצמת. חברת ליגת, הנשלטת ע"י תשלובת פלנות, שנרכשה על ידי כור, ספגה בשנה האחרונה הפסד כבד בשיעור 7.9 מליון שקל. הפסדיה הכבדים של ליגת בצירוף אפשרות להמשך הפסדים בעתיד הנראה לעין יצרו בשוק ההון חששות מרובים מאפשרות לפגיעת החברה. מניות ליגת הוחזקו בעבר ע"י קרנות הנאמנות הבנקאיות שמכרו את אחזקותיהם במניה במהלך השנה החולפת תוך ירידות שערים תלולות ומתמשכות. המחזיקים במניה כיום הינם שרידי המשקיעים מקרב הציבור שלא קראו נכונה את קשייה של חברת ליגת.

אסאס – הצעים כבדים

מניות חברת אסאס ליצור חלבה הנסחרות במסגרת הרשימה המקבילה זכות באחרונה להצעים כבדים ולירידות שערים תלולות. חברת אסאס לא נחשבה מעולם לחברה [illegible] לפני כשנה לערך ע"י חברת תמן הנשלטת ברובה על ידי איש העסקים מרגה שפירא ושותפים נוספים. ירידות השערים החלו לכשנזקקה אסאס [illegible] לקשיי מימון זמניים של המטפלים במניות שנאלצו באחרונה מהטיפול היומי השוטף במניה עקב הצעים מתמשכים.

רישום מחשבים – התעוררות

מניות חברת המחשבים רישום הנסחרות במסגרת הרשימה המקבילה זכות בעת האחרונה לערנות של ממש המלווה בעליות שערים תוך פעילות ערה.

לערך. מניות רשף ירדו מתחילת 1988 ועד לפני שבועות קצרים בכ-80% לערך תוך היעדר תמיכה במניה במהלך המסחר. בכל הידוע נשמר מנהל תיקים שהחזיק במניות סחורה בגלות בריסק. בעקבות ירידות השערים ההולכות ברשף הגיעה המניה למצב בו שוויה הכלכלי עמד על רמה נאותה. במצב זה החלו מנהלי תיקים נוספים להתעניין במניה וכתוצאה מכך שערה עלה גם בימים אלה. אין ספק שגם כיום נמצאת מניית רשף ברמת מחירים סבירה.

פריון – מוכר גדול?

חברת פריון הנשלטת כידוע על ידי קבוצת אייזנברג והמחזיקה כ-8% ממניות החברה לישראל זוכה בימים האחרונים להצעים קבועים המעידים על הימצאות מוכר גדול במניה. החברה נסחרת בבורסה כמצעד של מניה חד כבדה תוך דימוי כלכלי למעלה מסביר. לאורך השנים האחרונות נע מכפיל הרווח של פריון בין 4 עד 8 וזה ללא ספק מכפיל רווח אטרקטיבי בבורסה התל-אביבית. המוכר הגדול במניות פריון הינו ככל הידוע גורם מוסדי המחזיק במניות החברה ומעוניין לרכוש את מניות החברה לישראל במקום את מניות פריון. מערך השיקולים לפעילות זו אינו ברור כלל ועיקר.

איפה החקירות בולן?

יום הכיפורים עבר ושיפורי הבורסה השונים של שנת תשמ"ח עדיין רחוקים מלהסתיים. בשנת תשמ"ח כיכבו החברות הבאות – שגור, אינקובה, אלקל, לנרקו, מתכת סרום ונוספות. בעל הענין העיקרי בשגור ניצן צור ברח לחו"ל. באינקובה נעלמו בעלי המניות כאשר בעצם לא היה בחברה בעל ענין שהחזיק ב-10% מהמניות. חברת אלקל חייבת כ-12 מליון דולר לבנקים וכן בעלי הענין הנוספים שהצטרפו למשפחת אבצוק בניהול החברה לא מצאו את מניותה. לנרקו רובינשטיין התנהלה תחת עינו הפקוחה של הבעלים העיקרי שלה בנק לאומי. לקראת סיום שנת תשמ"ח הגיש בנק הפועלים בקשה לפירוק לנרקו בשל חוב נוסף לבנק בהיקף קטן של כ-240 אלפי שקל. מתכת סרום נסגרה עקב קשיי מימון חריפים ובקשה מצד עובדי החברה למנות מפרק לחברה. החקירות של הרשויות השונות בנושאים הנ"ל עשויות להתפרסם במקרה הטוב בעוד כשנתיים שלוש. ראוי לזכור כי חקירות בנושא רגות או קבוצת מאגרים לא הסתיימו למרות שחלפו שנתיים שלוש מאז שארעו הפרשות עצמן. מי שמצפה לפיכך לתשובות ברורות לגבי פרשיות שארעו בשנת תשמ"ח מהראוי שיאזור סבלנות מרובה. כמובן שהתמשכות הבדיקות לאורך זמן רב כל כך אינה מעידה על מערכת פיקוח שיש להתגאות בה.

מוסכי ערובה – הרווח הנקי של חברת "מוסכי ערובה" למחצית הראשונה של שנת 1988 ירד ב-100 אחוזים לעומת התקופה המקבילה אשתקד, ועמד על 364,000 ש"ח. הסיבות העיקריות לירידה ברווחיות הם צמצום בהכנסות המימון, וירידה בהכנסות התפעוליות, בגלל הקפאת שער הדולר, לעומת גידול העלויות. ברווחי החברות הבנות חל גידול שקיזז חלק מהירידה ברווחיות החברה. ללא תרומת רווחיות החברות הבנות, היתה החברה מסיימת את מחצית השנה ללא רווח כלל.

זיקית – הרווח הנקי של חברת "זיקית" קטן בשני במחצית הראשונה של שנת 1988, לעומת התקופה המקבילה אשתקד, ועמד על 880 אלף ש"ח. הירידה ברווחיות נבעה מעליה ראלית במחירי חומרי הגלם לעומת שחיקה במחירי המכירה.

קרדור האמפקה – במחצית הראשונה של שנת 1988 חל שיפור חד במצבה העסקי של חברת "קרדור". כך עולה מהדוחות הכספיים החצי שנתיים של החברה שפורסמו אתמול. הרווח הנקי החצי שנתי עלה פי 10 לעומת התקופה המקבילה אשתקד והגיע ל-3.9 מליון ש"ח. השיפור ברווחיות נבע בעיקר מעליה ברווח הגולמי, [illegible] הנהלה. מכפיל הרווח השנתי של החברה, בהתאם לרווחים שפורסמו אתמול, עומד על כ-2.

"מכונות ואספקה" – הרווח הנקי של חברת "מכונות ואספקה" למחצית הראשונה של שנת 1988 הוכפל לעומת התקופה המקבילה אשתקד, והגיע ל-2.5 מליון ש"ח. הגורמים העיקריים שתרמו לשיפור הרווחיות היו שיפור ברווחי החברות הבנות, שיפור בנזילות החברה, בעקבות ההנפקה שבוצעה בשנה האחרונה, וגידול ברווחי "החברה לישראל". מכפיל הרווח השנתי של החברה עומד על כ-2.

משתנים

שם נייר	מספר עסקות	שער סגירה	שער בסיס	שינוי באחוזים	מחזור כספי
הבינלאומי	4	5793	5695	1.76	1284.0
פ.י.בי	10	6650	6503	1.50	4188.0
הסנה	5	134.50	131.00	-.37	43762.0
קלעת	2	707	695	1.73	3463.0
כלל סחר	5	229	226	1.33	14380.0
שופר-סל ב'	9	936	931	1.52	12056.0
דלק ב'	15	2374	2386	-.50	11320.0
אמריקה 1	6	30543	30316	.75	229.0
אזורים	4	582	582	.00	9377.0
גבבים-בניה	7	2657	2611	1.76	4470.0
הכשר הישוב		408	408	.00	.0
חברה כלכלי	2	275	271	.36	30603.0
כלל נדל"ן	4	571	571	.00	6006.0
שלית	2	14802	14802	.00	300.0
פלנת ב'	11	288	284	1.05	27564.0
קומפיוטרזון	4	2161	2140	.98	2500.0
כלל העסק אל	2	1768	1772	1.26	3000.0
אלרון	28	164088	157792	4.25	160.0
כבש	7	9053	8986	.75	1886.0
ים הבלח	8	1984	1964	1.02	7839.0
פטרוכימים	18	1065	1054	1.04	20403.0
ברך תרדה	3	237833	235476	1.00	30.0
כלל תעשיות	10	141.50	139.50	1.43	62092.0
אדיבי פרי	5	6549	6500	.75	2282.0
אלרד	6	764	756	2.28	6900.0
חברה לישרא		3790	3790	.00	.0
מפעלי הסקע	10	664	659	.76	21594.0
ריסקוהסקע	14	2035	2025	.49	30022.0
כלל ישראל	6	807	801	.75	17785.0
יזאל	7	389	386	4.01	29697.0

שערי קרנות נאמנות

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון	הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון	הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון	הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון
אב	5444.14	5405.46	מדד	496.94	492.78	כרמל •	131.60	129.50	עבר	121.09	120.01
אביקה	381.56	374.16	גיא	114.62	112.96	כתר	1261.86	1243.55	עזה	2332.38	2315.09
אגוז	295.45	293.41	גיל	3368.63	3345.35	להב	5044.23	5007.24	עמודי	560.37	553.43
אגם	112.28	111.32	גלית	719.47	716.17	להשקיע	138.26	136.59	ערמון •	124.37	123.50
אדיר	1958.25	1943.81	דוכבון	365.52	362.88	לפיד	307.94	302.00	פיא	1676.73	1664.46
אדום	153.60	152.49	דוכיפת	537.60	532.85	לקט	2118.72	2101.62	פכר	—	—
אופיר	178.27	177.04	הלכ	276.29	274.00	לשם	427.46	424.61	פוזית	508.58	504.01
אור	453.45	449.52	חומן	159.28	156.53	מגדל	1552.54	1503.64	פזק	136.96	136.62
אורין •	126.64	125.66	חותן	304.70	299.12	מגמה	4385.95	4346.55	צביר	1251.46	1241.72
אזולי	320.43	318.08	חליה	621.69	610.63	מגר	299.62	292.32	צפורה	545.02	537.20
אוחן	885.89	879.43	חרוז	338.28	332.31	מגוח	4080.41	4042.91	צבות	161.03	160.62
אייל	5896.92	5781.42	טקל	355.89	353.53	מזר	1630.45	1607.50	צריה	112.18	110.71
אירוס	5936.00	5811.48	טרס	414.18	411.16	מורן	904.32	897.69	קליע	177.10	176.65
אלון	854.69	847.78	יהלה	445.42	443.39	מחת	26677.57	26262.36	קשת	115.03	114.21
אלוד	698.33	692.75	הדר	606.31	595.58	מכשר	1161.90	1139.68	רתוית	17560.76	17400.97
אלמוג	699.85	695.73	זהר	121.05	119.53	מכלול	94.84	94.18	ריעון	148.72	148.46
אגליסט			זיו	150.02	147.92	משף	4914.60	4820.66	ריכת	962.43	947.10
אגיח	112.81	111.20	זנק	105.41	101.27	בפיין	795.31	780.38	רשף	464.74	460.14
אגליסט			דיק	82.96	80.99	בקסה	428.49	425.60	שבים	502.77	498.05
בביש	106.30	105.70	זגיר	428.91	422.21	פרוח	138.82	137.86	שהם	389.75	386.92
אגליסט			חוות	189.75	188.07	סרום	1516.95	1488.39	שזף	106.49	105.56
בניות	97.51	95.17	חלפין	158.46	158.04	מגה	161.10	158.77	שידה	472.29	468.80
אסוף	99.96	99.07	חלמיש	226.27	224.72	נפיק	279.50	277.50	שמיר	452.12	448.82
ארז	201.41	199.94	חץ	165.61	165.28	נוע	455.93	449.04	שניר	676.76	671.78
אש	137.03	134.01	טוש	128.74	127.51	ניל	133.18	131.24	ששך	704.93	699.96
אשל	194.80	193.37	טל	6801.67	6726.00	סבינן	672.55	659.87	ששי •	195.00	193.99
אתגר	85.80	85.06	יגול	504.43	500.20	סגולה	149.27	148.15	תאבה	251.47	249.65
אתרוג	283.63	281.57	יהלום	166.98	165.74	סלע	418.00	415.20	תדיר	535.74	534.40
בגולה	148.81	147.77	יהודית	364.07	360.56	סמנית	596.33	591.03	תירוש	611.30	606.82
בדש	551.38	547.39	יעלה	492.13	480.58	ספיר	389.97	386.61	תנופה	110.66	109.79
ברק	485.24	481.43	כבוב	296.32	291.73	ספר	181.39	180.93	תמר	282.61	280.69
ברקת	353.55	350.95	כחל	134.05	133.65	עדיף	—	—	תפוח	220.48	218.93
ברים	1662.35	1650.40	כלנית	675.86	663.67	עדית	791.66	785.90	תרשיש	120.60	119.76
בבע	125.27	123.48	כספית	299.96	297.81	עידן	546.40	538.61	תשרי	586.22	581.54

שערי מניות

בנקים מסחריים
שאינם בהסדר ההצמדה
בהסדר הצמדה ל-88
בהסדר הצמדה ל-89
בנקים למשכנתאות
מוסדות מימון
ביטוח
מסחר ושרותים
מסחר
שרותים
מלונות ושרותי תיירות
מחשבים ושרותי מחשב
מקרקעין ופיתוח
נדל"ן בינוי ופיתוח
חקלאות
תעשייה
מזון ומבק
טקסטיל והלבשה
מתכת ומוצריה
תעשיה. אלקטרוניקה ואופטיקה
מוצרי בניה
כימיה, גומי ופלסטיק
עץ ומוצריו, נייר ודפוס
תעשיות שונות
השקעות תעשיה
חברות להשקעה
השקעה ואחזקות
נסחרות במט"ח
דלק ונפט
רשימה מקבילה
שרותים
מלונאות ושרותי תיירות
מחשב ושרותי מחשב
נדל"ן בינוי ופתוח
חקלאות
מזון ומבק
טקסטיל והלבשה
מתכת ומוצריה
מוצרי בניה
מוצרים בניה, גומי ופלסטיק
עץ ומוצריו, נייר ודפוס
תעשיות שונות
השקעה בתעשיה
חברות השקעה
חיפושי נפט

אגרות חוב

אזרחים יקרים

כולנו זוכרים בודאי את מימרתו הנודעת של הנשיא קנדי: ״אל תשאל מה המדינה יכולה לעשות למענך — שאל מה אתה יכול לעשות למען המדינה״.

יורשה לי להתאים את המימרה הזאת לענין מצוקת התנועה בגוש דן, שכולנו חשים בה וניזוקים ממנה.

טוב היה, אילו איפשרו לנו המשאבים הכלכליים והטכנולוגיים להשקיע את הדרוש כדי לבנות עוד כבישים, צמתים ומחלפים, גשרים, רכבות עליות ותחתיות וכל דבר אחר היכול לחסל את המצוקה הקשה הזאת.

אבל, אתם יודעים ואני יודע, שאמצעים כאלה יימצאו רק בצימצום ובאיחור וגם אילו נמצאו, בדקק גם האמצעים הדרושים — גם אז היה נדרש פרק זמן של שנים כדי לבצע את הדרוש, ואלו אנו זקוקים להקלה מיידית, עכשיו!

וזו הסיבה שהזכרתי את המימרה שבראש דברי, גם לכם אני אומר:

אל תשאלו מה המדינה יכולה לעשות להקלת הלחץ. שאלו מה אתם יכולים לתרום לכך.

ברצוני להציג בפניכם יוזמה חדשה של משרד התחבורה: **״הדרך הנכונה להגיע״** שמטרתה הקלת עומס התנועה בכבישים.

למעשה, אם כל אזרח ינהג לפי המוצע כאן, תורגש הקלה ממשית ביותר. הפקקים יתקצרו מאד. השעות הרבות לא תתבזבזנה. העצבים לא יישחקו ותגיעו לעבודה בקלות וברוח טובה.

איך נגיע לכך?

יש רק תשובה מעשית אחת: על ידי כך שניסע יותר אנשים בפחות כלי רכב. למעשה, גם במדינות העשירות בעולם אי אפשר לקיים מרכזים עירוניים צפופים, שיבטיחו לכל מכונית פרטית מרחב מספיק לנסיעה ודי שטח לחניה. שום עיר גדולה בעולם לא הצליחה לבנות כל כך הרבה כבישים, מסעפים, גשרים וחניונים המאפשרים לכל אדם להגיע בריכבו הפרטי למחוז חפצו ולחנות שם.

לכן, אם אנו רוצים לחיות בריכוז מטרופוליטני וליהנות מאפשרויות תעסוקה והעסקים, ממרכזי הקניות והשרותים ומההיצע המגוון של בידור ובילוי — אנו חייבים לשנות את הרגלי הנסיעה שלנו. לטובת כולנו יחד וכל אחד לחוד.

האפשרות הטובה ביותר, היא להשתמש בקווי התחבורה הציבורית של ״אגד״ ו״דן״. שתי האגודות קיבלו על עצמן לעשות מאמצים מיוחדים כדי שנסיעה באוטובוסים, תהיה נוחה ומהירה ככל שהדבר אפשרי. גם הנתיבים המיוחדים שהוקצו לתחבורה הציבורית ולרכבים שיסיעו 4 נוסעים ויותר (בקו הרצליה — ת״א) יתרמו את תרומתם.

פתרון זה יכול להקל על המצב, כך, שיהיה הרבה יותר קל לנוע, תימנע עצבנות, דלק יקר לא יישרף לשווא, האויר יהיה צח יותר ואיכות החיים של כולנו תשתפר.

זה יכול להצליח, אם כל אחד מאתנו לא ישאל מה המדינה יכולה לעשות בשבילו — אלא יקבל על עצמו לעשות מה שהוא יכול לעשות, לטובת הכלל ולא פחות מזה לטובת עצמו.

אל נסמוך על כך שאחרים יעשו את הדרוש, ואנו נהנה מהתוצאות, אם גם אחרים יחשבו וינהגו כך — ומדוע לא! — נישאר תקועים.

זוהי **״הדרך הנכונה להגיע״.**

בהצלחה לכולנו

חיים קורפו
שר התחבורה

הדרך הנכונה להגיע...

להגיע באוטובוס

משרד התחבורה

דחף

هكذا من الاصل

להגיע באוטובוס מכל מקום לכל מקום

צאו מן הפקקים!
איך להקל את עומס התנועה בגוש דן? איך לצאת מהפקקים? יש רק דרך אחת:
הדרך הנכונה להגיע...
בשום מקום בעולם לא הצליחו לבנות כל כך הרבה כבישים, מחלפים, גשרים ותמרורים שיאפשרו לכל אדם לנסוע ברכב פרטי בשעות הלחץ.
הדרך הנכונה להגיע — היא להגיע באוטובוס. עזבו את הרכב הפרטי ליד הבית, עלו על אוטובוס. זוהי הדרך הנכונה להגיע.

נתיבים מיוחדים לאוטובוסים
משרד התחבורה יזם הקצאת נתיבים מיוחדים בעורקים העמוסים, שבהם האוטובוסים נוסעים בלי פקקים. כך, כשאתם נוסעים בתחבורה ציבורית, אתם נהנים מנתיבים פרטיים, שבהם לא תוכלו ליהנות ברכב הפרטי.

לאחרונה נחנך נתיב לתחבורה ציבורית מהרצליה ועד לתחנה המרכזית בתל־אביב.
בעתיד הקרוב יופעל נתיב בלעדי נוסף לאורך כל הדרך מפתח־תקווה עד תל־אביב.

עכשיו: שיפורים נוספים לנוחותכם
"אגד" הכניס באחרונה לשירות אוטובוסים חדשים וחדישים מתוצרת "מרצדס".
כיום יש 1,062 אוטובוסים ממוזגי־אוויר. בהדרגה, יתרבו עוד ועוד האוטובוסים הממוזגים.
"דן" הכניס לשירות העירוני מאז 1985 כ־300 אוטובוסים ממוזגים ועד סוף 1988 יופעלו בשירות הציבור גם כ־40 אוטובוסים מיפרקיים, שכל אחד מהם יכול להסיע בנוחות כ־150 נוסעים, כשהוא תופס מעט מאד מקום על הכביש.

משרד התחבורה דאג להכנסת האוטובוסים החדשים באגד ודן וקבע שכל אוטובוס חדש שנכנס לשירות מהיום יהיה ממוזג אויר.
שירות האוטובוסים היום איננו מה שאולי חיכרתם לפני שנים רבות.
האוטובוסים נוחים ונקיים והמחיר נוח ביותר.

אתם חוסכים גם חנייה!
כשתעלו לאוטובוס, יתברר לכם, פתאום, שהנסיעה מהירה וחלקה. תחלפו על פני מאות כלי־רכב פרטיים בפקקים ארוכים ותחשבו, כמה טוב שאתם לא שם. אין צורך לנהוג ולהתעצבן, אפשר לסיים בשקט את עיתון הבוקר. בעיר הצפופה, אין צורך לחפש חנייה, לשלם דמי חנייה גבוהים או להסתכן בסינדול.
מה יש לדבר? הדרך הנכונה להגיע... באוטובוס! נסו ותראו.

המטה להקלת העומס בכבישים
משרד התחבורה

דחף

למפעלנו באזור המרכז
דרושים/ות
בוגרי אוניברסיטאות בנושאים:
* כלכלה ומינהל עסקים
** ראיית חשבון

המועמדים שימצאו מתאימים, יוכשרו לעסוק בתחומים השונים בנושא הפיננסי.
לאחר גמר ההכשרה, יועסקו המתאימים בנושא כספים וחשבונאות בארגון הכספים במפעל.
קיימת אפשרות של מתן מילגה למועמדים המתאימים שטרם סיימו לימודים או סטאז'.
● הכישורים הנדרשים:
* בוגרי או לומדי תואר שני במינהל עסקים בתחום המימון ו/או שיווק לאחר שירות צבאי.
** בוגרי או לומדי ראיית חשבון לאחר סטאז' או בתהליך הסטאז', לאחר שירות צבאי.
ידע טוב בשפה האנגלית (יתרון לשולטים שליטה מלאה בשפה האנגלית).
המעוניינים העונים לדרישות יפנו בכתב בצירוף קורות חיים, תוך פירוט ההשכלה ומספר תעודת זהות לת.ד. 7321 הקריה ת"א מיקוד 61072.
(יש לרשום על המעטפה "עבור ארגון הכספים")
יענו רק מועמדים מתאימים.
סודיות מובטחת.

לעבודה בטחונית
בארץ ובחו"ל דרושים
יוצאי יחידות קרביות

התנאים הדרושים:
★ גילאי 28—21.
★ שרות צבאי ביחידות שדה כלוחמים (הכרחי קורס פיקודי) עדיפות לקצינים.
★ ידיעת השפה האנגלית ו/או אירופית אחרת.
★ כושר גופני טוב ובריאות תקינה (פרופיל 82 ומעלה).
אנו מציעים:
★ עבודה מעניינת ורבת אתגר בארץ ובחו"ל.
★ תנאי שכר טובים והטבות מיוחדות למתאימים.
המעוניינים העומדים בכל הדרישות לעיל יפנו בכתב לת.ד. 39350 ת"א מיקוד 61392 עבור מ.מ. בצרוף תולדות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת.ז. וטלפון.
— פונים מתאימים ייענו —

למנורה חברה לבטוח בע"מ
דרוש
מנהל מחלקת שיווק והדרכה של האגף האלמנטרי

בעלי נסיון בתחומי הרכישה וההדרכה מתבקשים לפנות בכתב־יד לת.ד. 927 ת"א "עבור המנכ"ל"
— סודיות מובטחת —
מנורה
חברה לבטוח בע"מ

דרושים
מפיצים עצמאיים
לחומרי השלמה לבנין
★ מוספים לבטון ולטיט
★ דבקים
★ חומרי איטום
מועדפים בעלי קווי חלוקה וקשרים בענף.
נא לפנות לת.ד. 3133 רמת־גן מ. 52130

ל"גוטקס"
דרוש
מומחה לענייני השבון
★ נסיון בענף הטקסטיל
★ נסיון בעבודה עם מחשב
לפנות למחלקת כח־אדם 03-337725

דרושים
מפיצים עצמאיים
לחומרי השלמה לבנין
★ מוספים לבטון ולטיט
★ דבקים
★ חומרי איטום
מועדפים בעלי קווי חלוקה וקשרים בענף.
נא לפנות לת.ד. 3133 רמת־גן מ. 52130

לחברה גדולה למוצרי חשמל ואלקטרוניקה ברחובות
דרושים:
מוכרים מקצועיים
בעלי נסיון בלבד יפנו טלפונית בין השעות 16.00—14.00 08-476304

לעיתון מקומי בת"א
דרושים/ות
מקדמי מכירות מנוסים
תנאים טובים למתקבלים
לקביעת ראיון נא לפנות טלפונית
03-212214, 03-212269,
03-212442

לקרית החינוך ע"ש
דוד בן־גוריון, עמק־חפר
דואר מדרשת רופין מיקוד 60960
טלפונים: 053-688402, 053-688389
דרושים **מורים:**
★ **מתמטיקה** – לחטיבת הביניים (½ משרה)
★ **אנגלית** – לחטיבת הביניים (1 משרה)
★ **חשבונאות** – לחטיבה העליונה (1 משרה)
מורים ממלאי מקום:
★ **ביולוגיה והומניסטיקה** – לחטיבת הביניים
בדבר פרטים נא לפנות לפי הכתובת הנ"ל.

למפעל תעשייתי במרכז הארץ
דרוש/ה
מנהל/ת מחלקת הגזברות
מועמדים מתבקשים לפנות בצירוף קורות חיים ונסיון מוכח לת.ד. 9474 ת"א 61094

יד
יצחק
בן
צבי

ל"יד יצחק בן צבי"
דרושים
1 — חשב/ת – בעל נסיון
2 — מנהל/ת חשבונות – סוג 3

רצוי נסיון במערכת ממוחשבת, יכולת לעבוד עם ציבור גדול ונכונות לעבודה קשה ומסורה.

המועמדים מתבקשים לפנות בכתב בלבד, בצירוף קורות חיים והמלצות לת.ד. 7660, ירושלים

לצה"ל דרושים מתנדבים לאזורים הצפון והמרכז

בצה"ל זקוקים להתנדבותך עם רכבך הפרטי לסיוע בהפצת צווים לחיילי מילואים בעתות חרום לפרק זמן קצר.

אנו פונים אליך בבקשה להתנדב עם רכבך למשימת הפצת הצווים.

במשך שירותך כמתנדב אתה ורכבך מבוטחים.

באם את/אתה מוכן/ה להתנדב לביצוע משימה זו נא מלא/י הספח המצורף.
עם קבלת הספח - יצרו עמך קשר.

לקבלת פרטים נוספים ניתן לקבל בטל' 529647 - 04 - ד.צ. 03399 (לנבי מרחב צפון).
03-9725372, 03-9725221 - ד.צ. 03107 (לגבי מרחב מרכז).

לכ'
ד.צ.
צ.ה.ל
אבקשכם
☐ לשלוח אלי חומר ☐ ליצור עימי קשר
שם ושם משפחה ____
כתובת ____
מיקוד ____ טלפון ____

לצה"ל דרושים מתנדבים לאזורים הצפון והמרכז

בצה"ל זקוקים להתנדבותך עם רכבך הפרטי לסיוע בהפצת צווים לחיילי מילואים בעתות חרום לפרק זמן קצר.

אנו פונים אליך בבקשה להתנדב עם רכבך למשימת הפצת הצווים.

במשך שירותך כמתנדב אתה ורכבך מבוטחים.

באם את/אתה מוכן/ה להתנדב לביצוע משימה זו נא מלא/י הספח המצורף.
עם קבלת הספח - יצרו עמך קשר.

לקבלת פרטים נוספים ניתן לקבל בטל' 529647 - 04 - ד.צ. 03399 (לגבי מרחב צפון).
03-9725372, 03-9725221 - ד.צ. 03107 (לגבי מרחב מרכז).

לכ'
ד.צ.
צ.ה.ל
אבקשכם
☐ לשלוח אלי חומר ☐ ליצור עימי קשר
שם ושם משפחה ____
כתובת ____
מיקוד ____ טלפון ____

מוטורולה
תקשורת ישראל בע"מ
לחברת מוטורולה תקשורת ישראל בע"מ
דרושים/ות
אנשי/נשות מכירות
לאזורי עפולה, טבריה, חיפה וסביבותיה

לניהול מו"מ עם לקוחות למכירת ציוד אלקטרוני מתקדם ופיתוח מודעות למוצרים חדשים.
כישורים מועדפים:
★ קציני/ות קשר בצה"ל ו/או בעלי רקע טכני באלקטרוניקה
★ ידע בסיסי בשפה האנגלית
★ יכולת מכירה וכושר שכנוע
★ הופעה יצוגית ואמינה
★ בעלי רכב פרטי
מועמדים/ות יפנו בכתב יד בציון קורות חיים ל"שלף יועצים לשיווק" ת.ד. 33465 תל־אביב 61333
— סודיות מובטחת —

---

hp

מהנדס מערכות מחשבים
תאור התפקיד:
★ ייעוץ וסיוע ללקוחות ביישום מערכות מידע ובפתרון בעיות תוכנה
★ הדרכה
★ סיוע לשיווק
דרישות התפקיד:
★ מנתח מערכות/בוגר מדעי המחשב.
★ ידע ונסיון במערכות הפעלה ובכלי תוכנה מתקדמים למחשבים מסחריים
★ הכרת מחשבי HP-3000 - יתרון

מהנדס מכירות מחשבים
דרישות התפקיד:
★ נסיון במכירות מחשבים
★ בוגר מדעי המחשב/הנדסה/מינהל עסקים
★ נסיון 3-2 שנים בתחום מחשבי־מיני/עיבוד נתונים/UNIX
★ יכולת עבודה מאומצת ועצמאית
★ כושר ביטוי בכתב ובעל־פה
★ יכולת לימוד עצמית גבוהה
★ שליטה טובה בשפה האנגלית

מפעיל מחשב
דרישות התפקיד:
★ ניסיון בהפעלת מחשבים
★ ידע בסיסי במערכות הפעלה
★ הכרת מחשבי HP-3000 - יתרון

המעוניינים יפנו בכתב יד עם פירוט רקע ונסיון מקצועי למערכות מחשוב ומדידה בע"מ מחלקת כח אדם.

HP מחשבים. הברירה האינטליגנטית.
HEWLETT PACKARD
מערכות מחשוב ומדידה (CMS) בע"מ
רח' השלושה 11 ת"א 67060
ת.ד. 9501 ת"א 61094
מפיצים בלעדיים

למפעל תעשייתי
דרוש
נהג/ת למנכ"ל
(המתגורר בת"א)
לפנות בצרוף קורות חיים ונסיון
לת.ד. 1237 נצרת־עילית 17000
(עבור המנכ"ל)
* סודיות מובטחת *

נמרון [illegible]
עבור אחד מלקוחותינו
באזור המרכז
דרוש לנו:
מנתח מערכות - כלכלן
לריכוז דרישות המחשוב של משתמשי אגף הכספים בארגון תעשייתי גדול, ייזום ומעקב אחר תהליך הגדרת הדרישות, הפתוח, הקליטה והישום של מערכות פיננסיות וחשבונאיות, לווי והדרכת המשתמשים במערכות אלו.
דרישות התפקיד:
– מנתח מערכות כלכלן, 5–3 שנות נסיון בנתוח וביסוס מערכות פיננסיות וחשבונאיות בארגון תעשייתי גדול.
– הכרת מחוללי יישומים מהדור הרביעי ו/או מערכות תומכות החלטה (D.S.S) בסביבת מחשבים גדולים (MAINFRAME) ו/או PC (FOCUS, RAMIS, DBASE, I.F.P.S, SYSTEM W, EPS, LOTUS ואחרים.
– יכולת לעבודה עצמאית מול מנהלים בכירים בארגון ובקשר הדוק עם אנשי יחידת המחשב.
מועמדים מתאימים יפנו בכתיבה בכתב – בפרוט מלא של קורות חיים, השכלה ונסיון עבודה קודם אל:
נמרון – [illegible] 5
כפר סבא – 44421

למצבעת טכסטיל במרכז הארץ
דרושים
1. מנהל מצבעה
2. מנהלי משמרות במצבעה
★ נסיון בצביעת סריגים ובעלי תואר אקדמאי.
למועמדים המתאימים תנאים טובים. נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים אל ת.ד. 50239 ת"א עבור משרה מס' 2005

לקרית החינוך ע"ש
דוד בן־גוריון, עמק־חפר
דואר מדרשת רופין מיקוד 60960
טלפונים: 053-688402, 053-688389
דרושים **מורים:**
★ **מתמטיקה** – לחטיבת הביניים (½ משרה)
★ **אנגלית** – לחטיבת הביניים (1 משרה)
★ **חשבונאות** – לחטיבה העליונה (1 משרה)
מורים ממלאי מקום:
★ **ביולוגיה והומניסטיקה** – לחטיבת הביניים
בדבר פרטים נא לפנות לפי הכתובת הנ"ל.

לכפר סילבר
דרוש/ה
מורה לאנגלית
משרה מלאה
לכיתות חטיבת הביניים וחטיבה עליונה.
התחלת עבודה מיידית, עדיף בעל/ת נסיון.
נא לפנות טלפונית 051-25141, בערב
051-25390, 051-24196

WORK IN U.S.A.!
לחברה מתקדמת ויוקרתית, לעבודה בסביבה יצירתית ב־NEW YORK, בתחום המחשבים
דרושים:
1. אנשי ADABAS/NATURAL
2. אנשי PL1/CICS
אם ברצונך להיות חלק מאותה עילית ויש לך לפחות 2 שנות נסיון וידיעה שוטפת באנגלית, נא לשלוח קורות חיים בכתב אל: TRIAD-DATA U.S.A 290 MADISO Av. NEW YORK N.Y 10017
או למספר פקסימיליה: (001)2122139396 או לטלפן לגב' דדי ברניק טל: (001)2122136100
★ אורך הפרוייקט– שנה לפחות.

לחברת רהיטים גדולה דרושים
מרכיבי רהיטים
בעלי רכב מסחרי מתאים
העבודה באזור המרכז
פקיד/ת משלוחים
(סרפיק)
למשרה מלאה
לפנות בכתב לת.ד. 18130 תל־אביב 61181
נא לציין מספר טלפון להתקשרות

לכפר סילבר
דרוש/ה
מורה לאנגלית
משרה מלאה
לכיתות חטיבת הביניים וחטיבה עליונה.
התחלת עבודה מיידית, עדיף בעל/ת נסיון.
נא לפנות טלפונית 051-25141, בערב
051-25390, 051-24196

לחברת טלטרון
דרוש
הנדסאי אלקטרוניקה
3. שנות נסיון ב:
א. מערכות פיתוח תוכנה חומרה — מוטורולה של מיקרו מעבד 68000
ב. פיתוח מערכות אנלוגיות ודיגיטליות
טלפון: 03-9241004

מפעל אורטל
קבוץ נווה־אור
צעירים בוגרי צבא
בואו לנסות משהו חדש!
★ חיים בקבוץ בתנאים של חבר משק (מגורים, תקציבים וכלכלה – על חשבון המשק)
★ בסיום שנת עבודה (לפחות), תקבלו תמורה כספית הולמת ביותר, סכום כסף־תמורה עבורכם חיסכון נקי.
★ העבודה בתעשיית מתכת (מפעל לייצוא)
★ לריאיון נא לפנות בימים א'–ו' שעות: 9.00—16.00, טלפונים 006-582400 06-584267
מחכים לך!

המגן לצרכן
רשת מדריכים לצרכנות הוגנת בשיתוף ידיעות אחרונות ובחסות האגודה לתרבות הדיור
03-655134, 650737-8
יועץ/ת פרסום ושיווק
• מעל גיל 25, השכלה תיכונית ומעלה, בעל רכב
• ייצוגי/ת, יכולת מרים מסחרי. אין צורך בניסיון
תיגמון: הכשרת, שכר יסוד, עמלות, בונוסים והטבות.
מנהל מכירות אזורי
מנוסה בלבד־במכירות אישיות ובתפעול צוות נציגים
מנהל/ת חשבונות
למשרה מלאה, בקיא/ה בהשבשבת.
3 שנות נסיון לפחות + המלצות.

לעיתון מקומי בת"א
דרושים/ות
מקדמי מכירות מנוסים
תנאים טובים למתקבלים
לקביעת ראיון נא לפנות טלפונית
03-212214, 03-212269,
03-212442

קיבוץ משמר השרון
מחפש
מומחה ברפואת ילדים כרופא כונן במעמד תושב
053-683222 בבוקר במרפאה
053-683180 בערב, לרכזת בריאות, אוקי

למפעל תעשייתי במרכז הארץ
דרוש/ה
מנהל/ת מחלקת הגזברות
מועמדים מתבקשים לפנות בצירוף קורות חיים ונסיון מוכח לת.ד. 9474 ת"א 61094

למפעלי
EAST ELECTROMICKS L.T.D
ולמשרדיה
דרוש
קבלן נקיון ושמירה
באיזור המרכז
מועמדים בעלי נסיון והמלצות מוכחים יפנו בכתב לת.ד. 4535 ת"א. 61045

טרנסכלל בע"מ
חברה לשילוח בינלאומי ועמילות מכס
דרושים
1. פקידה למחלקה לשילוח ימי.
2. פקידה ליצוא אוירי.
3. פקיד/ה למח' יבוא/יצוא חפצים אישיים.
הכישורים הדרושים:
– נסיון קודם ביבוא/יצוא
– ידע בהדפסה באנגלית.
– שליטה בשפה האנגלית.
על המעוניינים/ות לפנות לטל. 03-5126655
יעל אורן/נגה ליטומסקי
נמנה על קבוצת כלל

לנעמ"ת – האגף למשפחה וקהילה
דרושה
רכזת סדנאות ואירועים ארציים
על המועמדת להיות בעלת השכלה אקדמאית, בעלת תודעת ספורט יוזמה ויצירתיות בעלת רכב וניסיון מוכח בארגון פעולות.
העבודה במשרה מלאה ובשעות בלתי שיגרתיות
נא לפנות בכתב לנעמ"ת המחלקה לכוח־אדם רחוב ארלוזורוב 93 תל אביב

אמל
חברה לבטוח בע"מ
למשרדנו בתל־אביב
דרוש/ה
חתם/ת
בכל הענפים האלמנטריים
בעל/ת נסיון של 5 שנים לפחות בתפקיד ובניהול מו"מ עם סוכנים ולקוחות.
ידע בהפעלת מסוף מחשב הכרחי.
המעוניינים/ות יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 37633 תל־אביב מיקוד 61375 בציון המלה "חיתום".

שמר מחשבים בע"מ
למפעלנו באזור ירושלים
★ תכנתי VAX/VMS מנוסים
★ תכנתי DEVICE DRIVERS & VMS INTERNALS (5 שנות נסיון)
★ תכנתי מערכות וזמן אמת (4 שנות נסיון)
לשלוח קורות חיים בציון המשרה ל- שמר מחשבים בע"מ, רח' הרצל 12, רמת־גן

לארנקי חנה דרושים
★ **גזרן מיקצועי** ★
תופרות ★ **עובדי שולחן**
ראשל"צ 03-942073 מיום א'

דרושים
אנשי מכירות
מכל אזורי הארץ
בתחום תקשורת מחשבים
בעלי רקע ונסיון מתאימים.
טל: 04-257377, 04-258533

אוניברסיטת בר־אילן
המחלקה למדעי החי
דרוש/ה **עובד/ת**
להחזקה שוטפת של היחידה לרביה וגידול דגים במחלקה למדעי החי, במשרה מלאה.
תנתן עדיפות למועמדים בעלי השכלה תיכונית, ידע בביולוגיה ו/או זאוטכניקה, נסיון בעבודה עם דגים וטיפול במערכות מים.
בפרטים יש לפנות לטל. מס' 5318205

משרד העבודה והרווחה -
שרות מבחן למבוגרים
דרושים/ות
קצין/ת מבחן למבוגרים בירושלים
בעלי שליטה מלאה בשפה הערבית.
על המועמד/ת להיות עובד סוציאלי, או בעל B.A. בפסיכולוגיה או במדעי ההתנהגות, או בסוציולוגיה.
בדבר פרטים יש לפנות למר ברפזי, בין השעות 8.00—15.00, בטלפון: 02-247512.

هكذا من الاصل

לחברת אדיונטיקס בע"מ
מחשוב מערכות דידקטיות

עבור פרויקט חדשני לפתוח מערכת לומדה בשתוף עם חברה אמריקאית דרושים אנשים יצירתיים:

1. עורך לומדה בכיר
לתכנון ועצוב מערכות, נהול קבוצת מעצבי לומדה, הנחיית מעצבי לומדה ופקוח דידקטי.

כשורים נדרשים:
- השכלה אקדמאית בתחום רלבנטי
- נסיון בפתוח לומדות
- יכולת נהול
- שליטה באנגלית
- יתרון להיכרות עם מערכת החנוך האמריקאית

2. גרפיקאי/אנימטור
לבצוע עבודות גרפיקה ואנימציה במסגרת תכניות למודים ע"ג מחשבי PC, IBM ו־Apple.

כשורים נדרשים:
- נסיון בסביבת פתוח לומדות או סרטי הדרכה
- ידע בסיסי בתכנות והכרת המחשב
- אנגלית טובה
- יכולת עבודה בצוות

מודעה זו מתייחסת לגברים/נשים ★★ סודיות מובטחת

המעוניינים יפנו בצרוף קורות חיים לפי הכתובת אדיונטיקס בע"מ בית מרכזים, ת.ד. 2085 הרצליה פיתוח מיקוד 46933

אנו חברה למערכות הדמיה רפואיות אשר מפתחת, מייצרת ומייצאת במספר מליוני דולר לשנה וגדלה בקצב מהיר.
החברה עוסקת בפיתוח אינטנסיבי במספר קוי מוצר והינה חברת בת של חברה אירופאית.

דרוש

מנכ"ל

שהינו מנהל מנוסה בסביבת היי טק, מהנדס אלקטרוניקה או פיזיקאי, בעל רקע חזק בפיתוח, שווק וייצור.
אנו מצפים מהמועמד המתאים להוביל את התפתחותה המהירה של החברה בתחומים הקיימים ובהזדמנויות עסקיות עתידיות.
אנו מחפשים מועמד שמעוניין להשתלב בחברה צעירה ולהנהיג את המאמץ הרב הכרוך בהמשך גדולה.
התפקיד הוא בכפיפות לנשיא החברה.

ת.ד. 7855 חיפה, 31078 -סודיות מובטחת-

למוסד ממלכתי

דרושים

אקדמאים
לעבודה בלתי שגרתית

אנו מציעים לך:
- ★ עבודה בעלת עניין ואתגר, הכרוכה בניידות רבה.
- ★ לימוד השפה הערבית.
- ★ תנאי שכר טובים ותנאי שירות מיוחדים (לרבות רכב צמוד בתום ההכשרה).
- ★ עבודה קבועה.
- ★ מסלול קידום רחב ואפשרויות להתפתחות עפ"י כשוריך.

אם גילך בין 23–31, סיימת שירות מלא בצה"ל ובריאותך תקינה – פנה נא בכתב לת.ד. 33171 ת"א (מיקוד 61331) עבור כ"א, בצירוף תולדות חיים ופרטים אישיים מלאים (כולל מספר ת.ז. ומספר טלפון להתקשרות).
פונים מתאימים ייענו

ECI TELECOM

דרושים:

1. **מנהל קו ייצור**
אחראי על תיפעול קו ייצור (תכנון הקו, ייצור, הרכבה, בדיקות ואספקה) ללקוח ועל כ־50 איש. הנדסאי אלקטרוניקה, רקע בניהול בייצור מערכות מורכבות בתקשורת סיפרתית, נסיון 5–7 שנים בתעשית האלקטרוניקה.
2. **ראש־מדור הרכבות בתעשית האלקטרוניקה, חיווט ומכניקה**
אחראי על תיפעול מכונות הרכבה וחיווט אוטומטיות, הלחמות גל ועל כ־50 איש. הנדסאי מיכשור ובקרה/ אלקטרוניקה, נסיון ניהולי כ־5 שנים באלקטרוניקה.
3. **מנהל מחי תפ"י**
אחראי על הנדסת ייצור וקידום רכש. מהנדס ייצור, נסיון של כ־4 שנים בתעשית האלקטרוניקה.
4. **הנדסאי/ת ייצור**
הכנת תוכניות עבודה בהתאם לתוכניות אבטקה, הדרכות לייצור ומעקב ביצוע, נסיון של 3–5 שנים בתעשייה סידרתי באלקטרוניקה ומכניקה.

נא לשלוח קורות חיים לת.ד. 9045 תל־אביב, בציון מס. המשרה המבוקשת.
פניות טלפוניות – לא ייענו.

אי סי איי טלקום בע"מ
לשעבר חברת אלקטרוניקה לישראל בע"מ

בית היוצר לתקשורת

דרוש/ה

מנהל
יחידת המחשב

- ★ תואר ראשון או שני במדעי המחשב.
- ★ 3 שנות נסיון ב־SYSTEM MANAGER בסביבת מחשבי VAX.
- ★ ידע ונסיון בתכנות בשפות FORTRAN ו־PASCAL.
- ★ הכרת תקשורת למחשבי INTEL.
- ★ התמצאות בחומרה בסביבת VAX.
- ★ ידע ונסיון בהתקנת CLUSTER.

לפנות בכתב עם צירוף קורות חיים לת.ד. 23136, תל־אביב 61230, עבור "מס' 210".

לחברת שרותים רפואיים בע"מ

דרושים

נציגי מכירות
מנהלי מכירות

העבודה בהיקף מלא. ממורים בגוש דן
רכב – חובה
קבלה לעבודה מותנית בהשתתפות בקורס שיערך בין ה־12.10.88 ל־16.10.88
לקביעת ראיון למיון ראשוני נא לטלפן ל־330851 בין השעות 09.00–17.00

ד ר ו ש

קליבר רציני

**לעבודת ניהול קשה ולא שגרתית במסעדה גדולה ומובילה בתל־אביב.
דרוש נסיון בניהול צוות גדול, ידע רב במסעדנות, שווק ויחסי ציבור.
עדיפות לבעל תואר אקדמאי בתחומים הרלבנטים. תמורה מצוינת למתאים.**

נא לשלוח בכתב יד פרוט קורות חיים לת.ד. 3171 תל־אביב, עבור מס' 8.

דרוש/ה

מהנדס
תעשייה וניהול

כישורים: נסיון של 2–3 שנים בנושאי אר"ש, שיפור שיטות ונהלים.
נא לפנות בכתב בצירוף קורות חיים ונסיון קודם ל"סקיי" סוקולוב 46, רמת־השרון 47236

למשרד רואי חשבון

דרושה

מזכירה

בעלת נסיון של 3 שנים לפחות. עדיפות לנכונות לעבודה עד 19.00. 03-563545

לירז מערכות בע"מ SYSTEMS LTD.

חברת לירז מערכות הינה בית תוכנה המונה 70 אנשי מקצוע.
אנו מבצעים פרויקטים של תוכניות אב, תכנון והקמת מערכות מידע, פתוח יישום, תבילות תוכנה.
לרגל הרחבת פעילותנו דרושים לנו:
[illegible]
בעלי רקע תעשייתי.
נסיון באפיון, פתוח והקמה של מערכות מידע ממוחשבות, לאיזור הדרום.
לפרטים נא לפנות לטל. 03-661924

למרכז תורני טכנולוגי "נחלים"

דרושים **מורים**
- ★ לחשמל רכב – משרה מלאה
- ★ למכונאות רכב – משרה מלאה
- ★ למחשבים – [illegible]
- ★ [illegible]

03-9025527, 050-389338

למוסד ציבורי ארצי

דרוש

מהנדס בנין

- ★ נסיון במו"מ עם קבלנים
- ★ נסיון בפיקוח על בניה
- ★ מקום העבודה בתל־אביב (כרוך בנסיעות לפעמים)

המועמדים המתאימים מתבקשים לפנות בכתב יד בצירוף קורות חיים ונסיון לת.ד. 2636 רמת־גן

קופת חולים מכבי

דרושים

עובדת מעבדה רפואית מוסמכת
מקום העבודה: מעבדה בצפת. משרה חלקית.

עובדת מעבדה רפואית מוסמכת
מקום העבודה: מעבדה בנצרת־עילית. משרה חלקית.

מזכירה רפואית
מקום העבודה: קרית מוצקין
העבודה לשעות אחה"צ

אחות מוסמכת ללקיחת דמים
למעבדה בחיפה. משרה חלקית
פניות בכתב בצרוף מסמכים על הכשרה מקצועית לשלוח למנהלת המעבדה רח' הרצל 73, חיפה

עובד/ת מעבדה לבורנט/ית מוסמך/ת עם נסיון
מקום עבודה: אזור תל־אביב משרה מלאה
נא לפנות לגב' חנה קורן טלפונים: 299842, 5465722

רשת מוסדות חינוך אמונה

דרושים/ות

כפר ילדים נוה מיכאל – פרדס חנה
עובדות סוציאליות
אפשר חלקית
לפנות: טלפון 06-377104, 06-371932
★ ★ ★
בית ילדים ע"ש שרה הרצוג – עפולה
- ★ עובדות סוציאליות
- ★ מדריכה רווקה
בעלת תעודת הוראה
לפנות: טלפון 06-596616, 06-522463
★ ★ ★
בית ילדים ע"ש אלעזקי – נתניה
מדריך חלקי
לשעות אחה"צ והערב
לפנות: טלפון 053-28815

לחברה ציבורית

דרוש

רואה חשבון

בעל נסיון של שנתיים לפחות שישתלב במערך החשבונאי של החברה

המעוניינים יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים ומקומות עבודה קודמים לת.ד. 7020 תל־אביב

סודיות מובטחת

רשות שדות התעופה בישראל

לעבודה בטחונית בנמלי התעופה אילת וירושלים

דרושים

יוצאי יחידות קרביות

בנתונים הבאים:
- ★ לוחמים בוגרי קורס פיקודי יוצאי יחידות שדה, לאחר שרות צבאי מלא.
- ★ עד גיל 27.
- ★ תחילת העבודה מותנית במעבר קורס בשכר, אשר יפתח בחודש אוקטובר 88.

ועדת קבלה תתקיים בנמל התעופה בן גוריון בנין הטרמינל קומה ג' חדר 312 בתאריך 27.9.88 בין השעות 10.00–13.00.
נא להצטייד בתעודת זהות, פנקס מילואים, תעודת שחרור, פנקס שבוי ושתי תמונות.

קופת חולים מאוחדת

לסניפנו בכפר־סבא

דרוש/ה

עובד/ת מעבדה מוסמך/ת

- ★ לעבודה במשמרת שניה בין השעות 13.00–18.00
- ★ רצוי נסיון בבדיקות כימיה
- ★ 5 ימי עבודה בשבוע

המעוניינים/ות מתבקשים/ות לפנות למחלקת כוח אדם ארלוזורוב 100 ת"א טל' 03-233251

★★★

לסניפנו בכרמי יוסף

דרושה

אחות מוסמכת

★ למשרה חלקית

המעוניינות מתבקשות לפנות לגברת רות בטלפון 08-451185

כדאי לעבוד בקופת חולים מאוחדת

ל"פרוטק" הנדסה בע"מ

דרוש

מחסנאי–פקיד מכני

- ★ נסיון של 5 שנים לפחות בתפעול מערכות מחסן ממוחשבות
- ★ ידיעת אנגלית
- ★ 5 ימי עבודה בשבוע

קורות חיים בכתב יד לת.ד. 859 גבעתיים 53108 עבור מחסנאי

למפעל תעשייתי דרוש/ה

חשב/ת שכר

- ★ ל־3 פעמים בשבוע
- ★ חצי יום
- ★ כ־100 עובדים

נא לפנות בכתב יד ת.ד. 30428 תל־אביב מיקוד 61303

לחברת שרותים ארצית

סניף גוש דן

דרוש

פקח שמירה

- ★ גיל 30–45 ★ תושב גוש דן
- ★ רצוי בעל רקע בטחוני
- ★ כושר ארגון ברמה גבוהה
- ★ נכונות לשעות עבודה מרובות
- ★ בעל רשיון נהיגה וטלפון בביתו
- ★ דרושה מסירות, נאמנות, דייקנות

נא לפנות בכתב יד כולל קורות חיים לת.ד. 16194 ת"א 61161 עבור "פקח שמירה"

לחברת יצוא בשכון דן

דרושה

מזכירה עצמאית

1) אנגלית + עברית (מרשות יתרון) כולל ניסוח והדפסה
2) מסודרת, כושר לניהול משרד
3) שישה ימי עבודה

לפנות: בצרוף קורות חיים + תמונה + משכורת מבוקשת בציון מלון לת.ד. 16050 צהלה, תל־אביב

לחברת ביטוח דרוש/ה

מנהל יחידת המחשב

התפקיד כולל:
- ★ הגדרת דרישות מיחשוב
- ★ תיכנות
- ★ הדרכה וייעוץ למשתמש
- ★ תפעול שוטף של היחידה, גיבוי ואחזקה
- ★ הפקת דוחות, עידכון טבלאות

כישורים נדרשים:
- ★ מנתח מערכות/תכנת
- ★ נסיון של כ־6 שנים בתחום המיחשוב
- ★ נסיון וידע בביטוח
- ★ ידע בתכנות (RPG, קובול)
- ★ נסיון והכרת מחשבי יב"מ

מועמדים מתאימים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים לתא דואר 6610, ת"א מיקוד 61066, בציון משרה מס' 298

VOLVO

"מאיר" - חברה למכוניות ומשאיות בע"מ

למוסך השרות המרכזי בפתח תקוה

דרושים

1. **פחחים מנוסים**
2. **נערים לעבודות פחחות**
3. **חשמלאי רכב בעלי הסמכה**

המעוניינים יפנו לשלמה מלר טל: 03-9225455 בשעות 08.00–16.00

נציגי מכירות
לפרוייקט פרסומי ייחודי~גדול

בעלי:
- * הופעה נאה* אינטלגנציה
- * נסיון קודם אינו הכרחי למתאימים אפשרויות קידום. ושכר הולם.

לתאום ראיון לפנות לרמי / עמוס
03-5103846-8-9

אסטרואופטיקס

דרוש

מנהל
מחלקת תיעוד ובקרת תצורה

כישורים:
- ★ נסיון בעריכת מסמכים ומפרטים טכניים לפי תקנים צבאיים
- ★ רקע בהוצאה לאור של ספרות טכנית
- ★ רקע בניהול בקרת תצורה לפי תקנים צבאיים
- ★ שליטה טובה באנגלית

5 ימי עבודה בשבוע
תנאים נאותים למועמדים המתאימים
המשרה מוצעת לנשים וגברים
סודיות מובטחת
לפנות ל"אסטרואופטיקס" אגף הפרסונל ולציין את מס' המשרה.
רח' הירקון 23 בני־ברק ת.ד. 882 מיקוד 51261

ל'תנובה' מחוז תל־אביב

דרושים

מפיצים
לחלב ותוצרת חלב

הכישורים הדרושים:
- ★ רשיון נהיגה למשאית
- ★ ידע בנושא שיווק מוצרי מזון
- ★ כושר גופני תקין
- ★ ידיעה טובה בחשבון

התחלת עבודה משעה 03.00 בבוקר
הסעה לעבודה בלילה מובטחת

מועמדים מתאימים תושבי תל־אביב והסביבה הקרובה, מתבקשים לפנות אישית, למחלקת המשנקן במחלבת תל־אביב, דרך פתח־תקוה 144 תל־אביב למר רפי סלע.
לתאום פגישה ניתן להתקשר לטלפון: 03-5429462
- סודיות מובטחת -

למלון דן כרמל

דרוש/ה

פקיד/ת קבלה

עם תעודת הסמכה + נסיון
מתאימים/ות יפנו למחל' כ"א
טל' 04-386211

Choice **ORIS cosmetics**

יופי של יופי

דרושים/ות

אנשי מכירות

כישורים נדרשים
- * נסיון מוכח בשיווק ומכירה של מוצרי צריכה.
- * נימרצים.
- * גיל 26-40.

לאזורים: ת"א, י־ם, אשדוד, אשקלון, ב"ש
פניות בכתב יד בלבד. לפרט קורות חיים ונסיון.
אוריס קוסמטיקס בע"מ שד' בן גוריון 94 ת"א

לחברה בתחום הטכנולוגיה המתקדמת בעלת סניפים ופעילות ייצור

דרוש:

עוזר מנכ"ל
לתפקידים מיוחדים

צעיר (גיל 22–29), נמרץ, "פושר" בעל כושר אירגון מעולה
עדיפות לבעלי נסיון אדמיניסטרטיבי
לפנות בכתב יד ובפרוט קורות חיים ומס' טלפון לת.ד. 20139 תל־אביב 61201

לחברת ייעוץ

דרוש/ה

מהנדס/ת תעשיה וניהול

בעל/ת נסיון (לפחות 5 שנים) במערכות מידע ובניתוח מערכות

ת.ד. 20175 תל־אביב 67212

דרוש

רופא

בודד או זוג ללא ילדים
אפשרי פנסיונר
עבור בית הארחה בקיבוץ עין גדי
מגורים במקום.

נא לפנות בכתב – לגדי חופש, בית הארחה עין גדי, ד.נ. ים המלח 86980

מעצב/ת חלונות ראווה

דרוש/ה: לרשת חנויות ארצית

תאור התפקיד:
- ★ אחריות מלאה לעיצוב חלונות הראווה של הרשת והדרכה בסידור פנימי אסטטי של החנויות.
- ★ המשרה היא חלקית.

דרישות התפקיד:
- ★ נסיון מוכח בעיצוב חלונות ראווה.
- ★ דמיון מעוף ויצירתיות.

מועמדים יפנו בכתב יד בלבד בצרוף קורות חיים ונסיון, לת.ד. 33616 ת"א מיקוד 61336 עבור מס' 60, תוך ציון טלפון להתקשרות ★ סודיות מובטחת

לפיתוח ואחזקת מערכות תוכנה

דרושים:

תוכניתנים

הכישורים הדרושים:
- ★ נסיון מוכח בפיתוח ואחזקת מערכות תוכנה מסחריות.
- ★ נסיון מוכח של שנתיים לפחות בעבודה בסביבת I.B.M 38.
- ★ השכלה אקדמאית – יתרון!

עדיפות תינתן לתושבי גוש דן.
**מועמדים יפנו בכתב־יד בלבד בצרוף קורות חיים ונסיון לת.ד. 33616 ת"א מיקוד 61336 עבור מס' 55, תוך ציון טלפון להתקשרות
סודיות מובטחת!**

לחברת שיווק

דרושים

מקדמי מכירות

דרך הטלפון
לשעות הערב, ימים גמישים, רצוי סטודנטים

טל: 5-4-752181

למפעל תעשייתי באיזור תל־אביב

דרוש

טכנאי מכונות

★ בעל ידע במערכות פניאומטיות והידראוליות.
נא להתקשר – 03-656135/8

דרוש/ה בדחיפות

מנהל/ת

לפרוייקט חברתי שיקומי יחודי הפועל בהרצליה

תיאור הפרוייקט: מסגרת עצמאית לפעילות חברתית שיקומית המיועדת לנוער נכה.
היקף המשרה: מלאה/חלקית שעות עבודה לא מקובלות.
כישורים הנדרשים: נסיון בהדרכת צוות, נסיון טיפולי מוכח, גיל 35 ומעלה.

נא לפנות בצרוף קורות חיים בכתב־יד: לאגודת ש"י ת.ד. 11449 ת"א 61113

מזכירה

חברה מסחרית בת"א דרושה

מזכירה

למשרה מלאה
נסיון בעבודה עם מעבד תמלילים בכתבנות עברית ואנגלית (עדיפות שפת אם אנגלית)
עבודה עם צוות מכירות וטיפול ביבוא.
אינטליגנטית, עצמאית ובעלת יוזמה
לפנות בכתב יד לת.ד. 33037 ת"א 61330
רק פניות רציניות תיענינה

דרוש/ה

רכז/ת כח־אדם

- ★ למשרה מלאה + שעות נוספות
- ★ לעבודה באזור רחובות
- ★ תואר אקדמאי במדעי החברה – מדעי ההתנהגות
- ★ רקע טכני – יתרון

לפנות לטלפון 08-469903

חברת נורקס בע"מ
יצרני תויות ארוגות
קולטים ציוד חדיש נוסף
דרושים:

סוכני מכירות מעולים

טל. 03-5790077, 03-781470

מחקירה מיוחדת של שליחנו בפוסאן עולה:

האחים טורטן זינקו לשיוט (2), נבהלו מהמעשה, ניסו לטשטש וביקשו לפסול כפי שמתיר התקנון

מאת יעקב ברוש
שליחנו המיוחד

מסמכים מוכיחים: השנים נרשמו כחוק לשיוט בכיפור • נטלו חלק פעיל בתחרות, קיבלו דירוג בעקיפת מצופים • דף תוצאות המחשב דירגם במקום 9 • אחר כך ביקשו לפסול את השיוט • צמד הולנדי העיד, כי הם הגיעו למקום 10 אחרי הטורטנים בהפרש של מטר אחד • כשהתחוור להם גודל המחדל פתחו במבצע הטישטוש • יישלחו הביתה מיד עם תום השיוטים בפוסאן

האחים רן ודן טורטן השתתפו בשיוט השני ביום הכיפורים ורק לאחר שסיימו, במקום ה־9, נעשו נסיונות לטשטש בפוסאן. ההבטחות קיבלו, במובן מסויים, סיוע מראשות המשלחת בסיאול. כל זאת עולה מתחקיר שקיימתי במהלך יום אתמול בפוסאן עם נציגי הועדה המארגנת, איסוף מסמכים רשמיים שלא ניתן היה לקבלם בסיאול, אלא אך ורק בפוסאן, וכן משיחות עם חברי משלחת השיוט הישראלית.

ראש המשלחת, יצחק אופק אמר אתמול, כי הנהלת המשלחת החליטה להחזיר את השייטים הביתה לאחר השיוט האחרון והם מנועים מלהשתתף באירועים הרשמיים. השניים יועמדו בפני ועדת המשמעת באשמה של יציאה לים בניגוד להוראות. אופק אמר כי שוחח בירושלים עם שר החינוך והסביר לו את השתלשלות העניינים. לדברי אופק אמר שר החינוך כי הוא מקבל את עמדת הנהלת המשלחת.

האחים טורטן טענו בפני, כי בסך הכל יצאו לאימון ולא השתתפו בכלל בתחרות. אך דבריהם אינם עומדים במבחן המציאות, אם להשתמש בלשון המעטה. הם היחידים שטענו אתמול בפוסאן, כאילו קיימו אימון שיוט.

העובדות מורות את ההיפך הגמור:

1. השניים נרשמו כחוק לזינוק ושמם מופיע ברשימת המשתתפים בזינוק. התקנון הבין־לאומי אומר, כי מי שהתייצב לזינוק ואפילו לא זינק, רואים בו כמשתתף בשיוט.
2. מסמכים רשמיים מאשרים, כי השניים נטלו חלק פעיל בתחרות ודירוגם בעקיפת המצופים היו כדלקמן: מקום רביעי במצוף הראשון, חמישי בשני ושמיני במצוף השלישי.
3. דף התוצאות הרשמיות של השיוט מציב את האחים במקום ה־9 מבלי שצויין לידם [illegible] קיימת [illegible] פסילה. זה גם תואם את הודעה הראשונה שהוצאה מן המחשב. רק אם יש ערעורים, ניתן לשנות את דירוג השייטים, ובשיוט ישנם הרבה ערעורים.
4. השייט אלדד עמיר, בן זוגו של יואל סלע בהולנדי המעופף, סיפר כי צמד השייטים מבראזיל, שהגיע למקום ה־10 סיפר לו, כי הטורטנים הקדימו אותם במטר אחד בקו הסיום. במלים אחרות, הטענה שלא סיימו את השיוט מופרכת מעם בסיסה, עקב מקורות של שייטים בשטח.

אין ספק, ששני האחים לא הבינו בתחילה את משמעות העבירה שביצעו וכאשר התחוור להם, שהם עומדים לעמוד במרכזה של שערוריה, הזוכה לסיקור בין־לאומי, כל אשר יכלו לעשות הוא, לדרוש לועדה המארגנת ולבקש לפסול אותם. הדבר אפשרי מבחינת התקנון ואפשר לעשותו תוך 24 שעות מסיום השיוט, מבלי שיצטרכו לנמק את הסיבות לפסילה.

פישר סירב להגיב

במקרה כזה מצויין ליד שמם ראשי התיבות של: ל.ס.ת (לא סיימו תחרות), למרות שמבחינה מעשית אין הדבר נכון. המהנה הישראלי בפוסאן לא ידע על כוונת השניים לצאת לים ביום הכיפורים. לדברי שייטי ההולנדי המעופף, אפילו מאמנם אברהם פישר לא היה בסוד העניינים. פישר עצמו, כאשר ראה את שליחי "דבר" ו"ידיעות אחרונות", סירב להגיב ורק היה מוכן לומר, שהתבקש על־ידי מנהל המשלחת לסיאול, אורי אפק, להכין דו"ח בכתב על השתלשלות העניינים. כל עוד ההסבר לא יהיה בידי אפק, אין הוא מוכן להגיב.

דבר יציאתם לשיוט של האחים טורטן התגלה לאחר שסלע ועמיר הבחינו שסירתם של הטורטנים נעלמה מהמזח. היה ברור שהשניים הפליגו ובסיום התחרות דורגו במקום ה־9. לפחות שני עיתונאים זרים אישרו בפני, כי עם סיום השיוט הודיעו הכרוזו במרכז העיתונות על הדירוג ה־9 של הישראלים. כלומר, שיוט חוקי וכשיר למהדרין.

דבר השתתפות השניים נודע לאברהם כהצר, סגן נשיא ההתאחדות הבין־לאומית לגלשני רוח ויו"ר האיגוד הישראלי. הוא דרש מהשניים לגשת להדעת השיפוט ולפסול עצמם כדי להקטין ככל האפשר את מימדי השערוריה. כהצר סירב לאשר או להכחיש את מעורבותו והסתפק ב"אין תגובה".

אם חשבו האחים טורטן, כי בצעד הפסילה הוחזר את הגלגל לאחור, הרי שטעו. הפסילה היתה המקסימום האפשרי מבחינתם, אבל לטשטש את דבר ההשתתפות בלתי ניתן היה. ברור השלג התגלגל. עיתונאים זרים פקדו את המהנה הישראלי בפוסאן והירבו בקושיות, כיצד קרה שצוות ההולנדי המעופף נשאר ביבשה, בעוד השני הפליג לדרכו. יתר על כן, העיתונאים חיפשו בנרות אצל הצלמים תמונות של הישראלים בשיוט השני.

יואל סלע ואלדד עמיר, שגם, הועמדו במצב מאוד עדין. היה קשה להסביר ולתרץ ולתת תשובות

הצלחתי להירדם רק בשעות הבוקר. העונש שהם צריכים לחטוף הוא הרחקה לכל החיים. הזהרנו חזור והזהר בנקודה הזו. כל אחד, כאדם פרטי, יכול לעשות ככל העולה על רוחו, אבל לא כאשר מייצגים את המדינה. לדעתי, הם לא מבינים מה עשו ואף אמרתי זאת לאפק. עוד אמרתי לו, כי אם לא ינקטו נגדם בצעדים קיצוניים, אני אעשה רעש גדול כשנחזור הביתה. הם פשוט עשו מאיתנו צחוק גדול ומהמדינת ישראל. מקומם אותי שאף אחד לא מסיק את המסקנות".

רן ודן: יצאנו להתאמן

רן טורטן הדובר של שני האחים טען כי "לא יצאנו לתחרות. יצאנו להתאמן וכל מי שנמצא בים מופיע ברשימת המתנקים. לנו חשוב היה להתאמן שלשום. בשיוט הראשון היתה לנו בעיה של מהירות ולכן יצאנו ביום השני כדי לפשר את הנושא. בעניין המחשב שקבע כי סיימנו במקום התשיעי, אינני יודע מה לאמר. אני רק יודע שיש אצל הקוריאנים בלאגן בעניין המחשב וסירות של השתתפו בשיוט נכללו ברשימת המסיימים, ההפך. לא היתה לנו כל הוראה האוסרת להתאמן ביום הכיפורים. נאמר לנו כי אסור להתחרות ביום הזה ולא התחרינו. שלשום שוחחנו בענין עם אורי אפק והוא קיבל את ההסברים שלנו והעובדה שהופענו בשיוט השלישי מדברת בעד עצמה".

פרופ' מכאל טורטן, אבי השניים, הגיע אתמול בבוקר לפוסאן וחזר על גירסת בניו כי לא חרגו כלל מהוראות המשלחת וכי אף אחד לא אמר שאסור להתאמן. בשלב זה פרץ ויכוח בינו לבין השייט סלע שהתריס מולה: "הם זינקו לתחרות. אל תעשה את עצמך שאינך יודע שזינקו. יש להם ניקוד מסביב למצופים. הבנים שלך יכולים לעשות צחוק ממי שהם רוצים אבל לא מאיתנו".

סלע: מעשה חמור

השייט הותיק, סלע, אישר בפני כי מסר לאורי אפק בצורה הברורה ביותר את אשר חוללו לדבריו הטורטנים. הוא אמר: "דיברתי שלשום סמוך לחצות עם אפק ואמרתי לו, כי נעשה דבר חמור. הוא טען באזני, כי הם בס"כ קיימו אימון. הסברתי לו, כאיש ים ותיק, שאלה קשקושים ויש להעלות את השניים על המטוס בדרך הביתה. הוספתי ואמרתי לו, כי אני מוכן לטפל בסירה שלהם, אם זו תהיה הסיבה לעיכוב יציאתם מפה. ברצוני להדגיש, שאין לי דבר נגד האחים, אך הם ביצעו מעשה מהחמורים ביותר בספורט הישראלי. אסור לעבור על כך לסדר היום. הם פגעו קשות במדינת ישראל. כל אחד מאיתנו ידע עוד לפני שנה שלא נשתתף בשיוטי יום הכיפורים. היתה הוראה מפורשת לא לצאת לים. כל מה שעשו השניים, זה יריקה בפרצוף. הדבר בער כאש בעצמותי

הגיונית, בעיקר על זה כיצד הדבר מתיישב עם ההוראה שספורטאי ישראל שובתים מכל פעילות ואף הלקם משלם על כך בהחצאה ממעגל התחרויות. ואם לא די בכך, הרי שמספר ימים לפני שיוט יום הכיפורים תלו השייטים הישראלים מודעה על לוח המודעות במרכז העיתונות, המסבירה את הסיבות להיעדרות שייטי ישראל משיוטי יום הכיפורים.

הידיעה על השיוט הגיעה לראשי המשלחת בסיאול עוד במהלך יום הכיפורים וגרמה לזעזוע עמוק. בצאת יום הכיפורים קיימו שיחות טלפוניות עם אנשי השייט והנהלת המשלחת יצאה בהודעה, כי האחים התאמנו בלבד. אם היו מתחרים היו נשלחים הביתה. נוכח הנתונים שבידי, אין כל ספק: הנהלת המשלחת ידעה אל נכון את העובדות לאשורן ובמקום להודיע שהשייטים חוזרים הביתה, שואלים אנשי תקשורת בפוסאן, אם הנהלת המשלחת נותנת גיבוי לשייטים.

מאט ביונדי יכול סוף סוף להניף יד מנצחת. האיש הביוני ניצח במשחה המהיר ביותר ל־100 מ' והוכתר כאיש המהיר בעולם בבריכה

ביונדי – האיש המהיר בבריכה
3 זהב לאוטו ושניים לאוואנס

מאט ביונדי, האיש הביוני מארה"ב, הנחיל לנו כמה אכזבות ביומיים הראשונים של תחרויות השחיה. הוא היה הפייבוריט לנצחון ב־200 מ' חופשי וב־100 מ' פרפר, אולם שחיינים מאוסטרליה ומסורינאם "גנבו" את המדליה שלו מתחת לאפו.

אבל הכיה [illegible] עם הרביעיה האמריקאית ב־200 מ' חופשי וקביעת השיא העולמי לא הפריכו [illegible] מוייף קצת [illegible] אתמול במשחה המהיר ביותר ל־100 מ', המקצוע החזק של מאט, בו הוא מחזיק גם בשיא העולמי, הוא נתן תשובה ניצחת לכל מקטרגיו. ביונדי היה מהיר יותר מכולם והוכתר בסיום בתואר הנכסף כל כך "האיש המהיר ביותר בבריכה".

ביונדי, מסתבר, מתחמם ממשחה למשחה. אולי הזהב בשליחים הוסיף לו בטחון, אולי האמונה, כי במקצוע הזה הוא "חייב לעשות את זה". בכל מקרה, היה זה ביונדי אחר ושונה על אדן הזינוק. למן האות, הוא נורה כמו מתותח, שוחה בסגנון המגושם־גמלוני שלו, אך, כתרגלו, פיתח מהירות אדירה והתחיל לדרייבר לראות את תבו.

ביונדי קיווה בסתר ליבו לשבור את השיא העולמי שלו (48.42 שניות), אולם הסתפק בשיא אולימפי חדש – 48.63 שניות – המשפר את השיא הקודם שלו מהמוקדמות, שעמד על 49.04 שניות.

האמריקאים העמידו במקצוע הזה על הדוכן שחיין נוסף, כריס ג'ייקבס, שזכה במדלית הכסף בזמן של 49.80 שניות.

הצרפתי סטפן קארון זכה במדליית הארד בזמנו של 49.62 שניות.

זהב שלישי לאוטו

ביונדי הצהיר לפני התחרויות, כי הוא מקווה לזכות בשבע מדליות זהב ולהשוות את שיאו של מרק ספיץ. בינתיים התקרבה לאתגר הזה דווקא כריסטין אוטו, השחיינית הנפלאה ממזרח גרמניה.

אוטו גילתה עליונות ברורה במשחה 100 מ' גב. היא שחתה בסגנון "גברי", חזק ובטוח, הוליכה למן הזינוק ולא הותירה שום ספקפק לגבי הסיכוי שלה לזכות במדלית הזהב. אוטו עצרה את השעון על 1:00.89 דקה והקדימה בהפרש ניכר את ההונגריה כריסטינה אגרסגי (1:01.56) ואת בת ארצה קרנליה זירש (1:01.57).

אוטו, ספר שחיינית, היתה גם הכת המניע והדוחף במשחה השליחים ל־100 מ' חופשי. מזרח גרמניה נקטה טקטיקה נכונה, כשהציבה את אוטו המהירה כשחיינית ראשונה. ואכן, אוטו יצרה פער קטן לגבורתה והקרינה על שאר חברותיה. אחריה שחו מאייסנר, הונגר וסטלמך בקצב מהיר־אחיד ונטלו את הזהב עם 3:40.63 דקות, שיא אולימפי חדש.

היתרון של המזרח גרמניות בלט מאוד על רקע העובדה, שאשכה'ב, הדירבה המסורתית שלה, לא הצליחה להעמיד רביעייה בעלת דמאי שתוב של כל מרכיביה. וכך, בשעה שכל הבנות הגרמניות שחו בקצב קבוע, לפי השעון התכנון המוקדם, היו אצל האמריקאיות עליות וירידות במהלך המשחה. האמריקאיות לא הצליחו איפוא לאיים ברצינות על הגרמניות ואולצו אף לוותר על מדלית הכסף לשחייניות המפתיעות מהולנד, שסיימו ב־3:43.39 דקות. ארה"ב נטלה את הארד, המאכזב מבחינתה, בהישג של 3:44.25 דקות והקדימה בקושי את שחייניות סין.

שיא וזהב לאוונס

ג'נט אוונס היא, ללא ספק, הדירבה הגדולה ביותר של אוטו. אם אוטו הוכתרה כבר שלוש פעמים, אוונס כבשה פעמיים את הבריכה, ועוד ידה נטויה. אגב, במאזן הזכיות במשחים האישיים נרשם עד כה תיקו בין שתי הדירבות האלה.

אוטו לא שחתה במשחה 400 מ' חופשי והדירה נותרה פתוחה בפני אוונס. האמריקאית, שהחזיקה בשיא העולמי במשחה זו, ידעה היטב, כי כדי לנצח היא תהיה חייבת להיות מהירה יותר מתמיד. שכן, על ההגמוניה שלה קראה תגר מזרח גרמניה אחרת, הייקה פרידריק.

ואכן, הקרב ביניהן היה עיקש, צמוד ומהיר מאוד. השתים שחו כתף ליד כתף עד שאוונס לחצה על הדושה בבריכות האחרונות, גיצלה את הפיתיש המצויין שלה ונגעה ראשונה בדופן הבריכה. התוצאה – 4:03.85 דקות – היתה, כמובן, שיא עולמי חדש.

פרידריק התקרבה לשיא העולמי הקודם של אוונס וסיימה שניה עם 4:05.94 דקות. גם מדלית הארד נפלה בידי מזרח גרמניה, אנקה מיינג, בהישג של 4:06.62 דקות.

הגב היפה של פוליאנסקי

איגור פוליאנסקי מברה"מ הוכיח, כי לפחות בגב אין לרוסים יריבים. פוליאנסקי הותיק שלט במשחה 200 מ', אך נתקל ביריב מזרח גרמני עיקש ברמתו של פרנק באלטרוש.

השניים ניהלו קרב פרטי לכל אורך המשחה, בסיומו ניצח פוליאנסקי המנוסה יותר בזמן של 1:59.37 דקה לעומת 1:59.60 דקה של יריבו.

את הארד נטל במפתיע הניו־זילנדי פול קינגמן בהישג של 2:00.48 דקות. האמריקאי דניאל ויין סיים שביעי.

השמאלית האיומה של יעקב שמואל

רגע של גאווה ישראלית בסיאול ■ המתאגרף שמואל שילח את הפינלנדי לקרשים בנוקאאוט נהדר ■ יאבק במוצא"ש מול פיטמן ■ שמואל: אני רוצה להרים את הדגל שלנו

מאת יעקב ברוש,
שליחנו המיוחד

המתאגרף יעקב שמואל זכה אתמול בנוקאאוט בקרב נגד הפיני ירמו אסקלונן במשקל עד 57 ק"ג. יריבו המקורי היה הסודאני מרגונה, אך הוא נפסל משום ששקל 200 גרם מעל המותר. עקב כך עבר שמואל סיבוב ובשעה היעודה הוא "קיבל" את הפיני שספג ממנו מכת מגל בסנטר, 75 שניות למן תחילת הקרב. הפיני התמוטט השופט הפסיק את הקרב. בסיבוב הבא, כנראה במוצאי שבת יתמודד שמואל עם ריצ'ארד פיטמן מאיי קוק (ליד אוסטרליה), שניצח אתמול את מבוזה מסווזילנד.

אחר הקרב אמר יעקב שמואל בראיון לדו"ח: "היתה קצת הפתעה. אם אנצח את היריב מאיי קוק אגיע לשלב רבע הגמר ואכנס לרשימת 6 הראשונים בתחרות". ובשטף של גאווה הוסיף: "אני רוצה להרים את הדגל שלנו למעלה". יעקב שמואל סיפר כי מייד לאחר התחרות התקשר לביתו בישראל ומסר לבני משפחתו על הישגו וגילה שכולם שמחים בבית.

סלע ואמיר מדורגים במקום ה־8 הכללי

מאת יעקב ברוש,
שליחנו המיוחד

יואל סלע ואלדד אמיר, צמד שייטי ההולנדי המעופף זכו אתמול להישג מצויין כאשר סיימו במקום הרביעי את השיוט השלישי בפוסאן. השנים מדורגים כרגע במקום ה־8 בדירוג הכללי. זהו הישג מצויין, אם ניקח בחשבון שזהו ממוצע של שלושה שיוטים, למרות שהם לא תחרו בשיוט השני, שהיה ביום כיפור. בשיוט של אתמול הקדימו אותם שייטים מקנדה, דנמרק ונורבגיה. אלדד אמיר אמר לאחר השיוט: "היה לנו זינוק טוב, רוח 14 קשר, ים גבוה, התנאים היו שאנו אוהבים. אנו מרוצים מהתוצאה ומהעבודה. נקוה להמשך טוב".

לעומתם סיימו האחים טורטן בשיוט 470 במקום ה־14 והם מדורגים כרגע במקום ה־18 בדירוג הכללי.

קוריאנים נתנו נוקאאוט לשופט

ארבעה מראשי נבחרת האגרוף הקוריאנית היכו אתמול לאחר שתקפו שופט זירה מניו־זילנד וחוללו סערה באולם התחרויות. הקוריאנים הנסערים פרצו לזירה, התנפלו על השופט קית ווקר, היכו אותו באגרופים, בעטו בו והכליכו לעבר כסאות. זאת לאחר שהשופט "הזר" לפסוק נגד המתאגרף הבולגרי ביון ג'ונג־איל בקרב שלו עם המתאגרף הבולגרי אלכסנדר כריסטוב.

התקרית נמשכה ארבע דקות, ובסיומה הוברח השופט מהאולם ע"י השוטרים וחזר לניו־זילנד. הוא הרגיש, כי עשה עבודה טובה ואינו מתחרט על החלטתו.

העיתונות הקוריאנית תקפה בחריפות את המתפרעים והאשימה אותם בפגיעה ביוקרתם של המשחקים האולימפיים.

השחיין המהיר בתבל

פעמיים זהב לאוואנס

ג'אנט אוואנס מארה"ב לא הסתפקה בזכיה במדליית זהב שניה בבריכה והוסיפה לה שיא עולמי ב־400 מ'

עמוס ממשיך לעלות וברגר כבר הודחה

עמוס מנסדורף ממשיך במסע הצלחותיו כאן ואתמול הכניע את הניו־זילנדי קלי הורדנך 1:3 בקרב שנמשך שלוש שעות. מנסדורף גילה יתרון על יריבו כל עוד לא התקרב לרשת. עמוס יתמודד בשלב שמינית הגמר עם תים מאיוט מארה"ב. המשחק יערך בשבת.

לעומתו, נוצחה אילנה ברגר, כצפוי, ע"י הקבדית ג'ייל אמריגמון 6:1, 6:4 וסיימה את הופעותיה בסיאול. היום יכנסו לפעולה הטניסאים מנסדורף ובלום שיתמודדו במשחק הזוגות.

הספרדים סרג'יו קאסאל ואמיליו סנצ'ז, הארגנטיני מרטין חייטה, האיטלקי פאולו קאנה, השוודי יעקב לאסק והצרפתי ג'י פורג'ה.

• הוקי: האלופה האולימפית, פקיסטן, רשמה את נצחונה השלישי ברציפות לאחר נצחון על ארגנטינה 1:2. אוסטרליה ניצחה את הולנד 2:3; מערב־גרמניה – בריטניה 1:2; ספרד – קניה 2:4; הודו – דרום־קוריאה 1:2.

קוריאני הדיח הצרפתי לאקונט

הטניסאי הקוריאני האלמוני קים בונג־סו חולל הפתעה מרעישה בסיבוב השני, כשהדיח את הצרפתי אנרי לאקונט 6:4, 5:7, 3:6, 6:3, 5:7.

הצ'כי מילוסלב מצ'יר הדיח את הבריטי ג'רמי בייטס 3:6, 6:4, 6:1, 4:6, והספרדי אדברג ניצח את המקסיקאי אוגוסטין מורנו 2:6, 7:6, 6:0.

לשלב השלישי עלו גם השוודי אנדרס יאריד, האמריקאים בראד גילברט, רוברט סגוסו וטים מאיוט,

בצבת הסובייטית

הסובייטי מאנישוולי חובק בעוצמה את ראשו של ההונגרי קומאורומי במהלך קרב במשקל 82 ק"ג

האוסטרלים גברו 0:1 על ניגריה ועלו לרבע הגמר

הטבלות

בית א'		בית ג'	
1. שוודיה	5 3 – 6	1. ברה"מ	5 3 – 6
2. מע. גרמניה	4 3 – 8	2. ארגנטינה	3 4 – 4
3. תוניסיה	2 6 – 3	3. קוריאה	2 2 – 1
4. סין	1 5 – 0	4. ארה"ב	2 5 – 3

בית ב'		בית ד'	
1. זאמביה	5 2 – 10	1. בראזיל	6 1 – 9
2. איטליה	4 6 – 7	2. אוסטרליה	4 3 – 2
3. עיראק	3 4 – 5	3. יוגוסלאוויה	2 4 – 4
4. גוואטמלה	0 12 – 2	4. ניגריה	0 8 – 1

מאת יעקב ברוש
שליחנו המיוחד

נבחרות הכדורגל של ברה"מ, ארגנטינה, בראזיל ואוסטרליה הבטיחו לעצמן אתמול מקום בשלב השני של טורניר הכדורגל האולימפי והצטרפו בכך לארבע נבחרות, שכבר הבטיחו השתתפותן בשלב זה שלשום.

בבית ג' הביסה ברה"מ את ארה"ב בשיעור 2:4 והבטיחה את מקומה בראש הבית עם חמש נקודות משלושה משחקים.

הסובייטים כבר הוליכו 0:3 בתום 45 דקות משערים של מיכאליצ'נקו בדקה השישית, נארבקובאס דקה 18 ודוברובולסקי דקה 44. שתי דקות לאחר פתיחת המחצית השניה הבקיע מיכאליצ'נקו את שערו השני והעניק לנבחרתו יתרון של ארבעה שערים. מכאן ואילך הורידו הסובייטים מהלך ואיפשרו לאמריקאים לצמק בשני שערים מרגלי באולט (65) ודויל (84).

במשחק שני בבית זה הבטיחה לעצמה ארגנטינה כרטיס עליה לרבע הגמר על חשבון המארחים בדרום קוריאה 1:2. קרלוס בורגו העניק יתרון לארגנטינאים כבר בדקה השלישית, אולם המקומי נואה סרג'ין היישוה כעבור 11 דקות. בדקה ה־73 הבקיע פאברי את שער הנצחון לארגנטינים וגרם מפח נפש לאוהדים המקומיים, שקיוו להצלחת נבחרתם.

בבית ד' הספיק שער של הותיק ג'ון קוסמינה בדקה ה־76 כדי להעניק לאוסטרליה נצחון דחוק 0:1 על ניגריה ומקום ברבע הגמר.

נבחרת בראזיל, היחידה בטורניר שסיימה את השלב המוקדם עם שלושה נצחונות, גברה אתמול על יוגוסלאוויה בשיעור 1:2 והבטיחה את זכייתה בבית ד'.

הברזילאים הבקיעו צמד שערים ברגלי אנדרה קרוז (25) וחוזה אוליביירה (56) לפני שהיוגוסלאווי סאבאנאראוביץ' הקטין בדקה ה־69.

ברבע הגמר, ביום ראשון, יפגשו זאמביה עם מערב־גרמניה; שוודיה – איטליה; בראזיל – ארגנטינה; ברה"מ – אוסטרליה.

טבלת המדליות

	זהב	כסף	ארד
ברה"מ	14	3	11
מזרח־גרמניה	6	7	6
ארה"ב	5	4	4
בולגריה	4	5	3
מערב גרמניה	3	3	4
סין	1	4	4
הונגריה	4	3	1
בריטניה	2	3	3
קוריאה	1	3	3
איטליה	2	2	1
פולין	[illegible]	[illegible]	[illegible]
שוודיה	0	2	[illegible]
יוגוסלאוויה	[illegible]	0	1
אוסטרליה	[illegible]	2	[illegible]
רומניה	1	2	0
ניו־זילנד	1	0	2
יפאן	0	2	1
צרפת	0	1	2
צ'כיה	1	1	0
פינלנד	0	1	1
נורווגיה	1	0	0
סורינאם	1	0	0
תורכיה	1	0	0
קוסטה־ריקה	0	1	0
הולנד	0	1	0
בלגיה	0	0	1
יוון	0	0	1

מחר בסיאול

אתלטיקה: גברים ונשים מוקדמות וגמרים: משולשת, 100 מ', (גברים) קרב שבע (נשים).

כדורסל: סין – קנדה; ארה"ב – כוריאה; ספרד – בראזיל; קוריאה – אוסטרליה; ברה"מ – מרכז אפריקה; יוגוסלאוויה – פורטוריקו.

אופניים: סיבובים מוקדמים בכל המסלולים.

אופניים: גברים: מיאוצים קבוצתי; נשים: מיאוצים גברים.

קפיצות למים: נשים מוקדמות קפיצות מגובה 10 מ'.

סייף: מוקדמות וגמרים לגברים פלורט.

התעמלות: גברים תחרויות אישיות.

כדוריד: יוגוסלאוויה – אלג'יר; הונגריה – יפאן; שוודיה – איסלנד; מערב־גרמניה – ספרד; ברה"מ – ארה"ב; קוריאה – צ'כיה.

שחיה: 200 פרפר, 100 גב, 50 חופשי (גברים) 200 בעורב אישי, 800 חופשי, 100x4 שליחות בעורב (נשים).

יעקב גרונדמן, לאחר שחזה שוב באוסטרלים:

משחקים בהתלהבות, נלחמים ומאד מלוכדים

יעקב גרונדמן חזה במשחק השלישי של האוסטרלים שהבטיחו הופעתם בשלב רבע הגמר בטורניר הכדורגל של האולימפיאדה, כאשר ניצחו את ניגריה 0:1 משער של הותיק קוסמינה.

"זה לא היה אומנם המשחק הטוב שלהם, אבל הם השיגו את מה שרצו. אולי אפשר לתרץ את יכולתם בהעדרות פארינה ופיטרסון ואולי היה זה הלחץ בו הם היו נתונים מפני שתיקו לא היה מספיק להם", אמר אמש יעקב גרונדמן שחזה במשחק.

לדעתו עשו האוסטרלים את המוטל עליהם כשהבטיחו את הופעתם בשלב רבע הגמר בו הם יפגשו את הרוסים. הוא ציין כי משחקם של האוסטרלים נגד יוגוסלאוויה היה מבריק יותר, אבל המאפיין של שלושת המשחקים בהם הוא חזה שהם שיחקו בהתלהבות, נלחמו כל הזמן ושיחקו כקבוצה מלוכדת.

ולדימיר ארטמוב אלוף ההתעמלות

ולדימיר ארטמוב מברה"מ הוכתר כאלוף האולימפי בקרב־רב בהתעמלות, כאשר צבר בתום תרגילי החובה והרשות 119.125 נקודות.

ארטמוב בין ה־23 הקדים שני רוסים אחרים: ואלרי ליוקין ודמיטרי בילוזרצ'ב, אלוף העולם.

בילוזרצ'ב איבד, למעשה, את הזהב בתרגיל הרשות שלו שלשום, כאשר "פספס" על המתח וגרע מעצמו נקודות יקרות. אף שבילוזרצ'ב קיבל 6 פעמים את הציון המושלם, הוא צבר רק 118.975 נקודות. ליוקין בן ה־21 זכה במקום השני עם עם 119.025 נקודות.

זהב על יד אחת

הסובייטי ולאדימיר ארטמוב אלוף הקרב־רב בהתעמלות בתרגיל קרקע מעולה

פפירוב קלע שיא חדש

הקלע הישראלי אדי פפירוב עשה את שלו בתחרות ברובה זעיר משלושה מצבים, כששיפר את השיא הישראלי והעמידו על 1165 נקודות.

השיא חיפה במידה רבה על האכזבה, שהנחילו לנו הקלעים שלנו במטווח האולימפי. פפירוב עצמו היה, אומנם, מרוצה מהשיא אולם היה מאוכזב מהמיקום בתחרות – 21.

ישי: נסיעת אופק בערב כיפור בסיאול מעשה חמור

מאת שמואל קליגר

"יצחק אופק עשה מעשה חמור כשנסע ברכב מיד אחרי תפילת "כל נדרי". כשתחזור המשלחת נבדוק אילו צעדים עלינו לנקוט. אין בדעתנו לעבור על כך לסדר היום" אמר אתמול יעקב ישי, מנהל ועד הפועל בהסתדרות.

לדבריו, בראיון לתוכנית הספורט של "קול־ישראל", אולי לא כל הער לם מודע לקדושתו של יום הכיפורים, אבל לא כן הדברים כשמדובר בראשי המשלחת האולימפית של ישראל.

נודע כי גם מזכ"ל ההתאחדות, ישראל קיסר, הגיב בחומרה ובזעם עם היוודע דבר נסיעתו של אופק במכונית הסרד בערב כיפור.

באשר לשייטים רן ודן טורטן אמר ישי, כי מי שאינו יודע לשמור על היום הקדוש אינו ראוי לייצג את ישראל.

ספורט בשבת

ליגה לאומית

- כפר־סבא – בית"ר ת"א
- מכבי נתניה – מכבי ת"א
- הפועל ים – הפועל טבריה
- הפועל ת"א – באר־שבע
- בני־יהודה – בית"ר ים
- צפרירים – שמשון ת"א
- מכבי חיפה – הפועל פ"ת

ליגה ארצית

- הפועל חדרה – הפועל חיפה
- מכבי פ"ת – רמת־עמידר
- מכבי יבנה – הפועל בת־ים
- בית"ר רמלה – הפועל יהוד
- מכבי יפו – הפועל לוד
- מכבי טמרה – מכבי שעריים
- הפועל ר"ג – בית"ר נתניה

ליגה אנגלית

- אסטון־וילה – נוטינגהאם
- צ'רלטון – ניוקאסל
- דרבי – קווינס פארק
- אברטון – לוטון
- מנ. יונייטד – ווסטהאם
- נוריץ' – מילוול
- ספילד וונסדיי – ארסנל
- סאוטהאמפטון – מידלסברו
- ווימבלדון – קובנטרי
- טוטנהאם – ליברפול

ליגה סקוטית

- אברדין – הארטס
- ראנג'רס – סלטיק
- היברניאן – המילטון
- מאדרוול – דנדי י.
- ריינג'רס – סט. ג'ונסטון

هكذا من الأصل

החלטת בימ"ש מחייבת בדיקה מחודשת בעניינם של מאות מפגרים במוסדות

(ע).– החלטות ועדת האבחון לטיפול במפגרים, שהתכנסה בהרכב חסר בעשור האחרון מחמת מחסור בתקציבים, חסרות תוקף חוקי. כך עולה מהחלטה חסרת־תקדים שניתנה אתמול בבית המשפט המחוזי בחיפה.

נשיא בית המשפט, השופט אברהם פרידמן, השופטים מלכיאל סלוצקי ונתן קליינברגר, הורו להעביר החלטתם זו לידיעת שר העבודה והרווחה.

כתב עת"ים בחיפה מאיר שושני מוסר כי ההחלטה ניתנה בעניינו של צעיר תושב הכפר כעביה (18), העומד לדין בבית המשפט המחוזי בחיפה באשמת תקיפה מינית של מתנדבת הולנדית, בת 23, שהתגוררה בקיבוץ הרדוף.

בכתב האישום טוענת סגן בכיר לפרקליטות מחוז חיפה, עו"ד גליה סלבצקי, כי בתחילת אפריל השנה תקף הנאשם את המתנדבת שטיילה באיזור מעיין ראס אל עין שבנחל ציפורי ליד הכפר כעביה. הנאשם עקב אחריה, תקף אותה, גרר אותה לחורשה סמוכה, ביצע בה את זממו וגרם לה חבלות.

הנאשם, שהוא מפגר במקצת, הובא לפני פסיכיאטר בבית החולים לחולי נפש בטירת הכרמל, שקבע ביולי השנה כי ספק אם הנאשם כשיר לעמוד לדין מבחינה נפשית, נוכח תפיסתו ורמת קליטתו האיטית.

הנאשם הובא גם לפני ועדת אבחון על פי חוק הסעד לטיפול במפגרים 1969. חוות הדעת של ועדת האבחון הוגשה לבית המשפט. הוועדה, שבה ישבו בהרכב חסר רק פקיד סעד ופסיכולוג, קבעה כי מדובר בצעיר הלוקה בפיגור קל בשכלו על רקע אורגני וסביבתי. עוד קבעה שהנאשם מבין את הליכי המשפט, יכול לעמוד לדין, אחראי למעשיו ובר־עונשין, אך המליצה כי אם דינו ייחרץ למאסר, ירצה את עונשו באגף הנעול שבכפר נחמן ברעננה.

סניגורו של הנאשם, עו"ד יוסף פניאל, טען בבית המשפט כי החלטת ועדת האבחון חסרת תוקף חוקי. זאת, מאחר שהחוק קובע שהיא צריכה להיות מורכבת מפקיד סעד, פסיכולוג, מחנך שמינה שר הסעד, פסיכיאטר ורופא מומחה. במקרה זה, טען הסניגור, ישבו בוועדה רק עובד סוציאלי ופסיכולוג.

בית המשפט הורה לפרקליטות לברר את פשר כינוס ועדת האבחון בהרכב חסר.

בתום הפסקה שיועדה לצורך זה, הודיעה נציגת פרקליטות המחוז, עו"ד סלבצקי, כי פקיד הסעד בשירות למפגר, אמיר שוורץ, אישר שמזה כ־10 שנים לא מאויישת ועדת האבחון בחמישה נציגים, כקבוע בחוק, מחוסר תקציב ואנשים המוכנים לשבת בה. "במקרה הטוב ביותר יושבים בה ארבעה נציגים ובדרך כלל שלושה", טען פקיד הסעד בדיווח שהועבר לבית המשפט. הוא הסביר כי במקרה זה ישבו רק שני נציגים, פקיד סעד ופסיכולוג, מאחר שהפסיכיאטר, שאמור היה ליטול חלק בדיוני הוועדה, חלה.

כתב עת"ים בחיפה מוסיף כי ועדת האבחון התכנסה ב־1 בספטמבר בהרכב חסר ובפניה הובאו ענייניהם של מפגרים אחרים.

פרקליטת מחוז חיפה, לילי בורשטנסקי, שפרשת תפקודה הבלתי חוקי של ועדת האבחון הובאה בפניה, הורתה עוד אתמול לשלוח פנייה לפקיד הסעד הראשי וליועץ המשפטי של משרד העבודה ולתבוע שלהבא תתכנס הוועדה בהרכב של חמישה אנשים כדרישת החוק. פרקליטת מחוז חיפה הבהירה שחוות דעת של ועדת האבחון בהרכב חסר אינה תקפה מבחינה חוקית.

השופטים פרידמן, סלוצקי וקליינברגר קבעו כי בפרשת הנאשם בכפר כעביה – החלטת ועדת האבחון, שניתנה על ידי פקיד הסעד אמיר שוורץ והפסיכולוג מיכאל וילנר, חסרת תוקף ואינה יכולה לשמש בסיס להחלטת בית המשפט. נוכח כל אלה נאלץ בית המשפט לדחות את הדיון לסוף אוקטובר כדי שעניינו של הנאשם יובא שנית לדיון בפני ועדת האבחון שתתכנס ב־20 באוקטובר 88'.

משמעות הודעתו של פקיד הסעד, שמזה כ־10 שנים פעלה ועדת האבחון לפי חוק הסעד לטיפול במפגרים בהרכב חסר, היא שהחלטות הוועדה שהביאה לכליאתם ואשפוזם של מאות מפגרים במוסדות, אינה חוקית. החלטת בית המשפט המחוזי בחיפה מחייבת עתה בדיקה מחודשת בעניינם של מאות מפגרים השוהים במוסדות.

ועידת פועלי הבנין מודאגת מצמצום הבניה

מאת סופר "דבר" לענייני עבודה

הוועידה התשיעית של הסתדרות פועלי הבנין בחרה מחדש בשלמה רהאן כמזכ"לה. הוועידה, שבפתיחתה השתתפו מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס ומזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר, קבלה שורה של החלטות בנושאים מדיניים, מקצועיים וחברתיים.

בין השאר הביעה הוועידה דאגה מצמצום הבניה הציבורית בארץ ותבעה משר הבינוי שהמשרד יהיה גורם דומיננטי בהגברת הבניה והתעסוקה בענף. כן תבעה הוועידה להעביר את הטיפול בפועלי הבנין הערביים מהשטחים, המועסקים בתחומי הקו הירוק, לאיגוד המקצועי.

ה"סהרנה" בימי ד'־ה' באשקלון; יום יהדות גרוזיה ביום ה' בחוף אשדוד

מאת רמי צדקני, סופר "דבר" בדרום

חגיגות ה"סהרנה" המסורתיות של יהודי כורדיסטאן ייערכו זו פעם שניה בפארק הלאומי באשקלון בימי רביעי וחמישי בשבוע הבא. החגיגות, שבמהלכן יתקיימו אירועים מסורתיים ומופעי נגינה ומחול, יהיו במעמד ראשי המדינה כבכל שנה.

ביום חמישי הבא יתקיים בגן הטרופיגל בחוף אשדוד יום יהדות גרוזיה. ממלא מקום ראש העיריה אפרים גור, שיזם את האירוע, הנערך כל שנה בעיר, ידווח על מסעו האחרון בגרוזיה.

שי מהשקם

שקם שלח אתמול ברכה בצורת עוגה למזכ"ל התעשיה האווירית משה קרת כהוקרה לעובדים ולהנהלה על שיגור "אופק 1"

בעקבות בריחת הרצל אביטן

שני קציני שב"ס הורדו בדרגה; כלאי ננזף

(ע). – שני קציני שב"ס הורדו בדרגה וכלאי ננזף נזיפה חמורה בעקבות בריחתו של הרצל אביטן. השלושה הועמדו אתמול למשפט משמעתי בפני ראש מטה שב"ס תת גונדר יצחק ניר, בעקבות דו"ח ועדת מן והמלצות היועצת המשפטית לשב"ס עו"ד רונית שפירו.

★ סמ"ן יעקב ארביב, שהיה מפקד המשמרת בבית המעצר דרום בשעת בריחתו של אביטן, הורד לדרגת סמל. בכך התקבלה למעשה המלצת ועדת מן להעבירו לתפקיד שאינו ברמת ביטחון מירבית, שכן ארביב לא יוכל לשמש בתפקיד אחראי בדרגת סמל.

★ מישר משה סטרוק, שהיה הקצין התורן בבית המעצר בזמן הבריחה, הורד לדרגת מישר משנה. המלצת ועדת מן להפסיק שירותו בשב"ס לא תצא איפוא אל הפועל.

★ כלאי שמעון אבוטבול, קצין הביטחון בבית המעצר ממנו נמלט אביטן, ננזף נזיפה חמורה. אבוטבול לא יועבר מתפקידו כקצין הביטחון כפי שהמליצה ועדת מן.

בערב יום הכיפורים נערך משפטו של רב כלאי מרקו שוקרון, סגן מפקד בית המעצר שממנו נמלט אביטן. הוא ננזף על ידי נציב השב"ס גונדר לוי שאול ותשקל העברתו מתפקידו הנוכחי.

משפטו של סגן גונדר אשר גרבוב, מנהל בית המעצר, עוד לא הסתיים. גרבוב מבקש לזמן עדים.

סגן גונדר רוני לבקוביץ', מפקד בית המעצר, ננזף כזכור גם הוא על ידי הנציב, אך הוא ממשיך לשמש בתפקידו. ועדת מן המליצה להעבירו מתפקידו לניהול יחידה קטנה שאינה ברמת סיכון מירבי.

לאחר שיסתיים משפטו של גרבוב, יסתיימו למעשה ההליכים נגד האחראים למחדל שהביא לבריחת אביטן. נגד חמישה סוהרים וקצינים אחרים, שנמצאו על ידי ועדת מן אחראים ברמות שונות למחדל התמוה בבית המעצר דרום, לא יינקטו כל הליכים. זאת, על פי המלצות היועצת המשפטית לשב"ס. החמישה הם: סוהר יהושע לוי, שהיה הזובש בבית המעצר בזמן הבריחה; גונדר משנה יעקב עמנואל, מנהל בית הסוהר באר־שבע; סגן גונדר בני פרבור, ראש מחלקת הביטחון; סגן גיצב קארדו צורי, ראש מחלקת המודיעין; תת גונדר אבי שגיב, ראש מחלקת הביטחון.

עובדי האוניברסיטאות שוקלים מניעת פתיחת שנת הלימודים

מאת חיים ביאור
סופר "דבר"

העובדים המינהליים במוסדות להשכלה גבוהה דורשים מהסתדרות הפקידים לאשר הכרזה על סכסוך עבודה, החל מהיום.

נציגיהם באוניברסיטה העברית, באוניברסיטאות תל אביב, חיפה ובאר שבע, באוניברסיטת בר אילן, בפקולטה לחקלאות ובמכון וייצמן, מוחים על סירובן של הנהלות המוסדות להשכלה גבוהה להצטרף להסכם השכר בשירות הציבורי, המבטיח תוספת שכר של חמישה אחוזים לשנה זו ועוד שישה אחוזים בשנת 89'.

בתום 14 ימי צינון מתכוונים עובדי המוסדות לשבש את העבודה, עד כדי אי־פתיחת שנת הלימודים האקדמית, אם עד אז לא יושג הסדר.

המוסדות להשכלה גבוהה נמנעים מלהצטרף להסכם השכר בטענה שמצבם הכספי הקשה אינו מאפשר זאת.

כבר נמכרו 2000 „אמריקאיות"

מאת אריה אורר
סופר "דבר"

גידול ניכר בביקוש למכוניות אמריקאיות מסתמן אצל יבואני רכב מסוג זה עם תחילת שנת־הדגם החדשה. נראה, כי זו תגובה מאוחרת של הלקוחות על זולות הדולר בשנתיים האחרונות.

חברת "המזרח", המייבאת מכוניות מתוצרת "ג'נרל מוטורס", מוסרת כי עד כה מכרה 600 מכוניות אמריקאיות, פרטיות ומסחריות, מדגמי 89. זו הכפלה בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. היבואן שלמה עיני צופה, כי בשנת־הדגם החדשה ימכור 2,000 אמריקאיות בהשוואה ל־950 בשנת־הדגם 88.

מסתבר שכתוצאה מירידת שער הדולר נמכרת השנה מכונית מסודית "ג'י.אמ.סי. ב־46,000 שקל ואילו "אולדסמוביל קאטלס סיירה" על כל צידה ב־105,000 שקל. מחיר זה עולה במעט על מחירי מכוניות מנהלים אירופיות כמו "ב.מ.וו. 320" או "וולבו 240", אך נופל ממחיר [illegible] "סקורפיו" ו"אומגה".

מכוניות אמריקאיות אמורות להיות זולות ממכוניות־יוקרה אירופיות מן הסוג האמור, אולם בשל תנאי המיסוי בישראל, משתווה מחירן של אמריקאיות עממיות עם מחירן של אירופיות יוקרתיות, שאיכותן עולה במעט על כל האמריקאיות. עם זאת, לגבי הנהג הישראלי יש יתרון לאמריקאיות על האירופיות בכך שאינן "מושכות" למהירות שמעבר לחוק, שכן המהירות המותרת בארה"ב דומה או שווה לנהוגה בישראל, בעוד שהאירופיות עשויות לנסיעה מהירה הרבה מהמותר בארץ.

דובר חברת החשמל

מוטב שהקבלנים יחפשו מעלית אחרת

דובר חברת החשמל הגיב אתמול על ידיעות שפורסמו בעיתונות לפיהן מתנגד מרכז הקבלנים לעלייה שאושרה במחיר חיבורי החשמל.

הדובר הבהיר כי מחיר החיבורים הוקפא לפני כשנה, לאחר שמרכז הקבלנים דרש ממשרד האנרגיה לבדוק את כל העלויות של חברת החשמל. המשרד מינה לצורך זה [illegible] בדיקה, שנמשכה חודשים [illegible] אישר את [illegible] של חברת החשמל [illegible].

"לא יתכן", אומרת חברת החשמל, "שהקבלנים ילחמו בהחלטה שאושרה בסיומו של תהליך שהם עצמם דרשו". כן הוסבר כי אין שחר לאיום הקבלנים כאילו ההעלאה שאושרה תביא בהכרח לייקור מחירי הדירות ולהגברת האינפלציה. "כל התוספת תתבטא בעשרות שקלים בודדים לגבי רוב הדירות ובכמה מאות שקלים בחיבורים גדולים בדירות פאר וזאת אחרי תקופת הקפאה בה עלו מחירי הדירות [illegible]", אמר הדובר, ומוסיף כי "אם הקבלנים [illegible] מוטב שיחפשו לעצמם מעלית אחרת".

הסכם ב„צקלון"; נסגר „חגור"

עובדותיו הוכו בתדהמה; ההסתדרות תיאבק על פתיחתו

מאת יוסי ליברוביץ, סופר "דבר" בגליל המערבי

לאחר כשבועיים של השבתת מגן חזרו אתמול עובדי מפעל "צקלון" לאבזרי תעופה ליד כרמיאל לעבודה סדירה. הסכם העבודה בין ההנהלה, ועד העובדים, מועצת פועלי כרמיאל וממלא מקום יו"ר האגף לאיגוד מקצועי בהסתדרות מאיר גת, נחתם שלשום בשעה 1 לפנות בוקר.

על פי ההסכם יקבלו העובדים תוספת שכר של 32 אגורות לשעה שהן כשבעה אחוזים תוספת רטרואקטיבית החל ב־1 ביוני השנה. עוד סוכם על הגדלת מענק אי־היעדרות מ־17 ל־24 שעות חודשיות וכן על תוספת דרגה לסולם הדירוג מאחר שכ־30 עובדים הגיעו למקסימום ההתקדמות.

מאפריל 1989 תהיה הצרה בשכר העובדים, כלומר מרכיבי שכר כגון גבב, פרמיה אי־היעדרות, דרגות מקצועיות וטלפון ייכנסו כמרכיב לשכר היסוד וכתוצאה מכך תגדל תמורת שעת עבודה בכ־50 אחוז.

בהסכם נקבע כי ועדת מעקב, משותפת להסתדרות, להנהלת המפעל ולהתאחדות התעשיינים, תכריע אם יקבלו העובדים שכר תמורת שמונת הימים בהם שבת המפעל מאונס.

מפעל „חגור"

35 עובדות במפעל "חגור" בכרמיאל הוכו אתמול אחר הצהריים בתדהמה כאשר מנהל המפעל, בנימין רז, הזמין את ועד העובדים ומסר להם מכתבי פיטורים והודעה על סגירת המפעל מהיום למחר.

חברות הוועד שרה בוירסקי ואניטה רחלין ספרו אתמול לסופר "דבר" כי "המנהל הגיע למפעל ב־2.30 והסתגר במשרד עד 4.20. אז קרא לנו ואמר כי בזמן האחרון נפוצה שמועה שהבנות דברו על כך שההנהלה לא בסדר ולכן החלטנו לפטר את כל העובדים ולסגור את המפעל". לדבריהן המנכ"ל סיפר עוד כי החליט על צעד זה ביום הכיפורים.

מפעל "חגור", שהיה שייך לחברת "תיעוש" ההסתדרותית, הוקם בכרמיאל לפני שבע שנים ולפני שלושה חודשים נמכר לחברת "עיט" הפרטית שהיתה במשך שנים מתחרה של "חגור". המפעל מייצר אוהלים, חגורים, ואבזורים נוספים בשביל צה"ל ובשנה האחרונה צבר הפסדים.

מזכיר מועצת פועלי כרמיאל, עזרא פיק, אמר בתגובה כי ההסתדרות לא תשלים עם סגירת המפעל, המהווה עוד מכה למצב התעסוקה הקשה בלאו הכי בכרמיאל, ותיאבק על פתיחתו מחדש.

יום „הבית הפתוח" במשכן הנשיא

(ע). – רעיית נשיא המדינה, אורה הרצוג, יזמה השנה הקמת סוכה בסיסמת "שלום ואהבת המדינה" במסגרת היום הפתוח למבקרים בכל שכבות הציבור במשכן נשיאי ישראל.

יום "הבית הפתוח" ייערך ביום ד', 28 בספטמבר, והנשיא ורעייתו יקבלו את האורחים בסוכה. נושא הקישוט בה "פרחי השלום ואהבת המדינה". והוא בנוי ממנורות־נייר, קולאז'ים וציטוטים מן המקורות.

בקיצור

★ מחסור בנהגי־גרר מחריף את העומס בדרכים, אומרת חברת הגרירה "לב מנוע" בבקשתה להקים בית־ספר להכשרת נהגי־גרר. את הבקשה הגיש מנכ"ל החברה ברוך לוי לשר העבודה משה קצב. לוי אומר כי כתוצאה מהמחסור מתעכבת גרירתן של מכוניות, התקועות בדרכים טואנות והן מוסיפות על פקקי־התנועה המשבשים ממילא את התחבורה רוב שעות היום.

★ במכון האונקולוגי של בית החולים רמב"ם בחיפה הוחל אתמול בתיקון מכונת הקובלט למתן הקרנות לחולי סרטן אשר יצאה משימוש בשבוע שעבר בגלל קלקול. התיקון התאפשר לאחר שהנהלת המכון הזמינה בחיפזון מיצרן המכונה בארה"ב את תוכניות המכונה.

★ ראש מועצת שדרות, עמיר פרץ, פנה למנכ"ל משרד הפנים אריה דרעי וביקש ממנו להקדים את העברת מענקי הממשלה לרשויות המקומיות כדי שיוכלו לשלם לעובדיהן מקדמות לרגל החגים. פרץ טוען כי תשלום המקדמות לעובדי המדינה הפלה לרעה את עובדי הרשויות. דרעי הודיע לו כי יבקש מהאוצר לתקן זאת.

זמני הדלקת הנרות

פרשת השבוע: האזינו

ערב"ש		מוצ"ש	
ירושלים	5.00	ירושלים	6.10
תל־אביב	5.18	תל־אביב	6.08
חיפה	5.10	חיפה	6.11

לח' יוסי אוחנה

משתתפים באבלך הכבד במות אחיך היקר

משה (מורים)

בית "דבר"

למכירה
ברנדה 1300 ירוקה
מודל 1977
מצב מכני טוב
טלפון: 289797

קבלת מודעות 24 שעות נדחף

מודעות משפחתיות דחופות וכל יתר סוגי המודעות ל'

הלוח הכללי

דבר

מתקבלות 24 שעות ביממה
ב' דחוף דיזנגוף
רח' דיזנגוף 118
(מול כסית)

טל. 246363 239952

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ־ישראל
מועצת פועלי תל־אביב־יפו

לשכת הדובר מודיעה:

בית ברנר סגור לקהל לרגל חג הסוכות

מיום א' 25.9.88 עד יום ב' 3.10.88 ועד בכלל.

בימי חול המועד סוכות תתקיים תורנות מ־8.00 עד 13.00

במקרים דחופים יש לפנות למודיעין בית ברנר (טל' 282211). מחלקת "טיולי בית ברנר" ברחוב ברנר 4 תפעל כרגיל. בחול המועד מ־8.00 עד 12.00.

קרא ביום א' בגליון סוכות של ידיעות אחרונות

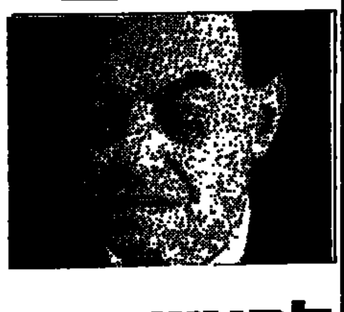

לראשונה: איזנברג מדבר

בסידרת שיחות עם ישעיהו בן־פורת, בלעדית ל"ידיעות אחרונות", חושף המיליארדר הבינלאומי את סיפור חייו.

בפרק הראשון: כיצד נאלץ לסחוב אוכל למחייתו • העיסקה הראשונה בחייו – בגיל 17 • איך הקים את תעשיית המתכת של יפאן • סיפור השתתפותו בתליה מבויימת של בנקאי יהודי, כדי להצילו מגירוש לגרמניה.

לגליון החג יצורף המוסף החדש: עוד שעה

בית פתוח במשכן הנשיא

ביום רביעי י"ז בתשרי התשמ"ט ב' דחול המועד סוכות (28.9.88) יהיה משכן נשיאי ישראל פתוח לקהל המבקרים.

שעות הביקור משעה 10.00 לפנה"צ עד לשעה 13.00 אחה"צ.

בכניסה יתבקש הקהל להציג תעודת זהות או דרכון.

המבקרים מתבקשים לא להביא עמם תיקים, חבילות או כלי נשק.

קבוצות מאורגנות מתבקשות לתאם מראש את הביקור (טל. 02־707244). חניית רכב במרגשי החניה של תיאטרון ירושלים (רח' שופן). שערי המשכן ייסגרו בשעה 13.00 אחה"צ בדיוק.

לחברנו לאון כהן

איתך באבלך במות אמך ז"ל

בנק הפועלים בע"מ
סניף קרית מבעון
מרכז מסחרי
ההנהלה והעובדים

לחברנו אלי יצחקי

איתך באבלך במות אביך ז"ל

בנק הפועלים בע"מ
ההנהלה והעובדים

בצער רב אנו מודיעים על פטירת בעלי, אבינו וסבנו היקר

יהודה וולברג

ההלוויה תתקיים היום, יום ו' יב' תשרי 23.9.88 בשעה 12.15 בבית העלמין בחולון. נפגשים ליד השער הראשי.

אשתו: סימה
ילדיו: יגאל אלמוג וב"ב
ניבה וולברג
גדי וולברג וב"ב
גיטו מנחם רק וב"ב
והמשפחה בארץ ובחו"ל

לחברה דינה פישמן

השתתפותנו באבלך על מות אביך

קרן הביטוח והפנסיה של פועלי הבניין
ההנהלה המרכזית
הנהלת סניף חיפה
וועד העובדים

קרן הביטוח והפנסיה של פועלי־הבנין ועבודות ציבוריות

אנו מודיעים בזה, כי

משרדינו יהיו סגורים בסוכות

מיום א' 25.9.88 ערב החג, עד סוף החג.
מובא בזה לידיעת הגימלאים במגזר הפרטי, כי התשלום בעד חודש ספטמבר יהיה בחשבונותיהם בבנק כבר ב־29.9.88.

בברכת מועדים לשמחה
ההנהלה המרכזית

יקירנו

יצחק בן־יעקב יעקבי

הלוחם והמתנדב כל חייו
הלך לעולמו שבע יצירה ומעשים של חסד.

הלווייתו תצא מביתו ברחובות, רחוב סמילנסקי 10 היום, יום שישי, י"ב תשרי תשמ"ט 23.9.88 בשעה 12.00 לבית העלמין ברחובות.

האבלים: אשתו: ציפורה.
בניו: רמי, אילה, שרלה.
אחותו: רחל ומשה מור
אחיו: יהודה יעקבי ומשפחותיהם.

השתתפותנו הכנה בצערו של חברנו אורי אלפרט במות אחיו

מנדל אלפרט

חבר קיבוץ עמיר

תנחומינו למשפחה האבלה

מרכז הסתדרות הגימלאים בישראל

לגדעון ולאסף הרמלין ולמשפחותיהם ולרמת דוד

משתתפים באבלכם הכבד

משפחות פרידה ושמואל גוטליב מכפר־סבא

למוניר פארס
מזכיר מועצת פועלי מרכז הגליל
ולבני משפחתו

אתכם באבל על מותו ללא עת של הבן

עלי

ישראל קיסר ודב
המזכיר הכללי של ההסתדרות

בעל המעוט מול בעל המעות / אמיר אורן

הרקטה היא רק קטע

בלי גמישות ישראלית בנוסח פרס יימנע הממשל האמריקאי הבא, בראשות הנשיא בוש והמזכיר בייקר, מחיזוק התשתית הכלכלית והמדינית שאיפשרה לישראל הישג צבאי וטכנולוגי, לעבור בתוך 15 שנה מהשפל של אופ"ק לשיא של „אופק"

רובוט עדיין אינו יכול להוליד רובוט, אבל לוויין כבר משגר לוויין. פלא זה התרחש השבוע כאן, כאשר מדינה המתעקשת להצג במסלול סביב אמריקה (הכינוי המיושן „גרורה", כתרגום מדעי ולא רק נמשל מדעי לסאטלייט, קדם לספוטניק הסובייטי, שייך עתה לתחום הסרטן ואינו יאה למערכת-יחסים זו) הצליחה לשגר, כעולה מסיפרה, את ראשון הלוויינים בסידרת „אופק".

הלוויין חי וקיים בעוד שהרקטה שהעלתה אותו למקומו המיועד כילתה בכך את עצמה, אך הכל אמורים להבין מי מהשניים חשוב באמת. עשרות מדינות, מבלגיה ועד הודו, כבר פיתחו לוויינים: הסיומת שבשם תאגיד „ערכסט" אינה מתייחסת לספרדי טהור. הקושי הוא במעבר מקרה-ייצור אל בר-השיגור, כי מדינות רבות וכללן מעצמות נאלצות להמתין ולהיעזר לפי התור. טילים רבים מדי התפוצצו על הכן או במעופם, או סטו בדרכם אל הנקודה השמימית שתוכננה להתניית הלוויינים. כך אבדו השקעות ממלכתיות ומסחריות לרוב. הכושר המוכח של רשות השיגור הישראלית צופן, לכל הפחות, אפשרויות כלכליות, בבחינת אורדים לגויים.

הקדמונים שעכו את הקליענות הצבאית – ואשר מהבליסטראות שירו בחומות ובגייסות נגזר המונח התותחני והטילני „בליסטיקה" – ידעו כי כשלעצמה אין תכלית באבן-הקלע, בלא מכשיר לרגימתה, מכפלה גולייתית של אותו נשק אישי מהמם, מקלעת דוידיק'ה. המעוט – קאטאפולט – עשה מהאבן אמצעי-לחימה קיבוצי. לא העקרון השתנה מאז ועד עתה, עם הוספת אבק-השריפה. המעוט עודנו העיקר, גם אם כיום הוא רקטי. מי שמתמוגג מ„אופק" חייב לשבח בעיקר את ההנעה שמאחורי ההנאה: בלי רכב לא יגיע הנוסע ליעדו. התעשיה האווירית נחפזה להתייצב בקידמת המתברכות, אך לפי כל מה שהתפרסם עוסקת בפיתוח מנועים הולמים דווקא תעשיה צבאית אחרת.

הכישורים ההנדסיים והתעשייתיים חיוניים לבריאת נידבו הרקטי של המעוט, אך לצידם דרושות מעות. מעצמות-העל תתרו מלכתחילה לבלעדיות בראשי-קרב גרעיניים ובאמצעי-הובלה ארוכי-טווח של אותם ראשים. ניתן [illegible] הפתרון שמצאו מעצמות [illegible] היה חיבור מאמצים [illegible] אוריות העוסקות עתה בתוכניות-טילים משותפות חוברות מהמזרח-התיכון (מצרים, עיראק) ועד לדרום-אמריקה (ברזיל, ארגנטינה). סעודיה רק רוכשת מסין משום שהראשונה רצתה בטיל והשניה בכסף. כמו בהסבר הנושן על האלחוט – אם טלפון הוא כלב הנובח בחיפה כאשר מושכים בזנבו בירושלים, האלחוט הוא "אותו דבר, רק בלי הכלב" – הלקוחה הערבית הבאה של סין, סוריה, היא כמו סעודיה, רק בלי הכסף.

התועלת ההדדית של מדינות שאפתניות, מתחת למיפלס האמריקאי-סובייטי אך בנחישות להגיע לקידמת הטכנולוגיה הבטחונית, היתה נימה קבועה גם בהקשר הישראלי, אפילו פרשו כמעט מדי עשור השחקנים שמילאו את תפקיד צד ב' ובמקומם באו אחרים. כאשר חולה צרפת מלסייע לתשתית הגרעינית והטילית של ישראל, בטענת עיתונות-החוץ הכל-יודעת, התהדקו המגעים עם איראן, שנחשפו (וביניהם הטיל המתוכנן „פלאואר") במיסמכים שלכדו מהפכני חומייני. אחר-כך החל הקצף העולמי לצאת ודרומה, כאילו נשמעת "התקווה" באמצע כף התקווה הטובה. כך או כך, החבירה הניצחית אמורה להיות בין הפרזות הישראלית האמתחת הורה.

רגע-השיא של ברית אנטי-ישראלית היה במלחמת יום-הכיפורים, לא בתיאום הצבאי המצרי-סורי אלא במבצעתן הנדירה של מדינות „אירגון מפיקות הנפט ויצואניותיו" לשבת כתבית אחת. בדיוק עשור ומחצה אחר-כך מבליט המעבר מאופ"ק ל„אופק" את ארעיות הנאות והשפל בעוצמתן של מדינות, אך אין כל ערובה להיפוך נוסף של המגמות.

אחרון הזקוקים לשיגור לקח זה הוא מי שכיוון גם לטיל, בהכתירו אחד מחיבוריו על עוצמתה הבטחונית של ישראל „קלע דוד". יחד עם האושפיזין האחרים, עמיתיו ג'ורג' שולץ ועיסמת עבד-אל מגיד, ייכנס שמעון פרס בראשית השבוע הבא לסוכתו של רונלד רייגן כיודע כי לא לכל קצה יש קיזוז: „אופק" ומה שהביאו הלום, או ליתר דיוק יוכל גם להביא הלום, הם כשרים צבאיים וטכנולוגיים מצויינים הנשענים על תשתית כלכלית ומדינית רעועה.

הראגות המרכזיות בשלב הנוכחי של סיכסוך ישראל-ערב הן מסגירה ישראלית של השלום ומפתיחה סורית במלחמה, גם אם אין בין השתיים מיתאם או קשר סיבתי פשטניים. המוקד הוא במרובע הישראלי-אמריקאי-סובייטי-סורי, כאשר שתי מעצמות-העל מעוניינות לייצב את הסיכסוך ולרכך את נוקשותן של דמשק וירושלים. את הידיעות על תיגבור הכוח הסובייטי בבסיס הימי טרטוס אפשר לפרש, על רקע חיזוכי עידן גורבצ'וב, גם לחיוב: ההצעה הסובייטית להשבתת בסיסי-הצי שלהם (תוצרת אמריקה) בריטנאם, מפרץ קאם ראן, תמורת הפינוי האמריקאי מבסיסי הפיליפינים קלארק ומיפרץ סוביק, משקפת חתירה עיקבית לעסקות-קיזוז, ואף שנדחתה במזרח-הרחוק עוד יתכן שתצוץ מהדורה מזרח-תיכונית שלה, למשל בניטרול המעורבות האסטרטגית, הסובייטית-סורית מכאן והאמריקאית-ישראלית מכאן. יש באזור שליטים שמצאו שימוש לנוכחות סובייטית, אפילו צבאית, כמו חוסיין, המעריך כנראה שהיועצים הסובייטיים בצבאו יהוו סימנים-מעידים או בני-ערובה למקרה של התקפה סורית על ירדן המפליגים בהיקשיהם יכולים אף לציין כי מאז ניתוק היחסים הדיפלומטיים עם הסובייטים אין מלחמות צה"ל מצליחות כבימי שבתם של שגרירים שם וכאן.

למרות עניינו של גורבצ'וב בשקט ישראלי-סורי, מסוגל אסד ליזום מלחמה. יש המאמינים כי אסד [illegible] יעריך כי מובטח לו הישג קרקעי מהיר, שבעקבותיו ינהל מערכה מקבילה לבלימת מתקפת-הנגד הצפויה של צה"ל ולהשגת קיבוע מעמדו של המצב החדש בשטח. ההישג הקרקעי האמור מותנה, לפי השקפה זו, בהצלחה סורית להפתיע את ישראל, ומאחר שקברניטי הבטחון הישראלים מזהירים את אסד תכופות כי איתור התקפה סורית קרובה ימריץ את הממשלה לאשר מהלומת-נגד מקדימה, הרי שתמצית ההתלבטות במוחו של שליט דמשק וצבאה היא האם יוכל להסתיר מישראל את הכנותיו. בקו רציף זה, נקודת-ההיפוך היא ההפתעה וההתרעה. אם יפרש אסד את „אופק" כוח חדש באשפת האיסוף המודיעיני של ישראל, בין ככושר עצמאי לביון מהחלל ובין כמנוף לשכנוע האמריקאים להעניק לישראל גלם שמנעו ממנה עד כה, יתרום הלוויין את חלקו בסיכול המלחמה (או בדחיית מועדה).

ההידברות האמריקאית-סורית בפרשת נשיאות לבנון יכולה גם להיות מקדמה להתקרבות מדינית. מימשל רייגן לא השלים מעולם עם סיפוח רמת-הגולן לישראל, לא החיל עליה דין אחר מזה של סיני, הגדה המערבית ועזה ולא ילטף את ישראל אם אחיזתה החד-צדדית בשטח כבוש תהיה עילת-מלחמה סורית ערב בחירות נובמבר. בוואשינגטון מבינים שמרגע חקיקתו של סיפוח הגולן אין מפלגה ישראלית השואפת להרכיב ממשלה יכולה להודיע כי תפעל לביטולו, אך סביר שיחפשו למען אסד, אף כי לא בהכרח בשליחותו, גמישות-בכוח בקרב המובילים האפשריים של הממשלה הבאה.

לשולץ עשוי להיות בכך גם עניין אישי. אם לא תתחולל תהפוכה אדירה בששת השבועות הבאים – החל מהעימות הטלוויזיוני הראשון, שיאפיל גם על מיפגש שר-החוץ אצל רייגן – יהיה ג'ורג' בוש הנשיא הבא. אם כך, יהיה ג'יימס בייקר שר-החוץ הבא, עם עוצמה חסרת-תקדים. בייקר עשה את בוש לסגן-נשיא (כששיכנע אותו לחדול ממאבקו האבוד נגד רייגן לפני שמונה שנים), העביר את בוש בחודש האחרון מפיגור ליתרון, קבע כללי-משחק המצביעים את חולשות מועמדו (כמו עיתוי העימותים הרחוק מההצבעה ובצל האולימפיאדה ואליפות הבייסבול), קין אכזר העומד על הבל-פיו של ידידו וייזכר כמי שהשגיאה הגדולה של בוש, הבחירה בדן קוויל כמועמד לסגן-הנשיא, בוצעה בהתעלמות בוטה מתשומתו. בוש ינצח למרות קוויל ובזכות בייקר: לפחות זה יהיה הדימוי. בייקר יהיה האיש השני בחשיבותו במימשל ומי שיעסוק בתחום מבטיח יחסית, מדיניות-חוץ, בעוד הנשיא מסתבך בקשיי הכלכלה. בעוד ארבע שנים, בהסתמן תבוסה בבחירות, מסוגל בוש לוותר על מועמדות נוספת ולהוריש את הנהגת הרפובליקאים לבייקר, בן-טקסאס כמותו (ולכן פסול לסגנות-הנשיא תחתיו).

עם עתיד כזה לפניו, יכול בייקר להפתיע ולהתחיל את מעורבותו הפעילה של מימשל בוש במזרח-התיכון בזריזות. מארבעת התיקים הבכירים במימשל הבא, דומה שלפחות שניים כבר מאויישים עתה, במימשל רייגן (בריידי באוצר ותורנברג במישפטים) ויתכן שגם תיק-ההגנה יושאר בידי קארלוצ'י, אם ג'ון טאואר יסתפק בכהונת היועץ לבטחון לאומי. מימשל כזה יהיה כשיר מקודמיו בתיפקוד מיידי ופתוח להזדמנויות, או לחילופין להרגעת משברים. בייקר עצמו, אחרי כמעט שמונה שנים כראש-מטה הבית הלבן ושר-האוצר, יהיה בסטייט דיפרטמנט ראשון השרים בתוקף הצלחתו, נסיונו וקירבתו לנשיא, כמעט ראוי לומר ממלא-מקום ראש-הממשלה ושר-החוץ.

כשהבחירה היא בין בוש לבין דוקאקיס – [illegible] מעדיפים את הרפובליקאי; גם אם בלי התפעלות יתרה, איש איש וטעמיו. אך מי מהם (שמיר, ארנס) שמשלה עצמו שבוש בבית הלבן פירושו קפאון מובטח לשנה נוספת מתעלם מחישוביו של בייקר וממי שעתיד, לפי ידיעה בשבועון „יו. אס. ניוז אנד וורלד ריפורט", להתמנות לשליח הנשיא ושר-החוץ למזרח-התיכון: ג'ורג' שולץ, השואף להשלים מה שהתמהמה עד כה ואשר את האפק המדיני שלו, שטחים תמורת שלום (כמו גם „שלום באמצעות חוסן", בטחוני וכלכלי אך לא בשליטה כפויה בזולת) אפשר לראות בעין, לא רק באמצעות הלוויין.

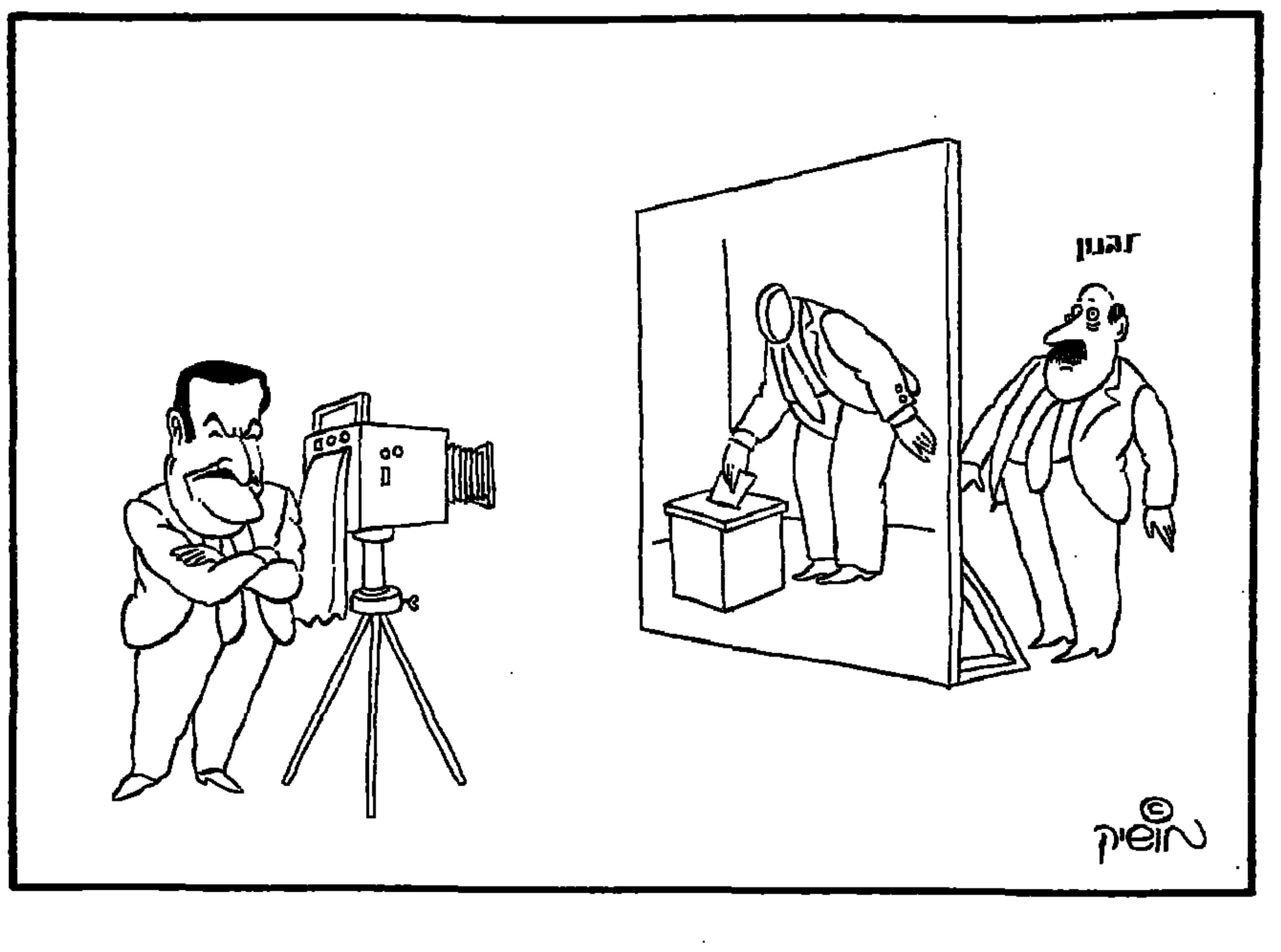

שבוע ישראלי / אמנון דנקנר

אופק / פוליו / זך / תמסח/דרורי

וכמובן, אין מה לעשות, אפילו בליבו של הציני ביותר שבינינו התפרע השבוע המשוגע הלאומי הקטן, הניף דגל כחול לבן וצרח: יש לנו לוויין! יש לנו לוויין! ביג דיל, אמר החלק המיושב יותר של האישיות. זה לא נראה לך, עם כל הכבוד, קצת רטרו? זה לא מזכיר לך את היום הזה לפני שלושים ואחת שנה כשעמדתם בחצר בית-הספר ורימיתם לראות בשמים את „הירח המלאכותי" (כך קראו לזה אז) הרוסי, אחרי ששמעתם ב„יומן החדשות" ברדיו, ערב קודם לכן את ה„ביפ-ביפ" שלו? כן, ובכל זאת, המשיך המנופף, להיות בשמיניה המובילה בעולם, ביחד עם כל המערב הטכנולוגי פלוס הודו.

אה, הודו. הנה הבעיה. נכון שיש לה לוויין, ואפילו נשק גרעיני, אבל נכון גם שעדיין מתים שם אנשים ברחובות. המונים בכל יום. אז נכון שאצלנו לא, אלא אם כן יש יום קשה במיוחד באינתיפאדה, אבל בכל זאת. קצת קשה לשמוח שמחה שלמה בלוויין הישראלי כשלוויות ישראליות יוצאות יום-יום אל בתי הקברות בשל התמוטטות מערכת הרפואה כאן. קצת קשה להניח לראש להסתחרר עם ה„אופק" כשהרגליים נתונות לסכנת ה„פוליו" באור עקיבא. [illegible] השיגור, על מה שיכול היה להיות כאן [illegible] אלמלא הסירוף של העומק האסטרטגי במקום הגובה האסטרטגי, אלמלא ההשקעה האדירה בחלומות-שווא-ידברו המשיחיים במקום בחלומות על חברה מתוקנת ומתקדמת. יש לנו כמובן סיבה להיות גאים בכך שלמרות הכל, למרות הסירוף, למרות הקזת הדם של כוחות מעולים לטובת הידידה, למרות הבזבוזים על ההרפתקאות הצבאיות נוסח לבנון, למרות הפרצוף הלאומי ההולך ומתבהם, הולך ומתבער בכיבוש ובאינתיפאדה, עדיין משמיע הלוויין הפנימי שלנו, שהלך לאיבוד בחלל ההיסטוריה הקצרה שלנו, איזה „ביפ-ביפ" חלוש המנסה לסמן לנו את הנתיב הנכון שנזנח. יש לנו גם כל הסיבות להצטער על שהעבר ששוגר השבוע בחלל, הוא עדיין, וביותר ממובן אחד, רק עבר.

אופק. הלוויין הפנימי שלנו

דרורי. תמונות רפול

פוליו. ברוכה לאינתיפאדה

זך. מאחורי התנור בבית המדרש

מצווארו ומעלה

ראש הממשלה יצחק שמיר השתבח השבוע בדברי ההתפעלות ששמע מאנשי סניף הליכוד באור עקיבא, על כי בא לבקר את העיירה במהלך מסע הבחירות, למרות בהלת ה„פוליו". אם ניקח בחשבון את העובדה שהודעת משרד הבריאות על חיסון מפני „פוליו" באיזור חדרה מדברת על חיסונם של בני עד 34, לא נראה כי מר שמיר הקשיש נטל נפשו בכפו בגיחה הקצרה שלו לאיזור הסכנה. אחרי ככלות הכל, מר שמיר לא יכול היה למצוא מקום סימבולי יותר למסע הבחירות שלו מאור עקיבא, בתור דוברו של השיתוק הלאומי, ואכן, מקורות יודעי דבר מסרו, כי יצא מאור עקיבא בדיוק כפי שבא אליה, כלומר משותק מצווארו ומעלה.

מה שמאוד מדאיג הוא שישראל, מעצמה טכנולוגית (עיין למעלה) המסתפחת בעיני עצמה אל אירופה המתקדמת, היא המדינה ה„אירופית" היחידה הנאלצת לדווח השנה בפנים סמוקות מבושה לארגון הבריאות העולמי, על התפרצות של נגיף ה„פוליו" בתחומה בשל זיהום מקומי של מקורות מים. עד כמה שאני זוכר, מספר המדינות מהעולם השלישי המוסרות דיווחים דומים הוא זעום ביותר, ומבחינה זו הצטרפנו למועדון אקסקלוסיבי, אף כי לא מכובד במיוחד.

הלוואי ואתבדה, אבל התגובות עד כה לפריצת המגיפה, מזכירות לי קצת את התגובות הראשונות לפריצת האינתיפאדה. עניין מקומי מוגבל שיחלוף במהרה, אמרו לנו אז ואומרים לנו היום על אור עקיבא. במדינה עם מרחקים קטנים כל-כך אני גם לא כל-כך מבין את הגבלת החיסונים רק לאיזור נפת חדרה. אחרי הכל כפר-סבא היא רק חמש דקות משם. השבוע התגלה מקרה נוסף באשקלון. אני עובר למים מינרליים.

טועה אך לא אשם

החידוש האמיתי שבסקנדל סביב נתן זך היה בכך שיש סופר עברי בשם דוד סנה, אשר מכהן גם בתפקיד הנכבד של סגן יו"ר אגודת הסופרים. היה גם חידוש נוסף, אף כי דראמאטי פחות, בכך שבנציון תומר, אשר צלל לתהום הנשיה אחרי „ילדי הצל" שפורסם לפני כמעט שלושים שנה, עדיין עימנו ואף הוביל, ביחד עם סנה הנ"ל, את המתקפה על זך.

זך אמר, כי בהיסטוריה של אירופה היתה השואה אירוע חריג, וחטף מיד בית-דין שדה באגודת הסופרים, והשוואה לז'אן-מארי לה פן במאמר מערכת ב„מעריב" ובמאמר של העורך הספרותי של „הארץ". הכל היה כל-כך מיותר ואפילו צבוע בעליבות של יהודים בוערים הנצים בקרחתנות מאחורי התנור בבית המדרש. יש משהו מגוחך, אבל גם מבהיל בחבורה הזאת של נטורי השואה במינוי עצמי, המאיימת להחניק כל דיון ציבורי בתזזית משונה של חרפות על כל מי שסוטה מעט מהתקן.

ואחרי הכל, באמרו כי השואה היתה אירוע חריג לא ביקש זך לגמדה, לא ליטול ממנה את אימתה ואת משמעויותיה, ובוודאי שלא להצטרף בכך אפילו בצעד קטן אל הרוויזיוניסטים שלה. כל מה שאמר הוא, כי היא היתה חריג בדרכו של ההומניזם האירופי, תאונת דרכים, סטייה מבהילה. מותר לו לומר את זה ולצפות שהתגובות לא יהיו היסטריות. אני, למשל, סבור כי הוא טועה, אבל אין זו סיבה לקלל אותו או להמעיט בערכה העצום של שירתו.

בשנים האחרונות מסתובב בשוליים האיזוטריים של האינטליגנציה התל-אביבית, שהם כמובן החשובים באמת, ספר ישן של רבקה שכטר, שהיתה לו עדנה באחרונה ושמו „האריב הקוסמי", ובו מנסה המחברת להוכיח, בדרך מרתקת, כי הנאציזם והשואה היו תוצאה בלתי נמנעת של מהלך ההיסטוריה של התרבות הגרמנית. גם בלי לקרוא את הספר הזה אפשר לטעון, כי ההיסטוריה של תרבות אירופה, כן של ההומניזם האירופי הנודד הזה ושל נושאיו, היתה רצופה בגילויים של אנטישמיות אינהרנטית, של שנאת יהודים קטלנית ושל פנים אפלות, דתיות ואחרות, אשר היו חלק בלתי נפרד מתהליך הבשלתה.

זך מבטא את האהבה הנכזבת של כולנו אל אותה תרבות מפוארת, אשר גילתה לנו כל-כך הרבה פעמים את פניה המכוערים. הוא מבקש לבודד את הפנינים מן האפר. זוהי זכותו. מותר וצריך להתווכח עימו ויכוח לגיטימי, אבל בלי מכות בבקשה.

עיניים אדומות

לפני שבוע עשו העתונים עניין מההיתקלות בין ספינת הטיולים שיצאה מאילת לבין ספינת המשמר המצרית. זה נשמע בהתחלה כמו כמעט ראס בורקה מספר 2. ספינת הטיולים התמימה עשתה מה שצריך לעשות – היא טיילה, ואז הגיחה במהירות הספינה המצרית, נגחה את ספינת הטיולים פעמיים תוך סיכון חייהם של התיירים, וחיילי הצי המצרי עלו על הספינה אוחזים בנשק ובראשם הקברניט, אשר על-פי העדויות, ובמיוחד זו של הקברניט הישראלי: „הוא היה מאוד עצבני, העיניים שלו היו אדומות וככל הנראה הוא נטל סמים".

עכשיו מתברר, כי ועדה של משרד התחבורה בדקה ומצאה שהקברניט הישראלי עשה לעמיתו המצרי פרובוקציות, לא מילא אחר ההוראות, לא ציית לאיתותי המצרים, סיכן את חיי נוסעיו וכמעט גרם אסון. מה שמלמד שלא חשוב למי יש עיניים אדומות ומי באמת לוקח סמים ומי באמת מסכן חיים, החשוב הוא למי יש קשרים טובים עם הכתבים הישראליים באילת.

אמיר סימן טוב

תמיד יהיה, אחרי כל הפתעה גדולה ומביכה, סגן סימן טוב התורן שינפח חזה ויצעק: אני, אני, אני אמרתי! אני הזהרתי! אני התרעתי! השבוע זה היה אלוף (מיל.) אמיר דרורי, הטוען בראיון ל„מעריב", כי הוא צפה את האינתיפאדה כבר שנה וחצי לפני שהתחילה, המליץ על תגבור כוחות בגדה, אך הצעתו נדחתה. בדרך כלל, הייתי אומר, שיש איזה ערך להתראה כשהיא די צמודה לתאריך הקובע. משום מה לא כל-כך נראה לי שהתראה שמונה-עשר חודש לפני פרוץ האינתיפאדה היתה מועילה משהו. גם אם היו נוהגים על-פיה, הרי שלאחר כמה חודשי שקט היו מחזירים את התגבורות חסרות המעש לאימונים ולבסיסים, ובדצמבר '87 שום דבר לא היה קורה אחרת.

השיעור של אמיר דרורי מהאינתיפאדה הוא, שאם היו תגבורות בזמן היו מדכאים את הכל מהתחלה – ביד קשה – כדור השלג היה נבלם, מה שמלמד שאמיר דרורי, שכונה „אוטיסט" בשל שתקנותו המסתגרת ותגובותיו האיטיות, בכל זאת לא הבין כלום ממה שהולך סביבו והעובדה שפספס את מריץ לא עזרה לו להתבונן בצדדים הלא-צבאיים של האירועים כמפתח לפתרונם. בכלל, הראיון של דרורי ב„מעריב" כל-כך בכייני, מצטדק, מתגולל על אחרים ושופע רוח רעה, עד שהוא בעצם געגועים אל דרורי השתקן של פעם. תמונות רפול עובדות.

על מעצורים ועכבות / נסים קלדרון

נגד פרידה

בימים שכאלה אחת הדרכים להשחית ולחסל את הויכוח היא להוביל אותו עד אל הזוועה הנאצית. רע כאשר ישעיהו ליבוביץ נוהג כך, ורע כאשר אחרים נוהגים כך. דברים בעקבות זך ומגניו

נתן זך לא מטפל ביריביו בכפפות של משי, ואפשר לצפות שגם הם ישיבו לו בלשון תקיפה. בזמן האחרון הבעתי אני כמה דעות קרובות לדעותיו של זך, וגם פעלתי איתו במשותף – דווקא לכן חשבתי שהטון העינייני יישמר אם לא אתערב בפולמוסים שלו בלבד. אבל יש גבול למה שמחייבת, ומונעת, ידידות, כשם שיש גבול – כך קיוויתי – למה שיוצרת טינה.

„ז'אן מרי זך", נכתב במאמר מערכת של „מעריב", והיד לא רעדה. ועד אגודת הסופרים פירסם הודעת-גינוי שאומרת כי זך „מצטרף מדעת או שלא מדעת" (איזו זהירות) „לגל האפל של מכחישי השואה ומגמדיה". ו„דבר" מודיע כי „להודעת הגינוי הצטרף שר החינוך והתרבות" (16.9). יצחק נבון הוא איש-ספר, הוא אדם שהביא כבוד למוסד הנשיאות. וגם הוא לא פתח ספר, לא היסס, לא שאל שאלות. אינני זוכר מעשה חמור כזה שנעשה לסופר ישראלי. אינני זוכר שמוסדות ונושאי תפקידים רשמיים האשימו סופר במעשה התועבה של הכחשת השואה המעטת הזוועה שבה.

האם ניגש מישהו לספריה? האם זוכר מישהו כי לפני כמה חודשים הביא זך לדפוס את ספרו האחרון של ק. צטניק? האם קרא מישהו מחברי ועד אגודת הסופרים את קובץ התרגומים לאנגלית שהכין זך משיריו? האם זוכר מישהו שהקובץ נקרא "AGAINST PARTING"?

האם תהיה זו השערה פרועה להניח כי כיון שהקובץ מכוון לקורא האירופי קרא לו זך על-שם השיר „נגד פרידה":

הַדַּיָּג שלי הוא נגד פְּרֵדָה\
לכן, כך אמר, לא יסע עוד, אינו\
רוצה להפרד מבתו היחידה. הוא בהחלט\
נגד פְּרֵדָה.

פעם נפרד מאשתו ואותה\
שוב לא ראה (אושוויץ). נפרד\
משלוש אחותיו ואף אותן\
לא ראה (בוכנואלד). פעם\
נפרד מאמו (אביו מת בשיבה\
טובה). עכשיו הוא\
נגד פְּרֵדָה.

בברלין הוא היה\
מודעו וידידו של אבי. הם בָּלוּ בנעימים\
בברלין ההיא. אותה תקופה\
חלפה, ארורה. מעתה\
לעולם לא יסע. הוא\
בהחלט\
(אבי מת בינתיים)\
נגד פְּרֵדָה.

בלקסיקון של קרסל כתוב: „זך נתן (ברלין, כג' בכסלו תרצ"א –)". וכאשר משורר כותב „אבי", הוא לפעמים מתכוון לאביו. אבל היד ב„מעריב" לא רעדה כשכתבה לאדמרי זך.

„אותה תקופה חלפה, ארורה". מה יעשה אדם אחרי שאותה תקופה חלפה? בכך, רק בכך, עסקו אותם משפטים שאמר זך לירדן לונדון: לא בהכחשת השואה ולא בגימודה, אלא בשאלה איך לחיות ואיך לחשוב אחריה: בין השאר – איך יכול מי שנולד בברלין לחיות עם תרבות אירופה אחרי בוכנואלד. האם הוא יכול לשמור איזה-שהוא עוד, למצוא איזה-שהיא קרן אור. ב-1944 פירסם נתן אלתרמן את „שירי מכות מצרים", שמנו בהם אחר זו את המכות הנוראות. אבל אחרי המכות בא השיר על „איילת":

ואז האב, אילת, על ברכיו כורע\
העלמה וקופה במחלפות הדם.\
וכמו שאין לְהַבִיא בשק את המרצע,\
כן לא יחביא הַלַיִל את נהר שבועתם.\
כי לא ימלך כִּנָּם ולא תמלך צפרדע\
ולא יפלו עמים נַשֵּׁק את שרביטם.

כי בעולם נוצץ של חרב ושל כסף\
תנשב תקות-דורות כרוח בְּעָלִים.\
עלי עפר נצחי של אהבה ועצב\
נולדת היא בליל צירים וחבלים.\
וכל עוד לב אחד זוכר לה ברית וקצב\
אייליה עוד ישבו כמו אל גוזלים.

זך אמר, בלי להמעיט בערך השואה, „כי אנחנו לא צריכים לראות את השואה, שנמשכה 12 שנים, כפרק החשוב ביותר בתולדות אירופה". האם ההתגברות על הזוועה איננה חשובה מן הזוועה? האם יואיל ועד אגודת הסופרים לפרסם גילוי דעת נגד נתן אלתרמן? האם רק את המשפט הזה קרא שר החינוך, ואת המשפט שקדם לו לא קרא: „התרבות היחידה שאני יכול לפנות אליה" (אני, נתן זך, לא כל אדם) „כדי לשים מעצורים ועכבות בפני הפראות זו התרבות האירופית". „פראות" כתוב, „מעצורים ועכבות" כתוב.

כן, כתוב גם „אני רואה בשואה תופעה חריגה". אני, שלא נולדתי בברלין, לא אביע דעה אם השואה היא תופעה חריגה. אבל מי שפותח עיתון או ספר בתל-אביב יודע כי אחת הדרכים הרווחות היום להמעיט בערך השואה, דרך שהולכים בה כמה היסטוריונים גרמנים, היא לטעון כי השואה איננה תופעה היסטורית חריגה, שמחייבת אחריות מיוחדת, שיש אחריה אשמה מיוחדת. במסגרת הויכוח שמתנהל היום, לומר שהשואה היא תופעה חריגה משמעות הדבר לתקוף את „הגל האפל של מכחישי השואה ומגמדיה". אבל חברי ועד אגודת הסופרים לא חייבים לקרוא, לא עיתונים ולא ספרים.

ועוד זאת: יצחק נבון יודע בוודאי שמחלוקות קשות חוצות היום את התרבות הישראלית. הוא יודע שלא על זוטות מתנהל הויכוח אלא על עיקרים. מותר להניח שיש ערך בעיניו לעדותו של יצחק בן אהרן שאמר: „אני עצמי נדרשתי פעמים רבות בחיי לחשבון-נפש, אבל אינני זוכר תקופה שבה עשיתי זאת על רקע של שפל מדיני, מוסרי וחברתי, כמו זה שאנחנו נמצאים בו היום". בימים שכאלה אחת הדרכים להשחית ולחסל את עצם הויכוח היא להוביל אותו עד אל הזוועה הנאצית. רע (וכתבתי זאת) כאשר ישעיהו ליבוביץ נוהג כך, ורע כאשר אחרים נוהגים כך. תרבות, שנבון אחראי לה בתוקף תפקידו אבל לא רק בתוקף תפקידו, מתנוונת כאשר מתנוון הויכוח בה. בשעה שהויכוח נחוץ לישראלים כאוויר לנשימה אפשר היה לצפות מיצחק נבון שייזהר בעניין זה.

هكذا من الاصل

בפעם ה־12 (ו') / יורם פרי

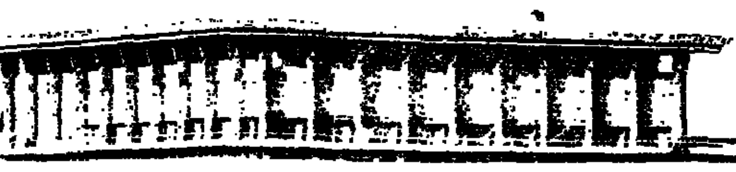

העיקר הוא הפרצוף

האנשים מתרשמים יותר ממרכיבים צורניים – בטחון ודינאמיות – כלומר מדרך העברת המסר ולא מתכנו. לא עמדותיו הפוליטיות של המועמד הן הקובעות, אלא זווית העיניים, עובי השפתיים ומבנה האף

הסיפור הוא שהנשיא האמריקאי רוזוולט היה משתעמם מאוד בקבלות הפנים הרשמיות בהן היה נאלץ ללחוץ מאות ידים ולהחליף משפטי נימוס סתמיים עם אורחיו. פעם אחת, כשהשעמום הציק לו במיוחד, החליט לשעשע את עצמו. במקום להשיב כמקובל על משפטי הנימוס של אורחיו, החל לענות תשובות מטורפות, אבל תוך שהוא שומר על ארשת פנים הגונה, מנומסת ומכובדת. כשנשאל למשל „מה שלומך היום אדוני הנשיא?" השיב בחיוך מלבב: „תודה טוב, זה עתה רצחתי את חמותי". מה שהדהים אותו היה לראות, שאף אחד מן האורחים לא התעלף. כולם, ללא יוצא מן הכלל, הסכימו לחייך, פלטו עוד כמה משפטי נימוס, והמשיכו כאילו מאומה לא אירע. האם חששו להתייחס לדבריו המוזרים של הנשיא? לא. הם, פשוט, לא שמעו את מה שהוא אומר. קלטו רק את סבר פניו החייכני והנינוח, והגיבו עליו. בלשון אחרת, הם קלטו את לשון הגוף שלו, ולא את המלים עצמן שיצאו מפיו.

נעמי בנצור שכתבה ספר מרתק על המסרים הבלתי מילוליים בתקשורת הבינאישית („עניין של תרמית", זמורה ביתן, 1987) טוענת, כי הסיפור של רוזוולט אינו צריך להרשים אותנו במיוחד. 70 אחוז בממוצע מכל המסרים המועברים בתקשורת הבינאישית הם מסרים בלתי מילוליים, המועברים באמצעות לשון הגוף. רק 30 אחוז הם מסרים מילוליים.

ואם הדבר נכון בחיים בכלל, כך גם בחיים הפוליטיים, ואפילו במערכות בחירות. האמונה כי בשבועות אלה, בהם מתלהט הוויכוח הפוליטי, שומעים אנשים לדעות שונות, מאזינים למלים, ושוקלים שיקול רציונאלי, אין לה הרבה על מה לסמוך. סקרים שנערכו במדגמים גדולים מאוד מוכיחים, כי אנשים המאזינים לנאומי בחירות, באסיפה או בהופעה בטלוויזיה, כמעט שאינם זוכרים את מה שנאמר. לעומת זאת הם נוטים בהרחבה לבטא את התרשמותם שהנואם היה אמין, שהוא גילה כושר מנהיגות, שהיה חסר בטחון, שהוא נראה פיקח וכדומה. כל אלה שיפוטים ריגשיים הנשענים על צורת העברת המסר. לא על המסר עצמו.

בארה"ב התפתח מדע הקינסיקה – חקר התקשורת הבלתי מילולית המועברת באמצעות לשון הגוף – לדרגה גבוהה מאוד, זה בגלל אופי המשחק הפוליטי בארה"ב. חברה המונית עם שחקנים פוליטיים משתנים לעתים די תכופות, וללא יחסים בלתי אמצעיים והיכרות קרובה בינם לבין הציבור הרחב. מדע הקינסיקה התפתח לרמה כזו שאקדמאים רבים טוענים, כי הבחירות לנשיאות מוכרעות לא על־ידי שיקולים רציונליים, אלא בגלל התייחסויות רגשיות למועמדים. ואלה, הרגשות, נוצרים על־ידי השפעת שפת הגוף של המועמדים על הצופים בהם.

הסיפור הקלאסי הוא כמובן הוויכוח המפורסם של ניקסון וקנדי ב־1960. מה כבר לא נכתב על האירוע הזה, שבו הוכרע גורל הבחירות לטובת קנדי, בגלל המסרים הבלתי מילוליים של המועמדים. קנדי, פשוט, הקרין אישיות סימפטית. ניקסון המסכן סבל מכאבים ברגלו הפצועה והזיע, פניו היו עייפות, החליפה שלו לא היתה תואמת וזיפי זקנו בלטו. קנדי, שזה עתה חזר מחופשה בקליפורניה, נראה כמו שכן משפחת קנדי יודע להיראות. אגב, קנדי עמד זקוף מאחורי הדוכן והשתמש בידיו. ניקסון, בגלל כאב ברגלו, נשען על רגל אחת, נטה לצד אחד, ונעזר בידיו להשען על הדוכן.

אבל לא רק העמידה, הבגדים, צורת הדיבור, אלא עצם תווי הפנים של השניים היו שונים, הכריעו לטובת קנדי. הנה קטע מספרה של בן־צור בעניין זה: „בפניו של קנדי שלטו הקווים העגולים: קו השיער, הגבות, זווית הפה שנטו לפי מעלה, השפתיים המלאות – כל אלה שיוו לו פתיחות ואופטימיות. תווי הפנים של ניקסון, לעומת זאת, היו נוקשים וזוויתיים: המפרצים בקו השיער שלו, הגבות העבותות, היורדות אלכסונית כלפי מטה, החריצים העמוקים היורדים מגב האף לכיוון הפה, השפה התחתונה הצרה, הסנטר המחודד – כל אלה 'נעלו' את פניו וגרמו לו להיראות סגור, חורש מזימות, קודר". אין פלא שסקרי דעת הקהל קבעו, כי קנדי נתפש כנינוח, שקט, מנומס, חכם, מעניין, שנון, אקטיבי, רב־גוני, נאה, תקיף, חזק, מעמיק. לניקסון יוחסו התכונות הבאות: משעמם, קהה, פסיבי, חלש, חד־גוני, מכוער, מתוח, מוטרד, רדוד, בלתי מנוסה, טיפש, נסוג.

שני חוקרים מאוניברסיטת דארטמוס בארה"ב, מן הבולטים בחוקרי השימוש בשפת הגוף בפוליטיקה, ביקשו נחקרים לתאר את יחסם לשני מועמדים לנשיאות, על סמך תווי הפנים שלהם. התברר להם, ואני עושה כאן סיכום מאוד פשטני של המחקר המעמיק שלהם, כי אפשר למצוא שני סוגים של קווי פנים. כאלה שמעוררים אצל המתבונן תחושות של רגיעה, בטחון ואמון, וממול כאלה שמעוררים מתח, חשש ודאגה. כשנשאלו הנחקרים מי מהמועמדים היו מעדיפים לראות כנשיא הבא של המדינה, תמכו כמובן הרוב במועמד הראשון.

מה יוצר את תחושות האמון, הבטחון והרגיעה, לעומת תחושות החשש, המתח, החרדה? לא המדיניות של המועמד, עמדותיו הפוליטיות, אלא דברים פשוטים כמו זווית העיניים, עובי השפתיים, מבנה האף, ותכונות פנים אחרות. לדוגמה, שפתיים צרות והשוקות יוצרות דימוי של עיקשות וקרירות, ובעליהן נחשב לאדם נוקשה ובלתי אמוציונלי. זוויות פה נוטות למעלה נתפשות כביטוי לאופטימיות ושמחת־חיים, ומי שניחן בשפתיים אלה מקרין יותר תמימות ורצון לקשר עם אנשים. אדם שזוויות פיו נוטות כלפי מטה מעביר מסר של זעף תמידי, פסימיות, ביקורתיות ואי־שביעות רצון ממצבו ומהסביבה שלו. הוא אינו מקרין רצון להתקרבות לאחרים, וכך גם גוזר על עצמו בדידות מסויימת.

מסוכן להיתפש לנתון אחד, כמו זווית השפתיים או עוביין, כדי לקבוע דימוי. הדימוי נוצר מצירוף של מרכיבים רבים, ובפנים, שהם מרכז שפת־הגוף, מרוכזים רוב היסודות היוצרים תדמית. כדי להגיע למסקנות תקפות, יש צורך במיומנות של ממש.

מחקרים שנעשו בתחום התקשורת ההמונית מוכיחים, כי המרכיבים השכיחים ביותר שאנשים מייחסים למעביר המסר המוצלח הם בטחון, דינאמיות ומומחיות. העובדה ששני המרכיבים הראשונים האלה הם צורניים, מתבססים על התרשמות מדרך העברת המסר ולא על תכנו, מעידים עד כמה התדמית שמקרין הפוליטיקאי היא תנאי להצלחתו בקריירה שבחר לעצמו.

ערב כניסת הטלוויזיה לישראל נתפסו פוליטיקאים רבים לחרדה. הם חששו שהתכונות שעמדו להם במשחק הפוליטי בעבר, שוב לא יועילו להם עתה, כשהטלוויזיה תשמש זירת המשחק הפוליטי. אני זוכר מנהיג פוליטי בכיר אחד שנעשה בימים ההם לשיחת היום, או נכון יותר לבדיחת היום. ברגע שהציבור יראה את פניו, התלוצצו במזנון הכנסת, יברחו ממנו כולם.

בדיעבד הסתבר שהנחה זו היתה שגויה. הקריירה של אף פוליטיקאי אחד בישראל לא נהרסה בגלל המדיום החדש. יותר מזה, אפשר אפילו לקבוע, שאף פוליטיקאי ישראלי אחד לא עשה קריירה בגלל הצלחתו הטלוויזיונית, אם כי הטלוויזיה סייעה במידת מה לכמה. כמו למשל לאמנון רובינשטיין, שהיה פרופסור אנונימי מוכר לתלמידיו ולקוראי „הארץ" בלבד, עד שהטלוויזיה הביאה אותו לחדרי האורחים של רוב תושבי המדינה. אחריו באו אחרים כמו דן מרידור, אולם גם לגביהם היתה הטלוויזיה בבחינת תוספת שולית ביותר.

מה שעוד אפשר היה ללמוד הוא שהטלוויזיה אינה אוהבת בהכרח את האנשים היפים דווקא. אלא את בעלי תכונות הפנים המיוחדות, אלה הנתונים בתווי הפנים מעוררי האמון ומקריני הבטחון.

יש מקרים שבהם כוללים הפנים של האדם תווים מנוגדים. שרון הוא דוגמה מצוינת. מצד אחד, יש לו מראה פנים עגול, חייכני, מעורר חום וחיבה. אלה הם פני הילד שלו. מצד שני, יש לו כמה תווים שיוצרים התנגדות וחרדה. המוכר ביותר הוא האף שלו. הנחיריים שלנו מתחילים לזוז ולרטוט, כאשר אנחנו נמצאים במצב של פחד, כעס גדול, מעורבות חזקה, תשוקה מינית, או מתח רב. ברוב המקרים אין התנועה מורגשת, אולם יש כאלה שנחיריהם רוטטים בתנועות גדולות ובולטות. כך אצל שרון, וכשזה קורה נוצרת אצל המתבונן תגובה של חרדה, חשש מפני תוקפנות.

מה שמעניין הוא שתנועת הנחיריים שייכת לחלקי הגוף בהם התגובות הפיסיות הן בלתי רצוניות. כלומר תחושת החרדה הנוצרת למראה שרון נובעת, באופן מעניין, ממרכיב ספונטני, רפלקסיבי ובלתי רצוני, מהתנהגות שעליה אין לשרון שליטה. פעולה זו נתפשת כביטוי „אמיתי" יותר של אישיותו.

לפעמים זה מצער שהפוליטיקה שלנו כל־כך שמרנית, משחק לכל החיים. משום כך אין הרבה פנים חדשות במשחק והחדשים עד מהרה הופכים להיות מוכרים. היתרון הוא כמובן שאנו לומדים להכיר אותם כמות שהם, ואיננו מושפעים מתדמיות בלבד. אבל יש גם חסרון. זה עושה את המעקב אחר הפוליטיקה, כמו בתקופת הבחירות למשל, לכל־כך כבד, מעמיק ורציני. האם לא היה הרבה יותר מעניין לקרוא בשבועות האלה על ה„טיק" של רבין, השפתיים של שפירא, העיניים של מודעי או הגבות של שמיר במקום זה אנחנו מתחבטים בשאלת התגובה לאינתיפאדה או הסעיף הדתי במצע המערך. מי רוצה חיים כל־כך רציניים?

הקיבוץ הולך לקלפי / שמעון וייס

כהנא, גנדי ורפול

כמה עשרות הצביעו בעד כהנא בקיבוצים בבחירות 1984 לתדהמת כל חברי המשקים. השנה עלול הימין הקיצוני לפרוח עוד יותר במשקים בשל גנדי בעל העבר הצבאי ורפול איש תנועת ההתיישבות

בשלהי יום הבחירות שעבר, לפני ארבע שנים, בעת ספירת הקולות בקלפיות התנועה הקיבוצית, הורמו לא מעט גבות ונשלחו לא מעט מבטים של פליאה ותדהמה בחצרות הקיבוצים למראה פתקיה של תנועת „כך" הגזענית שנשלפו מכמה קלפיות קיבוציות. פתקים אלה לא היו רבים, כמה עשרות בודדות, אבל די היה באלה כדי להריץ חרושת של שמועות בכל חצר וחצר באיתור נואש אחרי מצביעיו של כהנא בקיבוץ. זה כבר היה יותר מדי. ליכוד ותחיה וגם מפלגות דתיות קיצוניות עוד אפשר היה לסבול, אבל שתורתו של כהנא תרכוש לה מאזינים ותומכים בחצר הקיבוץ – זה כבר מוגזם. מטבע הדברים, נשלחו אצבעות מאשימות נגד „חשודים" בפוטנציה או כאלה שהם כה חריגים ביום־יום הקיבוצי שגם הצבעה בעד כהנא מתלבשת עליהם היטב. כמובן שאיש לא נידב את שמו והודה כי הוא הצביע בעד כהנא, אבל בימים שלאחר הבחירות, בעוד פרס ושמיר מחפשים נוסחה גואלת לתרגום תוצאות הבחירות לשפה קואליציונית, עסקו בקיבוצים רבים בחיפושים אחרי החריגים הפוליטיים הללו.

ארבע השנים האחרונות, בהן הפך כהנא בציבור הישראלי ממוקצה מחמת המיאוס לדמות פוליטית שיש להתחשב בה ולחשוש מפניה, לא הפכו אותו לדמות פוליטית לגיטימית בחצר הקיבוץ. הוא ואנשיו לא הוזמנו ולא יוזמנו להתארח בחדר־אוכל קיבוצי על־מנת לנסות ולשכנע את החברים בצידקת רעיונותיו. אך אין בכל אלה להכחיש, כי תורתו הגזענית של כהנא חילחלה במשהו בקרב בודדים נוספים על אלה שכבר הצביעו בעדו לפני ארבע שנים. אין סטטיסטיקה בדוקה ואין מחקרים סוציו־פוליטיים שיאששו דעה זו, אבל יש תחושה וזו תוסיף לפעפע עד מוצאי ה־1 בנובמבר, מועד פתיחת הקלפיות וספירת הקולות.

כהנא ואנשיו, לובשי הטריקו הצהוב האימתני, אינם מייחסים חשיבות רבה למצביעים בתנועה הקיבוצית. אחרי הכל, חלוקת חמשת המנדטים פלוס־מינוס של מצביעי התנועות הקיבוציות נראית ברורה ואינה צופנת בחובה הפתעות. אך לדידם של אנשי כהנא יש בהתקשרות בינם לבין אלמנטים בודדים בתנועה הקיבוצית כדי להגביר את הלגיטימיות בציבור הישראלי כולו. זו הסיבה שפעיליו של האיש, בעיקר בעמק ובגליל, מנסים כל העת לעניין קיבוצניקים, אנשי צבא וסתם, עסק מטבלבן, שאפילו בתנועה הקיבוצית יש להם אוהדים. איך עושים את זה? בדרך־כלל, מריצים שמועות, לא תמיד מבוססות, שיש בהן כדי לתת תחושה שתורתו של כהנא מקובלת אפילו אצל חברים בצירה הפנימי והשמרני־מוסרי של גדר הקיבוץ. דוגמאות לא חסרות.

לא מכבר ריתק פעיל מרכזי של כהנא בבית־שאן עיתונאים בעמק בסיפור, לפיו חבר קיבוץ מזרע שליד עפולה תומך בכהנא ואף מציג מדי ערב בווידאו הפרטי שלו את אותן הקלטות שהוציאה התנועה לקראת הבחירות. להקרנות באים לא מעט חברים אחרים שמתעניינים, דיווח הכהניסט מבית־שאן. את שמו של החבר מהקיבוץ לא היה מוכן לתת בשום־אופן פן יאונה לו רע בקיבוצו. כל הנסיונות לאשש סיפור זה במודע עלו בתוהו. והרי אם היה כזה ואם נכון סיפורו של האיש מבית־שאן, סביר להניח שהדבר היה מתגלגל מהצד של הקיבוץ. במזכירות לא ידעו וחברים אחרים אימצו את ראשם בנסיון לאתר מועמד פוטנציאלי לסיפור כזה, אך לשווא.

אותו כהניסט מבית־שאן המשיך וסיפר על חבר קיבוץ עין השופט (שני הקיבוצים, אגב, שייכים לקיבוץ הארצי), שרכש באחרונה באדריקות רבה את כל כתביו של כהנא המודפסים והמוקלטים, ואין לך דוגמא טובה יותר לתמיכה והזדהות משליחות מכתב בקשה למשרדי התנועה כדי לקבל ספרים וחומר כתוב על תנועת „כך" ומצעה. בירור קצר העלה שאומנם יש אדם כזה בעין השופט, אלא שהוא עשה זאת כדי לסייע בידי בתו לערוך בבית ספרה עבודת גמר, שדנה בתורתו הגזענית של כהנא ובהשוואתה לתורה הנאצית של היטלר. עכשיו הכל ברור. חבר המשק אף סיפר כי בגמר השימוש בחומר העבירו להנהלת בית הספר כדי שתחליט מה ייעשה בו ולא טרח להעבירו ישירות לספריית בית הספר או הקיבוץ.

אל אגפו הפוליטי־גזעני של כהנא מצטרף בבחירות אלה גם האלוף (מיל') רחבעם (גנדי) זאבי עם טרנספרו. לגנדי, להבדיל מכהנא, יש עבר צבאי ארוך ומתוך שכזה רכש לו גם חברים, שהיום הם חברי קיבוץ ותיקים וטובים. גם גנדי ככהנא לא תולה תקוות רבות בתנועה הקיבוצית, אבל כל קול משם יכול לשפר את מצבו ולהוכיח לו שתומכי טרנספר יש גם בקיבוצים. והרי הוא עצמו שב ומזכיר שקיבוצים לא מעטים קמו על חורבות ואדמות של כפרים ערביים שנינטשו לפני ארבעים שנה ויותר. מעניין יהיה לעקוב אחרי התחרות הסמויה בין כהנא לגנדי, מי יגרוף יותר קולות בחצר הקיבוץ.

במציאות שכזו אין פלא שרפול, כמעט בשר מבשרה של התנועה הקיבוצית, שכן חבר טוב של קיבוצניקים רבים, הפך למייצג הימין השפוי יותר בתנועה הקיבוצית ולגיטימי לגמרי, אפילו בהשוואה לליכוד. אם יורשה הימור, הפתעת הבחירות בתנועה הקיבוצית תבוא מכיוונו של האיש מתל־עדשים שיגרוף קולות רבים בקיבוצים, בעיקר של התק"מ ובמושבים. רפול עצמו בונה עליהם לא מעט. הקירבה והסימפטיה, כמו גם החריש העמוק שעושים אנשיו כעת בקיבוצים, יביאו לרפול מנה לא קטנה של קיבוצניקים תומכים. יעקב סוכיה, מספר 3 ברשימת צומת, הוא קיבוצניק טוב וותיק מתמריה. כמעט כל פורשי התחיה שעברו לצומת הם קיבוצניקים ואנשי התיישבות ועליהם משתית רפול את המערכה ואת היערכותו לבחירות.

בצלה השמאלי של הקשת הפוליטית אין לצפות לתמיכה מפתיעה של חברי קיבוצים בחד"ש או במתקדמת. לרשימה [illegible] הקיבוץ הארצי. על הקיבוץ הדתי ודאי אין מה לדבר. גם ההצבעות הבודדות הן על בסיס אישי וללא פעילות פוליטית בעדה. מוטי אשיאור ממעגן מיכאל, חבר פעיל וותיק ברשימת חד"ש, עדיין נחשב לחריג בתנועה הקיבוצית, גם אם בקיבוצו הפלורליסטי כבר התרגלו לראותו כחלק בלתי נפרד משותפם לדרך של וילנר, טובי ושאר המוסקבאים. הרשימה המתקדמת יכולה לרשום לעצמה כמה קולות בודדים במגזר הקיבוצי, בעיקר של חברים בקיבוץ הארצי, שמפ"ם לדידם ציונית מדי. בקיבוץ אחד לפחות ידוע על חבר משק בעמדה מרכזית ביותר שאינו מסתיר את רעיונותיו ותמיכתו במתקדמת.

ליברליזם ופטאליזם / נתן רוטנשטרייך

המאחרים

כשנתקבלה תכנית החלוקה באו"ם ב־1947 לא היתה בנמצא יישות פלשתינאית. בקרב הערבים כאן לא שררה תפיסה כמו זו שהיתה לארצות־הברית עם ייסוד מדינתן העצמאית. ההתנגדות לשלטון זר היא שגיבשה את היישות

בשפת יום־יום אנו משתמשים באימרה „איחר את הרכבת". הכוונה היא להצביע על העובדה כי היתה הזדמנות ומי שצריך לה החמיץ אותה. הרכבת הוסיפה לנסוע והוא לא עלה עליה. אולם יש מרחק בין משל לנמשל: הרכבת פועלת על פי לוח זמנים ערוך. רכבת באה היום ותבוא גם מחר. אולם תהליכים היסטוריים אינם מתרחשים על פי זמן ערוך שהלוח הוא ביטויו המדריך. הזדמנות היסטורית אפשר והיתה קיימת וספק אם תחזור או ספק אם תחזור בדמות קודמתה.

כאן מן הראוי להזכיר ספר של פילוסוף מגרמניה, הלמוט פלסנר, שלדאבון לב אינו נודע בשיעור מספיק מעבר לקהל קוראים הזוקק לגרמנית. פלסנר פרסם ב־1933 ספר, שבו ניתח תהליכים היסטוריים של גרמניה שבגינם גרמניה לא נכנסה לתהליך של התכוננות מדינה מודרנית. תהליכים אלה היו קשורים בפילוג המדינתי של גרמניה וגם בהשפעתה של הפרוטסטנטיות של לותר. בשנת 1939 יצאה מהדורה שניה של הספר ושמו היה: האומה שאיחרה להגיע. כותרת זו מן הדין שתשמש לנו אחיזה לבירור של תהליכים הן בצד המערבי והן בצד שלנו.

העם הערבי־פלשתינאי החמיץ את ההזדמנות ההיסטורית אחרי קבלת ההחלטה של האומות המאוחדות ב־1947 – שקבעה כינונן של שתי מדינות בטריטוריה של ארץ ישראל. החלטה זו, שפתחה פתח גם לשלב בהגשמת השאיפה הציונית וגם להתכוננות של המדינה הערבית, לא נתפסה על ידי הפלשתינאים כהזדמנות: העמים הערביים שמסביב גם הם, מסיבות שלהם, לא תפסו – תרתי משמע – את ההזדמנות שבאה לידיהם. הם יצאו למלחמה נגד הציונות ונגד שאיפתה. את ההזדמנות החמיצו ובמלחמה הפסידו. מאז, למרות שהזמן אינו עומד במקומו, לא השתנו הדברים שינוי מהותי. במלחמת ששת הימים יכול היה המלך חוסיין שלא להצטרף למלחמה והחמיץ הזדמנות זו.

מסתמא יכול לתהות התוהה לגבי הרקע של תהליך נמשך זה של החמצת הזדמנויות. אולם עם החלטת האומות המאוחדות לא היתה קיימת ישות פלשתינאית. אם מותר להשוות – לא היתה מצויה תפיסה שהיתה בארצות־הברית עם התכוננותן כמדינה עצמאית, כלומר שמדינה בונה עם. עם פלשתינאי לא היה מצוי ברמה סבירה של גיבוש והוא לא נאחז בהזדמנות לבנות את עצמו על רקע כינונה של מדינה שהוצעה לו בהחלטה של האומות המאוחדות. העמים הערביים אפשר ולא רצו שתתגבש ישות פלשתינאית עצמאית מסיבות שלהם.

עתה יש סימנים לכך שמבקשים לשוב להזדמנות ההיסטורית שהוחמצה ומי שאיחר לבוא סבור אולי שיכול לשחזר תהליכים שנבלעו במהלך המאורעות. לחזור לתכנית החלוקה וגבולותיה זה נסיון של שיבה לעבר לא מצידו ההשקפתי אלא מצדו התפעולי. גם אם נאמר כי זו פתיחה של משא ומתן כי אז יש להוסיף שגם פתיחה צריכה להיות סבירה ואינה יכולה להיות הר בלבד.

התהליך נמשך גם מזווית הראיה של הפלשתינאים, שהתנגדותם עתה למדינת ישראל נשתלבה בהתנגדות לשלטון עליהם. התנגדות לשלטון, כפי שמלמד הנסיון ההיסטורי, היא גורם מגבש ישות. הישות היא בגדר של קונקרטיות וגם שלטון של עם אחר הוא בגדר של קונקרטיות. התנגדות לקונקרטיות אחת מדינה קונקרטיות שמולה, זו של צבור.

יתרונה התפעולי של הציונות כתנועה לאומית של העם היהודי בלט בהקשר זה. העם היהודי בציונותו ובאמצעותה נאחז במגמה של תנועות לאומיות של המאה הי"ט וביקש למצוא תרגום היסטורי ממשי לתפילה „חדש ימינו כקדם" על ידי השתלבות בתהליכים. הוא נאחז בהזדמנויות כמו הצהרת בלפור, שלטון המנדט, ועשה מעשים ממשיים כדי לתת דמות לשאיפותיו. הוא נאחז גם בהחלטת האומות המאוחדות למען החלוקה כי תפס במפורש או במובלע, כי שעת כושר היסטורית אין להחמיצה וכי שאיפות נועדו להתגשם בנסיבות כמות שהן. גם שלום עם מצרים, ככל שלא בא ביוזמתנו, היה בגדר של האחזות בהזדמנות על פי הקו ההיסטורי של הציונות.

הבעיה הגדולה העומדת בפני מדינת ישראל היא שמא אולי עתה אנו המאחרים ואולי הערבים תופסים את קצב המאורעות? אולי אופציה ירדנית לא היתה ריאליסטית בשלמותה, אולם היה בה גוון של קונקרטיות. שמא החמצנו אותה ואנו עומדים בפני אופציה פלשתינאית. החמצנו את מה שנפתח לפנינו אוביקטיבית אחרי מלחמת ששת הימים והציפיה לטלפון שיבוא מן הצד הערבי היתה בעצם סבילות וזו היא ביטוי של העדר הבנה כי הזדמנויות תלויות גם במי שנאחז בהן ואינו צופה בהן בלבד. הזדמנות היסטורית אינה כבגד של הצגה על מסך של טלוויזיה. אולי כאשר סטינו מדרך הפעילות הוספנו לסטות ממנה העניין העומד לפנינו עתה הוא אם יעלה בידינו לחזור למה שאפיין את הציונות או שמא נוסיף לשקוע בסבילות הלובשת אצטלא של פעילות במלים שאינן נוגעות בתהליכים.

העניין העומד בפני שאיפות היסטוריות הוא כיצד להתרגם את משקלן הכניע למעשים המתרחשים במציאות. סבילות היא גם בניתוק השקפות מן התהליכים וגם בהגררות אחרי אלה. כאשר אין יחסי גומלין בין השקפות לתהליכים או אז השקפות נעשות מליצות, וגם כאשר המליצות מושמעות בלהט. הבנין יתנע על ידי השקפות והפקחות על ידי ראיה נבונה של תהליכים ותרגומם למעשים. הסינתיזה בין ציונות מדינית לציונות מעשית לא פג טעמה.

יש קשר בין ליברליזם לפאטליזם – בעמדה תן לדברים ללכת. אך ליברליזם מצפה שהיד הנעלמה תוביל לטוב. הפאטליזם אינו מצפה לכך. גם בהקשר זה הציונות המעשית היא עמדה שכנגד.

מוכרים הדלפות ביטחוניות, קונים הון פוליטי / טלי זלינגר

לשון בלי עצמות

הזריזה באוויר של השרשריר כלפי העיראקים לא תביא עלינו את המלחמה הבאה. מעבר לקוריוז, חשפה הפרשה את אחת הפנים הפחות־סימפאטיות של „הדרג המדיני" שלנו, שאינו אלא דרג פוליטי־עסקני

השר שריר לא ידע עדנה כזאת מכבר. הוא עוד עלול להתרגל לטוב ויקשה עליו לחזור לקרקעיתה החשוכה של השיגרה. ביום בהיר אחד, מישהו, איפשהוא, לקח אותו ברצינות. וזה באמת חידוש. הכבוד לבורא עיראקים. אלה הזדרזו להגיב על איומיו של שר בכיר (שני תיקים!) בממשלת ישראל והפגינו בכך חוסר־התמצאות ב„מי הוא מה" אצלנו, הגובל ברשלנות בפרק „דע את האויב".

השר שריר, כטוב ליבו בהצהרות, מבושם ממערכת הבחירות ומהמרקדי פרשת בייניש שהכילו את אורם עליו ועל שמו אשר איוית, סוף־סוף, נכון, ניפנף אצבע לעבר העיראקים. האיסטרטג מבית המדרש הליברלי התקנא אולי במקומו השמור של בגהם בבין בהסטוריה וניסה להקות אותו בנוסח „אסאד, היזהר לך, ינוש ורפול מחכים לך". אבל האצבע, מעשה שטן, אינה אותה האצבע, הקול קול אברשה ולא שמיר. ובכל זאת, לא לשווא היה עמלו והראייה – איומיו בדבר יכולתה של ישראל לעשות שוב לעיראק את שעשה לכור הגרעיני שלה חיל האוויר בשנת 1981 נפלו על אוזניים רגישות וזכו למענה. עוד כרם שידע שר המשפטים התיידות על איזו ארבה הוא דורך ובאיזו יבשת הוא נמצא, כבר מבא עצמו מעורב במלחמת הצהרות עם הביבמל של סאדם חוסיין שענה בביטחון־יתר לשר הישראלי כי עיראק התקדמה הרבה מאז 1981 ובמלחמתה עם אירן הוסיפה לה ידע, נסיון ויכולת שיסכלו כל כוונה ישראלית למעשה גבורה כזה.

העיראקים אכן נתנו הרבה כבוד לשרשריר, בעצם העובדה שטרחו להשיב לו. מה, הם לא יודעים עם מי יש להם עסק? בורות בוטה מצידם. אבל מצד שני, אולי הם דווקא יודעים על מה הם נודבים. יתכן שדווקא לוח השנה המתקדם לקראת נובמבר מזכיר להם את נפלאות הפגיעה בכור העיראקי ערב הבחירות בישראל לפני שבע שנים ויותר. סביר להניח שודריו עיראק מכוון אל תחנת השידור ותקצירי העיתונות מישראל של הימים הללו, וגם אם רק בשרשריר עסקינן במקרה הזה, הם לומדים היטב את החומר. עיון מרפרף בלבד יוכל לגלות את העקביות חסרת המקריות בהצהרות־הדלפות־הכרזות־הבחירות בתחום הרגיש לבטחון. הבולמוס הזה עלול לעורר חשש שתאוות ערב הבחירות תעביר מקבלי ההחלטות, שהשרשריר יושב ביניהם, על דעתם. אז העיראקים הגיבו, והזהירו מראש. גם להם יש אצבע.

לא מתקבל על הדעת שהזריזה באוויר בכדור הפלסטיק של השרשריר כלפי העיראקים תקפיץ עלינו את המלחמה הבאה. יש גבול גם לחוזק אוזנית השריר הזה. אבל מעבר לקוריוז, חשפה פרשת ההצברות אברשה־סאדם את אחת הפנים הפחות סימפאטיות של מה שמכונה באלגנטיות „הדרג המדיני" שלנו, שאינו אלא דרג פוליטי, דרג עסקני ולא למעלה מזה. חוסר האחריות שמגלים הפוליטיקאים, גם אם הם שרים, בתאוותם לצבור מעט הון פוליטי לטובת קופת הבחירות שלהם, גובלת לעיתים בסכנת אמת. הנושאים הביטחוניים הרגישים הם מחמל־נפשם של אותם פוליטיקאים־עסקנים: ערכם האמיתי או המדומה עולה בכל שאפשר לנגוע בהם ידיב או תקשורת או אוייב או ידיד מעבר־לים. אבל אותם נושאים עצמם, ואף רגישים מהם, זוכים לתדירות קבוע ולטיפטוף פרוץ ומופקר, באמצעים מתוחכמים יותר או פחות, כשמבצבצת מהם אפשרות למניה בבורסת הבחירות.

חלק גדול בחברי הממשלה והמפלגות לומד על נושאים ביטחוניים בתוקף משרותיהם או התודרכים להם הם זוכים ממקורבים כאלה ואחרים, וגם מאנשי מערכת הביטחון לסוגיה שאינם יודעים להישמר מפניהם. ההכשרה הצבאית והביטחונית שלהם לוקה בחסר או בלתי־קיימת, והאחריות הלאומית שלהם לא נגרזה מפני שהיא פשוט לא היתה קיימת מעולם. הפוליטיקאים שהיו אנשי ביטחון קודם כניסתם לשדות הציד האלה רגישים יותר, מבינים יותר וגם מתודרכים יותר, אך לא תמיד נשארת בראש סולם העדיפויות שלהם הנאמנות לביטחון, אם משום אפשרות לצבירת הון פוליטי, אם משום חולשת־אנוש המבקשת להתהדר בידע ובקירבה המתבזמת לאש התאקי. התופעה של הדלפות שהסבו נזקים של ממש לפרשיות בעיצומן ולתהליכים בהתהוותם, היא כבחינת חיה נפוצה מאוד בג'ונגל הפוליטי כאן.

המצב הופך חריף יותר בעידן טרום־בחירות. בתקופות כאלה, נאלץ הצבא להתמודד עם גלים של הדלפות מישיבות קבינט, ועדות כנסת חסויות ותידרוכים מצומצמים ביותר לקברניטים. בעוד שצה"ל נאבק במכת הדלפות, קטנה בהרבה, משורותיו – הדלפות שבחלקן נובעות, למרבה הצער, מאותה סיבה שחילחלה גם לשורותיו, של רצון לצבירת „הון פוליטי" – ויכול לה, מוצאים עצמם המופקדים על הביטחון חסרי־אונים מול הזרימה החופשית מסבריהם הפרוצים של הפוליטיקאים. לא אחת חשים עצמם אנשי צבא נבוכים ומסופים כשנושאים המקודשים כחסויים ביותר וממודרים מפני חבריהם לשולחנות הדיונים בצבא, נחשפים בהבלפה של פוליטיקאי. ובימי ערבת בחירות התופעה הולכת ומחמירה.

הסיבובים שיוצרת חולסת הלשון של הרציה־אליקלפי, הפרשיות המתנפחות והמסתבכות בגלל הדלפות ופספסת, הם רק היבט אחד של נזקי הפוליטיקה לביטחון. עצם הסגרת סודות מתחומים שונים, השימוש הגלוי והלא־אחראי בנושאים רגישים שכאלה, המסר המוסרי הכפול לגבי קדושת הביטחון שהושף לקורדום בידי האוחזים בו באופן לא נכון, גובלים לפעמים בפשע. ההצהרות שפוליטיקאים שרים או בכירים נוהגים לשלוח לעבר ארצות שכנות במסגרת המאבק על הבכורה במאצ'ואיזם המסריוטים ערב בחירות, יכולה, מבלי משים, ליצור עיזגות שתביא לדריכות, שתגיע לכוננות שתגייס מילואים, שתקרב מלחמה. אם יש לפוליטיקאים אוזניים לשמוע ולא רק פה לדבר, מוטב שיקשיבו לפעמים, לקול האחריות ויתרסנו קצת.

אחרי החגים / חיים גורי

שאלתי את יוסף ג'י אם אכן מאמין הוא כי ערפאת יפרסם פניה כזאת בימים אלה. הוא השיב לי כי הוא מטיל ספק בכך. „אילו עשה זאת" הוסיפה הרוח, „היה מזעזע את דעת הקהל הישראלית... גורם לפיצוץ אדיר"

אומרים ש„אחרי החגים זה יתחיל על אמת", שעד עכשיו היו רק סיורים אלימים אך הקרבות הגדולים, הכסאח הרציני, יתחילו רק „אחרי החגים" ואז תהיינה הפתעות, כן, אז יהיו גילויים, כולל כמה פצצות־סרחון. „אחרי החגים". מערכת הבחירות עדיין לא התחממה, זה עדיין לא זה. חכה, חכו ותראו מה ילך פה „אחרי החגים"...

אני משער כי אכן נכון הדבר ואחרי החגים תיכנס מערכת הבחירות להילוך גבוה. אין ספק שזה „מאבק גורלי", כאמור, אך אינני חושב שיהיה חריף מקודמיו. תמיד ידעה הארץ מחלוקת ארסית ומכות מתחת לחגורה. די לצפות בגנזכי העבר ולהעלות קולות מתהום הנשיה כדי לבוא ליד מסקנה כי מה שהיה הוא שיהיה. חבל, בשל חומרת הדברים העומדים להכרעה רצוי היה כי דווקא הבחירות האלה יעניקו הזדמנות לוויכוח ענייני ורציני ככל האפשר וכי האשפים למיניהם יניחו לנו, מה„גימיקים" הנבונים לנו, למען עימותים שיש בהם כבוד ותועלת.

אינני יודע באיזו מידה עשויה המלחמה הגדולה שתתחיל אחרי החגים לשנות את מחשבותיהם של בני אדם בבוא שעת הקלפי. חברי פרופ' דן הורוביץ, איש מדע המדינה, טוען כי אין בכל הקולות הברקים והבזבוז הגדול להשפיע משמעותית על תוצאות הבחירות. מנהלי משרדי התעמולה ויחסי הציבור דוחים תפיסה זו שאם לא כן אין טעם בכל שירותיהם הטובים. כן, ישנם דברים שיש בהם כדי להשפיע. פיצוץ מכונית־תופת בלב עיר ישראלית סמוך ל־1 בנובמבר עלול להשפיע. הן כל הסיפור עוסק בכמה מנדטים לכאן ולכאן... יש אומרים כי „צפויה הכרזה פלשתינאית שתדהים את ישראל". ביקשתי מאחת ה„פרשנויות", הקסמנית באוב, להעלות לפני את רוחו של יוסף ג'י, „איש המסתורין". הוא גילה לי כי ביקר בתוניסיה, לאחר מכבר ויידה האישי מארק האלטר, ופגש בערפאת וזה הראה לו את גילוי הדעת שהוא עתיד לפרסם כ„אגרת אל הישראלים" ובה נאמר בין השאר: „...זה שבעים שנה אנו לוחמים זה בזה והארץ האהובה המולדת המשותפת, ידעה דם ודמעות ושכול ויתום במלחמה שאי־אפשר לנצח בה בכוח הנשק ואשר המשבה עלול להעלות באש את המזרח כולו ולסכן את שלום העולם... עד מתי תאכל החרב? הארגון לשחרור פלשתין נכון להכיר רשמית ובגלוי בקיומה של ישראל כמדינה עצמאית וריבונית [illegible]

„העבודה" מייצגת „תרבות פוליטית" שהוכיחה את עצמה. נקעה הנפש מחצרות רביים וממפלגות מיקוח טהורות ויהירות

ממשלתו ונציגיו הנבחרים, להכיר בזכות העם הפלשתינאי, לממש את תביעתו להגדרה עצמית ולהקים יישות לאומית משלו, שכנה טובה לישראל, הקשורה אתה בקשרי אחווה ושותפות מדינית וכלכלית, בגבולות פתוחים ובלב פתוח... לא מעט אויבים מרים בעבר הרחוק והקרוב היו לידידים ויצרו מסגרות מדיניות של שוק משותף ובריתות... אנו מכריזים בזאת כי האמנה הקוראת להשמדת ישראל בטלה ומבוטלת... ציוויתי על הפסקת כל פעולות טרור נגד ישראל במרחב ובעולם כולו... אני קורא לישראל לשלוח את נציגיה לפגישה ישירה וגלויה. המועד והמקום יתואמו לאחר שתתקבל הסכמה עקרונית ישראלית להענות לפניה זו... הגיעה השעה לשים קץ לאיבת הדמים בינינו ולכונן שלום אמת שיפתח את העידן האחר באזורנו..."

שאלתי את יוסף ג'י אם אכן מאמין הוא כי ערפאת יפרסם פניה כזאת בימים אלה. הוא השיב לי כי הוא מטיל ספק בכך. „אילו עשה זאת" הוסיפה הרוח, „היה מזעזע את דעת הקהל הישראלית... גורם לפיצוץ אדיר".

הכרזה בנוסח כזה ספק אם תביא אף שהוא שינוי משמעותי בעמדות חלקים נכבדים בעם ישראל. בבואו ל„מעריב" ערב ראש השנה, אמר יצחק רבין הדברים שום בפיהם בבחינת חידוש משמעותי בעניין יוזמה של מפלגת העבודה לפלשתינים. גם שמעון פרס חוזר על כך בראיונות כאן ובעולם: נדבר עם כל גורם פלשתיני המתנתק מהטרור ולא נבדוק בציציות מה היתה פעולתו בעבר. אך השמאל ימשיך לטעון ש„המערך הוא ליכוד ב'" וימשיך לנהל נגד מפלגת העבודה הסוציאל־דמוקרטית הסתה ארסית, בפי כמה מדובריו, בלי שזו תתפנה להשיב לו. הימין יאשים את העבודה ב„מכירת המולדת", „בנסיגה לגבולות 67". מעולם לא הייתי מפא"יניק, אך אני זוכר את כל הבוץ שהוטח במפלגת ההמונים הזאת שתמרנה בין ההפכים והסתירות ויצרה מדינאות ישראלית מרשימה ועתירת הישגים.

אינני יודע מה יתרחש היום, בעת כתיבת השורות האלה, במרכז מפלגת העבודה. אני מקווה שהמרכז יערוך שינוי משמעותי בסעיפי הדת ובעיקר בסעיף השעתרורייתי, בפרשת גיוס בחורי הישיבות, לבל תתן המפלגה הזאת את ידה להשתמטות המונית בשם התורה. מפלגת העבודה מושמצת מאוד אך עמדתה בסך הכל ראויה לתמיכה. היא מייצגת „תרבות פוליטית" שהוכיחה את עצמה. היותה מפלגת המונית סבכנית הכוללת, אכן, גם „נצים" וגם „יונים" וכל מה שביניהם אינה משמשת בהכרח סיבה לגינוי. אולי להיפך. נקעה נפשי מחצרות רביים וממפלגות מיקוח טהורות ויהירות. אולי משום שהיגיתי בשבר הימים, מתעמכי קרבנות כאלה ואני מכיר בעליפה את כל המרוחים והשגיאות, את כל התזות שהופרכו, וכל התחזיות שהתבדו. בהזדמנות קרובה אולי אעסוק בכך. דווקא היום, כאשר רשימות שונות מתפארות בשמות סופרים ואמנים נכבדים המצטרפים אליהן, כמעט כבונדסון המתבקש, נדמה לי שלא יזיק להרהר מתוך אהדה מסויימת במפלגת העבודה הזאת, שאם אינה משוש חיי הרי היא בכל זאת ביטוי לחלק גדול מעמנו המבקש לעמוד על עיקר התביעה הלאומית הצודקת תוך חתירה אפשרית לפשרה שנוכל לחיות איתה. זה לא מלהיב ואולי גם נפתל ועצוב אך יש בהווייתה של תנועה זו משהו רציני ואחראי. כך נדמה לי.

אם הערבים יאמרו לא גם להצעותיה של העבודה הניצבת בשלטון יידע עם ישראל כי נגזר עליו להמשיך ולהיאבק עד אשר תגבר המתינות בקרב שכנינו ויאותו לפשרה ש„נוכל לחיות אתה". הדבר חל גם עליהם.

בינתיים יספרו לנו ששמעון פרס ביקש ממארק האלטר „לתווך בינו לערפאת" ותרבינה ההשמצות. כמו שהיה תמיד. ומה יקרה אם יתברר בחצות הלילה, עם ספירת הקולות, ששוב הצביע העם התוצאי הזה פיפטי־פיפטי?

לא התחממות „לאחר החגים" דרושה לעם ישראל אלא דיון מעמיק והגון בשאלות היסוד, בעניינים הרציניים ורבי גורל. שום „גימיקים" לא יעזרו פה את מה יקבע באמת „אחרי החגים"?

פוליטיקה מול היסטוריה / דני רובינשטיין

דמיון מזרחי

קריאה בספרו של עמנואל סיון „מיתוסים פוליטיים ערביים" מעוררת את הרצון לעשות אנלוגיות היסטוריוגרפיות. „זכור" של י. ח ירושלמי מעלה את השאלה כיצד זה לא כתבו היהודים במשך דורות רבים כל־כך את ההיסטוריה שלהם

כאשר הגיע ההיסטוריון איתן בן הושעיה האזרחי, גיבור ספרו של שטפן היים („דו"ח המלך דוד", הוצאת „כתר" 1987) לשערי ירושלים של המלך שלמה לפני כ־3,000 שנה, שאל אותו מפקד משמר השער למעשיו. „היסטוריון" ענה איתן האזרחי והמפקד אמר: „היסטוריון? ... אנו זקוקים בירושלים לסתתים, לבנאים, למגישי לבנים, אפשר אפילו סנדלר, אך ראו זה פלא, היסטוריון בא לנו..." המפקד הצביע על אנשי ירושלים שלידו והוסיף: „האנשים האלה צריכים היסטוריון כמו שאני צריך ספחת בנקבי... היסטוריה אתה רוצה לתת להם? חייהם אומללים גם בלי ההסטוריה שלך שתרגיז אותם."

מה יש בהיסטוריה שמרגיז כספחת? מדוע שלא תהיה משעשעת, או מדרבנת ומעודדת? פרופ' עמנואל סיון מהאוניברסיטה העברית בירושלים עושה בספרו האחרון, „מיתוסים פוליטיים ערביים" (הוצאת „עם־עובד", ספריית אופקים), ניסיון לבדוק את ההיסטוריוגרפיה הפוליטית־ערבית בת ימינו ואת המיתוסים השולטים בה. הוא אכן מוצא שתי גישות: האחת מרגיזה, אם אפשר לומר כך, או בלשונו „כתיבת היסטוריה כעדות־ תביעה". זוהי היסטוריה ששוחטת פרות קדושות, אולי „היסטוריה של אנטי־מיתוסים", שבאה להוקיע תופעות מהעבר תוך התייחסות, כמובן, להווה, ולכן היא מרגיזה. גישה היסטורית זו נפוצה בעיקר בחוגי השמאל הערבי המודרני שאיננו מהסס לכתוב, למשל, על העריצות הערבית מימי קדם ועד ימינו. „המדינה הערבית בת ימינו היא יורשתה הלגיטימית של מסורת העריצות הערבית מימי הביניים", כתב אחד מהם, והרי לא במקרה נטבע המטבע „דספוטיזם מזרחי" השגור בפי כל. ההיסטוריונים הערבים „המרגיזים" עוסקים עוד בתולדות הבירוקרטיות המסורבלות והמושחתות מימי החליפויות המוסלמיות הקדומות ובתולדות מנגנוני בטחון־הפנים האכזריים שזכו לספר בשם „תולדות העינויים באיסלאם" (מאת האדי אל־ עלווי). ברור שכל הכתיבה הזו היא בעלת השלכות אקטואליות.

אולם חסידי גישה זו הם מעטים, יחסית, על רקע ההיסטוריוגרפיה השלטת בעולם הערבי של ימינו, שעיקרה הפוך: חקר ההיסטוריה „...כדי לנקות אותה מהבטים שליליים ולהעלות על נס הבטים חיוביים", כפי שנאמר בהחלטת התאחדות ההיסטוריונים הערבים שחבריה התכנסו בפברואר 1987 בנסיכות אבו־דאבי. ואכן, שניים מפרקי הספר מקדיש עמנואל סיון לסיפורים של שני נושאים מרכזיים בהיסטוריוגרפיה הערבית המודרנית: הראשון הוא מסעי הצלב, והשני מעמד ירושלים. סיון מראה את התפתחות הכתיבה הערבית העוסקת בשני נושאים אלה מתוך צרכים של הווה פוליטי. זוהי „ההיסטוריה כעדת סנגוריה", כתיבה היסטורית שיש בה מתן לגיטימציה להווה.

סיון מצביע על הדרכים שבעזרתן התגברו היסטוריונים ערבים על העובדה שצלאח אדין, למשל, הגיבור מדביר הצלבנים, לא היה כלל ערבי. דוגמא אחרת היא כיצד התמודדו הכותבים עם הבזיון הגדול ב־ 1229 (והווה יפו), כאשר השולטאן אל־מאלכ אל־כאמל, שליט מצרים וא"י, מסר לידי פרידריך השני את העיר ירושלים. סיון סוקר את העליות והמורדות שחלו בחשיבותה ובמעמדה הדתי של ירושלים לגבי המוסלמים הערבים, חשיבות אשר טופחה בשקדנות בתקופה המודרנית על־ידי הכופתי אמין אל־חוסייני, שוב, כמובן, לצרכים פוליטיים־אקטואליים.

בקטעים רבים של הספר עולה מלפני הקורא הרצון לערוך אנלוגיות להיסטוריוגרפיות של תרבויות לאומיות אחרות ובמיוחד לזו שלנו. ספר אחר, „זכור" של המלומד היהודי־אמריקאי יוסף־חיים ירושלמי (שיצא גם הוא לאור ב„עם־עובד", ספרית אופקים, בעריכת אברהם שפירא) מספר בצורה מרתקת על התופעה המוכרת והתמוהה שמאז חתימת המקרא לפני אלפיים שנה ויותר ועד לזמן החדש לא כתבו היהודים את ההיסטוריה שלהם. עם ישראל, שהיה לדעת רבים הראשון שייחס להיסטוריה חשיבות מכרעת, ערך את זכרונו ההיסטורי אשר עוצב ונחתם בכתבי הקודש וחדל לעסוק בו, (קו פרשת המים נחשבים כתבי יוספוס פלביוס). ומשך כל הדורות מאז לא היה ליהודים צורך בחקר ובכתיבה של היסטוריה. העבר התנ"כי היה ידוע וערוך לפי תבניות ברורות (של טוב ורע, של הצלחות ומפלות וכו') סיכולות רק לחזור על עצמן. גם העתיד המשיחי היה ברור ומובטח. כל התקופה שבין השניים האלה היא כממלכת חולות נודדים, שהעיסוק בה מיותר, ואפילו מזיק ומרגיז.

פרופ' ירושלמי איננו עוסק בהיסטוריוגרפיה היהודית הישראלית המודרנית, אלא מזכיר את הניסיון הציוני להתנגד להיסטוריה היהודית של הגלות, לשכוח את כל מה שקרה מאז חורבן מצדה ועד העלייה הראשונה כאילו היה חלום בלהות.

לעומתו, מקדיש פרופ' סיון פרק אחרון בשם „ממיתוס להיסטוריה" לטיפול וניתוח במיתוס הערבי של הדוגמא האלג'ירית והקבלתה למדינת ישראל. הוא מתאר מהו „מצב קולוניאלי" (בשונה מקולוניאליזם) וקובע שכל הנסיונות הערבים עד 1967 להשתמש בדוגמא האלג'ירית בעת הדיון על ישראל לא הצליחו כיוון שלא היו אמת. היום, לדאבון לב, קרמה ההשוואה עור וגידים. ההיסטוריה הקולוניאלית של אלג'יר הופכת יותר ויותר להיות ההווה שלנו. בקביעה המפחידה הזאת מסתיים הספר.

טיול חג / צבי אילן

לעין־קובי, בית־גוברין ותל ירמות

הימים כבר לא חמים, והתאנים במבוא־ביתר עמוסות פרי מתוק של סוף הקיץ. טיול שני בהרי ירושלים, בכבישים רחבים ובדרכי עפר לא מוכרות

בראש השנה טיילנו לקטע בהרי ירושלים ובסוכות נשלים את הסיבוב לאתרים ישנים־חדשים. סיימנו את הטיול בעין־גיורא שבנחל קטלב. מכאן קצרה הדרך בכביש למושב בר־גיורא עצמו והמשך מזרחה בכביש לצור־הדסה הקרוב. כאן, בצד הכביש, עובד תחת כיפת השמיים, כמעט בכל יום בשנה, אומן אבן השמח להראות למבקרים את עבודותיו (ואף להציען למכירה). עוד קילומטר מזרחה ואנו ליד היישוב מבוא־ביתר.

נעשה לרגע הפסקה בתיאור כאן, ונחזור עוד מעט לכביסה למבוא־ביתר, אחרי שנציע דרך חלופית, לא מוכרת. ממול לכניסה לעין־גיורא נכנסת לתוך היער דרך עפר מסומנת, המגיעה למבוא־ביתר דרך מטעים, מהלך שניים וחצי קילומטר. הדרך טובה לרכב חזק. עברנו בה ב'סובארו' של הקק"ל, שאף פרצה את הדרך. הקטע האמור הזה טוב גם למי ש„כבר מכירים כל פינה בארץ". זוהי סביבת נוף אופיינית לארץ יהודה הקדומה, ופניה מתחדשות. סמוך לירידת הדרך לעמק המטעים של מבוא־ביתר (בו מצוי גם עין־יואל היפה) יש בצד הדרך גפנים ועצי תאנה נושאי פרי מתוק־מתוק של סוף הקיץ. הבוסתן הנטוש שייך לחורבה הנמצאת מעט מעל לדרך, חורבת כפר צוב. כפר צוב נזכר בתלמוד עם עוד שני יישובים יהודיים בסביבה, ביתר וקובי. שמות שלושת היישובים הללו שרדו כמעט ללא שינוי עד ימינו. הדרך, ההופכת לכביש סמוך למבוא־ביתר, מובילה אותנו לתוך היישוב, יוצאת ממנו ומגיעה לקירבתו, אל המקום שהפסקנו את תיאורנו.

הכביש הראשי ממשיך לכיוון הכפר הערבי חוסאן ואל עמק המעיינות שלו, ולעבר בתיר ומקום ביתר־הקדומה שלידו (חירבת אל־יאהוד), אתרים פופולאריים שעתה כמעט אין מבקרים בהם. הפעם נציע לפנות, כעבור כמאתיים מטרים, בדרך רחבה מאוד, ברורה ונוחה, בצד גדר היישוב מבוא־ביתר. מיד בתחילה פונה שמאלה דרך אל אתר מיתקני הנופש השעשוע שמפעיל המושב לנופשים, מטיילים וקייטנים. הדרך הראשית יורדת כקילומטר ורבע, ואז יש פנייה שמאלה אל עין קובי. על קיר הסלע מימין לדרך יש סימון בצבע המעיד על הפנייה (קצת קשה לראותו). המעיין הזה הוא מקור החיים של היישוב קובי, הנזכר בברייתא תלמודית. בעין קאבו, על הגבעה שממזרח, שולחנות חניון ומסלול תת־קרקעי קצר, בעקבות המים. יש כאן מבנה מעל בריכת מעיין, שיורדים בו במדרגות מסודרות הדרך פיר מרובע ובאים עד שפת הבריכה. המים כיום לא טובים לשתייה, אך נעים להצן בהם את הגוף, ולראות את דרך איסוף המים משכבת הסלע נושאת־המים שהשכילו אבותינו להפיק בימי קדם, והיא בשימוש עד ימינו.

מכאן מוליכה מנהרה קצרה (יש להצטייד בפנסי חשמל ורצוי בבגדי התעמלות) אל החלק השני של הנוה. במקום זה יש עוד בריכת תפעול, מבנה ובו גומחת תפילה (מחראב), צמחיית מים ועצי תאנה מניבים ועוד עצי פרי. אפשר לערוך כאן הפסקה ארוכה וטעימה במהלך יום הטיול. בא לא להתרשם שלא כהלכה – הירידה למעיין החתום וההליכה במנהרה אפשריים לכל הגילים, והכל נוחים.

חוזרים בכביש לצור־הדסה ומיד מצפון־מערב לה פונים בכביש (שילוט במיסעף) לכיוון עמק האלה. בקטע זה נזכיר רק את האתרים – מושב מטע, שלידו זורם מעיין, והר תנור, שהוא חווה צלבנית. כ־2 ק"מ ממיסעף מטע באים למיסעף כביש שמאלה. כאן מצויה חר' חנות, ולידה (מצפון לכביש) גל גדול, בשולי היער. זהו „גל גלית", שעוברי הדרך בימי קדם היו זורקים עליו אבנים, כדי לפגוע בשמו ובזכרו של גלית, שנלחם עם דוד הקטן בעמק האלה הסמוך. הכביש המסתעף דרומה עולה להר היער, מרחק כשלושה־רבעי קילומטר משם. זו שמורת יער עוד מימי הבריטים, ויש בה אורנים גבוהים ויער טבעי. ליד בית היער, ההרוס בחלקו, יש תצפית יפה אל איזור נחלי סנסן ועציונה, שבו עברו הל"ה בדרכם לגוש־עציון, שיישוביו נראים מנגד. עימדו שם שעה קלה ותרגישו מה הם אוירי־הרים צלול, שקט, טבע ונוף.

בירמות התנחלו שבי ציון בימי נחמיה. בראש התל, האקרופוליס, יש תצפית יפה לסביבה. מתגלות שם חומות אדירות שנחשפו בחפירות

הכביש הראשי יורד לעמק האלה, עובר את תחנת הזיתים, אנדרטת הל"ה ליד נתיב הל"ה, ומגיע לצומת האלה (כאן יש תחנת־דלק ומסעדה). מכאן נוסעים דרומה בכביש המחודש והטוב (סלילתו בשלבי גמר) לבית־גוברין. כמאה מטרים מערבה מהפנייה לקיבוץ בית־גוברין (מצפון לכביש הראשי), נמצאת ליד הכביש כנסייה צלבנית, שאי־אפשר להחמיץ אותה. הסיבה היא שרואים בה בניית בטון רבה. זה לא כבר נסתיים שימורה, לאחר שחל בה הרס מתמיד ונגנבו ממנה כותרות (ביזאנטיות, בשימוש משני). אגף העתיקות הוציא מכספו הדל לשימור המקום, ועתה אפשר לראותו

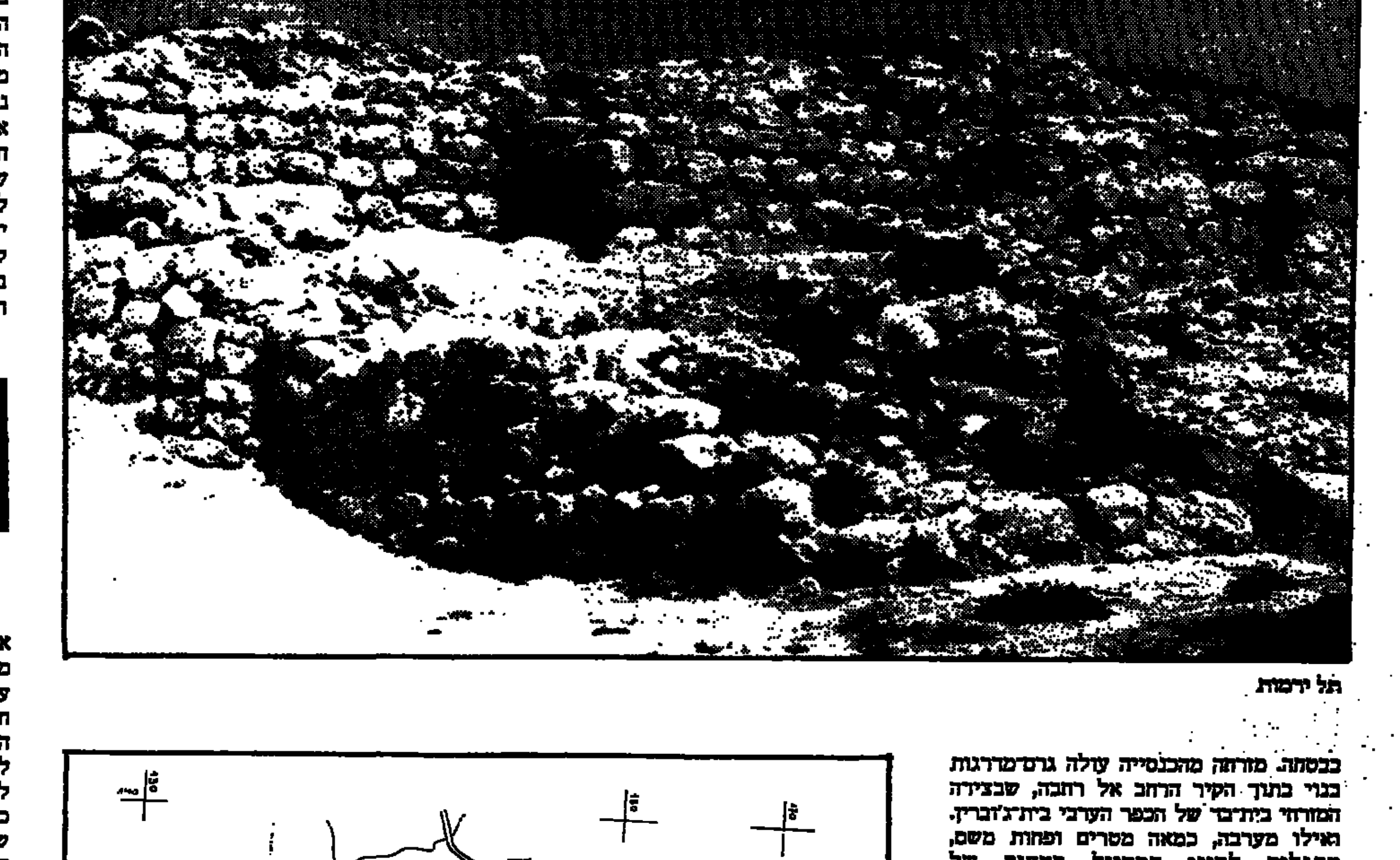

תל ירמות

בכסתה. מזרחה מהכנסייה עולה גרם־מדרגות בנוי בתוך הקיר הרחב אל רחבה, שבצידה המזרחי בית־בר של הכפר הערבי בית־ג'וברין. ואילו מערבה, כמאה מטרים ופחות משם, מתגלים לעיני המטייל קטעים של אמפיתיאטרון שגילה וחשף ד"ר עמוס קלונר מאגף העתיקות. במקום זה, בבית־גוברין הרומית, נלחמו גלאדיאטורים. צריך לזכור שבארץ נחשף אמפיתיאטרון רק עוד בבית־שאן, ויש דמוי למבנה כזה גם בקיסריה.

חוזרים לכביש, נוסעים כמאתיים מטרים ופונים שמאלה בכביש הישן המוכר למערות בית־גוברין. אל נא תתפלאו אם לפתע הכביש ה„מזופת" יהיה מתוקן ומזופת כהלכה. שילוט יוביל אתכם אל המערות, ואם עדיין לא איזרנו – עוד לא צריך לשלם דמי כניסה במקום. אך זה יקרה בקרוב, לאחר שרשות הגנים הלאומיים תשלים את פיתוח האתר, העומד בשלבי סיומו. שביל מסומן ושילוט מובילים בתוך המערות המקסימות, שריד לבורות וחציבה מהתקופה הביזאנטית והערבית הקדומה. משהו מ„הוד" הנוהה של ימי העבר נעלם, אך עתה קצת יותר נוח לטייל, ונקווה שהשילוט, הנקיון והמידע יהיו שווים את דמי הכניסה.

אם נחזור לכביש הפנימי נוכל לעלות בו ולהקיף את תל מרשה ולצפות אל כל השפלה. תל מקראי זה קדם לבית־גוברין המאוחרת, שקמה בקירבתו ותפשה את מקומו. מהכביש פונה לצפון מערב שביל קצר, ברור, העובר באיזור של קברים חצובים אל מערת הקולומבאריום המפורסמת, הנחפרת עתה בידי הקרן הקיימת בידי אלי שגב, בעזרת דן קורן מבית־גוברין. יותר ויותר חלקים מהמערה נחשפים, ואולי במהלכם ייודע בצורה מוסמכת אם אכן היה זה שובך ענק (יש כאן אלפי תאים חצובים בסלע) או מקומות לאפר של מתים, שאלה שעדיין לא נתבררה בצורה סופית. אם לקראת החג ייפתח המקום למבקרים – אפשר יהיה להיכנס פנימה. אם לא – כדאי יהיה לעקוב, גם במדורנו, אחר מועד הפתיחה, ולבקר במקום, שהגישה אליו נוחה והוא אתר בלתי רגיל בצורתו ובעצמתו.

נסיעה לא ארוכה מירושלים או מהשפלה לוקחת אותנו הרחק מההמון הסואן ומחזירה אותנו לתקופה הכנענית

מבית־גוברין אפשר לחזור דרך קרית־גת, אך אם חוזרים דרך בית־שמש אציע אתר לא מבוקר, שהגישה אליו די קשה. זהו תל ירמות, עיר כנענית שהמלך שלה, פִּרְאָם, היה בין חמשת מלכי הכנעני שנלחמו ביהושע. בירמות התנחלו שבי ציון בימי נחמיה. קילומטר וחצי לאחר כפר זכריה פונה דרומה־מזרחה דרך־עפר לרכב חזק, מסומנת בהמשכה בירוק, הפונה כעבור קילומטר וחצי צפונה (קטע יותר קשה, שאורכו חצי קילומטר) ומגיעה אל חלקה המערבי של העיר התחתית של ירמות. ראש התל, האקרופוליס, נמצא עוד יותר גבוה, ולצד מזרח. כאן, ברמה שגובהה כ־400 מ' מעל פני הים, שממנה תצפית יפה לסביבה, מתגלות לעין המופתעת חומות אדירות שנחשפו בחפירות. לפני מספר שנים עבדה כאן משלחת צרפתית במשך כמה עונות, בניהול פ. דה־מירושדג'י, וחשפה ביצורים, שתי חומות מקבילות, קיר פנימי וחיצוני, בצורת השתמרות מעולה. מפנים לחומה יש שרידי מבנים גדולים, כולם בני התקופה הכנענית הקדומה ג', שלהי האלף השלישי לפני הספירה. השרידים מרשימים ואינם ידועים כי חפרה אותם משלחת זרה, שתגליותיה לא פורסמו ברבים. דרך מסובכת אדום מוליכה מהגבעה צפונה, אל נחל ירמות, ובאמצעותה אפשר להגיע לכביש הראשי, לרגלי מנזר בית ג'ימאל. בא לא לשכוח, הדרך טובה לרכב חזק בלבד, אך אפשר לעשות את הסיבוב ברגל.

כמה שעות נעימות בחיק הטבע, בפינה לא מוכרת בארץ, הרחק מההמון הסואן. באיחולי מזג אוויר טוב והנאה מהטיול, חגים וטיולים בששון.

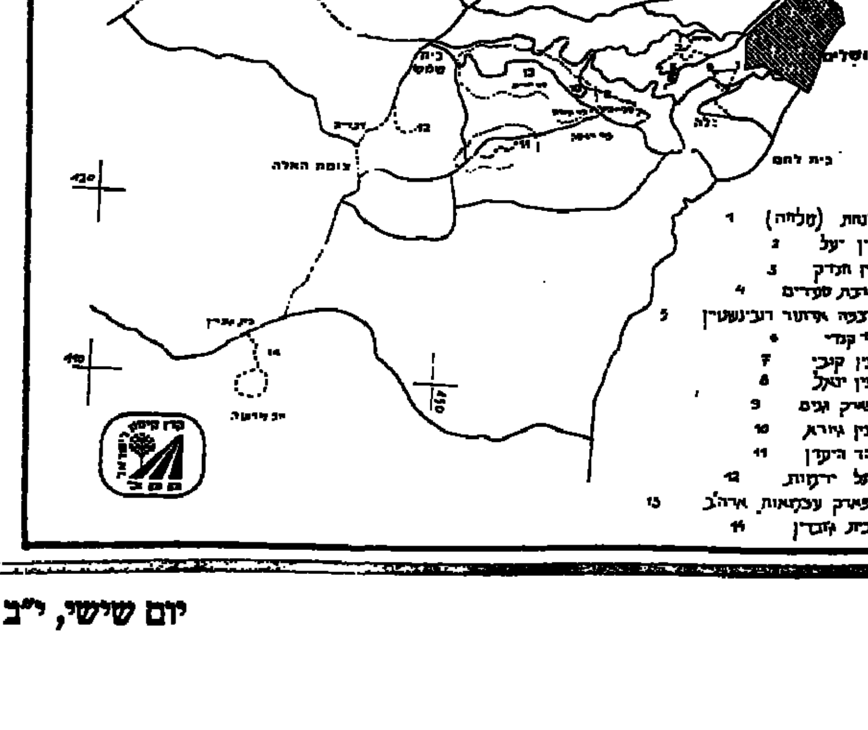

כך דעך תהליך השלום: מבט „מבפנים" (ב') / סם וו. לואיס

רייגן ובגין, סיפור של החמצה

סמיואל לואיס, כשגריר ארה"ב בישראל, ליווה את תהליך קמפ דייוויד מראשיתו ועד לדעיכתו. הוא השתתף בהתייעצויות הבכירות בוואשינגטון לקראת מפגש קמפ דייוויד ובמפגש עצמו. לואיס חזה מקרוב בחתימת הסכם השלום, ועקב „מבפנים" אחר השפעות רצח סאדאת ועליית מובארק, פינוי סיני ומלחמת לבנון. הוא איננו מסתיר את דעתו הנוקבת על האישים המרכזיים בתהליך ובקפיאתו. עתה הוא מכהן כנשיא מכון השלום בוואשינגטון. הפרק המובא בזה – הדן במלחמת לבנון – הוא חלק ממאמר רב־היקף בשם „הקבוע והמשתנה" שיפורסם בספר „המזרח התיכון: עשר שנים אחרי קמפ דייוויד", בעריכתו של ויליאם ב. קוואנדט, בהוצאת מכון ברוקינגס בוואשינגטון. „דבר" קיבל את זכויות הפרסום הבלעדיות בעברית למאמרו של סם לואיס. הפרק הראשון התפרסם בערב ראש השנה. פרקים נוספים יבואו

ממשל רייגן החל את דרכו עם כוונה מלאה לשיתוף פעולה צמוד עם ישראל, אם כי בלא התלהבות רבה, לקידום תהליך קמפ דייוויד של קארטר. מזכיר המדינה הייג היה מעריץ ותיק של צה"ל, ויחסו לבגין היה יותר מאותה הערכה מסוייגת של קארטר וצוותו המיוגע, שלגבי דידם פג קסמו של בגין זמן רב קודם לכן. בביקורו הראשון במזרח־התיכון בתחילת אפריל 1981 נקט הייג לשון בוטה ביותר בהופעתו

הקרע הראשון בין רייגן לבגין ניבע אחרי הפצצת הכור העיראקי: למעשה התקיימו התייעצויות חשאיות על הבעיה הגרעינית העיראקית בעשרת החודשים האחרונים של מימשל קארטר, אך צוותו של רייגן התעלם מהן כליל

הפומביות ובפגישותיו הסגורות למחצה עם הקבינט הישראלי בנוגע לאיום הסובייטי והסורי לאזור, ולתפקידה של ישראל בשמירת האיזון האיזורי, וגינה בחריפות את התקפותיה של סוריה על הקבוצות הנוצריות המארוניות במרכז לבנון. לשונו המיליטאנטית עשתה רושם חיובי ביותר בירושלים. היא גם יצרה את הרושם המוטעה, שממשל רייגן כולו עתיד לקבל בברכה התערבות צבאית ישראלית בלבנון להגנה על הנוצרים.

מנקודה מוקדמת זו בעידן רייגן ואילך הועכרו יחסי ישראל־ארה"ב פעם אחר פעם עקב אי הבנות שגרמו האיתותים הסותרים שהגיעו מצוותו המפולג של הנשיא. ב־28 באפריל הפילו מטוסי חיל האוויר הישראלי שני מסוקים סוריים מעל בקעת הלבנון בחצותם בכך קו אדום מעוגן בהסכם לא כתוב, שהושג בתיווך קיסינג'ר ב־1976. הנשיא אסד הגיב מיד בהכניסו טילי „סאם" ללבנון, כדי לאיים על טיסות הסיור הישראליות, שסרקו את שטח לבנון דרך קבע במעקב אחר תנועותיהם של אנשי אש"ף.

מכאן ואילך שוב לא היתה דרך חזרה, לגבי רייגן ובגין כאחד. בעיית לבנון עתידה היתה להיעשות לציר שסביבו סבבו יחסי ישראל־ארה"ב במשך שלוש השנים הבאות, ושני הצדדים טיפלו בה באורח שלומיאלי מאין כמותו. אמנם רק בגין נאלץ להתפטר בסופו של דבר, בספטמבר 1983, בעטיה של ההסתבכות הטראגית בלבנון, אבל גם רייגן ספג מפלה משפילה במדיניות החוץ שלו. לאחר שהעמיד כוח משמעותי של נחתים ושל חיל הים להגנת הממשלה הלבנונית החלשה מפני המיליציות המוסלמיות שתחת חסות סוריה, מתוך כוונה להגן על מה שהגדיר „אינטרס אמריקאי חיוני", הוא נאלץ לפנותו בבושת פנים בפברואר 1984. אגדת עוצמתה הבלתי מוגבלת של ארה"ב היתה מוטלת מנופצת לרסיסים בין חורבות השגרירות האמריקאית ובסיס הנחתים בביירות. באזור

הבעיה העיקרית בעיני ואשינגטון אחרי רצח סאדאת היתה השלמת פינוי סיני והשגת שלום מלא עם מצרים: שוב ושוב נאלצה הדיפלומטיה האמריקאית לכבות שריפות כדי לרסן את שרון ונצים אחרים שקיוו להכשיל את ביצוע ההסכם ולדחות את השלמת הפינוי

כולו ניגשו ראשי מדינות לבחינה זהירה יותר של יכולת עמידתה של ארה"ב במחוייבויותיה הבטחוניות. החששות שעוררו ארועי לבנון בליבם של ידידי ארה"ב במפרץ הפרסי עתידים היו לתת את אותותיהם כעבור שלוש וחצי שנים, בשלהי תקופת נשיאותו של רייגן, בתגובה הראשונית הזהירה שבה נתקבלו הצעות ארה"ב להעמיד שוב את עוצמתה הימית והאווירית להגנתן של מדינות ערביות חלשות, הפעם כנגד התקפות האיראנים.

לא חלפו אלא שבועות ספורים מאז ביקור הייג ב־1981 בטרם נתגלעה מחלוקת בין בגין ורייגן, בעלי הברית הטבעיים והשותפים האידיאולוגיים. נושא המריבה היה – מכל הדברים שבעולם – דווקא אספקת נשק. פיליפ חביב, שליח הנשיא שמונה זה מקרוב, נהנה תחילה משיתוף הפעולה המלא של בגין במסע הדילוגים שערך במאמץ להשיג את פינוי טילי ה„סאם" הסוריים, כדי למנוע בכך את הצורך בתקיפתם על־ידי ישראל. אבל אז שיגר בגין באורח בלתי צפוי את חיל האוויר שלו במבצע נועז לבגדאד, להשמיד את הכור הגרעיני העיראקי לפני היכנסו לשלב הקריטי. רייגן היה נרעש, בעיקר מפני שסבר שישראל נמנעה מכל התייעצות מוקדמת עם „בעלת בריתה הקרובה" בנושא שהיה בעל השפעה ברורה על אינטרסים אמריקאיים חיוניים בעולם הערבי. האמת היא שבעצם התקיימו התייעצויות חשאיות מקיפות בדבר הבעיה הגרעינית העיראקית במהלך עשרת החודשים האחרונים של ממשל קארטר, אלא שמטעם בלתי מובן כלשהו התעלם אחר־כך צוותו של רייגן כליל מהנושא. בסתר ליבו הייג התפעל מהמבצע הישראלי, אבל היה עליו להתמודד עם השלכותיו הקשות בקאהיר, בבירות ערביות אחרות, באירופה ובאו"ם. לא במתכוון גרם בגין להשפלתו של סאדאת בעיני הערבים, כשערך את הפעולה רק ארבעה ימים לאחר ששניהם נפגשו סוף־סוף בשארם אל־שייח לאחר תקופת צינה ארוכה ביחסיהם. השימוש במטוסי „אף־16" אמריקאיים לתקיפת הכור גרר עריכת חקירה, בחשד שישראל הפרה את תנאי הרכישה של המטוסים ואחר־כך אף נקט את הצעד חסר התקדים – והמזעזע יותר לגבי דידו של בגין – של השעיית מסירת ארבעה מטוסי „אף־16" שתמורתם כבר שולמה. ניבע הבקע הראשון ביחסי בגין־רייגן. העתיד צפן בחובו בקיעים רבים נוספים.

רייגן נאלץ להשקיע את מלוא כוחו במאבק ממושך עם תומכי ישראל בקונגרס לאישור מכירת מטוסי הביון מדגם „איואקס" לסעודיה,

בגין, שהיה כל ימיו איש אופוזיציה, הופתע מתוצאות הבחירות ב־1977. אז ביקש לעצמו לגיטימציה והסכמה, והיטה אוזן לעצות של מתונים. עם נצחונו האישי בקלפי 1981, ולאחר ששימש שנה כשר הבטחון, קיבל בטחון־עצמי גם בעניינים צבאיים. הוא השליך מאחוריו מרבית ספיקותיו, ולא־מעט מחוש הפרופורציה שלו. זה היה בגין אחר

והצעתו התקבלה ברוב דחוק לאחר שתי הצבעות בסנאט. אש"ף הגביר את לחצו בגבולה הצפוני של ישראל. חדירות מחבלים מעבר לגבול, שיגור טילי „קאטיושה" וירי ארטילרי מטווח רחוק גררו פעולות גמול לא פרופורציוניות של ישראל על מטרות של אש"ף בתוך ביירות. מאות אזרחים נפגעו בפעולות אלה, והממשל הגיב בהשעיות נוספות של משלוחי מטוסים מדגמי „אף־16" ו„אף־15". עד שעלה בידי השליח חביב להשיג את הסכם הפסקת האש מן ה־24 ביולי 1981 בין ישראל לאש"ף, הועכרו בינתיים היחסים בין ואשינגטון לירושלים במידה משמעותית.

וכל אותה העת עסק בהצלחה שליח אמריקאי אחר, מייקל סטרנר, בהשלמת ההסדרים להבטחת נסיגתה המתוכננת של ישראל מסיני: הצבתו של כוח שלום רב־לאומי בסיני בחסות אמריקאית. ואכן, שתי מגמות סותרות החלו מסתמנות כבר במהלך חודשי נשיאותו הראשונים של רייגן: בה בעת שבוואשינגטון, קאהיר וירושלים עמלו עושי השלום על השלמתה ושימורה של מורשת קמפ דייוויד, החלו כבר ענני המלחמה מתאספים על קו האופק. מחרחרי המלחמה השמיעו קולם הן ממאחזי אש"ף בלבנון הן מדמשק. במשרדים מסויימים בירושלים ובתל־אביב השיבו להם נצים אחרים בקולות מלחמה משלהם. שני מאורעות לא קשורים זה בזה מלכתחילה חברו כדי לסכל את מלאכתם של עושי השלום: נצחונו הבלתי צפוי של בגין על מפלגת העבודה ב־30 ביוני בתום מערכת בחירות מרה ודמגוגית, ורצח סאדאת ב־6 באוקטובר.

מראשיתה לא בישרה כהונתו השנייה של בגין, שהחלה ביולי 1981, טובות מנקודת ראותו של ממשל רייגן. מהקבינט החדש שלו נעדרו קולותיהם המתונים של משה דיין, עזר ויצמן ויגאל ידין, שריככו בעבר את נוקשותה האידיאולוגית של הקואליציה המקורית שלו. אלוף אריאל שרון, החסיד האדוק של ההתיישבות המואצת בשטחים הכבושים ואויבו חסר הפשרות של אש"ף, מימש סוף־סוף את שאיפת חייו – תיק הבטחון. שינוי בולט פחות, אם כי חשוב באותה המידה, היה זה שחל בגישתו של בגין עצמו לתהליך השלום ולאויביה של ישראל. כל ימיו היה איש האופוזיציה, המפסיד בשש מערכות בחירות רצופות. הוא עצמו הופתע מנצחונו ב־1977, ותחילה ביקש לעצמו הכרה, לגיטימציה והסכמה. מדי פעם היטה את אזנו לעצתם של מנהיגים ישראלים לשעבר ואף לזו של אמריקאים אחרים. אבל הפעם שוב לא היה בכך צורך: הוא זכה לאישור סופי של מעמדו מידי העם, לאחר שקידם את מפלגתו למעמדה החדש מנקודת זינוק נמוכה ביותר. היה זה, ללא ספק, נצחונו האישי. יתרה מזו, נצחונו בא לאחר יותר משנה שבה מילא גם את תפקיד שר הבטחון, ובכלל זה את קבלת ההחלטה הקשה בדבר המבצע המסוכן של תקיפת הכור העיראקי. עד לאותה העת חש תמיד יראת כבוד כלפי הגנראלים, אבל עתה סיגל לעצמו בטחון חדש בכושר השיפוט שלו גם בעניינים צבאיים, בנוסף על אמונתו הישנה בסגולותיו המדיניות. לרוע מזלו של רייגן היה הבגין שניצב עתה מולו אדם שהשליך מאחוריו גם את מרבית ספקותיו, את נכונותו להטות אוזן לעצת ידיד ואף לא מעט מחוש הפרופורציה שלו.

ואז ארעה הסתלקותו הפתאומית, הטראגית, של סאדאת, שישה חודשים בלבד לפני המועד שבו אמור היה הפינוי הישראלי מסיני להתבצע, בגדול שבהישגיו. נוצרה הסכנה שתהליך השלום ייגנז לחלוטין נוכח התעצמות האיום על ישראל מצד בסיסי אש"ף בלבנון בחודשים הבאים. ממשתתפי השלום של קמפ דייוויד נותר עתה אחד בלבד.

בסופו של דבר ניגש ממשל רייגן לקידום דיוני האוטונומיה, אבל בהתלהבות מועטה בלבד לאמץ את אחד מסמלי יריבו המובס של רייגן, ומכל מקום ייצגה גישתו הכוללת של הנשיא לבעיות האזור סדרי קדימויות שונים משל קודמו. חשוב היה בעיניו הרבה יותר סיכול היוזמות הסובייטיות ואלו של מדינות החסות שלה מאשר התערבות ליישוב מחלוקות אזוריות סבוכות. במה שנוגע לתחרות שבין תהליך השלום לבין בעיית לבנון על תשומת ליבם של המדינאים האמריקאים והישראלים, היתה הבעיה העיקרית כיצד להשלים בהצלחה את פינוי סיני ולהשיג שלום מלא עם מצרים. עם הסתלקותו של סאדאת גברו חשדותיה וספקותיה של ישראל הרבה מעבר ליכולתו של הנשיא מובארק להפיגם. שוב ושוב נאלצה הדיפלומאטיה האמריקאית להיחלץ לכיבוי שריפות, ממש עד למועד הפינוי הסופי באפריל 1982. רק כך ניתן היה לרסן את הנצים, כשרון למשל, שקיוו להכשיל את ביצוע ההסכם ולדחות את השלמת הפינוי.

במשך חצי שנה לאחר בחירתו מחדש של רייגן רתח בגין על שנבצר ממנו להיוועד עם הנשיא פנים אל פנים. כשהגיע לבסוף לואשינגטון היה זה בשבוע השני של ספטמבר. בדיעבד נראית פגישה ראשונה זו ביניהם כקו פרשת המים ביחסים הרשמיים בין ארה"ב לישראל בתקופת הכהונה השנייה של בגין. מנקודה זו ועד לפרישתו ברוח נכאה מתפקידו בספטמבר 1983 פוחתה והלכה ההבנה בין הקבינט שלו לבין ממשל רייגן בהתמדה ובקצב גובר והולך עם תקופות שיפור קצרות וחולפות בלבד. בראיה לאחור ניתן להבחין בשני גורמים שמהם נבעו מרבית אי ההבנות, המחלוקות החריפות, התשורות העוינות והאישיות המרות, שהעכירו במידה גוברת והולכת את מערכת היחסים בין שתי המדינות: בטחונו העצמי המופרז של בגין, שהסתמך על קרבתו האידיאולוגית לרונאלד רייגן והנמרץ והמודגש

תככי שרון הערימו מכשולים אין ספור בפני המאמצים האמריקאים להפגיש למו"מ נציגים רשמיים של ג'ומאייל ושל בגין. בגלל תרגילי ההשהייה הללו אבד לישראל כל סיכוי, שאולי היה לה להסכם בר־קיימא עם לבנון – בינתיים החזירו לעצמם הסורים את בטחונם העצמי

על־ידי כניעתו של שרון והאמביציה הבוערת שלו. ובנכונותו של רייגן להסכים – בקלות רבה מן הראוי – לקבל את הצעת בגין לחתימת „הסכם לשיתוף פעולה אסטרטגי" רשמי עם ישראל, שהכיל את יסודותיה הראשונים של ברית אמיתית פורמאלית ראשונה בין שתי האומות.

בגין אך זה יצא מן הפגישה בלשכה הסגלגלה כשנפלה אי ההבנה הראשונה. רייגן סבר שקיבל מבגין הבטחה אישית להמנע מלהתערב בארה"ב נגד מכירת מטוסי איוואקס לסעודיה. בגין אכן הבטיח זאת, אלא שהוא לא ראה בהבטחתו התחייבות להמנע מלהביע את התנגדותו לעיסקה לכשישאל. ואכן, כשהוצגה לו השאלה על־ידי חברי קונגרס באחת מפגישותיו עימם, שהיתה בינתיים לשיגרה קבועה, השיב בגין בלשון חריפה כדרכו. דיווחים על הערותיו עשו מיד את דרכם לבית הלבן, שם הם עוררו תגובות נזעמות מצד יועציו הבכירים של הנשיא. הייג היה נאלץ לנסות וליישב את ההדורים, ובמשך כל החודש שלאחר מכן התנהל מאבק מר בסנאט בשאלת האיוואקס. נסיונו המגושם של ויינברגר להשתמש בדיונים על ההסכם לשיתוף פעולה אסטרטגי כמנוף, כדי לרכך את התנגדותה של ישראל לעיסקה רק החמיר את המצב. כשרייגן הצליח לבסוף להעביר את ההחלטה בסנאט, היה זה לאחר שורבבו מהאווירה הטובה של פגישתו עם בגין נשכחה כלא היתה.

ב־30 בנובמבר חתמו סוף־סוף ויינברגר ושרון על ההסכם. דפיו היו מלאים בסמלי ה„שותפות" שביקש בגין, אך ניתן היה למצוא בהם רק מעט מהתוכן הממשי שתבע שרון. היתה זו גירסה חיוורת של ההצעה המקורית של ישראל. כדי להפחית כמידת האפשר את ההתנגדות בעולם הערבי כלל ויינברגר בנוסח ההסכם התייחסויות רבות לאפשרות של שיתוף פעולה נגד איומים סובייטיים אפשריים וקבע את טקס החתימה עליו במקום שהיה מחוץ לתחום לעתונאים. עוד קודם לכן קבע שרון, שההסכם המדולל היה חסר ערך, אבל לגבי דידו של בגין הוא גילם הישג סמלי ממדרגה ראשונה, ושרון היה נאלץ ללמד עליו סנגוריה במלים גבוהות בדיון בכנסת.

בינתיים החליק בגין באמבטיה, שבר את עצם הירך ואושפז בבית־החולים, שם היה עתיד להיות מרותק למיטה במשך זמן רב. פתאום, בלא כל הודעה מוקדמת, הוא זימן אליו אל מיטת חוליו את הבכירים שבמקורביו והלל בפניהם את הצעתו לסיפוח הגולן, שהיתה אמורה להיות מוצגת כתגובה נזעמת על התבטאות רשמית של נשיא סוריה אסד, שדחה נחרצות כל מחשבה על שלום עם ישראל. הצעת החוק, שמשמעותה המעשית היתה רק החלת החוק הישראלי על הגולן, עברה במהירות כה רבה, שלארה"ב לא ניתנה כל הזדמנות להתערב באורח דיפלומאטי כדי להורות זמן למחשבה שקולה יותר בנושא.

לגבי דידו של ממשל רייגן, שהיה עסוק באותה העת בהתמודדות עם משבר קשה בפולין, היה חוק הגולן קשה מאד לבליעה. הפעולה נראתה כפרובוקטיבית בגלוי כלפי ארה"ב. הממשל סבר שעלה בידו להשיג סוף־סוף הבנה עם בגין, שהבטיחו מפני מהלכים חד־צדדיים בלתי צפויים כדוגמת תקיפת הכור העיראקי, שהיו בעלי השפעה על האינטרסים החיוניים של ארה"ב באזור. אף שמזכר ההבנה החדש לשיתוף פעולה אסטרטגי לא כלל התייחסות מפורשת ל„התייעצות מוקדמת" בנושאים אלה, הרי על־פי הפרשנות האמריקאית אכן השתמעה ממנו הבנה כזו. לארה"ב היה ענין מובהק בתהליך השלום, וברור היה שהיתה זכאית לפחות להזדמנות נאותה להעלות את הסתייגויותיה מצעד ישראלי שנתפס בואשינגטון כעומד בסתירה להחלטות או"ם בסוריינות ואף להסכמי קמפ דייוויד.

התגובה האמריקאית לא בוששה לבוא. 19 יום לאחר חתימתו הושעה מזכר ההבנה לשיתוף פעולה אסטרטגי באורח חד־צדדי על־ידי רייגן עד לקבלת הבהרה מספקת בדבר כוונות ישראל להיוועצות בעתיד בשאלות מרכזיות. כעבור יומיים זימן אותי בגין למעונו בירושלים לקבלת שטיפה של 50 דקות, שבמהלכה גינה בלשון חריפה את המעשה. מיד לאחר מכן חזר על הדברים באוזני העתונאים הממתינים בחוץ. מעטים המנהיגים בני זמננו היכולים להשתוות לבגין בכשרון הנאום האגרסיבי שלו. הופעתו הפעם היתה בלתי נשכחת, ורצופה שאלות רטוריות סרקסטיות כמו: „האם אנו מדינת חסות? האם אנו רפובליקת בננות? האם אנו בני 14, שיש להעניש בכסירה על התנהגות לא נאותה?" כשהגיעו לבית הלבן המברק שלי ודיווחי התקשורת על הסטירה הזו של בגין, נפלה באחת מידת החום של היחסים אל מתחת לקו האפס. מאליו מובן שמזכר ההבנה המושעה לא חודש, וצינה עמוקה השתררה בין ואשינגטון לירושלים, שלא פגה עוד, להוציא תקופות קצרות ביותר, עד לתום כהונתו של בגין.

אלא שישראל וארה"ב קשורות זו בזו בברית שאינה מותירה למנהיגיהן את המותרות שבהתעלמות ממושכת האחד ממשנהו. במהרה החלו הייג ואנשי ממשל אחרים לנסות כוחם בשיפור היחסים. ואשינגטון היתה נחושה בהחלטתה להבטיח את מימושו המלא של הסכם השלום עם מצרים באפריל 1982. כדי שיוכל לסכל את כוונותיהם המשוערות של שרון ואחרים למנוע את השלמת פינוי סיני, היה על ממשל רייגן לחדש את הקשר האישי עם בגין ושרון. הייג נסע לשם כך לירושלים באמצע ינואר. בינתיים הבהיר בגין, שהוא מוסיף לייחס חשיבות רבה לקשר האישי המיוחד אתו ושהרצאת „רפובליקת הבננות" כוונה לצוות של ממשל רייגן בואשינגטון. עוזרי התקשורת

רוב אי־ההבנות, המחלוקות החריפות, החשדות והעוינויות האישיות המרות שהעכירו במידה גוברת והולכת את היחסים בין שתי המדינות נבעו מבטחונו העצמי המופרז של בגין, שהסתמך על קירבתו האידיאולוגית לרונאלד רייגן והנמרץ על־ידי האמביציה הבוערת של שרון

התוצאה החמורה ביותר של מלחמת לבנון היתה אובדן אמינותו של בגין בעיני רייגן. הטעם: הבטחותיו הוכחו שוב ושוב כחסרות ערך: שרון הזין אותו במידע לא־מדוייק, והוא העביר מידע זה, ללא בדיקה, לראשי הממשל

ישראל השיבה לעצמה מידה של אשראי כשהפגנות ההמונים אילצו את בגין להורות על הקמת ועדת החקירה לטבח בסברה ושאתילה

הערכתה של ואשינגטון את שרון, ולמעשה אף את בגין, נעשתה עד תחילת 1983 קשה עד כדי כך שה„ברית הטבעית" בין ישראל וארה"ב, שהוכרזה על־ידי רייגן והייג רק שנתיים קודם לכן, נראתה עתה כלא יותר מקליפה ריקה

נותרו, לפיכך, פתוחים בין שתי הממשלות. אבל ההסתייגות האישית מבגין גברה והלכה בינתיים בהתמדה בואשינגטון, והוא נתבקש בעדינות להמנע מעריכת ביקורו המתוכנן בינואר. תקוותו הישנה לכינון ברית אמיצה עם רייגן התפוגגה והלכה במהירות במהלכה של מערכת חילופי ההאשמות הפומביות שקיים עם חברים אחרים של הממשל. וכל אותה העת גבר והלך ברקע קול תופי המלחמה.

מלחמתה הרת האסון של ישראל בלבנון הניבה כבר יבול ספרותי רב, המוסיף וגדל בהתמדה גם כיום. מלומדים ועתונאים כאחד תיארו את מערכותיה הצבאיות, את ההרס והסבל שגרמה לאוכלוסיה אזרחית, את המחלוקות הפנימיות, ההערכות השגויות ואת השלכותיה הנוראיות על לבנון, על אש"ף ועל ישראל. במקום לשוב ולחרוש בתלמים אלה שוב, בחרתי למקד את דברי בהשפעותיה של המלחמה על יחסי ארה"ב־ישראל. לא מעט פרטים פנימיים חסויים גם כיום, אבל קוי המתאר העיקריים של הסיפור הם עתה נחלת הכלל.

במשך כל שנותיו של ממשל קארטר חיבלה לבנון פעם אחר פעם במאמצי השלום הישראלי־ערבי. כאילו בכוונת מכוון הוסטו דיונים אמריקאים־ישראלים רמי־דרג משאלות המפתח בדיוני השלום לטיפול במשברים היה־ממשים שנגרמו בעטיין של התלקחויות לאורך הגבול הישראלי־לבנוני. ממשל קארטר נמנע בהתמדה מלהיגרר לעיסוק בתמשך בסוגיית לבנון. בניגוד גמור לכך לא סרה לבנון מסדר יומה של מדיניות המזרח־התיכון של רייגן.

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מעמוד קודם)

כמעט במשך כל תקופת כהונתו הראשונה.

בגין נאות לקבל את הפסקת האש עם אש"ף, שהושגה בתיווך חביב ביולי 1981, במורת רוח רק משום שלא עלה בידי צה"ל למנוע את התקפות הטילים והארטילריה של הארגון על ערי צפון הארץ. הוא ושרון רתחו מכעס על ההכרה באש"ף שהשתמעה מה"הבנות" של חביב. לאורך הגבול החזיקה אמנם הפסקת האש, פרט כלל, ב־11 החודשים הבאים, אבל התקפות הפלשתינים על ישראלים במקומות אחרים ועל יהודים בערי אירופה נמשכו מעת לעת. ואילו מעבר לגבול נמשכה במלוא התנופה התבססותו והתעצמותו של הכוח הצבאי של אש"ף. שוב ושוב, שמעו פקידים ועתונאים אמריקאים בסוף 1981 ובתחילת 1982 מפיו של שרון את האזהרה, שישראל לא תוסיף לסבול מצב עניינים זה בלא תגובה לאורך ימים. בפגישה, שזכתה בינתיים לפרסום רב, עם חביב וסגנו מוריס דרייפר בירושלים ב־6 בדצמבר 1981 הרהים שר הבטחון את מאזיניו כשגולל בפניהם את תפישתו באשר לפתרון המוצע — פלישה בכוח גדול, כדי להשמיד את מעוזי אש"ף בלבנון ולגרש ממנה את לוחמיו אחת ולתמיד. הוא הקפיד אמנם להדגיש, שאלה הן דעותיו האישיות בלבד, שלגביהן הוא מסופק אם עמיתיו לקבינט היו מוכנים לאמצן, אבל הוא העביר למאזיניו מסר ברור של אזהרה מבשרת רעות תוך התעלמות ממחאותיו הנמרצות של חביב.

בחודשים שלאחר מכן הועבר דבר ההתקפה הממשמשת ובאה פעם אחר פעם על־ידי עתונאים ישראלים יודעי דבר השגריר משה ארנס בוואשינגטון. בגין שלח את מפקד המודיעין שלו בחשאי לוואשינגטון בתחילת פברואר, כדי להתריע באוזני הייג, שאלא אם כן

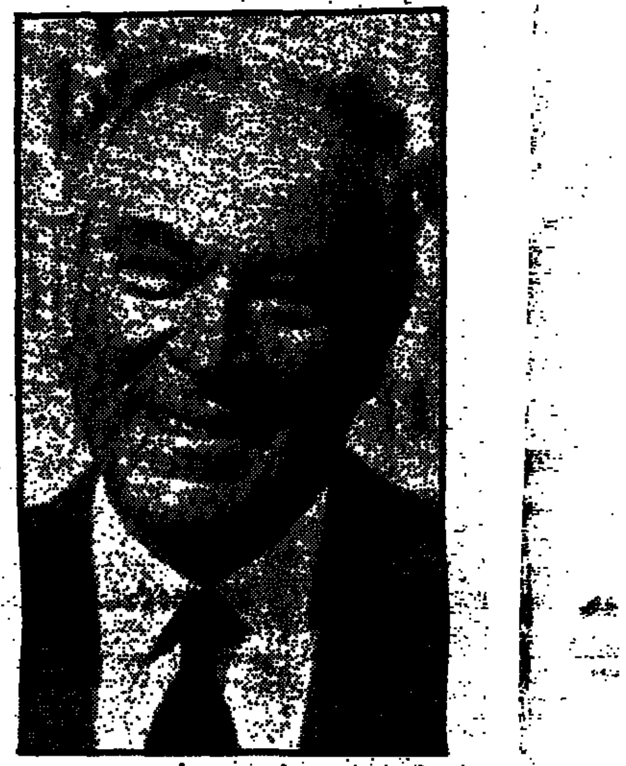

אלכסנדר הייג. לשונו המיליטאנטית עשתה רושם חיובי ביותר בירושלים, אך גם הרושם מוטעה שממשל רייגן כולו יקבל בברכה התערבות צבאית

תנקוט ארה"ב צעדים נמרצים להפסקת פשיטות אש"ף, יהיה על צה"ל לפעול בכוחות עצמו. הפעם לא תוכל ואשינגטון להתלונן על שהופתעה. ואכן, כשהתלקח הגבול בתחילת יוני 1982 בהתקפות טילים מאסיביות של אש"ף (תגובה צפויה להפגזה הכבדה של ישראל על בסיסי אש"ף כגמול על נסיון ההתנקשות פלשתינאי בחיי שגריר ישראל בלונדון), היתה התקפה ישראלית רחבת היקף לבלתי נמנעת. הכל היה בשל למלחמה. השאלה היחידה שנותרה היתה באשר לתקרית שתגרום להתלקחות.

במשך שישה חודשים קראנו, הייג, חביב, דרייפר, אני ופקידים אמריקאים אחרים, לנקיטת איפוק מירבי. התרענו מפני הפרזה בהערכת משקלו של האיום שנשקף מצד אש"ף, הצבענו על הסכנה שבגרימת פרוץ מלחמה כוללת עם סוריה והדגשנו את ההשלכות הבין־לאומיות מרחיקות הלכת שעלולות היו להיות לפעולת גמול צבאית ישראלית לא מרוסנת, אך הכל ללא הועיל. בשלב זה יכול היה רק אולטימטום ברור מצד הנשיא רייגן לדחות עוד לזמן מה את ההתלקחות הבלתי נמנעת. אבל רייגן וכמה מבכירי ממשלו דווקא גילו הבנה לדילמה הבטחונית של ישראל והזדהו עם מצוקותיה. מאחר שהאמינו בזכות העקרונית להגנה עצמית, זו של ארה"ב כמו גם זו של ישראל, לא היה אף נציג אחד של רייגן מוכן לומר במפורש, שאל לה לישראל להגן על אזרחיה מפני התקפות אויב. אבל חשוב היה, כפי שהרגיש הייג באוזני שרון בפגישה שקיימו בוואשינגטון ב־25 במאי, שאם יהיה על ישראל לפעול, שתהיינה פעולותיה פרופורציוניות לאיום, וניתנות להצדקה בפני העולם.

משום כך נטו תחילה רייגן והייג, כשבאה לבסוף ההתקפה הישראלית ב־6 ביוני, את הבטחותיו הפומביות והפרטיות כאחד של בגין, שמטרת "מבצע שלום הגליל" לא היתה אלא להרחיק את כוחות אש"ף אל מעבר לטווח הארטילריה והטילים, מרחק כ־40 ק"מ, ושלישראל לא היתה כל כוונה ליצור מגע עם הכוחות הסוריים. בימים שלאחר מכן חלחלה אט אט לתודעת אנשי צוותו של רייגן, כמו גם לזו של מרבית חברי הקבינט, הכנסת והציבור הישראלי, שצה"ל ביקש לעצמו עימותים עם כוחות הצבא הסורי בלבנון, ביבשה ובאוויר כאחד, ושהוא התקדם באורח מכוון אל עבר מטה אש"ף שבפרברי ביירות. מבצע "שלום הגליל" נדמה יותר ויותר לתכניתו הפרטית הגדולה של שרון לגירוש אש"ף מאדמת לבנון.

לאחר שחדרה ההכרה בכך לתודעת הממשל נעשה זה סכיזופרני ביחסו לישראל, ללבנון ולאש"ף, מצב שממנו לא החל להחלים אלא כעבור יותר משנה ושאת סממניו ניתן היה עוד להבחין בנקל גם בתחילת 1984. למרות שהוא ניסה תחילה למנוע את ההתקפה הישראלית, ראה בה הייג, מרגע שנפתחה, הזדמנות להפקת יתרון אסטרטגי לארה"ב, בהנחה שניתן היה אכן למחוק את אש"ף מן המשוואה הלבנונית ולאלץ את בת החסות של ברה"מ, סוריה, לרפות את אחיזת החנק שלה על מזרח לבנון. במהלך השבועות הסוערים שלאחר מכן הוא תימרן כמיטב יכולתו, כדי לתת בידי צה"ל את האפשרות לממש יעדים אלה, אלא שהדבר לא עלה בידו. סיכלו את מאמציו איטיותה של ההתקדמות הישראלית, הסערה הציבורית הבין־לאומית כשביירות באה בטווח האש של הכוח הישראלי המתקדם, המחלוקת הפנימית בתוך שורות צוותו של רייגן, שם ניצבו בדרך כלל סגן הנשיא, יועץ המועצה לבטחון לאומי ומזכיר המדינה לענייני בטחון נגדו, האיתותים הסותרים מהבית הלבן הן לישראל הן לאש"ף,

הבטחותיו הפומביות והפרטיות של בגין על מטרות מבצע שלום הגליל (להדוף את כוחות אש"ף למרחק 40 קילומטר, ולהימנע ממגע עם הכוחות הסוריים) התבדו, והמבצע נעשה דומה יותר ויותר לתוכניתו הפרטית הגדולה של שרון שאותה הציג ב־6 בדצמבר 1981 בפני פיליפ חביב ומוריס דרייפר, לגירוש אש"ף מלבנון אחת ולתמיד

ובסופו של דבר החלטתו של רייגן להוציא את הייג מן הקבינט בעיצומו של משבר לבנון, כדי להשיב את שלום הבית לצוותו.

מרגע שהובן בוואשינגטון, שמגמת ישראל חורגת בהרבה מעבר לכוונתה המוצהרת ליצור רצועת בטחון של 40 ק"מ, החלו יחסי ארה"ב־ישראל להתדרדר. המגמה החריפה מרגע שהייג פינה את הזירה. כשביקר בגין בוואשינגטון בשבוע השלישי של יוני, כבר נתקבלו הבטחותיו המרגיעות באשר לכוונות ישראל במידה ניכרת של ספקנות. במהלך החודשים הבאים היתה ארה"ב עדה לאין ספור הפרות של הפסקת האש, להתקדמות ישראלית זוחלת לעבר מרכז ביירות ולתמונות טלוויזיה קורעות לב של הקרבנות האזרחיים מהפגזות ומהפצצות צה"ל על העיר הנצורה. לבסוף, כשנראה היה שמאמציו הנואשים של חביב להשיג בטו"מ את פינוי אש"ף מביירות הוכשלו באורח שיטתי על־ידי הלחץ הצבאי של ישראל, נעשתה גישת הבית הלבן מרירה.

אבדן אמינותו של בגין בעיני רייגן היתה התוצאה המצערה ביותר. מאז ומתמיד היה בגין אדם קשה, אבל מעולם קודם לכן לא הפר את מילתו. הפעם הוצגו הבטחותיו שוב ושוב כסותרות כל ערך. שרון הזינו במידע לא מדוייק, והוא העביר מידע זה הלאה לראשי הממשל בלא כל בדיקה נוספת מצידו. עד שעלה לבסוף בידי חביב לשדל את אש"ף לפנות את ביירות בסוף אוגוסט — החלטה שאש"ף קיבל רק בלחץ גיחות ההפצצה הישראליות שכה הכעיסו את הבית הלבן — נשחקה אמינותו של בגין כמעט לחלוטין. שרידיה האחרונים אבדו באמצע ספטמבר, כשבעקבות ההתנקשות בבאשיר ג'מייל במזרח ביירות שלחו בגין ושרון את צה"ל ללב ביירות תוך הפרת התחייבותם לרייגן. אחר כך ניצב צה"ל מנגד ולא נקף אצבע, בעת שאנשי הפלאנגות הנוצריות טבחו מאות אזרחים פלשתינים חסרי מגן שהותירו מאחוריהם לוחמי אש"ף במחנות הפליטים סברה ושאתילה.

הבית הלבן עיכל במהירות את השלכותיו הקשות של מעשה הזוועה. כדי להשיג את הסכמתו לפינוי, ניתנו קודם לכן ערובות אמריקאיות לערפאת להבטחת שלום הפליטים הפלשתינים שיישארו במחנות. ערובות אלה היו מבוססות מצידן על התחייבותו של בגין לחביב, שצה"ל לא ייכנס למערב ביירות. רייגן נכסף בגל של רגשות אשמה על שרק יומיים קודם לכן הורה על פינוי יחידת הנחתים האמריקאית מהכוח הרב־לאומי בביירות וקיבל עקב כך את ההחלטה האומללה להחזיר את חייליו למערבולת הביירותית. יחידות אמריקאיות, צרפתיות ואיטלקיות הוצבו במערב ביירות תחת הכוחות הישראליים, שאותם הרחיק שרון באי־רצון תחת לחץ אמריקאי כבד אל פאתי העיר, ונראה היה שהכל ערוך ומוכן להעברת השליטה במצב לידי ארה"ב. בכוונתה של זו היה לאמן ולצייד צבא לבנוני, שיהיה מסוגל להבטיח את הבטחון הפנימי, להביא לידי נסיגה ישראלית מהירה, לחזק את ממשלתו החדשה של אמין ג'מייל וליזום חתימת הסכם בין לבנון לישראל, שיכיל את מרכיביו העיקריים של שלום, גם אם לא יוכתר בשם זה. המאורעות הבאים הניבו תוצאות אחרות, כידוע, תבוסה מבישה לישראל ולארה"ב כאחת.

ישראל, בהיותה חברה דמוקראטית באמת, השיבה לעצמה מידה כלשהי של אשראי כשהפגנות המונים אילצו את בגין להודות על הקמת ועדת חקירה לנסיבות הטבח בסאברה ושאתילה. ועם זאת את הנזק שנגרם ליחסיו של בגין עם ואשינגטון שוב לא היה ניתן לתקן. הוא עוד קיווה לשקמם בביקור מתוכנן בבית הלבן בנובמבר, אבל סיכוי זה אבד, כשאשתו נפטרה בירושלים בעת שהוא שהה בלוס־אנג'לס טרם צאתו לוואשינגטון. שבור עקב אבדנה הוא טס חזרה הביתה ולא שב עוד לארה"ב. עשרה חודשים לאחר מכן הוא פרש מכהונתו כדי להסתגר בביתו, כשיר עדיין מבחינה גופנית ומנטאלית אבל נגוע בדיכאון קשה, שכילה את כל כוח רצונו להמשיך בחיים הציבוריים.

מאז תחילת סתיו 1982 ועד פברואר 1983, כל עוד נמשכה ההסתבכות בלבנון והעמיקה, העיב עימות מר על היחסים בין ירושלים לוואשינגטון. החלום הישראלי לחתום על הסכם שלום עם מדינה ערבית שניה התנפץ לרסיסים ביחד עם מותו של באשיר ג'מייל, ובכל זאת לא מיהרה התקווה לשלום לגווע. נוכח התקפלותה הזמנית של סוריה מפני נצחונו צה"ל על כוחותיה שיתפו דיפלומאטים ישראלים ואמריקאים פעולה, לא בלי חשדנות מסויימת, אמנם, אבל מתוך מאמץ כן לשכנע את אחיו של באשיר ג'מייל, אמין, להיכנס למו"מ על הסכם כולל, שבמסגרתו ייסוגו הכוחות הישראליים, לבנון תכונן יחסים נורמאליים עם ישראל, לרבות גבולות פתוחים, ויחידות צבא לבנוניות וישראליות ישתפו פעולה להבטחת השקט באזורי הגבול.

אלא שבמישור הצבאי לא בא בחשבון כל אותה העת כל שיתוף פעולה ישראלי־אמריקאי בקשר ללבנון. יחסו המתנשא והמעליב של שרון במגעיו עם פקידים אמריקאים, שמותן בעבר על־ידי אדיבותו של בגין, פרץ עתה כל גדר. בכל מקום הוא ראה מזימות אמריקאיות "לגזול מידי ישראל את פירות נצחונה" על־ידי אילוצה לסגת בטרם עלה בידיה לממש את הישגיה המדיניים. יתרה מזו ויינברגר ועמיתיו היו נחושים בהחלטתם להגן על יחסיה של ארה"ב עם המדינות הערביות בעלות החשיבות האסטרטגית, כסעודיה, על־ידי הדגשתה בכל דרך אפשרית של ההבחנה בין תפקיד "השכנת השלום" שמילאו הנחתים האמריקאים לבין זה של צה"ל, של "כיבוש זמני המנוגד לחוק". לעתים קרובות היו תוצאות מאמציהם מעוררות גיחוך. אחת הדוגמאות לכך עשתה כותרות בכל רחבי תבל: קצין נחתים צולם כשהוא מנסה לעצור שלושה טנקים ישראלים באקדחו לפני הקווים האמריקאים. למרות שמטוסי נושאות המטוסים האמריקאיות ואלו של חיל האוויר הישראלי חלקו את אותו המרחב האווירי המוגבל, נאסר על חיל האוויר האמריקאי במשך שבועות ארוכים על־פי פקודות מדרג גבוה לכונן כל קשר אלחוטי עם הישראלים, קשר שנדרש כדי למנוע התרחשות תאונות טראגיות אפשריות. היו עוד אין ספור דוגמאות אחרות. נראה היה כאילו הדיפלומאטיה האמריקאית ומדיניותה הבטחונית יוצאות משתי ממשלות שונות.

עתה נעשה גם שיתוף הפעולה הדיפלומאטי לבעייתי. שרון שלט בתהליך קבלת ההחלטות הישראלי בלבנון, והוא היה נחוש בהחלטתו להגיע לכלל חתימת הסכם חשאים עם הנשיא ג'מייל, הרחק מחוטמיהם החטטניים של חביב, דרייפר ושאר הדיפלומאטים האמריקאים, כדי להפתיעם איתו אחר כך, כפי שאכן היה ב־17 בדצמבר. כל אותה העת, בעוד הוא נושא ונותן בחשאי באמצעות מתווך לבנוני אמין בעיניו, הוא עודד נושאים פרובוקטיביים במיוחד בישיבות הקבינט, כמו, למשל, ההצעה שישראל תמאן להשתתף במו"מ אלא אם כן יאותו הדיפלומאטים הלבנוניים לבוא לירושלים. תכסיסיו העריםו מכשולים אין ספור בפני המאמצים האמריקאים להפגיש את נציגיהם הרשמיים של ג'מייל ושל בגין ליד שולחן המו"מ. בסופו של דבר איבדה ישראל בגלל תרגילי ההשהייה הללו כל שמץ סיכוי שהיה לה אולי להסכם בר־קיימא עם לבנון. הצורך הכפייתי של שרון להשפיל את ארה"ב גרם לו לכך שהדליף את דבר ההסכם החשאי שלו עם ג'מייל באלצו בכך את הנשיא הלבנוני לסגת ממנו.

שלוש שנים היתה לבנון הציר שסביבו סובבו יחסי ישראל־ארה"ב, ושני הצדדים טיפלו בה בשלומיאליות שאין כמותה. אמנם רק בגין נאלץ להתפטר בגלל ההסתבכות הטראגית, אבל גם רייגן ספג מפלה משפילה כשאגדת העוצמה של ארה"ב נופצה לרסיסים בין חורבות שגרירותה ובסיס הנחתים בביירות

עד לפתיחתם לבסוף של הדיונים המשולשים בסוף דצמבר שב בינתיים לסורים בטחונם העצמי, במידה רבה תודות למשלוח גדול של נשק סובייטי. היא החלה להפעיל לחץ על ג'מייל להתנגד לחתימת ההסכם. הדיונים התמשכו על־פני יותר מארבעה חודשים, מאחר שנציגיו של בגין ביקשו לכלול בהסכם מרכיבים רבים ככל האפשר מאלו של שלום נורמאלי בתמורה לנכונות הישראלית להתפנות. בסופו של דבר היה על מזכיר המדינה האמריקאי ג'ורג' שולץ להצטרף למסע הדילוגים של חביב, כדי להביא את הסכם ה־17 במאי לכלל חתימה, אבל עתה היתה כבר סוריה נחושה בהחלטתה ומסוגלת לטרפד את ההסכם, כפי שאכן אירע זמן לא רב אחר כך. ואכן, אלמלא העבירה ועדת החקירה לסאברה ושאתילה את שרון מתפקידו בפברואר, ספק רב אם הסכם ה־17 במאי היה נחתם מכל וכל.

הערכתה של ואשינגטון את שרון, ולמעשה אף את בגין, נעשתה עד תחילת 1983 קשה עד כדי כך ש"הברית הטבעית" בין ישראל לארה"ב, שהוכרזה על־ידי רייגן והייג רק שנתיים קודם לכן, נראתה עתה כלא יותר מקליפה ריקה. ניתן אולי לטעון, שהיתה זו תוצאה בלתי נמנעת של קמפ דייוויד. החוקרים הערביים כולם ואף חלק מאלה המערביים משוכנעים בכך שישראל לא היתה לוקחת על עצמה את הפלישה ללבנון, אלמלא העניק הסכם השלום עם מצרים לבגין תחושת בטחון לגבי גבולה הדרומי של ישראל. אינני שותף להערכה זו. בגין ושרון היו בטוחים יותר מכפי הראוי באשר ליכולתו של צה"ל לעקור את אש"ף מלבנון בתוך ימים ספורים ובלא לגרום להתלקחות עימות עם סוריה, ויתרה מזו, הם העריכו נכונה, שלמצרים יהיה עניין מוגבל בלבד בגורל יאסר ערפאת ועמיתיו. רק צוות זהיר הרבה יותר עשוי היה לנהוג אחרת, אילו היה עדיין צה"ל חונה בקרבת התעלה.

Samuel W. Lewis.
Constancy and Change.
The Middle East: Ten Years after Camp David.
edited by William B. Quandt.
The Brookings Institution, 1988

מלחמת שמונה השנים / חיים הרצוג

מצעד האיוולת במפרץ הפרסי

מלחמת המפרץ בין איראן לעיראק שנמשכה כמעט שמונה שנים היא, בלי ספק, מהחמורים שבסכסוכי הדמים מאז הסתיימה מלחמת העולם השניה, והיא נמנית עם הארוכות שבמלחמות במאה הזאת. העיראקים פתחו במלחמה ב־1980 בתקווה לנצחון מהיר על שכנתם שנחלשה עקב הפלת השאה, אך בתוך כמה חודשים הם גילו את האמת הטמונה באימרה הידועה: "לעולם אל תתקוף מהפכה".

בשנה שעברה היה ברור, כי הנצחון הסופי שנהגו האיראנים להכריז לעמם מדי שנה, אינו סביר עוד. תיקו של אפיסת כוחות היתה התוצאה וזה מה שהיה רצוי לשאר העולם. מלחמה חסרת תכלית זו עלתה במיליון עד מיליון וחצי אבידות בנפש. היא נסתיימה כפי שנסתיימה כמעט ליד קווי ההתחלה שלה,

ספק אם מלחמה זו תשמש נושא להיסטוריונים צבאיים בגלל לקחיה האסטרטגיים או הישגיה בשדה הקרב. מומחים כינו אותה "איזון עדין של חוסר מיומנות", כדוגמה לאי־יכולת ליישם את רוב העקרונות הקלאסיים של מלחמה — מאימוץ יעדי מלחמה מציאותיים ועד לניהול הלחימה

לאורך חזית של 730 מילין, מגבול תורכיה ועד למפרץ הפרסי. אולם ספק אם מלחמה זו תשמש נושא להיסטוריונים צבאיים בגלל לקחיה האסטרטגיים או הישגיה בשדה הקרב. אחד המסמכים שקראתי לאחרונה תיאר מלחמה זו כ"איזון עדין של חוסר מיומנות" וכדוגמה לאי־יכולת ליישם את רוב העקרונות הקלאסיים של מלחמה — מאימוץ יעדי מלחמה מציאותיים ועד לניהול עצם הלחימה. אך מאחר שכשלון צבאי — כמו ההצלחה — תורם להרחבת הידע הצבאי, אי־אפשר להתעלם מלקחי המלחמה ומשמעויותיה הנרחבות בפרט לגבי המזרח הקרוב והתיכון.

בניתוח מקורות מלחמה זו אי־אפשר להתעלם מהיריבות עתיקת היומין בין הערבים והפרסים, וכן מהיריבות בין הגירסות המנוגדות של האיסלאם, השיעית והסונית. הפרסים התאסלמו אחרי הכיבוש הערבי במאה השביעית. במאה ה־16 אימצה איראן את הגירסה השיעית של האיסלאם והפכה אותה לדת הרשמית. כך היתה איראן למרכז האיסלאם השיעי.

בתקופה בה קמה איראן המודרנית ניסו מנהיגיה, בזה אחר זה, להעניק לארצם (בעיקר באמצעות האמנות והארכיטקטורה) זהות תרבותית נפרדת, שתייחד אותה משאר ארצות המזרח התיכון. הופעת הלאומנות האיראנית והערבית במאה ה־20 הפרידה עוד יותר בין איראן לעיראק. בסוף שנות ה־60 אימצה עיראק מדיניות פאן־ערבית משולבת בהשקפת עולם חילונית — שעה שהשאה החל ליישם את תוכניתו היומרנית, שנועדה לקדם את האינטרסים שלו באיזור.

הייתי עד לרדיפת העוצמה של השאה, מאחר שהייתי מעורב אישית במישרין ביחסים המיוחדים שנרקמו בין ישראל לאיראן, יחסים שהלכו ונתהדקו במרוצת השנים, עד מהפכת חומייני. בהזדמנויות חוזרות ונשנות בראשית שנות ה־60, שמעתי מפיו את ההכרזה המפורשת, החד־משמעית, על החלטתו להפוך את איראן למעצמה צבאית דומיננטית במפרץ, כשהמטרה היא הקמת איזור השפעה איראני באסיה המערבית. פעילותי בתקופה זו, כראש אמ"ן בצה"ל, היתה פונקציה של התפיסה האסטרטגית של דוד בן־גוריון לגבי אינטרסים אסטרטגיים משותפים לישראל, לאיראן ולמדינות אחרות שבשולי העולם הערבי.

כשנסוגו הבריטים מהמפרץ ב־1971 הגיב השאה בצעדים להגברת פיתוח הצבא. ארה"ב ובריטניה תמכו במדיניות זו. שתיהן ראו בחיזוקה של איראן ערובה ליציבות באיזור

תיקו של אפיסת כוחות היתה התוצאה וזה מה שהיה רצוי לשאר העולם. מלחמה זו עלתה במיליון עד מיליון וחצי אבידות בנפש והסתיימה כפי שהסתיימה כמעט ליד קווי ההתחלה שלה, לאורך חזית של 730 מילין, מגבול תורכיה ועד למפרץ הפרסי

המפרץ. הרכש הצבאי האיראני נעשה לשיקול כלכלי חשוב למעצמות המערב. בעשור שקדם למהפכת חומייני הגיע שוויו של הרכש הזה ליותר מ־20 מיליארד דולרים.

התנופה האיראנית לקראת הגמוניה איזורית לא נעלמה מעיני עיראק. מאז כינונו ב־1968 נאלץ משטר הבעת' להגיב שוב ושוב על האתגרים שהציבה לו איראן. עיראק החלה לרכז מאמצים בהרחבת חילות היבשה והאוויר שלה. סוגי הרכש באותה תקופה מרמזים, כי מנהיגי עיראק היו מודעים לנחיתותה הצבאית של ארצם לעומת איראן. סל הקניות העיראקי שיקף אותה עת את העמדה ההגנתית מיסודה, שנבעה מעיסוקי המשטר העיראקי בענייני פנים ומן הצורך להרתיע את שני אויבותיה מני אז — סוריה ואיראן. נוסף על כך, מן הראוי לזכור, כי בשנות ה־70 היו כוחות היבשה של עיראק טרודים בדיכוי מהפכת הכורדים בצפון הארץ ובשמירה על יציבות המשטר.

צבא עיראק חצה את הגבול עם איראן בכוחות גדולים בספטמבר 1980. אחת הקובלנות המוצהרות, עליהן דיבר המנהיג העיראקי, סדאם חוסיין, בעבור שבוע, היתה שאלת הריבונות על שאט־אל־ערב. המחלוקת סביב השליטה על קטע הנהר מהמקום בו מתמזגים נהרות הפרת והחידקל וזורמים יחד אל המפרץ הפרסי, נתגלעה עוד בתקופת האימפריות, העות'מאנית והפרסית. הסכסוכים למיניהם, שהושגו במאה ה־19, שימשו לתביעות עיראק בגין היותה יורשת האימפריה העות'מאנית. חרף העובדה, כי הסדרים אלה כללו את זכות השיט החופשי בנהר לכל המדינות, לא הסתפקה איראן מעולם בסטאטוס קוו. היא היתה מודאגת נוכח חשיבותם הכלכלית הגוברת של הנמלים באבאדאן ובחוראמשאר. הוויכוחים נמשכו בעיקר בתקופת הגנראל קאסם, אחרי הפלת המלך פייסל: התמיכה הגלויה של איראן במורדים הכורדים בצפון עיראק אילצה את בגדאד בסופו של דבר להיענות לתביעות איראן.

ב־1975 נאלץ סדאם חוסיין, שר החוץ דאז, לחתום על הסכם אלג'יר: איראן חדלה מהגשת סיוע לכורדים בעיראק תמורת הסדר בגבול שאט־אל־ערב. הריבונות על הנהר חולקה בין שתי המדינות — קו המים העמוקים ביותר הוכר כגבול בין־לאומי (במקום הגדה המזרחית של הנהר). הסכם זה נתפס כהשפלה אישית קשה לסדאם חוסיין שהיה לנשיא ב־1979. אין ספק, כי הוא ביקש לנקום על הפגיעה בכבודו. אך נרתע לנוכח חוסנה הצבאי וקשריה של איראן עם ארה"ב ועם מעצמות המערב.

את הגורם המזרז סיפק לסדאם חוסיין נצחונו של המשטר האיסלאמי החדש באיראן, בפברואר 1979. עליית חומייני לשלטון הביאה בעקבותיה שינויים באווירה הפוליטית: המשטר החדש באיראן העמיד בסימן שאלה את דבר חוקיותם של שליטים מסורתיים ובכלל זה גם את חוקיותו של שלטון הבעת' בעיראק. חומייני פנה בקריאה אל השיעים במפרץ הפרסי. הוא תקף את משטר הבעת' בעיראק. רצינות דבריו הודגשה ביותר שאת נוכח החלוקה הדמוגראפית שבעיראק. 60 אחוז שיעים ורק 20 אחוז סונים. בגלל הרכב אתנו־דתי זה היתה עיראק פגיעה מאד ועל כך ניתן להוסיף את התסבוכת שיצרו הכורדים עם המהפכה שלהם, שאילצה את העיראקים לחתום על "הסכם אלג'יר".

ואמנם ב־1980 דיבר סדאם חוסיין בגלוי על חששותיו מפני האפשרות שעיראק תתפצל לקהילות סוניות, שיעיות וכורדיות. אשר לחומייני — הוא ביקש לפרוע את חשבון עם סדאם חוסיין שנענה בזמנו לבקשת השאה

בהזדמנויות חוזרות ונשנות בראשית שנות ה־60, שמעתי מפי השאה את ההכרזה החד־משמעית על החלטתו להפוך את איראן למעצמה צבאית דומיננטית במפרץ. פעילותי בתקופה זו, כראש אמ"ן, היתה פועל יוצא של תפיסת בן־גוריון לגבי אינטרסים אסטרטגיים משותפים לישראל, לאיראן ולמדינות אחרות שבשולי העולם הערבי

וגירש אותו מעיראק, לאחר שישב בה בגולה במשך 14 שנה. עד מהרה תכפו והחמירו גם ההתנגשויות לאורך הגבול. העיראקים טענו, כי המלחמה פרצה בראשית ספטמבר, כשנאלצו להגיב על הפגזות. ניתוח ההתרחשויות מצביע על כך שהמלחמה פרצה עם פלישת עיראק לאיראן. אין ספק כי סדאם חוסיין הגיע אל המסקנה, כי ינהג בתבונה אם ינצל את מה שנראה כ"רגע של חולשה" באיראן (לאחר הטיהורים בצבא האיראני ולאחר שהסתבר כי הציוד הצבאי שלה ירד אל שפל המדרגה) וגם יקדים מכה שתמנע התערבות עתיד מצד איראן חזקה יותר מבחינה צבאית.

המתקפה העיראקית נפתחה אכן, בזמן שנתפס כשעת כושר נוכח ההתרחשויות באיראן: המהפכה הטילה את צבא איראן למצב של תוהו ובוהו. משטר חומייני דלדל את הצבא, ביצע טיהורים והקים את המשמרות המהפכניים — ה"פסדראן", כמשקל־נגד לכוחות הצבא. בשלב הראשון הוסלו קצינים בכירים וביניהם רבים מידידי ועמיתי לשעבר. כ־85 קצינים בכירים הוצאו להורג. מאות נכלאו או אולצו לפרוש. ב־1980, סמוך לפרוץ המלחמה פגעו הטיהורים ב־12,000 איש, מהם כ־10,000 אנשי צבא. כך איבדה איראן כמחצית מהקצונה בצבאה. סופר כי חיל האוויר האיראני איבד בטיהורים כמחצית מטייסיו וכ־15 עד 20 אחוז מבדר"א וטכנאים. נוסף על כך ערקו מהצבא כמחצית מהשירות הסדיר. רבים מהם נהרגו במהפכה ואחריה. היה זה הקטל הגדול ביותר של כוח צבאי שנעשה בידי ממשלתו מאז הטיהורים בצבא האדום של סטאלין.

כשפרצה המלחמה מנה צבא איראן כ־150,000 חיילים בקירוב, בעוד שצבא עיראק מנה 200,000 חייל. על־פי האומדנים עמדו אז 12 דיוויזיות עיראקיות מול 6 דיוויזיות איראניות. בעוד שעיראק יכלה לפרוס כמעט את כל מערכות הנשק הגדולות שברשותה (2,750 טנקים, 2,500 כלים וכ־920 קני ארטילריה) יכלה איראן לפרוס רק 1,735 טנקים, 1,700 רק"ם וכ־1,000 קני ארטילריה. חיל האוויר האיראני היה מסוגל להפעיל רק את מחצית מטוסיו אחרי שהיועצים האמריקאיים יצאו מאיראן והוסרו מרוב המטוסים של חיל האוויר האיראני מרבית אבזרי האוויוניקה (מטוסי פ־14, פ־4, ופ־5). לעומת זאת נעשתה מודרניזציה בחיל האוויר העיראקי והושגה רמת גבוהה של שמישות. רק בים שמרה איראן על עליונות דומה לזו שהיתה לה לפני 1979.

עם זאת, מספרים אינם עונים על הכל. אי־אפשר להתעלם מבעיות כמו איכותה של המנהיגות הצבאית, נסיון קרבי, אמונים, הדרכה, פיקוד ופיקוח. העוצמה המספרית סינוורה את עיראק. היא התעלמה מליקויי־יסוד בצבאה כפי שהתעלמה מהאיכויות של איראן. משטר הבעת' עשה במרוצת השנים מאמצים יוצאי דופן כדי לחזק את אחיזתו בכוחות המזויינים — דבר שהביא לידי מצב בו היתה ההשתייכות לשבטים קריטריון החשוב ביותר לקידומו של אדם בצבא. קרובי משפחה של סדאם חוסיין בלטו בצמרת המנהיגות הצבאית. ואכן, בשתי הארצות — בעיראק ובאיראן — נבחרה וקודמה המנהיגות הצבאית לא על־פי קריטריונים מקצועיים, כי אם על־פי מידת הנאמנות למשטר. גם הנסיון הקרבי שרכשה עיראק באוקטובר 1973 לא היה מרשים ביותר. הדיוויזיה המשוריינת שהגיעה אל חזית הגולן עשרה ימים אחרי פרוץ המלחמה, נתקלה במארב ישראלי ואיבדה 100 טנקים בתוך פרק זמן קצר ביותר.

במלחמת המפרץ ניהל סדאם את הלחימה ממטה "מועצת הפיקוד המהפכנית" בה היו

בביקור פרטי במצרים בינואר 1981 ביקשתי לשמוע מהנשיא סאדאת את הערכותיו לגבי מלחמת המפרץ שנמשכה אז ארבעה חודשים. הוא היה סבור, כי חומייני וסדאם יודחו בידי עמיהם במרוצת השנה ובכך יבוא הקץ על המלחמה. הוא הוסיף וציין, כי גם מעמדו של אסאד נחלש ושלטונו עשוי להסתיים באורח פתאומי. ב־1981 היה הנשיא סאדאת המנהיג היחיד שנרצח במזרח התיכון

מיוצגים כל החילות. באיראן, לעומת זאת, לא הוקמו עם פרוץ המלחמה פיקוד מרכזי ואף לא מערכת בקרה. אותה עת סבלה איראן מהמאבק על השלטון שהתנהל בין המשמרות המהפכניים ובין כוחות הצבא.

עיראק פתחה במלחמה ב־22 בספטמבר 1980 — במתקפה אווירית על עשרה שדות תעופה צבאיים באיראן. מתקפה זו נועדה להשמיד את מטוסי חיל האוויר האיראני במקומות חנייתם על הקרקע. מטרה זו לא הושגה, אך חמש דיוויזיות עיראקיות חצו את הגבול למחרת והחלו מתקדמות לשטח איראן. כעבור שבוע הכריז סדאם, כי עיראק השיגה את יעדיה הטריטוריאליים וכי היא מוכנה להפסיק את פעולות האיבה ולפתוח במשא־ומתן על הסדר.

במאמצי האיראנים לעצור את העיראקים נשאו ה"פסדראן" (המשמרות המהפכניים) בנטל העיקרי. צבא איראן פרס רק דיוויזיה משוריינת אחת בחוזיסטאן, בעוד שמרבית היחידות התפרסמו בעורף ובצפון (לאורך הגבול עם ברה"מ ובכורדיסטאן) לדברי הנשיא באני סאדר, העדרות הצבא מהגזרה הדרומית היתה מתוכננת מראש והיא נועדה לתת לצבא שהות להתאושש מטיהורים. לבסוף הסתבר, כי השיקול היה נבון: הוא איפשר לצבא — שלא סבל מאבידות קשות בעת הפלישה — לשמור על כוחו כדי שיוכל לפתוח במתקפה ב־1981. יחד עם זאת מנע העדר התיאום והארגון בצבא איראן את האפשרות להתגוננות יעילה ותרם להישגים העיראקים בשלבים הראשונים של המלחמה.

בניגוד לדעה המקובלת, ברוב המקרים לא הצליחו המשמרות המהפכניים, חרף הלהט והנחישות לעצור את כוחות עיראק בשטח הפתוח. אך בלחימה בשטח בנוי, לא כל שכן בקרבות על חוראמשאר, הפגינו לוחמי ה"פסדראן" יכולת מבצעית ניכרת. נחרצותם ויתרונות ההתגוננות בשטח בנוי גרמו בעיות חמורות לכוחות העיראקיים. ההפצצות מהאוויר לא הבריחו את אנשי המשמרות המהפכניים מעיי החורבות. רק חיל הרגלים היה מסוגל לעשות זאת. במשך שבועות סירבו העיראקים להכיר בעובדה זו. מן הראוי לציין, כי אבידות שני הצדדים בקרב על חוראמשאר בלבד, עלו על כל האבידות של ישראל ושל צבאות ערב בכל מלחמות ערב־ישראל.

כדי לפצות את עצמה על חולשתה על הקרקע הסלימה איראן בהחרפת את הסכסוך על־ידי הפצצת ערים ומטרות אסטרטגיות בעיראק. חרף הנזק המועט שגרמו הפצצות אלו הגיבה עיראק בסידרת מהלומות על מטרות איראניות, לרבות על תשלובת הנפט באי חארג', אך פעולות אלו לא הרתיעו את איראן ועד מהרה היו שני הצדדים עסוקים בחילופי מהלומות אסטרטגיות.

בתוך שבועיים נעשתה המערכה ממלחמה דינמית מוגבלת למלחמה סטאטית כוללת. ההסלמה באה כתוצאה ישירה מאסטרטגיית המלחמה האיראנית, שגרסה הנחתת מהלומות על נקודות התורפה של עיראק, על־ידי הרחבת זירת המלחמה אל העורף. מאידך, המעבר ממערכה דינמית למערכה סטאטית היה מהלך עיראקי מכוון. חרף העובדה שסדאם חוסיין לא הכריז עד דצמבר 1980 אל מעבר לאסטרטגיה של הגנה, האסטרטגיה שלו מאמצע אוקטובר ואילך היתה למעשה אסטרטגיה של מלחמה סטאטית, שנועדה להחזיק בשטחים שנכבשו בלי לנסות ולהתקדם. לאחר מכן נקלעו שני הצבאות "נעולים" במלחמה סטאטית טיפוסית במשך כשמונה חדשים.

בינואר 1981 ביקרתי במצרים באורח פרטי ונפגשתי באסואן עם הנשיא סאדאת. ביקשתי לשמוע את הערכותיו לגבי מלחמת המפרץ שנמשכה אז ארבעה חודשים. הנשיא המצרי היה סבור, כי שני המנהיגים — חומייני באיראן וסדאם בעיראק — יודחו בידי עמיהם במרוצת 1981 ובכך יבוא הקץ על המלחמה. הוא הוסיף וציין, כי מעמדו של הנשיא אסאד חלש מאד וכי גם שלטונו עשוי להסתיים באורח פתאומי. ב־1981 היה הנשיא סאדאת המנהיג היחיד שנרצח במזרח התיכון.

(המשך בגליון ערב סוכות)

(מתוך הרצאת הפתיחה של הנשיא חיים הרצוג בוועידה הבין־לאומית להשלכות מלחמת איראן־עיראק שנערכה על־ידי המרכז למחקרים אסטרטגיים ע"ש יפה באוניברסיטת ת"א).

לספרות, אמנות ועיון

עיבוי וכיסוי בשירתו של חיים גורי

מאת ידידיה פלס

במשך שנות השישים חלה תמורה מובהקת בשירתו של חיים גורי. חיצונית בא הדבר לביטוי בהשתחררות מהפרוזודיה האלתרמנית, ועם זאת גם מהגיגנתים הפאתטיים-„ממלכתיים", שאולי באותו לאלתרמן, לימי הגאות של קום המדינה ושל הקונצנזוס הלאומי, בשנים של עליית יהודים רבה ושל תנופת בנין ויצירה, היא ה„עת" במילונו של אלתרמן, אך לא הלמו עוד את המציאות המשתנה. עם זאת לא נגרר גורי אחרי השגותיו של נתן זך שהשיג, כביכול, על הצורות של אלתרמן, וימים הגיוד שלא פחות משנתבוון לסון, ביקש לשנות את התפיסה, לא רק בתצורת הפאתוס באמירה הפשוטה, אלא את ההיגד הלאומי (בלשון „אנחנו") ב„מסור" הלירי הפרוף (בלשון „אני"). העשרה שבקרבות הימים לא יכול זך עצמו לעמוד בדרישות אלו, בלשון – מתוקף מסורותיה ומסורותיה, בתכנים – מתוקף מעורבותו החברתית-מדינית שהמציאות הישראלית משכה אותו לתוכה, והיא החלה מבבבת משיריו ברמז, ולעיתים אף מודקת כקורנס, עובדה זו היא ענין לעצמו ודיון לעצמה. אך אין היא גורעת מן האווירה שיצרו הכרזותיו הפאתטיות בזמן ומהשפעתן על רבים מבני הדור. ואילו גורי הלך בדרכו שלו. הוא הפנים את מגנתו. יותר ויותר נמסרו ההיגדים לא כאמירה מן השיטין לחוץ, אלא מעומקן של שיטין. ניכר שהבשיל עולמו הפנימי של המשורר, לשונו נתגמשה ונתעמקה ברבדים המקראיים ונתגוונה ונתעשרה בשכבות בספרות חז"ל, מן הפיוט והתפילה ואף נזקקה לרמזים השואבים משירת הדורות האחרונים ועד לשירת עצמו הגיעה. מעתה השכיל לומר את דברו ולהטביע הרגשותיו לא בהיגד חד-ערכי, מן השורה לחוץ, אלא תוך כדי הסמעתו ברבדים האלוזיביים-קונוטטיביים, הבוקעים ועולים ממעמקי השיר, בכקביל לבקיעת-עליה מעומקי נפשו.

אם בראשית דרכו השירית של גורי היה השימוש בלשון המקרא מוגבל לביטויים ולניבים שגורים, הם שירתו רק את רצפי הדיבור בשיר (לעתים רק כ„שיבוצים" כלשונם) בהוסיפם להם את הנופך האפוטי המבוקש, הרי בשנות השישים נעשה שימוש זה מתוחכם יותר. הוא שאב מן התנ"ך כולו. מן הספרים הסיפוריים הוא נזקק לתמונות ולמוטיבים – לאו דווקא תמיד כלשונם, אלא, לאמר לישה ועיבוד, כרמזים להם. גיבורי הראשים הם יעקב, שמואל, שאול ואחאב; ואילו הנביאים החביבים עליו הם ישעיהו, עמוס וירמיהו, וביחוד אליהו. הרובד החז"לי מיוצג פחות, אך עוד ייחוד הדיבור על אחד השירים הבנוי כולו על תשתית מן התלמוד, כאשר התבנית התחבירית, המוטיבים והאמירה השירית האקסטאלית עולים להפליא בקנה אחד („אותות נוספים", „איומה", עמ' 41). מן התפילה מורגשת בייחוד תפילת הימים הנוראים, ואילו משירת ימי הביניים שאל גורי, לבד, מתבניתם-הדרכי הרקע, אופניים, בא משמע תפילי-עינוי בלשונות ר' שלמה אבן-גבירול. נמצא אפוא שהפאתוס הוקרני, הגלוי, הגמר בפאתוס-ברסק, כמו: ואין צורך לומר שהאחרון עולה באיכותו השירית על הראשון.

אף-על-פי-כן אין השירים האלה לא מליציים ולא מבוצעים בעקבות בארוקי. הישן מעורה בחדש לכדי דיבור אחד, שוטף וקריא, בתוכה מיוחדת, עד כי אדם נוטה לחשוב כי את עצמותו הפיוטית „הפיק [גורי] מלשון הדיבור" (ג. שקד, „ידיעות אחרונות" 25.3.88). הטעות היא טעות אקוסטית, שכן המקצבים הגוררים זורמים בטבעיות דיבורית המסווה את תבניות העומק. במקום המקצבים המונוטוניים, מורשת אלתרמן-שלונסקי, באו צורות יותר חופשיות, הכפופות לריתמוסי הדיבור ולמשמעת צורות תחביריות מן המקרא ומלשון חכמים: במקום סכימות החריזה של ברכי שיריו הראשונים הופיעו חריזות פנימיות או אקראיות ומתכונות מצלול יותר מתוחכמות (כאן אכן גם השפעת זך ורומיו) עם דרכי חריזה השאולות מן הפיוט ומשירת ימי הביניים, ובמקום המטפוריקה הרומנטית המתלהבת באו אלוזיות – במלים וצירופיהם, במבנים תחביריים ובמוטיבים – המעוררות קשרים וקשרי קשרים, הזדהויות והיפוכי-הזדהות עם ראשונים ואחרונים, כאמור, מן המקרא ועד ביאליק ואלתרמן, ועד המשורר חיים גורי עצמו. כשם שאלתרמן לא מש כל ימיו ממוטיב הולך, מוטיב הדרך, שקסם התנועה המתמדת, והליכה בחיפושי משרה נעלמה, שורה עליו וניזון ממנו כאחד, כך גם גורי מרבה בשיריו בתנועה, בהליכה. זוהי הליכה של אי-מנוחה מתמדת, של מי שנדוף בעל-כורחו, כאיש-צבא או כאיש-אלוהים.

מכאן מובנים גם האיזכורים להליכתו הלילית של יעקב, אם אל הלוז ולסולם המלאכים, אם לקראת פגישתו הגורלית עם ה„איש". בשירו „על אבן מראשות" („תנועה למגע", תשכ"ח, עמ' 70) הדובר בשיר מזדהה עם נוכחותו של יעקב („ואני שם"), אך בונה היפוך לסיפור המקראי: „דומה ליעקב אין סולם, ליעקב אין מלאכים לרוב". אין הוא זוכה, כביכול, לאותו חסד שזכה לו יעקב, חסד המנוחה והאמונה. אדרבה, הוא חש כמי אשר, אולי שלא בטובתו, „נקלע / אל תאריך אחר". כאן מודגש אפוא חוני, סמל השיבה המאוחרת, שכבר קודם הרגוז לו לגורי עם אודיסס, אף הוא מן הנוודים-השבים.

אבן השיר „אודיסס" („שושנת רוחות", תשכ"א, עמ' 115) הוא אולי מן השירים הראשונים שעוצב בו מוטיב מסורתי לארמקיאי חוני,[2] המסתתר ברובדי העולם, כפי שכבר הראה דן פגיס.[3] כוחו בא לו מן המתח שבין האודיסאה – סיפור של שיבה בעותה, והוא מסופר בפקודו ברובנה אפית – לבין מסורות חוני („המעגל", או אלו המיוחסות לו) – סיפור של שיבה מאוחרת, והוא מסופר בבקורה, או במקורותיו, בתמצום לאקצני. אי-אפשר להרחיב את הסיפור האפי, אלא אם כן משנים או מהפכים אותו. בשיר נשארו ממנו השמות אודיסס ואבריקליה, רמז לפרשת הזיהוי באמצעות הצלקת, רמז קלוש עוד יותר על תרדמתו של אודיסס בהגיעו לחוף איתקה, ואילו שורות דמויות הכאמסר. ואילו המוטיב הדומיננטי בשיר הוא מוטיב „ריפ ון וינקל", שהפרוטוטיפ העברי שלו הוא חוני – הנרדם-המתעורר אל לשון שאינו מבין, לדור שאינו מכיר. סיפור זה (תענית כ"ג ע"א) נעשה נחלת כל נפש הדורות ל„ספר האגדה" של ביאליק ורבניצקי, ואין תמה שאנו מוצאים את הדה כה מוקדם יחסית בשירת גורי, הרבה לפני שנדבכים מסורתיים אחרים ניכרים בשירתו. חוני השב, אינו יכול להסתגל לחיי הבדידות, האחד דינו למות: „או חברותא או מיתותא", כנאמר בנוסח הסיפור. ואם הסיפור המדרשי לובש ממד לאומי, בהסמכו יתגותיו בפסוק „בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים", הרי לא כן בשיר. כאן נשארת רק האכזבה האישית, הזרות המוצבצת על-ידי בדידות הלילה, על-ידי אוישות היסודות (הטל, הרוח, המים – אותם יסודות שכעבר שלט בהם בתפילותיו). הגנשת היסודות האלה בשיר היא אפוא אירונית – לרבות האלוזיה לשיר השירים: „שראשי נמלא טל", וגם נשיקת הרוח (תרתי משמע?) היא בבחינת אשליה הנספפת כמים במדור (האנאפורה בא, בא, בא גם היא מוסיפה נופך של מעשיה בדיה).

דומה שאפשר לקבוע כי בשיר זה, העומד מבחינת התפתחות שירתו של גורי בנקודת מפנה בין ברכיו הראשונים והאחרונים, יוצא הדובר מעמדת „אנחנו" לעמדת יחיד, כמין משקיף או נביא, נוכח בני-האדם ונוכח העולם, מן המעמד האודיסאי האפי למצב אישי לירי. אודיסס זכה להכרה, על חוני נגזרה הזרה. אך החוט העובר מראשית שירת גורי אינו נקרע כאן. זהו מוטיב השיבה המאוחרת, גם זו שלאחר המוות (וראה בגרון לאחרונה דן מירון, „הזמן הצועד והמוות המבוטל", „הארץ" 1.4.88).[4]

חוני הוא „כמו מאחר/כמו איש אשר נקלע/ אל תאריך אחר" („על אבן מראשות", „תנועה למגע", תשכ"ח, עמ' 70). אלא שהכל הוא רק כמו, רק דומה – „כמו" חוני, „דומה ליעקב אין סולם, ליעקב אין מלאכים לרוב", רק „מתורגם לסלעים ומתכות וחושך מצרים". ישנה תחושה שהמשורר מזדהה-לא-מזדהה עם דמויות מפתח כמו יעקב, כמו ירמיהו, כמו גיחזי, ועל הקורא להחליט אם הוא כמו או אם הוא הוא. סולם יעקב, בין שאינו, כמו בשיר הזה, בין שישנו, מופיע בשירים נוספים כמין סמל המייחד את הבודד בעמו, בעל השליחות הזוהה מבפנים ורואה מבחוץ. יש, כמובן, סכנה בחלומות ובהזיות – „אבני הראשות מסוכנות" („חשבון עובר", „איומה", תשל"ט, עמ' 51) – נוכח עומקה ההיסטורי של ארץ-ישראל, יפי נופיה ויסודי בניה, ועם אלוהים תמיד („אלוהים מרגיש כמו בבית", שם, עמ' 52). אקורד הסיום של אותו שיר, ששמו ניתן שתה למבחר הגדול של שירי גורי, הינו גרוש ומעובה במיוחד, הוא פותח, כפעם השישית באותו שיר, בפסוקית דיבורית וממשיך בשלושה משפטים קצרים דמויי דיבור נוטרי, אך עמוסים מאוד:

ושוב, כמו תמיד בארץ-ישראל,
האבנים זוכרות.
האדמה אינה מכסה.
היין נוקב את הרגיים.[5]

הדובר בשיר מזדהה עם יעקב („או שכבתי לילה על מצע אבנים, ראשי כוכביא" – „קוצים", „איומה", עמ' 48, או גם על דרך השלילה („תרב הריקם עד אור השחר. // לא היה שם סולם. לא מלאך כנפים [–]// לו אך לא לבד עם שחר [–] // זו רק שתיקה עד שחר" – „סיכון מקוצרי", „מחברות אלולי", תשמ"ה, עמ' 7), מאבקו של ה„מלאך" הוא מאבקו של ההולך-בשיר „עד שחר". התחיה הלילית (לילות הפלמ"ח, לילות יעקב, לילות אהבה וחזיונות לילה) היא בתלויה קבועה בשירת גורי וכן יש להבין את שם ספרו „עד עלות השחר" (תש"ן), לעיתים כבדרך אגב בשיר ולעיתים בחריזה מעין-פייטנית, המוכרת מן ההגדה לפסח כבר בשיר "Nocturno" („שושנת רוחות", עמ' 102), וביחוד בשיר „עוד חושך" („מחברות אלולי", עמ' 17). וגם בדרך אחרת, גוסיח-פומנית: „הלילה השחור [–] / [–] בלילה השחור" וכו' („שירול", „איומה", עמ' 31, שם, באורח אירוני-סארקאסטי הנוגע לבית הבושת נמשל למלאכים שבסולם יעקב, בעוד „הרשות נתונה" לבוא לאיזו גאולה (מן הסתם – ארצישראלית, שאסור להחמיצה.[6]) בסרס „יתודיד הלילה השחור", אלא – ראו עקא – האני שבשיר עומד רק בעמדת נבדל, „כמו סרסור", וה„הזדמנות" צפויה ש„תמות". בכלל זהוי שעה מסוכנת גם פיזית (ראה למשל „תנועה בלילה", „תנועה למגע", עמ' 32) וגם מטפיזית, בכוונת „אשמורת שלישית" אלתרמנית (ראה למשל „מטפיסיקה", „מחברות אלולי", עמ' 15).[7] באותו סימן של התנועה הלילית עומד כל מחזור „שניית הרעש" ב„תנועה למגע". ה„איש ההולך" (שם, עמ' 29) הוא המת, או מצפונו של האיש שנשאר בחיים, שממנו מבקש הדובר בשיר הראשון והחוזר ומבקש בשיר האחרון שבמחזור („לך הביתה", עמ' 46) ש„ילך הביתה", שלא יטריד את „השקט". בפתיחת כל בית חוזרת הבקשה „עבוד בא מה בלילה", המעלה בזכרון את המאבק הלילי של יעקב-ישראל (בראש ליבו), שיעקב יצא ממנו „לא נגוע עד שחר", ובלבד ש„השקט" „לא יירא רע" (ומן הסתם, אנו נצא מגיא צלמות, „ואנו נמים הלילה סוף סוף בוודעות כלותינו").

בשירים הליליים שהוזכרו כאן מעוצבת המאגיה הלילית במקצבי האנאפורות והאפיפורות. ההליכה, הערות-בלילה, הן איפוא מסגולות המצפון המטריד והמתריע: התנועה היא שיא השאננות, שיא הנסיון לברוח מהמצוקה ומהאחריות. המאבק עם המצפון, עם רגשות האהבה והתוכה, יחזור בלשון השבעה בשיר „אם תעבור במצרים" („מראות גיחזי", תשל"ד „הגוש לפני יום הכיפורים"), עמ' 28, הפעם בנוסף לשילוב הרמז למאבק הלילי („עד שהשחר יעלה") גם בלשון „אמן, אני אומר לך" הלקוח מדרשותיו של ישו. הדובר אינו יכול להגיע אל המנוחה (אל האשה) והוא אומר („ייתכן שלא תהיה", שם, עמ' 29): „אבל אני ממשיך לנוע, את רואה, כל עוד נפשי. / קשה לדעת מה יתרחש עד אור השחר".

צר המצע מלהיכנס לפירוט מוטיבים אחרים המרכיבים את מלאכת ריקמת השיר ואת דרכי הרחות המשורר עם הרמיזות במורשת התרבות העברית ועם טקסטים מן ה„מקורות". אך לא אוכל לסיים מבלי להציג שיר המרכים מרקם כזה בעיבוי ובשלמות מקורית, תרתי משמע, מתוך מעבדת היוצר. השיר לקוח מתוך „מחברות אלולי" (עמ' 41), לצערי לא נכלל השיר במבחר „חשבון עובר".

אותות נוספים

חכמה הולכת ומשתכחת ומלכות שהיתה למינות
ופרוטות כלות מכיסים.
ואנשי-הגבול סובבים בדרך המלך
ואבדי-עלי הגובה מן החוסים.
שגרירים נודדים לשוא בין ערסים וזונות-צמרת
וגדולים הקמים מפני אפסים.
עיר אחת מבולית עד גגותיה
ואחותה לה, יבשה כחרסים.
ואפס עצור ועזוב ופני הכלב
מול פני אבי הלבנות כסיד.

גם כשנקרא שיר זה כפשוטו, עם הרטוריקה הדיבורית הזורמת בדרך הטבע בימבים ואנפסטים, נחוש באיזה מקצב עלום קודם שטפו לסיים בגילוי סודו של שיר זה. מכל הרצף הדיבורי מורקת המלה „עיר" כשהיא מוטעמת בראש הטור, בדיוק כמעשה אלתרמן בשירו הידוע „ירח" (מתוך „כוכבים בחוץ": „בלילה הסהר מול חלונך עומדת/ עיר סגולה בבכי הצרצרים"), אך בזה מסתיים הדמיון לאלתרמן, והוא חיצוני בלבד, אך קו מוביל מן האותות של המכות שבאו על מצרים, דרך ה„אותות" האלתרמניים שבשמחת עניים („כי גלויה היא לשון האותות / זה הלקט – לשאת באותות") אל גורי ואל השיר הזה.[8] אולי יש בו המשך לשיר „אותות" („איומה, עמ' 43), שבו עדיין הכל „כמו", טוחת ב„כמו אי-שקט" ומתקצה ב„כמו נביא, אודות ומקל רועים". כאן, ב„אותות נוספים", גורי משיל את ה„כמו", וכמו לובש את אדרת הנביא. הראיה האפוקליפטית שנמצא בשיר זה כבר טבועה בליה-הסתר, שלא כמו כאן, בשירי „מראות גיחזי", שחוברו, כאמור, לפני יום הכיפורים תשל"ד. אמנם גיחזי הוא רק נער של נביא, והדובר בשיר הוא רק „כמו ירמיהו ליגה רי" („אני הולך בעיר", שם, עמ' 12), אך דיבורו הכבוש והמאופק צורך את הפאתוס הביאליקאי של „בעיר ההרגה": „אני הולך בעיר שכאביה /–/ פותחים את שעריה //–/ בשנים האחרונות / הכל נפצע והכל נאמר/ ובך אני הולך /–/ ומדבר אל קירותיה הורים/ כמו ירמיהו ליגה רי, ללא מתורגמן./הרם אשר הקרים אותי על אבניה/ היה מומן לשקט ולזמן". וכמו בספרי הנבואה, וכמו ב„בעיר ההרגה", ספר „מראות גיחזי" (וגם שירים אחרים של גורי) עומד בסימן ההליכה והראיה. וההליכה לא פעם היא הליכה לילית, כלילה של חירוד הנושים, של יחידות, של דממה המרכבת מסביב. „אני הולך בלילה העתיק והכבד כמו בירושלים / ששמעה הכל וראתה הכל" („זה אחר המקרים", שם, עמ' 58).

ברם, ב„אותות נוספים" מגיעה מלאכת הצירופים, הכימיה והאלכימיה של השירה הצורפת לאיזה שכלול. מתחת לשיר הדיבורי, שאפילו משלבת בו לשון נמוכה (ערסים, אפסים) או לשון שאובה ממציאות המון העממים (אבדי-עלי, וזונות צמרת), מתקיימת תשתית ברורה, והיא הנותנת ל„בשורה" שבשיר את מלוא העצמה. מוסיף לזה הצרו הקונטננטי („המבריח") – סיס, שרק בשורת הסיום הוא „בשבר" לאסונך – סיד, ומכאן, מיוחדותו, מאופקטיביות שלה.

מה הם איפוא מרכיבי השתיה של השיר הזה (והוא אולי היחיד הבנוי רובו על תשתית תורה-מקראית, תלמודית). במשנה סוטה, ט, טו מצוירת בקווים עזים ונועזים תמונת הניוון ההדרגתי של העם בכות גדולי רבותיה אחד לאחר, ניוון שהתחיל עם חורבן בית המקדש. זהו סוף אותה משנה:

בעקבות משיחא חוצפא יסגא ויוקר יאמיר הגפן תתן פריה והיין ביוקר. והמלכות תהפך למינות. ואין תוכחה. בית ועד יהיה לזנות. והגליל יחרב והגבלן [והגולן] ישום. ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו. וחכמת סופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו. והאמת תהא נעדרת. נערים פני זקנים ילבינו. זקנים יעמדו מפני קטנים. בן מנוול אב. בת קמה באמה. אויבי איש אנשי ביתו. פני הדור כפני הכלב. הבן אינו מתבייש מאביו. ועל מי יש לנו להשען – על אבינו שבשמים [–].

הסיוטים האלה חוזרים ונשנים בתלמוד. ואם עדיין לא מצאנו לעיל את כל סיוטי גורי, נשפיל הקרא בתלמוד: ר' נהוראי אומר: דור בן דוד בא בו נערים ילבינו פני זקנים וזקנים יעמדו לפני נערים ובת קמה באמה וכלה בחמותה ופני הדור כפני הכלב ואין הבן מתבייש מאביו. ר' נחמיה אומר: דור שבן דוד בא בו העזות תרבה והיוקר יעוות והגפן יתן פריו והיין ביוקר ותהפכה כל המלכות [–] ואין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס. דבר אחר – עד שיתייאשו מן הגאולה, שנאמר „ואפס עצור ועזוב" – כביכול אין סומך ועוזר לישראל. „ואפס עצור ואפס עזוב ואין עוזר לישראל" (מלכ"ב יד, כו). אמר ר' יוחנן: דור שבן דוד בא בו תלמידי חכמים מתמעטים והשאר עיניהם כלות ביגון ואנחה וצרות רבות. וגזרות קשות מתחדשות [–]. שבוע שבן דוד בא בו שנה ראשונה מתקיים מקרא זה: „והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר" (עמוס ד,ז) – שנייה – חיצי רעב משתלחים, שלישית – רעב גדול ומתים אנשים ונשים וטף, חסידים ואנשי מעשה ותורה משתכחת מלומדיה, ברביעית שבע ואינו שבע, בחמישית – שבע גדול ואוכלין ושותין ושמחין ותורה חוזרת ללומדיה.
(סנהדרין צ"ז ע"א)

כל ההדגשות לעיל באות להפנות לנאמר בשיר ואין צורך לפרש. ואם הפלגתי בציטוט מעבר להכרחי לפירוש השיר, הרי שאין הרחבה מיותרת, כמדומה, להארת האוקסמוליות. הבגורות לשיר ההגמשכת אלינו ועלינו מכוח אותם קטעים ומכוח גיבושם בשיר. לוואי שיתקיימו בנו אותות השנה החמישית שבתלמוד, ב„סוף ציטוט", ש„האותות הנוספים" של גורי, ולפי שעה – של כולנו, חסרים אותם.

גורי השכיל להתיך לתוך השיר פרורות לשון נוספת התורמות לקומפקסיות שלו. למשל, לשון „אפסים" – בסטיה מלשון התשתית – אינו רק כמין סלנג ואינו רק מתנה החריזה, אלא גם ניגון מן „ואפס עצור" שבהמשך השיר. כיוצא בזה „יבשה כחרסים". הסטיה מן המטבע „כחרס" אמנם מתגינת חריזה, אך הביטוי עצמו, בהקשר הרחב של השיר, אינו מסמן רק את יובש העיר-שלא-תתמטר, יובש כחרס החומר, שנתייבש על-ידי חרס (השמש), אלא יש בה גם מיסוד השבר בפשוטו, כלשון „העלה חרס בידו", ובריסויה, כוכר ללשון הפיוט „ונתנה תוקף": אדם יסודו מעפר... משול כחרס הנשבר".[9]

בעיצוות של המצב המצטייר במהלך השיר כולו „מול פני אבי" שבשורה האחרונה „שבורות השורה", נשאר בידי הקורא להחליט מיהו „אבי": אביו של הדובר בשיר, אב שהצטיין ביושרו ובמוסריותו, והוא עומד איפוא כסמל כנגד ההידרדרות המוסרית, או „אבינו שבשמים" הבא ומציץ הנה מטקסט התשתית, אולי מתוך איזו תקוה לישועה.

בשנים האחרונות מרבים בכתיבת שירה „פוליטית" ובכתיבה על אודותיה. השיר הזה הוא לא רק פוליטי, אלא הוא קודם כל שיר. ודאי, לא בכל שיריו מגיע גורי לאותה עוצמה, שכוחה בתמציתיותה, במירקם הצפוף, באותו כלי מועט המחזיק את המרובה. אך ודאי הוא גם כן כי יש שירים רבים, אשר מכוח עומקם, המבונה על נדבכים ראשונים ואחרונים, ובתוקף התכתם החד-פעמית בארגון שירי מרשים, באות – בזכות עיבויים הלשוני ובזכות כיסוים השירי – שמור להם מקום בפנתיאון השירה העברית לדורותיה.

★

שירתו הבשלה של גורי, במיטבה, מציגה משורר בעל ייחוד. להט הפאתוס של צעירותו הבוסרית, שהותגן במפגיע על-פי הקונוונציות האלתרמניות (ושתואם את להט הדור), נתחלף בבריון פאתוס המפשיך ללהוט בלב, שכן הוא חלק מגורי באשר הוא גורי, באשר הוא משורר, גם חלק מהוויתו עם ישראל מגולית, קצת אידיאלית, קצת קיומית-ענה. אלא שלהט זה, הרוחות זו, אינם מופגנים עוד בעליל, כי אם עוטפים במעטה צונן יותר, הכם יותר (לעיתים מהול באירוניה דקה כלפי נושאי השיר, לעיתים יותר קרובות – באירוניה כלפי עצמו). הוא שר מתוך עמדה של ריחוק, של מי שמסוגל להיות בפנים ולהתבונן מחוץ בעת ובעונה אחת. עמידתו מנגד, אי עמידת הגיבור, מופיעה רק למראית עין. זהוי מתבולות

(המשך בעמוד הבא)

אנדד אלדן

★★★

פרש עלינו סכה
לא לשוא הרוח רוגעת, ושלוה
הים הזה שלוה שירות יורדות מבריכה
שמע צריחת שרשרות שוקקות כחול האיד
סגר המדבר. צריחת עורבים ועוד סמלי
מלחמה
האם לפתע ענבים הופכים כחול
האדמה חמה
מתהפכה עלים ונושאי סלים
עולים לרגל
ותפלה נשאת
פרש עלינו סכת השלמה, השלימה
לפתות, בשרב צל לתת.

★★★

העץ אשר שמע שוב את קול האבן ולחש העלים
הבין כל כפישה יודעת את הטוב והרע
שבמחול שמר החול הקרב קרב על קו
הריגות שנים שנרמו והשרירים והרוז
על גמישות על קו שומע את קול האבן
המכשה בכל אבן קטנה בשביל אדם אשר חמק
כצללית בדרכו לשדה כי האדם כעץ השדה
ואתה שער רחוק בחיקה של אבן כמוה מבל
קיר תוקע במקום הזה ובמקום ההוא ולחש ונגע
בענף הזה ושרש בעקר נגרר בין רגליו העץ
אשר כרע לשמעו היטב האיש שבקולו המאבק
קרע את אחוזי הקשרים ערים להתבושש ולחש
תאנה העץ שמע והאבן אשר סמנה יצר פרי ויצר
העפר נאמר עליה לדעת את שבקש האיש הער כי פתחה
צעקה את הקול.

★★★

נגד הארץ שמשוררת תמיד
מנגד תראה את הארץ
נפגשה באיש. רשפיה רשפי אש
לרית. נגד הרוח משכבי
בים נמשך
הדמם באפר
צומח במים
חי ברוח
מדבר באש
והנוף עפר.
אז ברד עת מנגד ראה. משכבי ים
נמשך הדמם, באפר צומח, במים חי, ברוח מדבר,
באש הנוף
עפר, משורר.

השגריר מגיע לקאהיר

מאת לורנס דאראל

~ המסוס עם החול להתלכסן לאטו כלפי מטה, ארצה לתוך הערב הסגול. המרבה החום על תכבניות הלולות מגולפות-הרוח פאא-עצבויי-סקוס למפת-תבלים ובכוח של הלילה. הלולאות, המשקיעים האטיים של הנהר, והנם קני הישר, כתנות, זסירות קטנות בעשויי-קליפיוס אגו-דאנה כורעים. שפכי-נהר שמכסים מארם ושרטנים של חול – האיזורים הריקים מאקרי-ישב של ארץ-העורף שבה התגבסו הצפרים והרגים בסתר. פהרושם התפצל הנהר כמו קנה-הזהב, נכוף והתפתל סביב איזה אי שעליו עצי-דאנה, מגאורות, כמה דקלים גוועים – ובתי-התנוצה של הדקלים החורשים בנוף השטח הנמתח על אוויר הים וחזיונות הערב שלו ושתיקותיו הסוכבות. ריבועים של עיבוד איזה אותו פהרושם כמו ארג-שוזר משובץ ושזוק בין קטעים של בצה בינוסנית שקוף-מיתאר אסים של מים הנגים זונקים אותם. פהרושם גם התגבהו גלולות של אבר-ביר הדהה.

הם היה עד להגיע בתא הקטן של המסוס. הרזיתים באבק מרי-פעם עם מדיה-השרד המציקים לו. סקרנו עשה בהם נפלאות – הם התאימו כמו כפפה: אבל המגבעת ודומה היה כאילו לבש כפפת-אגרוף. הוא יהיה מתאים מרי. הוא חש איך היזעה ניגרת על חזהו, מדגדגת אותו. מזיגת התודעה-הזמנית והחום ניתרגמה להרגשת-קבס. האם תביא אותו הטיסה לידי הקאה – וזאת בפעם הראשונה בחייו? הוא קיווה שלא. איום יהיה זה להקיא לתוך המגבעת הזאת המבוהצות ודבר-זהרושם. „חמש דקות לנחיתה": מלים ששורבטו על דף שנתלש מרפדת-מבצעים. יפה, יפה. מגבית הגיע בראשו ומצא משיב אוויר על פניו באפן זה של מחומר. על-כל-פנים, הרי זה הולם אותו. הוא התפתע ממש לראות מהדנאה מראהו בראי.

בלאט הנו והנמיכו ואחר-הר-מדומים הסגלגל ניסא לקראתו. דומה היה כאילו מצרים כולה משתקעת חרש לתוך קסת-דיו. אחר-כך הבזיק והנה מתוך הסתחררות ההוכות שהעלו שר-אבק פורים מתלבלבים המצארות המפוסות והמגדלים של הקברים המפורסמים: הדר-מקסם היו ורודים וצדפיים כמו ציפורן.

בשדה-התעופה התקבצו הנכבדים שעליהם הוטל לקבל את פניו רשמית. לצדיהם ניצבו אנשי הסגל שלו עם נשיהם – כולם במגבעות ובכפפות של מסיבת-גן כאילו היו על פר-הדשא בלונדאן. בכל-זאת היו הכל מודעים למכביר, מגירים נחלי-זיעה למען האמת. הרזיתים חש באימה מוצקה תחת נעליו ההגיגיות המצוחצחות ופלט אנחת-הרווחה. על הקרקע חם היה כמעט יותר מאשר במסוס: אבל הבחילה סרה ממנו. הסכנה צער קרימה לזוח ידיים ותתחזר לו כי משעה שלבש את מדיו השתנה הכל. בדידות פתאומית היפתה בו – שכן נתחזר לו שעכשיו, כשגריר, חובה עליו לחזור עולמית על ידידותם של בני-אדם מן השורה תמורת הכבוד מצדם. מדיו סגרו עליו כמו חליפת שריון-קשקשים. הם בודדו אותו מן העולם הרגיל שיג-ושיח אנושי. „באלוהים" אמר בלבו. „תמיד אצפה לתגובה אנושית רגילה מאנשים המחייבים לכבד את דרגתי: סופי להיות כאותו כוהן איזם באמסקס המגוהך תמיד בשפה רפה כדי להוכיח שהוא באמת ילוד-אשה רגיל לגמרי לפרות המאורון שלה".

אבל העווית הרגעית של בדידות חלפה בשמחת המתינות החדשה. עכשיו לא נותר לו אלא לנצל את קסמו עד תום: להיות יפה-תואר, להיות מוכשר, הלא רשאי אתה ליהנות מהכרת הדברים האלה בלי לרחץ את עצמך לקריהובה! הוא הוכיח את טיבו במעגל החיצון של הפקידים המצרים שאותם בירך בשלום בערבית מצויינת. חיוכים הפציעו בכל מקום, ומיד התמוגג בבליל של מכסים מפיק קורת-רוח. הוא ידע גם איך להציג עצמו בספק-צדדית לנגדות-המצלמות הנפקחות פתאום עם שנשא את נאומו הראשון – רקמה של גרושות מחממות-לב, שהושמעו בעצנותנות מלבבת בערבית שוכחה למילמולים של תרוה והתרגשות ממעגל העתונאים בני-הבליעל.

תזמורת נתנה קולה פתאום במסובסר, בזיופים מראיי-לב: ותחת הצלילים הבכיינים של לחן אירופי שנוגן אי-כך ברבעי-טונים זיהה את המנון הלאומי שלו. מדהים היה הדבר, ובקושי עצר בחוכו. משלחת-המשטרה שקיה לאמן את המשטרה המצרית בשימושי הרומפטן השחיל. אבל הביצוע כולו הפיק משהו דלגבי ומאולתר, כאילו נוגנה איזו צורה נדירה של מוזיקה עתיקה (פאלסטריניה?) על מערכת של מנהגים. הוא עמד עמידת-דום זקפה. בימבאשי שבציעים בעל עין-זכוכית עמד לפני התזמורת, גם הוא בחלום – ואם גם במרעיד למרי. ובזה נגמר העניין. „צר לי על התזמורת", אמר נמרוד פתה בלחש. „אתה מבין, אדוני, זה היה צוות מלוקט באקראי. רוב המנגנים חולים". הרזיתים הניע בראשו ברצינות, כמתוך אהדה, ופנה אל המשימה הבאה. בהתלהבות נריבה עבר הלוך-ושוב על-פני משמר-כבוד לבדוק את עמידתם: האנשים נדפו ריח עז של שמן-שומשומים והיעה האחר או שנים חייכו במאור-פנים. זה היה מרגיז. הוא כבש את יצרו ולא השיב גיחוך. אחר-כך הסתובב והשלים את תובותיו כלפי מחלקת-הסכם, גם הם המים ומצחינים בכובעי-העציץ האדומים והזוהרים שלהם. כאן התגלגלו החיוכים לכאן ולכאן, התפזרו כבתרי אבטיח-בוסר. שגריר המדבר ערבית הוא לבש את הסבר של ענותנות חייכנית שידע כי הוא המקסים ביותר. זאת למרי. חיוכו העקום היה סובה-לב – נראה היה בעליל שמצא חן מאוד אפילו בעיני הסגל שלו, ציין לעצמו בגאוה: אבל במיוחד בעיני הרעיות. הן ברגען הסבו פניהן אליו כסלכודות-פרחים. הוא מצא לומר מלים אחרות לכל אחת מן המזכירות.

ואז באה לבסוף המכונית הגדולה והסיעתו מעדנות אל בנין השגרירות על גדות הנילוס. ארול בא אתו להנחותו ולהציגו כדורש לפני עובדי-הבית. מידותיו הזהירות של הבניין הסעידו את הלב, גם נסכו מורא למרי. עצם העובדה שכל החדרים האלה עומדים לרשותך די היה בה להרתיע כל רוזק. „אף-על-פי-כן, בשביל איזהד", אמר ביגון כמעט, „אני מניח שהם נחוצים". אבל המקום הירוד סביבו כאשר התהלך לו באולם-הגשפים המפואר, על-פני החממות, הגרפסות, משקיף הוצה על המדשאות המוריקות היורדות היישר עד לגדת מימי הנילוס שעינם כעין הקקאו. כתוך סובבו-להשו ממטרות בעלות צווארי-אוות יומם ולילה, שומרות בלחתן על רעננותו של העשב האומרגדי הנגב. הוא שמע את אנחתן כאשר התפשט ותקלה במים קרים בחדר-האמבט היפה על קישוטי-הזכוכית הנוגיים שלה; עד-מהרה שילח את ארול מעל פניו והזמינו לחזור אחרי הסעודה ולדון בתכניות ומפעלים. „אני עייף", אמר הרזיתים בכנות, „אני רוצה לסעוד בשקט לבדי. החום הזה – הייתי צריך לזכור אותה: אבל שכחתי".

הנילוס היה גאה, ממלא את האוויר בלחות הקיצית העבשה של שטפונותיו השנתיים, מספפ בזרפש זרת אחר זרת על חומת-האבן שבקצה גן-השגרירות. חצי שעה שכב על מיטתו והקשיב למכוניות הנעצרות בכניסה ללשכה ולצלילי הקולות והפסיעות במבואה. אנשי-הסגל שלו עסוקים היו בהחתמת שמותיהם בספרי-האורחים האדום והנאה, המכורך עור מארוקו יקר. רק פרסוהדן לא הופיע. מסתבר שעוזו מתחבא! היה בתכניתו של הרזיתים לתת לו מנה בהזדמנות הראשונה: אין הוא יכול להרשות לעצמו עכשיו מעשי-הבל העלולים להעמידו במצב קשה כלפי שאר הסגל. הוא קיווה שירדו לא יאלץ אותו לנקוט לשון סמכותית ובלתי-נעימה – הוא נרתע מן המחשבה, הבל-זאת.

לאחר מנוחה סעד לבדו באחת מפינות המרפסת הארוכה, לבוש רק מכנסים ותולצה, רגליו בסנדלים. אחר-כך השיל אותם והצה יחף במדשאות המוארות באור-זרקורים עד לנהר, תוך שהוא חש במקרות העשב הוזהר תחת רגליו היחפות. אך היה זה זן אפריקאי גס ושורשיו היו מאובקים, אפילו תחת הממטרות, כאילו לקו בקשקשת. שלושה עוסים היו משוטטים בצלליים בגבעותיהם המזהירים הפוקוים טבע עיניים, השמיים השחורים והרכים היו זרויים כוכבים. כירכן, הנה הגיע – בכל מובניה של המלה. הוא זכר משפט מאחד מספריו של פרסוהדן: „הספר, הגלמוד בחיות..." כוס הוויסקי שבידו היתה קרה-כקרח. באפלה המתניקה הוא הסתרע על הדשא ונעץ מבטו היישר למעלה בשמיים, בלי לחשוב עוד כמעט מאומה, רק הניח לתרדמה לכסותו בהדרגה, זרת-זרת, כבאות העולה של מי-הנהר בקצה הגן. מדוע זה יחוש עצבות בלבם של דברים שעה שהוא בטוח כל-כך בכוחותיו, מלא כל-כך עוז-התלהבות הוא לא ידע.

ארול חזר למועד לאחר סעודה הפוזה הוקפטה למצוא את הממונה עליו משוגה כמו כוכבים על המדשאה הזהרה, ישן כמעט. הגילויים של הווסר-דשמיאת היו סימנים מצריים. „צלצל טיביאו משקה", אמר הרזיתים בדוב חסרו, „ובא שב כאן בחוץ: קריר פחות או יותר. מגיעה קצת רוח מן המגדל". ארול ציית ובא התיישב ביישנית על הדשא. הם שוחחו על הדברים בכללותם.

„אני יודע", אמר הרזיתים. „שכל אנשי-הסגל רועדים בציפיה לקראת המעבר הקיצי לאלקסנדריה. אני הייתי רועד כשהייתי צוער בבכירה. כיכרן, אנו נצא מן החום המעיק הזה מיד לאחר שאגיש את כתב-האמנה שלי. המלך יהיה בירואן בעוד שלושה ימים: כך כך נמבבאני לעבר מעבר אל-לטיף בשדה-התעופה. יפה. אם כך, מאד אני רוצה להזמין לתה את כל המזכירות והרעיות של השגרירות; ובערב את הנזעים לקוקטייל. פרט לזה הכל יכול להבות עד שתסדר את הרבצת המיוחדת ותעמים את תיבות-האשרים. מה בדבר אלקסנדריה?"

ארול העלה חיוך עיפלי. „הכל בסדר גמור, אדוני. היה-הבילבול הרגיל עם כניסת הצביעות השנתית; אבל המצבים היו טובים מאוד. מחלקת-הסכם מצאה מעון מצויין עם לשכות-קיץ טובה ועוד משרדים שנוכל להשתמש בהם. הכל נהדר. יהיה לך צורך רק בשנים-שלושה עובדי-לשכה מחוץ לבית: קבעתי לתורנויות כדי שתהיה לכולנו הזדמנות לבלות שלושה שבועות שם למעלה בתורנות. עובדי-הבית יכולים לצאת לדרך. אני משער שתארח כמה אנשים. חצר-המלוכה תצא כעבור עוד שבועים בערך. אין בעיות".

אין בעיות זו היה הביטוי המעודד. הרזיתים נאנח והשתתק. בחושך מעבר למרחב מי-הנהר בקע קול רפה, כמו רוחש נחיל דבורים, צווק חמר בעורבבים בקורקשר הצורם של הרעשן המצרי הקורם. „שכחתי", אמר בעווית-פתאום. „דמעות איזיס: זה ליל-הולידה, לא כך?" ארול הניע בראשו בתנומה. „כן, אדוני". הנהר יהיה שוקק פלוקות רקות מלאות זמרים ודעשות מרוב קתרוסים וקולות. איזיס-דיאנה תוזהר בשמיים, אבל כאן יצוד המרכסאות המוצפות אור-זרקורים הרפס של אור לבן שעימעם את שמי-הלילה מוצצה לו. הוא העיף מבט סתמי סביבו, מתפס את קבוצות הכוכבים. „ובכן זה הכל", אמר, וארול קם ממקומו. הוא כח בגרונו ואמר: „פרסוהדן לא הופיע מפני שהלה בשפעת". הרזיתים אמר בלבו שכאבנות כמגע זה היא סימן טוב. „לא", ודיק אמר, „אני יודע שהוא מכריד אתכם. אני ארצה לזה שיפסיק". ארול הניע בו בחרוות-פתיקה. „תודה, אדוני". הרזיתים ליווה אותו אכ-אם עד הבית. „אני גם רוצה להזמין את מסקליין לסעודה. מחר בערב, אם זה נוח".

ארול הניע בראשו לאטו. „הוא היה בשדה-התעופה, אדוני". „לא כבתי לב. אמור בבקשה למזכירה שלי שתכין כרטיס-הזמנה למחר בערב. אבל קודם צלצל ותגיד לו שאם אין זה נוח יודיע לי. לשמונה-ורבע. עניבה שחורה".

„ברבוק, אדוני".

„בעיקר אני רוצה לשוחח אתו מאחר שאנו עושים כמה סידורים חדשים ואני רוצה בשיתוף-פעולה מצדו. אמורים לי שהוא קצין מבריק".

ארול נראה מסופק. „היו לו כמה חילופי-דברים חריפים לבדי עם פרסוהדן. בשבוע הזה האחרון הוא, בעצם, סם מצור, פחות או יותר, על השגרירות. הוא פיקח, אבל... קצת קפה-עוקף" ארול היה הססני, נראה כמי שאינו מבין להרחיק לכת מרי. „כירבן", אמר הרזיתים, „אני רוצה לדבר אתו ולבדד לעצמי. אני חושב שהכיוד השרש יכבע את רצון כולם, אפילו את רצונו של מורנו-רבנו פרסוהדן".

הם נפרדו בלילה-טוב.

יום המחרת היה מלא מעשי-שיגרה שמכובים היו להרזיתים אלא שבהלו, כביכול, כאוויר חדשה – האווירה הלארמוכות של עמודה המקפיצה אנשים מיד על רגליהם. בסעיף היה הדבר וגם כהאינו אפילו עד הגיעו לרדעת יועץ הצליח לקיים יחד נחדביסהו עם הנועדים אנשי כל הדעות. אפילו אנשי חילי-הים הנוטשים, שנמנו עם בספר-השגרירות, היו מכביר-פנים והנגו עמו מנהג עבמי-שבה ביותר. עכשיו התבוצו לעמידות של התייגות, כמעט של התגבנות. אלה הם פירותיו הטרים של כוהרלטן, אמר בנפשו, תוך שהוא מקבל את דין תפקידו הטרים.

אולם מהלכי-המתיהה נהלו למישרים: ואפילו בכיבוד-הסגל שלו בערב עלתה יפה כליבר עד שרומה היה שאנשים אינם רוצים ללכת. באישור הוליך בבריר לארוחת-הערב של המסקליין כבר הוכנס לטוקלין המרגיע באשר הופעו נעוריםו, ולצאת „התולים בגרים. „הה, הרזיתים" אמר הוליל, עומד על רגליו ושתים ירד בסבורה יבשה, ומגוקופוק. „לא כלי דאגה חיכיתי לבואך". לאחר כל גינוני-הכבוד שהשעות עליו במשך היום חש הרזיתים פתאום נקיפה של רגש שהאורם הזה משאיר אותו כך בלי תואר. („רקסוס של עולם", אמר בלבו, „האם באמת אני קרוע בתוך-תוכי?")

„בריגדיר יקר שלי", מתוך כך נשאו עמום ודברי-הפתיחה שלו קירות קלה אך מוחשת. אולי רוצה החייל פשוט להבהיר שהוא שייך למשרד-המלחמה ולא למשרד-החוץ; הרי זו דרך מגושמת להביע זאת. ובכל-זאת וקצת למורת-רוחו שלו, חש הרזיתים שהוא נמשך דווקא אל האיש הנצום והגלמוד-למראה שעיניו עייפות וקולו עמום. היתה מידה של הידור החלוטי בביטוי. בגדי-הערב העתיקים שלו לא היו מגוהצים ומבורשים בקפידה יתירה, אבל גם טיב האריג וגם הגזירה היו מצוינים. אכואס ובנות נמע מסקליין מן המשקה שלו, משפיל בזהירות ורצבית של כלב-ציד אל כוסו. הוא סקר את הרזיתים בקורת-רוח שאין כדוגמתו. שעה קלה הוליפו ביניהם את דברי-הנימוסים הרשמיים שבין מארח לאורח, וקצת למורת-רוחו שלו נמצא הרזיתים מוכבו למרות מנהגו היבש והמסויג. פתאום דימה לראות בו איש כמוהו, המחפש לייחס משמעות מיוחדת לחיים.

נוכחותם של המשרתים לא איפשרה אלא חילופי-דברים כללים ביותר בעת הסעודה שסעדו יחדיו, יושבים בחוץ על המדשאה, ונראה היה כי נוח לו למסקליין להמתין. רק פעם אחת הוזכר השם פרסוהדן, והוא אמר בהינתו האגבית: „כן. אני כמעט אינני מכיר אותו, כמובן, חוץ מאשר באופן רשמי. המשפחה הוא זה שאבי – הלא השם בלתי-שכיח כל-כך שאינני טועה – אביו היה בפלוגה שלי בימי המלחמה. הוא קיבל את עיטור הצלב-הצבאי. אמנם כן, אני עצמי כתבתי את הציון-לשבח שזיכה אותו בעיטור: ומובן שהייתי צריך לטפל בתפקידים הלא-נעימים שקשורים בקרובי-משפחה. אני מניח שהבן היה אז רק ילד. מובן, אפשר שאני טועה – לא שזה חשוב".

הרזיתים השתוקק. „למען האמת", אמר, „נדמה לי שאתה צודק דווקא – הוא סיפר לי פעם משהו כזה. ריבות אתו פעם על כך".

„אלוהים אדירים, לא? וכי למה לי?" דומה היה שמסקליין מזועזע כהוראה. „הבן אינו בדיוק... אדם ברווזי", אמר בשקט אך בלי התעוררות, פשוט בקביעת עובדה. „הוא... אני... כירכן, קראתי פעם ספר שלו". הוא פסק פתאומית כאילו נאמר הכל: כאילו תוסל הנושא לעולם-ועד.

„הוא ודאי היה איש אמיץ", אמר הרזיתים לאחר שהייה.

„כן – ואולי לא", אמר האורח לאטו, כמהרהר. „הוא שוטה. זאת שאלה. הוא לא היה חייל ממש. בחיית ראו את זה לעתים קרובות למרי. לפעמים מעשי-גבורה באים מתוך פחדנות לא פחות מאשר מתוך אומץ – זה המשנה שברגע. המעשה שלו, במיוחד, זאת אומרת, היה בעצם מעשה בלתי-צבאי. משונה למרי".

„אבל", מיתה הרזיתים.

„אבהיר את דברי. יש הבדל בין מעשה נועז של אמיץ-לב למעשה בלתי-נתון לו-זכר את האימון שקיבל כחייל לא היה עושה מה שעשה. אולי זה עשה רושם של משתקטלים. הוא איבד את הראש, פשוטו כמשמעו, ופעל בלי לחשוב. אני רוחש לו הערצה עמוקה כאדם, אך לא כחייל. החיים שלנו דורשים הרבה יותר – זה מדוע, אתה יודע, או שכך זה צריך להיות".

הוא דיבר במעמקים לחשוב עליהם דברו היבשה, בזהירות-הגעגע. ברור היה שלעתים קרובות התלבט בנושא זה בינו-לבינו.

„זאת שאלה", אמר הרזיתים.

„אולי אני טועה", הודה החייל.

המשרתים המהלכים חרש הסתלקו מן-קומן, השאירו אותם ליין ולסיגרים שלהם, ומסקליין חש עצמו בדתון להעלות את הנושא האמיתי של ביקורו. „אני משער שבדקת את כל חילופי-הדעות שהתגלגלו בינינו לבין המסד הפיגרי שלך. היו אלה חילופי-דעות חריפים ביותר, וכולנו מחכים לך שתכריע בהם".

הרזיתים הניע בראשו. „מבחינתי כבר הוכרע כולה", אמר בקורטוב רפה ביותר של דוגה שהוא לא אוהב שירתוקו בכך. „ביום שלישי נועדתי עם הגנרל שלך הוקמנו קבוצה חדשה, שאני בטוח שתמצא חן בעיניך. השבוע תקבל מברק-אישור הפוקד עליך להעביר את הנציגה שלך לירושלים, שתיעשה המרכז הבכיר והמסקרי. דבר זה יסגע שאלות של דרגה וקדימות: אתה יכול להשאיר כאן מתביבניים בראשות של טלפורד, שהוא אורח, אבל זה יהיה, כמובן, מצב אחר. למען תנחות נוכל להעביר דברים אלינו ולעמוד בקשר עם מחלקת השירות שלנו".

ירדה שתיקה. מסקליין התבונן באפר הסיגר שלו בעוד צלצלו של חיוך מרפרף על זוויות פיו.

„זאת אומרת שפרסוהדן מבנה", אמר בשקט. „יפה, יפה". הרזיתים התפתע הבלב כאשר מן החיוך שלו אף שלמען האמת לא היה בו שמץ של רוע-לב.

„פרסוהדן", אמר בשקט. „קיבל גזירה על שנוגו מסכך של משרד-המלחמה; מצד שני, במקרה אני בקיא למדי בנושא של המסמך ואני מסכים שעליכם למלא אותו יותר מוכן לפני שתבקשו מאתנו לפעול".

„אני מנסים, למען האמת: טלפורד מקים רשת מסביב לאיש הזה ומוסטאי – אבל אחרים מן המועצרים שמגיע פרסוהדן נראים דוקה ... כירכן, בעלי הערקרומה, אם לנקוט לשון מתונה. סבל-מקום, טלפורד משתדל להביון את רעתו ולהעסיק אותם. אבל... כירכן, יש אחר שמוכר מידע לעתונות, ואחר שמנחם עכשיו את הגברת הנסאגי. ויש עוד אחר, סקוטי, שמגלה את זמנו כשהוא מסייל לבוש אשה בבנגל באלקסנדריה – יהיה בזה משום גדול-רוח אם נניח שהוא מחפש מידע משטרתי. בסך-הכל אשמה בהחלט להפקיד את הרשת בידי טלפורד ולהתגודד עם משהו רציני קצת יותר. איזה אנשים?"

„האיל ועדיין אינני יודע את הפרטים", אמר הרזיתים בנחת, „אינני יכול להעיד דבר. אבל אני אבדוק את העניין".

„אתן לך דוגמה", אמר מסקליין. „ליעילות הפללית שלהם. בשבוע שעבר שלח טלפורד את השוטר זוה שנקרא סקוטי לעשות איזו עבודה שיגרתית. כשהמצרים רוצים להיות פיקחים, הם אינם משתמשים בכלדר דיפלומטי: הם מוסרים את ילקוט הדואר שלהם לאשה, האחיינית של מגזהקונסול, שמביאה אותו לקאהיר ברכבת. אנו רצינו לראות את התכולה של ילקוט אחד מסוים – פרטים על משלוחי נשק, חשבנו. מסרנו לסקוטי כמה ממתקים ובהם סם-שינה – והמסוממים סומנו בבירור. תפקידו היה להרדים את הגברת לשעתיים-שלוש ולסלק את הילקוט שלה. אתה יודע מה קרה כשהגיעה הרכבת לקאהיר, מצאו אותו שם מסומם ורדום, וקרוב לעשרים-וארבע שעות אי-אפשר היה להעיר אותו. היינו מוכרחים להכניס אותו לבית-החולים האמריקאי. כפי הנראה, כאשר התיישב בתא של הגברת היה טלטול פתאומי ברכבת וכל הממתקים התהפכו בעטיפותיהם. הממתק שכל-כך הקפדנו לסמן אותו היה עכשיו מתחת; הוא לא היה יכול לזכור איזה זה, מרוב בהלה אכל אותו בעצמו. או אני שואל אותך..." עינו הסורת-ההומור של מסקליין נוצצה כאשר סיפר את הסיפור הזה. „אסור לסמוך על אנשים כאלה", הוסיף ארסית.

„אני מבטיח לך שאחקור ואדרוש את מידת התאמתו של כל אדם שמציע פרסוהדן; אני גם מבטיח שאם תמצון מסמכים המוערים לי לא תהיה שום תקלה. והתנהגות בלתי-מוסמכת זאת לא תישנה".

„אני מודה לך". הוא נראה אסיר-תודה באמת עם שקם להיפרד. כהתגייד שילח את המכונית התורנית המהוגלגלת ליד ולהתהבניסט, תוך שהוא ממלמל משהו על „טיול-ערב בשביל הבריאות", ונשא רגליו על הכביש הפנימי, לובש מעיל קל להסתיר את הסמוקינג שלו. הרזיתים עמד בדלת-הכניסה והתכל בדמותו הגבוהה, המשוה תוך שהוא יוצא ונבלע בשלוליות הצהבות של אור-פנסים, שהבהוק האדיך אותו עד לגיהוך. הוא נאנח מתוך הקלה ועייפות. היה זה יום כבד. „גמרנו עם מסקליין".

הבא חזר למדשאות העזובות להריק כוסית אחת אחרונה בדממה בטרם יפרוש ויעלה על משכבו. בסך-הכל היתה העבודה שהושלמה ביום ההוא משביעת-רצון למדי. הוא נפטר מתריסר הופעות בלתי-נעימות שאולי הקשה שבהן היתה לספר למסקליין על עתידו. עכשיו יוכל לפעול.

אף-על-פי-כן בטרם יעלה במדרגות התהלך שעה קלה בחושבה בבית הדמום, עבר כחורר לחדר, מבהיר נגמו את ידיעת עליונו-לגדולה במלוא גאותה ובמוזה של אשה הבנלה שהוא בזיון.

(פרק מתוך „הרזיתים", החלק השלישי של „רביעיית אלכסנדרונית", בתרגומו של אהרן אמיר)

ישראל אלירז

חמישה שירי יחיעם

1

כל קוי שקוי
כאן העולם עד

שלא מסתיר
את העולם

לצרך
או שלא לצרך.

אני קשור עם הגשמי
הזה שיש לו

מקום וצל ואין לו
ארון,

שגדל בתוך שדה בעצם השעה
שאני מביט בגדילתו.

הוא תואם את עצמו
בכל חלקיו

כמו צרעה רחוצה
בארבע אחר הצהרים

שחותכת את האש
לשנים

והשמש הבהירה
לא יורדת תמיד בשעה

באותה העין החמישית
המולידה צרות

שאני רודף אחריהן (כמו
עקרב) אל תוכה.

עמדתי בפנת העין
לראות איך אנחנו רואים

ואיך עושים בור
מזה ומה זה

שדה צהב עומד
ומצהיב

2

"צריך לצעק לפעמים."
בסדר. אבל לא להיות מזה.

להמציא הכל:
את שהיה, את שלא היה.

כתבתי לך: "השבע
כאן בוער, ברוטלי

כמו מפריץ אגאי
שאין לטעות בו."

מה יכולה המחשבה
מתחת לכובע לעשות?

ללמד לגלות רק מה
שקים פה באהלים שלנו

"ולספר ספור פשוט
שאתה יודע
איך"

3

ביודעים למרות:
כל מקום [illegible]
[illegible]
הוא מרצה [illegible]
העין

4

למרתי סקיל
מהבחורים

הפרצלציה
מחלקות השלק והבצל

ויש אנך בעיר
יורד ממרכז השמש

אל כוון העולם
ולא יודעים עליו הרבה.

אני חוזר אל אותו, על
אותו כתם, אחרי שנים,
במשך שנים,

נותן לצבע "להיות
פינאלה של מה

שהעין רואה" ויש
לי שמחה גדולה

5

אני פה
בתוך החיים

כורע ברוך בפני
המה הקוסמי שמתרחש

נותן לחוץ להוביל
אותי אל נשמת הצורה

החיה בשלום עם הטבע
ההולך על ידיו ורגליו.

אחר כך אני פונה לגמרי הצדה
("בנימה"... בתוך הסבך) [illegible]

הולך אחרי השרפות
מתגופף בדרך הטבע
לא עושה שום דבר מגבה

צפת, 1834

מאת אהוד בן עזר

(עיבוד חדש לפרקי "אפרת" כחלק מרומאן רחב-יריעה)

אפרת היתה נערה צפתית גמישה וחטובת גו. אפייה שרבב תמיד מלאה צחוק ופספוס. שמלתה, מתחת לגלימה העליונה, נתפרה על ידי רקמת האומנה המהמירים של העיר: חום-אפור ולבן – כארמת ההרים החשופים, הצבעים אלה שלטו גם בשאר בגדיה. במקומות אחרים הבהיק עורה בלובן צח ועגול, שקוף-כמעט, שרק לעיתים רחוקות נגע בו אור-יום. בהסירה את מטפחת המשי מעל ראשה השתפך על כתפיה גל שערות ארמוניות ומסולסלות והיה עולה מהן ריח עמום של ענבר, כריח הטומן באפלולית שוקי-הבשמים של דמשק.

כאשר הולה עומדת על דעתה, נבהלה מהמנהג הרווח – להשיא ילדים וילדות כבני אחת-עשרה ושתים-עשרה שנה. אחיות מן הנשואות הרכות, חברותיה, שסריגן טרם צמחו – היו מפילות את ולדיהן בהריונן הראשון, האומללות. ומבין המבוגרות, כך נתלחשו הנערות בסוד – היו שנשארו עקרות בשל הריונות-הבוסר הללו.

שנה אחת הידבקה מגיפת הדבר להפיל חללים מאנשי-העיר. לקחו הרבנים יתום קטן ויתומה קטנה, שניהם רזים ובטניהם נפוחות, ועשו להם חופה בבית-הקברות על קברו של אחד הצדיקים. אפרת שמעה את אביה אומר: "כמו שלא הועילה הסגולה לעצור בעד המגיפה – ככה לא תועיל שייאמר לדבק טוב".

ימים מעטים אחר הנישואים רבו ביניהם בני-הזוג היתומים. ביום שישי, ערב שבת קודש, בא הנער-החתן אל בית-המרחץ לעת-ערב, ובראותו כי כבר לא נמצא שם איש, הטביע את עצמו במקווה מי-הטבילה. כאשר באו נשים אחרות לטבול, ובירידתן למים מישש ברגליהן גוף-אדם – כמעט שפרחה נשמתן מרוב בהלה והן פרצו צווחות-למחצה אל הסימטה וצעקות-אימה בפיהן.

תיכף באו אנשים ומצאו את הנער האומלל שכמעט לא נותרה בו נשמה. הם מיהרו לקרוא לרופא. הרופא ישב אצל הטובע שלוש שעות וחצי, הוציא ממנו את כל המים, נתן לו רפואות ולא זז ממנו עד שהקיץ הנער ודיבר עימו וסיפר:

"לא מצאתי את אשתי הנערה בבתוליה. וחקרתי וסיפרה כי בהיותה פעם בשדה בא עליה נער-רועים ערבי ואחז בגרונה ואנס אותה פנים ואחור ומאז קצה נפשה בגברים כולם. וי לי, וי לי –"

הרופא גם ראה כי כל גופו הבגום של הנער מלא שריטות, שלדבריו היתומה שרטה אותו כאשר ניסה לבוא עליה בכוח.

נשות צפת, צדקניות והמגיות בנות ותמציות, הלכו לדבר על ליבה:

"את צריכה להתרצות לבעלך. כך מנהגו של עולם."

"אם תמשיכי לסגור עצמך מבעלך – תחזור המגיפה, חס-ושלום, ותפיל בנו חללים."

אולם היא אטמה אוזניה, חרצה לשון, נעשתה מורדת והיתה מסתובבת בסימטאות צפת ובשדות המסולעים, בשמלתה הקרועה, ושרה:

"יא בנאת-אלעין – אן סיבת בתנייכון –

הו בנות המעיין, אם אוליס וכפרתי לכן כופר"

★

ערב אחד פגשה אפרת ביתומה בסימטה חשוכה ברובע-היהודי. היה קר. עד לפני שעה קלה נגהו קרני-שמש אחרונות על כיפתו המוזלגת של הנרדמק והציתו עליה הילה ארגמנית-עזה של כסף. אפרת לא נשאה עימה פנס. הקטנה תקעה בה עיניים בוערות, ניסתה לתפוס בשמלתה והיקלמה לה בקול גרוני מוזר, מתמשך:

"ירושלים בנייה
ירושלים בנייה
עיר הקודש טבריה
יפהפיה יפהפיה –"

אפרת ברחה הביתה, מבוהלת. אותו לילה התעוררה כשהיא מדממת מבית-שתריה, מעודה לא קרה לה כדבר הזה. "קללה נפלה עלי מאת היתומה הקדושה..." מילמלה לעצמה. "נגעה בשמלתי"... והעבירה לי טומאת דמה... שנתאחד מזה שעינו אותה הדיינים כשרה... החטאים... מה שקרה לה – בא עלי עכשיו בחלום..."

עד שנשמעה קריאת תרנגול מחצר סמוכה שכבה ערה באברים קפואים ליד אחותה הקטנה ופחדה לפקוח עיניה. עתה, באור שאינו אור עדיין, המקה לקיטון שבחצר, שטפה את בשתה במים צוננים כקרח שיצקה מכד הרס, וסיפגה במטלית.

רבני צפת לא הירשו ליתום לתת גט לאשתו מחשש שהמגיפה תחזור ותפגע באנשי-העיר. יום אחד נעלמו עקבותיו. חיפשו אותו ולא מצאו. כעבור ימים אחרים הביאו הערבים על גבי חמור את גופתו השבורה. הם סיפרו כי נופץ ראשו כאשר נפל מסלע גבוה בוואדי הסמוך למירון, לא רחוק מן המקום שפורץ מעיינו החזק של הכפר, שמימיו טובים וקרים כשלג החרמון.

★

בסוף שנות העשרים למאה התשע-עשרה מרד מוחמד עלי האלבאני, הנציב של תורכיה בוויליאת מצרים – בשלטון מחמוד השני. מוחמד עלי הזמין למסיבה בארמונו את כל מנהיגי הממלוכים במצרים, פקד לשחוט אותם והמליך עצמו על ארץ-היאור. עד מהרה באה גם ארץ-ישראל תחת שלטון מצרים. המושל עליה היה בנו של מוחמד עלי, איברהים פחה, שכבש אותה מיד התורכים.

איברהים פחה, שנחשב אדם נאור וגיבור נערץ, התחיל לעשות סדרים בארץ. אחד החוקים החדשים שהטיל היה חובת שירות-צבאי לערבים, פלחים ועירוניים כאחד; בימים ששלטו התורכים היו הערבים פטורים ממנה ויכלו לפדות את נפשם בכופר. פקודתו שרדה עליו את חמתם והם החליטו למרוד לה. אך איברהים פחה, שהיה גם בעל רצון תקיף, הטיל את אימתו על המתקוממים. ביד חזקה הכריח את תושבי הארץ לקבל עליהם את מרותו. כל מי שנתפס היה מסוגל לשרת בצבא, גוייס לחילותיו. הוא נעשה סמל בלהות לערבים, והזכרת שמו בלבד הטילה עליהם חרדה ופחד-מוות.

הערבים העירוניים ניצלו את ההתמרמרות ואת התלונות הכבושות של הפלחים כדי להסית אותם למרוד. שליחים-מסיתים הצליחו להפיץ שמועות ולעורר בהן לבבות נרדפים בכפרים, בשווקים ובמסגדים:

"איברהים פחה כופר בית-מחמוד הוא נוצרי מתחפש במסווה של מוסלמי אלבאני – אבל חזיר עורך משתאה של יין!"

התעמולה נשאה פירות. ריבת הכפירה שהתיצאו עליו היתה כניצוץ לדליקה – ותושבי-הארץ התעוררו לקרוש עליו ג'יהאד – "מלחמת מצוה".

עוד בטרם פרץ המרד בכל תוקפו, כבר התפשטו המהומות בארץ. הבידואים והפלחים חזרו לארוב לעוברים ושבים, להתנפל עליהם ולשדוד את רכושם. איברהים פחה נמצא אז באלכסנדריה. כאשר נודע לו שהמצב התערער וכי מתבונים למרוד בו, מיהר לשוב עם צבאו לארץ-ישראל.

מיד בבואו לארץ נוכח לדעת שהוא עומד על הר-געש. בעודו מנסה להשקיט את הרוחות הנירגזות ולדכא את ההתקוממויות שצצו כפטריות בכל מקום, נודע לו שמוקד הרעה הוא בשכם. בה ניתקמות מויסות המרד. לכן מיהר ללכת שמה.

כבואו לשכם נתקבל בכבוד גדול על-ידי ראשי העיר ונכבדיה. מנהיגיהם של הפלחים מכפרי ההר באו להביע לו את אמונם. אולם איברהים פחה הפיקח הכיר בפניהם שבלבו-ולב הם מורדים אליו.

הוא לא בא עם צבא רב לעיר, כדי שלא להחריף את ההתקוממות. בערב נערכה לכבודו סעודה. סבוה כבש הכינו אורז. הדליקו פתילות בנרות רבים והביאו תרוץ. איברהים פחה סבל פיחו בשמן-הזית שבו נשתבחה העיר. ריח הסבון המתבשל במסבנה הודף מבחוץ. המוזמנים הצהירו בתורים על נאמנותם לשלטון צבאו. בתום הסעודה ניגש אליו חוסין, אחד מאנשי-סודו המעטים, שליווה אותו והיגל עבורו בכל מקום שאליו פנה, ולחש על אוזנו:

"תערוף את ראשי, הפחה, אם שקר בפי. נודע לי שראשי העיר הבוגדנית הזו, נאבלוס – שמו עליהם מנהיג, אחד מאנשיהם ושמו קאסה לאחמה."

"נבמה אותו מושל על העיר מטעמנו."

"לא יעזור. הם ממהים לרצוח אותך, ישמרך אלוהים."

"מתי יהיה הדבר?" נזכר איברהים פחה במסיבה שערך אביו למנהיגי הממלוכים במצרים.

"מחר בבוקר יזמינו את כבודך לבקר בבית-החרושת להעשיית-הסבון האבוסלסי הנודע של קאסה לאחמה. בשעת ביקורך יתקבצו סביבך השכבים וילוו אותך במעלה צפנתם. כאשר תעבור על פני היורה הרותחת המעלה אדים, שבה מתבשל הסבון – יתפסו בך כאיש-אחד כל בני-החבורה וישליכו אותך לתוך היורה כדי להמיתך בה, לא עלינו".

"מה נעשה?"

"תתאונן, הפחה, לפתע, בחצות הלילה, על כאב בטן, תצא לחצר האחורית אל בית-הכבוד. לשאר אדאג אני".

בחצות הלילה נמלכו משכם, רכובים על סוסיהם, איברהים פחה ואיש-סודו חוסין.

קאסה לאחמה הקדים לשלוח עוד באותו לילה שליחים לכל בני-בריתו, להודיע להם על מות איברהים פחה ביורת-הסבון שלו. המקרה בשכם שימש אות להתעוררות הערבים ועד מהרה התלקחו המהומות-הדמים בכל הארץ. המרד פרץ לראשונה בצפת, ביום ראשון, ה' בסיון, אסרו-חג של שבועות התקצ"ד, יום ה-15 ביוני 1834. המושל המקומי ניסה להשקיט את הלבבות, אך בראותו שאין בכוחו לדכא את המרד, מסר את העיר בידי האויב, נמלט על נפשו, ונפוצו שמועות כי הוא-עצמו הצטרף אל המורדים.

★

צפת היתה מרכז היישוב היהודי בימים ההם. כאלפיים בני-אב מחולקים לשלוש קהילות: ספרדים, פרושים וחסידים. כאשר פרץ המרד לא ידעו היהודים מה לעשות: להישאר בעיר ולשמור על בתיהם ורכושם או להימלט ממנה ולהתחבא עד יעבור זעם. המון הערבים זינק עליהם פתאום ומילא את הסימטאות כחיות-טרף. הפורעים החלו לשדוד את רכוש היהודים וניסו להכותם נפש. כפריי-הסביבה באו ותבוז ליושבי-העיר. בידי רבים היו חרבות, רמחים, מגינים ואלות מסוקסות. הם התפרצו אל הבתים ובזזו את הרכוש. קרעו כרים, ניערו את הנוצות, השליכו אותן החוצה מבעד לחלונות ואחר לקטו את הציפות כדי לאסוף בהן שלל, כבתוך שקים: פמוטות, בגדים, מזון, סידים, כל המיטלטלין.

ענן לבן של מוך עלה בחדרים וכיסה את סימטאות הרובע היהודי והחצרות: ובתוך הנוצות המתפוזרות, ירידם דביקות מרבש-זירוביים שאוד מכדי-זימור בבתים – הוציאו המתנפלים פה גבר שם אישה שהתחבאו ונכלפו מחוריהם, פשטו מיד את הבגדים מעליהם ועינו אותם תחתם עירומים למשכב, זכרים ונקבות כאחד, כמנהג אנשי סדום – ועוד התפארו עליהם בגבורתם: האחר-כך גירשו את היהודים אל מחוץ לעיר – אלה קרועי-שת ואלה חשופות-שד ופותחן מתגלה, הם נאנחים, הן מייבבות, תהלוכה מוכה ומצועה, הנוצות הלבנות דבוקות בדם ומחוברות ברבש החרובים על בשרם, כעופות מרוטים-למחצה הם נדדים: אחדים מהם כבר מתים בדרך, ואחרים זועקים כלפי שמיים:

"אבינו מלכנו, חמול עלינו ועל עוללינו וטפנו – אבינו מלכנו, עשה למען הרוגים על שם קדשך – אבינו מלכנו, עשה למען באי באש ובמים על קידוש שמך – אבינו מלכנו, נקום לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך!"

רבנות, עיתונאות וליבראליות

מאת דוד מלמד

הרב חיים הירשנזון: "התורה והחיים", עורך: יחזקאל כהן, הקיבוץ הדתי ומאגנס, תשמ"ח, 134 עמ'.

מחוץ למסגרת המו"לות הממוסדת, הציבורית והפרטית, הולכת ומתרחבת מו"לות ענפה אחרת פרי יוזמתם של חוגים, ארגונים וגופים רעיוניים שונים. אחד הגופים הללו הוא "הקיבוץ הדתי" – נאמני תורה ועבודה" – חוג רעיוני ופוליטי אקטיבי שהוציא לאור בשנים האחרונות פרסומים מעניינים בנושאים כמו "גיוס בנות ושרות לאומי", "תלמוד תורה ושרות צבאי", "האשה בתמורות הזמן", "היחס ללימודי חול ביהדות", "ההלכה ביחס לערבים". הפרסומים הללו משקפים את הנושאים הבוערים כזם מתוך זווית-ראייה המיוחדת של חוג זה הדגול בדתיות-ליבראלית, לוחם נגד הקנאות הדתית ומטיף לסובלנות בין דתיים לחילונים – כל זאת תוך גילויי פתיחות וקידמה שאינן סוטות מן הבסיס ההילכתי של שמירת המצוות.

"התורה והחיים" בעריכת ד"ר יחזקאל כהן, ממשיך את תשומת-הלב אל אחת הדמויות המעניינות ביותר בעולמה של הציונות הדתית: הרב חיים הירשנזון, רב ועיתונאי, חוקר מעמיק והוגה-דעות מקורי, איש-ציבור וליבראל.

מתר, אך שמו של הירשנזון ידוע יותר למתעניינים בתולדותיה של העיתונות העברית מאשר לאלה המסתופפים בדל"ת אמותיה של הרבנות והספרות ההילכתית, וזאת אף-על-פי שפעלו בתחום ההילכתי לא היה מועט כלל ועיקר.

הרב הירשנזון נולד בשנת 1857 בצפת. הוריו היו מראשוני תנועת "חיבת ציון" ונכבדו ברוח של אהבת התורה, ארץ-ישראל והלשון העברית. בגיל 18 נשא לאשה את חוה, בתו של הרב שאול בנימין הכהן, ממייסדי ישיבת "עץ חיים" בירושלים. הוא הוסמך לרבנות ע"י רבנים בירושלים וברוסיה ושימש עשרות שנים ברבנות בא"י, בתורכיה ובארה"ב.

בתחילת דרכו ניסה לעסוק בתעשייה, מתוך רצון שלא להתפרנס מן התורה, ורק אחר-כך עבר לפעילות ספרותית וציבורית. בין היתר היה ממייסדי האגודה "שפה ברורה", שמטרתה הייתה הפצת הדיבור העברי. ב-1901 יצא לקושטא וניהל שם שני בתי-ספר עבריים. הוא היה מראשוני המצטרפים לתנועת "המזרחי" והיה ציר בקונגרס הציוני השישי בבאזל. ב-1903 עבר לארה"ב וכיהן כרב בקהילה אורתודוכסית בניו-ג'רסי עד לפטירתו ב-1935. כל ימיו הגיף ועסק בגישור בין התורה והחיים, בין הדת והלאומיות, ובין מסורת העבר ובין ההווה והעתיד המתחדשים.

משפחת הירשנזון הטביעה עקבות רבים בקטע מסוים של תולדות העיתונות העברית: הרב חיים הירשנזון היה עורכו של הירחון לחכמת ישראל "המסדרונה", שיצא לאור בשנים 1885–1888. בשנת 1892 הוציא לאור בירושלים עיתון-נשים ביידיש, הראשון מסוגו, בשם "בית יעקב", שהופיע כנספח ל"הצבי" של בן-יהודה. אשתו חוה היתה עורכתו של העיתון, וככל הנראה העורכת הראשונה בתולדות העיתונות בארץ. אחיו, הרב יצחק הירשנזון, השתתף בעיתון "הצבי", שמו התנוסס כעורכו האחראי של העיתון, ובכבל "הפירמן" התורכי נקבע, כנראה, שם העיתון על-פי תרגום שמו של הירשנזון מיידיש לעברית. בשנת 1896 הוציא לאור בלונדון שבועון ציוני בשם "תחיית ישראל".

אך התרומה הבולטת במשפחה היה הרב חיים הירשנזון, שבצד עיסוקו העיתונאי המוקדם לא זנח גם את התחום ההלכתי. בין כתביו הרבים בולטים "עטרת חכמים" (1874) – על היחס בין דעות חוקרי הטבע לתפיסת האגדה התלמודית, "ימים מקדם" (1908) – על הכרונולוגיה המקראית, ועוד. כמו כן פרסם ספרים אחרים בנושאי הלכה, תלמוד, הגות, חקר המקרא, היסוד, תולדות ישראל, פירוש להגדה של פסח, מאמרים רבים בכתבי-עת שונים, ערכים באנציקלופדיה "אוצר ישראל", ואפילו שירים. אולם עיקר מפעלו הספרותי-הילכתי היה "מלכי בקדש" (1919–1928) – ששה חלקים על ההנהגה המדינית בארץ היהודים לפי התורה.

בקובץ "התורה והחיים" מובא לקט מכתביו ומדבריו בנושאים שעמדו ברום עולמה של היהדות הדתית בימיו, ואשר לא איבדו מאקטואליותם גם היום, עשרות שנים לאחר כתיבתם. קשה שלא להתפעל מהשקפותיו המקוריות והמתקדמות של הרב הירשנזון, אשר תמונתו המתנוססת בראשית הקובץ – תמונת יהודי חרדי בלבוש חרדי – מגבירה את עוצמת ההפתעה לקורא הדברים.

פותח את הקובץ מאמרו של ד"ר יחזקאל כהן המוקיר את תולדות חייו של הרב הירשנזון תוך הדגשת פעילותו הציונית בתנועת "המזרחי", השקפותיו בנושאים מדיניים ודתיים, התמודדותו עם שני הגורמים שהעסיקוהו רבות: תחיית האומה בא"י וביזוד הלכתי של הבעיות שנוצרו עקב השינויים הפוליטיים, המדעיים, החברתיים והטכנולוגיים בעולם. לא נפקד, כמובן, מקומו של המאבק המר והממושך עם החרדים שתקפו את הציונות בכלל ואת הציונות-הדתית בפרט.

מתוך המאמר מתגלים שני הקצוות של ההתייחסות לרב הירשנזון: השבחים וההתנגדות, כפי שבטאו על-ידי אישים שונים בתקופתו. ד"ר כהן מביא דוגמאות רבות לשני סוגי ההתייחסות מתוך מכתבים ששלח הרב הירשנזון ומתוך מכתבים שנשלחו אליו, והמבקשים קשת רחבה ומגוונת של נושאים ובירורים.

מימד נוסף של אישיות הרב הירשנזון מובא במאמרו של פרופ' אליעזר שביד "תולדותיו ופעלו הספרותי-הגותי של הרב חיים הירשנזון" הלקוח מתוך ספרו "דימוקרטיה והלכה" (שיצא לאור בהוצאת מאגנס, תשל"ח). פרופ' שביד אינו כותב ביוגרפיה מלאה של הרב הירשנזון, אך בעמודים מעטים הוא מטיל אור על הרקע העובדתי של חיי האיש, אשר בו טמון המפתח להבנת משנתו העיונית. שביד רואה ציר מרכזי לכל תאומי יצירתו של הרב: "התמודדות הישירה עם הבעיות של התחייה הלאומית-המדינית והתחייה ההוגית והתרבותית של העם היהודי בארץ-ישראל". האבן מרכזת חיבוריו של הרב הם נסיונות להתמודד עם בעיות שונות של המציאות היהודית בעת החדשה, ולבהיר אותן מתוך אספקלריה הלכתית ומכלי להתמקם מתוך תשובות ברורות בכל התחומים הללו.

לשונו של הרב הירשנזון היא לשון ארכאית במקצת, כמנהג הכתיבה הרבנית, והטרמינולוגיה המיוחדת שלה, אך רעיונותיו והשקפותיו אינם מביישים יהודי דתי ליבראל ומתון גם בימינו. מעניינת על רקע זה התנצלותו של הרב בפתח ספרו ההלכתי הגדול "מלכי בקדש": "אל תבהל ברוחך, קורא נכבד, ולבך אל ימר לשוב אחור מקרוא ספרי זה כראותך בראשו השם 'שאלות ותשובות', ותחשוב כי ספרי זה ניתן רק לבעלי פלפול וחובשי בית המדרש לבד, לא לקריאת כל איש". התנצלות זו מעידה בעצם טיפה על הבנתו העמוקה לנפש קוראיו בני דורו ומרמזת על רוחב אופקיו ותפיסתו המתקדמת.

בחלקו העיקרי של הקובץ מובאים דבריו של הרב במכלול נושאים, כמו הדת והחיים, חשיבות העיסוק בעניינים אקטואליים ("לא רק שאין אנו יכולים, גם אין אנו רשאים, לעכב את זרם החיים, רק עלינו להרחיב את התורה לפי זרם החיים ולהביט מרחוק על הנולד ועל הבאות בחיים"), תורה ועבודה בימינו, מדינה מודרנית על-פי התורה, החוק הבינלאומי כמחייב גם את עם-ישראל ("אסור לעבור על חוק האינטרנציונאליטעט אשר נעשו בבריות עמים איך להתנהג במלחמה, חס וחלילה להיות ישראל נחשבים בין העמים כפראים ורוצחי נפש נגד חוקי האינטערנאציאנאליטעט והגבר חוקי הציווליזאציאן").

הירשנזון מציע להקדים את ההתמודדות עם המציאות המתחדשת, תוקף רבנים המצביעים מהתמודדות הלכתית עם חידושי הזמן, רואה את תשועת ישראל כנובעת מן הציונות ומרגיש את הכלל של "כח דהיתרא עדיף" ("ביחוד לא יודעים כי כח דהיתרא, לא רק שהוא עדיף לבד, אך הוא בעיקרו כח תורתנו הקדושה ותגבר").

מעניינת ביותר התייחסותו לנושא הכשרים בארה"ב: "כבר היה לי ויכוח עם ועד הכשרות לאגודת הרבנים הרי"א אשר אתים מתבירו חשבו כי מטרת ועד הכשרות הוא רק להוסיף איסורים ולהכרית אוכל מפי עוללים ויונקים, בכל דברי אוכל הנעשים באמעריקא, ורק בלשון סגי-נהור נקרא 'ועד הכשרות' כי לדעתם צריך להקרא 'ועד הטרפות' – כי מטרתו, לדעתם, הוא רק להטריף".

בעיות אחרות שבהן דן הרב הירשנזון היו ענין ההליכה בשבת, המצווה להתמיד ב"קרן היסוד", מתי אין מצווה לשמוע לדברי חכמים, עיסוק נשים בהוראה ("אין שום נדנוד איסור, לא לרחק ולא לאשה, ללמד סופרים") וחשיבות החינוך הגופני: "אמירת תהילים היא עבודת העצלים וההתעמלות היא עבודת הזריזים" – מרחיק האומר הירשנזון המבדילו בין לימוד "תהילים" ובין אמירת "תהילים". הירשנזון אינו חושך שבטו מן החרדים ומן החרדיות ותוקף את יחסם המוטעה אל הציונות. על החרדים הוא אומר: "האינסטינקט של החרדים אינגו אינסטינקט לשמירת קיומם, רק מאותו הטוף הטבעי להתגבר לכל דבר חדש מקוצר ראות השכל שמש את מקוצר ראות ההבנה שבחושם". ומכאן טוענת התקפתו על השימוש המופרז בתואר "הרב הגאון": "בתאר פריבפש איני כותב תואר זה לשום רב מפני כי תואר זה נעשה מרמס לרגלי אדם", וכן: "הטעות הזה גרם לבנות לכל מי שהשיג איזו משרה באיזה קהלה שהיא בשם גאון, וזה פגיעה בכבוד התורה ובמסורת הרבנות".

גם היחס אל החילוניים מעסיק את הרב הירשנזון, וכן מעמד האשה וזכות הבחירה וההיבחרות לנשים, איסור הקרבת קורבנות בזמן הזה ("רשות לנו לשוב לארצנו אפילו לבנות בית-המקדש ולא נקריב קורבנות, כי הפולחן הזה אסור לנו בזמן הזה על-פי הדין ויסודי ההלכה"), וחשיבות המחקר ההיסטורי: "עיקר חכמת ההיסטוריה היא ברגש. להרגיש סיבת המקרים וקישורם זה בזה, והתקשרות העבר בעתיד והעתיד בעבר. ולהרגיש גם סבת המקרים אשר דוכם להקרה ולא נקרו בעם הזה כאשר בשאר העמים... חוץ מדברי תורה אין למוד עיוני שמביא כל כך הרבה תועלת כמו ספורי דברי הימים והנהגת המלכים".

מיגוון זה של נושאים הוא רק חלק מהתייחסויותיו של הירשנזון, ויש בו כדי להרגיש את היקף שוהדראיינו ואת תמצית גישתו המקפיה המקורית, תוך הקפדה מוחלטת על הקירות המסקות הלכתיות.

מכאן ייחודו של הקובץ "התורה והחיים": מגן גידי ראשוני להכרת מפעל-חייו של איש-הלכה והוגה-דעות מקורי שעסק בהתמודדות מעמיקה ומרותקת עם בעיות-יסוד של העם היהודי בזמן-התחייתו. הרב הירשנזון היה מן החלוצים הנועזים בהתמודדות זו עם סוגיות התחייה המדינית, החברתית והדתית, ועם הבעיות שמציבה הקמת מדינה יהודית מודרנית לפני ההלכה. מפתיע הדמיון הרב בין הבעיות שבהן טיפל הירשנזון לבין הבעיות שבהן אנו מתחבטים היום. מבצר, אישא, שרמתו ופעלו נותרו בלתי-מוכרים לציבור הרחב. זו גם חשיבותו של הקובץ, בהעלותו מחדש את כתביו אל סדר העיון הדתי.

עזריאל קאופמן

שנות הנלבבים

הפלגה לשנות ה-50 בעכו

(מתוך מחזור שירים)

עכו – ציירים מנסיק את השחפים ורק להם
כפילות קבועה ברא.

שני תמרים

שנים ירדנו ימי התמר בי, אי של ילדים
שני תמרים בשער
קולות שלא היו כמותם
בשום מקום שבעולם. שרה שם
ילדה קטנה חליל של שבועות
באר מרים עוברת, הירש גליק
מלווה אותה בתוך יחיד „מיר זענען דא"

גוף בגוף

הים שוקק בקשתות של קצף. גוף לגוף
משיק בחול. כך יבואו תינוקות וצוארים
לא נגעה בו יד אדם
באמצע החול. העברית תהיה חשוק חדש
על הבטן הרבה של
א יידישע נשמה

גגות

גגות גליל גויים
ירחים קשרו בהם כמיתת נשים רוצות לדודם
בלילה
שם כפר יסיף, מג'דל-כרום וראמה
ושקט בה רחב
שאין לו צרך בריק

נעמן

מדי שנה מסב הנעמן את כנרתו לים ויש
יקרב אל החומה, אז יאמרו
זקני העיר: סימן מאללה הוא ימים
של מלחמה, של רע.
יש לנחל אצבע אלהים, שאמר לנביא בנוסו
מפני איזבל: בעמן – בבקשה, עבר
נחל הנביא: נסיכה בוכה בתלי-כתרדני
מראות חכליליים
בחש עשר פסוקי
קראו מסתים בעקץ מלח.

קיר עכה

שם למטה לחומה רותח
גיהנום במים, עובר-עובר. היו שם
אריות באור ירח, קיר עכה
אמהות בוכות, אללה ירחם. בבקר
לקראת בלבד, נעה עליצת יחד עם הבריזה
במבים בדידות גדולה באבן האחת
המנחת על שלדו של עבר.

נולדים חדש

קוקו היה ליעקב והנרי עם הגליל הצרפתי
היה לאהרן
רק סימה נשארה כמו ברשומי מטים
זו הנלבבים, הנולדים חדש
יפה-שנים הלכנו על פסוק-תנ"ך
סביב כל בית עם
רחל ונירה ורותה, לפסח על הגן היהודי
בעצם הפרדית של סבא.

עיבוי וכיסוי

(המשך מהעמוד הקודם)

כמו הפרוק שתופס הצלם, או כמעמדו של נוד כאליה, חוה כשמואל, מייסר כישעיה ומתייסר כירמיהו, הוזה ב"בקעה" כיחזקאל, אבן, אוזנו קשובה ללשון בתמורותיה, ובעיקר: ליבו רגש לדופק הימים ולפעמי הקורות. מעבר למה שקולטת אוזנו של העיתונאי המיומן, יותר ממה שמוסר קולמוסו הרהוט, יותר משיקף-המצלמה משינה ומרפיסה בסרטי הקורות. מבעד לשון ההולך תעשה לידי, השירים מעמידים את האתוס ואת האתוס של עם בנפתוליו. שירת ה"אנחנו" בבלגולה הגוריי נעשתה לשירת האני-אנחנו, תוך שמירה על הריסטאנך הראשי – אני-אתם, ועם זאת אני אינהכם, אני אליכם כי פי המשורר דיבר.

הערות

1) אינטרים בודדים קשו לכך, כגון בשיר "Nocturno" (שם, עמ' 102) – "לא תורה, לא עבודה, לא גמילות חסד", וב"שירי מנוחה" (שם, עמ' 108), על דרך השלילה גם כן: "לא עקרת הרים, / לא מתנת הרים".

2) מתוך: The Modern Hebrew Poem Itself (S. Burnshaw, T. Carmi, E. Spizhandler ed.), Schocken, New-York 1966.

3) מוטיב זה מעובר בעוצמה רבה בפיוט "תפעה מתוך עשרה" ("תנועה למגע"), ואף שם משתלב מוטיב אורפיאוס ("איגך מלך", עמ' 10: "והרבבות מאורות", עמ' 13), בשיר "נכנסו" (שם, עמ' 20) אופן השיבה והתקבלות הסכ-לתיה אינם חד-משמעיים: "אני דומה למלאך / [–] אבל אינני מלאך ואינני בא בחלומות" (ודאה עוד להלן על חלומות מעין אלה בזיקה על מוטיב יעקב). בשיר "גריסוס" (שם, עמ' 23) השיבה אינה עולה יפה. שיר מאוחר, המשתמש את הצואר ע"י דן פגיס, הוא השיר "מנוחה" ("מחברות אלול", תשמ"ה, עמ' 40), שבו הטיסאוציה הנוגית ("והם היו הנפלים בארץ") מוכרה, כמובן, את "מתי" מרבה", אבל גורי "הנהם נראו מתים בשקט", אשר "רק נמים על הנאי" ו"בשיבתם נמשכת". את טפו האירוני של המוטיב תוך הרוחו, נמצא, לפי שעה, בשירים החדשים שבמבחר "חשבון עובר", הוצאת הקיבוץ המאוחד תשמ"ח, ביחוד בשיר "עד שתשוב" (שם, עמ' 313): "אל תבקש" בעת, חפש קרובים אבוד, את גיבוריך. / הם לא ישובו לקראתך./ כאשר ישובו יזוחו לך".

4) "האבנים זוכרות" – כהאנשה ל"אבני זכרון" במקרא, ביחוד יעקב מוחב במקום מצבות אבנים. בה' יהושע מציבים בגלגל את ביכנס הארץ ואחרות השבטים. אצל גורי אבנים אלה יתגלגלו גם ל"מזבחות גזית" (מאז מלחמת הזקים בשירים אחרים, שעליהם נשען הם לוחמי מלחמת ישראל. ועם זאת נשאריות האבנים, ב"אבני הראשונות", בסים לחלומות הדים התורים, כמו גולה המשודרת ב"עיזר ועינה" של עוגת, או כמו עטוס ה"הבעות תתמגנגה". מעין רמז להתפתחות זו כבר ב"שלשת רוחות", מסע, עמ' 100: "אשכב ליטון [–] / על אבנים גדולות ומשלות [–] / יצא אותי הלילה בשלום / אל ארץ נקיה מתאים".

5) לעניין פתר התמונה ראה גם בשיר "יונה", "אימות", עמ' 28: "הזמן עובר, יונה, הזמן עובר. / הלילה נפסק, יונה, דומה להבטחה/ שגם לא יעמוד בה, היא תרחיק ללכת / עד גיתה / או תיעצר על הסיילה במשורה בשושנות".

6) השיר פותח ב"השעות הנני", ואין השעות הנן אלא שעות האשמורת השלישית, כפי שמסתבר מן השיר "הדומרים", הקודם לשיר זה, והגו נאמר על הנשמה שהיא "מתה לשחר". במרכז השיר איזכור מפורסם לאבן-גבירול – "מבנה אליך" – הלקוח מתוך "כתר מלכות": אם תקטלני / לך איחל / ואם תבקש לעוני – / אברח ממך אליך / ואתכסה מחמתך בצלך". "האיש" שבשיר מבקש, כמו יונה, כמו עמוס, לברוח ממעקת הזמן והשעה – ואינו יכול. גם תמונת "הגלגלים" בשיר לקוחה, כמובן, מ"כתר מלכות", אלא – וזו הדגשה אפיינית למעבדת הלישה ההתמטה של גורי – אותם "גלגלים" הם גם גלגלי [illegible] מן השיר הדוסי שהולך בארץ, אשר בו "הגדין יושב בלי הרף", וכן נבנה אותה תנועה סיבובית, שהיא גם סיבוב הרוח בקהלת, גם סיבוב ההלך-הנביא – גם לשיר הבא ("עד לילה", שם, עמ' 117): ריבוי הופעת הפעלים הלך, נוע, ראה – לעיתים קרובות בצירוף עם ן, שהוא תחליף לו"ו החיבור המקראית, מאפיין את הגן הכבוד-נבואי בשירת גורי.

7) תודתי לפרופ' רות קרטון-בלום שהעמידה תשומת ליבי לשיר של אלתרמן.

8) וראה לקטעים אלה הארותיו והערותיו של א.א. אורבך "חז"ל אמונות ודעות", תשכ"ט, עמ' 607–608.

9) מקומו של עמוס בשירת גורי ראוי לדיון נפרד. לעניינו כאן יוכר כי חזונו של עמוס משתקף על שירת "האיש" (רב לכן, ופי אצל גורי השתית על-תוכחתית.

10) גם הזיקה של גורי, בשירתו הבשלה, לתפילה בכלל ולתפילת ימים נוראים בפרט, טעונה דיון נפרד. כאן רק אזכיר את השיר "אתה ועצים ואבנים" משוב העקדה, שגם הוא קשור לימים הנוראים ("תגובה למבע", עמ' 75) הבנוי על הריסטוקה ב"ונתנה תוקף": "מי ינוע / מי ינוח".

עיון

כמה תרבויות

היהדות בין סמכות להשראה / מאת אפרים שמואלי / ספרית פועלים / 288 ע'.

אמר המחבר, שנפטר זה לא מכבר, ב"תשובה קצרה" שהוא חלק מ"אחרית דבר": "אם מתכוונים ליהדות ההלכה, כפי שגובשה... על ידי פוסקיה וביחוד על ידי ר' יוסף קארו... והרמ"א, מדברים על צמצומה של היהדות לתרבות תורנית בלבד, כששאר מרחבי אופקיה מבוססים ורק נרמזים מרחוק. ... ההלכה מתבקשת להתפשט על כל תחומי חייהם של היהודים בצנעה ובפרהסיה... על כן היא חורגת מגבולות הסמכות העשויה למרות. ...רוב הציבור היהודי בישראל ובתפוצות... אינו מקבל את משטר ההלכה... אלא... גם תוהה על הראשונות, על כח המרות בעבר... השראה – כן, הרבה ככל האפשר... שהרי אנו רוצים בקיומם של העם היהודי ושל מדינת היהודים". בין דפי הספר מסות שפורסמו ברובן בבמות שונות, ובכללן "מסא", ועניינן בפלוראליזם של היהדות והיהודים, אליבא דשמואלי תרבויות אחרות ולא תרבות אחת.

תרגום

רומן צ'כי

לביאה קטנה / מאת יוסף שקבורצקי / תרגם מצ'כית יהודה להב / עם עובד – ספריה לעם / 288 ע'.

דפדוף ראשון

ספרים חדשים

מעשה בנוכל הספרותי קארל לדן, המעיד על עצמו "שאין בי גאווה יתירה בפירות המוח שלי. זה זמן רב אין אלה אלא פרי מריניות מחושבת לקידומי האישי ואינם קשורים בעיני לתכלית החיים". מעשה בוורלדשקה נערתו הנפרדת ממנו והמוכרת את עצבה. מעשה בעוד כמה אנשים ואירועים בצ'כוסלובקיה שלאחר "אביב פראג". על כל אלה אומר המחבר: "אין זה רומן חברתי או פסיכולוגי, אלא רומן בלשי; לא בני-אדם שבמציאות מתוארים בו, אלא רק גישות מציאותיות בגילוייהן החיוליים... אך אם בכל-זאת רוצים אתם לא רק להתבדר... מוטב לכם שתבחנו את מצפונכם שלכם. אפשר שתמצאו בו אחדות מן הגישות המציאותיות הללו". הספר הנדון שהותקף על-פיו נידונו לגניזה בארץ מולדתו של שקבורצקי. הוא עצמו גלה ממנה, השתקע בקנדה ופתח שם הוצאת ספרים למען עבודות הגולים שנידונו לגניזה. "לביאה קטנה" הוא ספרו השני ותרגומו לאנגלית הזכה בשבחים רבים. המתרגם צירף אחרית-דבר.

ביקורת הספרות

תזכרו יהודי

מפגשים מן הצד הספרותי / מאת י.ח. בילצקי / דניאלה דינור / 116 ע'.

ביקורת ספרותית המשולבת בשיחה של בידיון. בילצקי – משורר, מסאי וחוקר ספרות עברית ויידית – קרא הדור לדמותו וערך שורה של פגישות (הכיצד זה לא ידע שבמגש הוא מקום הפגישה) בין סופרים לסופרים, בין סופרים לדמויות ספרותיות, ובין דמויות לדמויות. "הם מדברים על היצירות שלהם. הם אינם בודדים במערכות עולם. הם אינם בניכר. ...אף גיבור לא גורש מספירת הספרות היפה, כהסיר, מאידויים היסטוריים. משפחה אחת. הם חיים מחדש את חיי האבנות הגדולה שלהם, את אבנות החיים הגדולים. אני פגשתי אותם בעולם של הבעה ומרי, תקוה ויאוש. סלם תזכרו יהודי". בין הנפגשים ביאליק ויהודה הלוי, אלתרמן ואיציק מאנגר, טיל אוילנשפיגל הרישלה האוטסודפולי, וגם המחבר עם מקסות הארבע-עשרה "סטימלה: אוטופיה".

תיקון טעות

בשירו של פנחס שדה "על בימת מותו, שובריט" ("בשבא", 11.9.88), נפל שיבוש בשתי השורות האחרונות, וצ"ל:

"אף-על-פי-כן, נטלתי את ישותך הארצית וקבעתיה מעלי כמלכת השמים, / יותר משעשיתי כן למען חיי אולי קויתי כי כך יקל עלי המות."

هكذا من الاصل

הלוח הכללי

דירות

וילות ובתים

באילת למכירה / השכרה וילה 7 059-72121 059-74983 (10665) (סמי)

ת"א-ים

בנאות אפקה קוטג' חדש בהזדמנות לבניה מיידית בתנאים נוחים (9021) 03-9644980

בשיכון דן וילה יפהפיה ומושקעת, 8 חדרים + מרתף + גג מרוצף מציאה! 380,000 (30386) 03-494275

במגדל שאול המלך (קרוב לעירית ת"א) 5 לוקסוס מלא + חניה מתושב חוץ!! (10099) 03-287440

ברמות צהלה קוטג' מפואר 6 חדרים + מרתף שבת $275,000. באתר 11.00 - 14.00 (26260) 03-5465971

בהרצליה פיתוח למכירה וילה מפוארת מיידית 052-540186 (25884) 052-570526

בנוה שכון, קוטג' מיידי, 85,000$, תנאים טובים, משכנתא 50,000$ (25573) 03-9644980

קבלנים מציעים

בצמרת אביב בלב רמת אביב בנין כוכב מפואר 4, 5 חדרים עם אפשרות למרפסות גן ודירות גג מפוארות מחיר למזומן כולל מע"מ ל-4 חדרים 125 מ"ר, ק"ב 315,000 ש"ח (197,000 דולר) רחוב אינשטיין. א׳-ה׳: 17.00 - 19.00 שבת: 10.00 - 14.00 "אפריקה-ישראל להשקעות" 03-650281 (13495)

מבצעו ברמת אביב ג' דירות 3 החל מ- $144,600, 4 החל מ- $158,500, 5 החל מ- $192,500 דירות גג ופנטהאוזים החל מ- $255,000 המחירים כוללים מע"מ ופיתוח. המבצע יתקיים במוצאי שבת ועד 21.30 במשרדנו ברמת אביב ג' אוניברסיטה 23 "ISCO" "ישקו" (26406)

דירות למכירה

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

במוז"אביבים. דירות 4 חדרים + מירב השיכלולים, קבלן בירנבוים, ה"באייר 24, 03-259689 (10831) 03-262894

בצמרת אביב חדשה, מיידית, 6 חדרים, קומה 11. 03-9644980 (9010)

במוז"אביב ג' ונוה אביבים דירות מפוארות 3, 3½, 4, 4½, 5, 6 דירות גג ופנטהאוזים יוקרתיים במפלס אחד. הנחות מיוחדות ומשכנתאות עד 150.000 ש"ח. המבצע יתקיים במוצ"ש ובמוצאי חג החל מצאת השבת ועד 21.30 במשרדנו רח' אחימאיר 23 רמת אביב ג' "ישקו" "ISCO" (9818)

מרכז החיים הטובים רובע מגורי יוקרה ברמת אביב ג' ברחוב אליהו חכים החלה הבניה והמכירה באתר. למכירה דירות 4, 5 ו-6 חדרים ודירות דופלקס. הטבות ותנאים מיוחדים ל-10 רוכשי הדירות הראשונים. משרד מכירות באתר פתוח, לשרותכם ברח' אליהו חכים 8, רמת אביב ג' כל יום 08.30 - 14.00, 16.00 - 20.00 בשבת ובמוצאי חג 19.30 - 10.30 טל: (26772) 03-5414386-7

חדש ברחוב טייבר בגבעתיים דירות 4 חדרים מפוארות בתכנון ארכיטקטוני מיוחד. בפרטים: רוזנפלד סולידנו בנין ופיתוח בע"מ, דרך השלום 29 גבעתיים. 03-313775 (12580) 03-316226

למכירה ברחוב הרצוג בבבלי חדשה ומרווחת, קומה גבוהה, נוף מרהיב + חניה + השקעות של 280,000 (23625) 03-453784

במוז"אביבים, דירות 4 חדרים + מירב השיכלולים, קבלן בירנבוים, ה"באייר 24, 03-262894 03-259689 (23449)

"בבלי" נותרו מספר דירות בנות 5 חדרים במגדל מגורים הנמצא בשלבי בניה. לפרטים: חברת "אביב" ביאליק 155 רמת-גן (3172) 03-7512203

בשיכון ל' דירה אחרונה לאיכלוס מיידי 5 חדרים רחוב לוי אשכול 40. לפרטים: חברת "אביב" (3160) 03-7512203

ביד־אליהו 2 מינחות + אפשרות בניה "אילון" (11481) 335962

דירות למכירה 3-3½ חדרים

דירות למכירה 2-2½ חדרים

בנס־ציונה בגבעת נוף דירת 4 חדרים למסירה מיידית, 08-470458 בערב ובשבת (24593) 03-357333

דירות למכירה 1-1½ חדרים

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 2-2½ חדרים

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 2-2½ חדרים

דירות למכירה 1-1½ חדרים

שרון

בבת"ים בתשלומים + משכנתאות, דירות יפהפיות בבניה ע"י הפארק .03-5524159 בערב 03-219635 (28844)

בכפר-סבא בבניה דירות 5 חדרים בדב-הוז 1 ו-2 (28754) 052-913856

בהוד השרון 5 ודירות פנטהאוז יוקרתיות בבניה 052-25048 (28260) 052-33839

דירות למכירה 3-3½ חדרים

דירות למכירה 2-2½ חדרים

דירות למכירה 1-1½ חדרים

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

בחולון בפסגת בן-גוריון בבניה דירות 3½ חדרים ב-$70,000 "ארמון" ... 03-864238 ... במוצ"ש (26126)

דירות למכירה 2-2½ חדרים

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 3-3½ חדרים

דירות למכירה 3-3½ חדרים

בהרצליה בנוה אמירים 4+ שלפון מיידי "קוראל" 03-292616 (24515) 03-288943

דירות למכירה 2-2½ חדרים

דירות גג

בנוה אביבים דירת גג מפוארת 220 מ"ר + מרפסות 03-424472 (11105) 03-424697

פנטהאוז מפואר משקיף לים + רשיונות לבניה נוספת ברוח נס ציונה ,03-244154 $135,000 (26579) 03-658826

בבת"ים פנטהאוז משגע משקיף לים! + כל השיכלולים (25557) 03-5465971

דירות למכירה 3-3½ חדרים

דירות להחלפה

דירות בשב"ח

בראשל"צ להשכרה ישירות מהקבלן דירות יוקרה במחיר מבצע 4. $280 .5 $290 .5½ $300 .6 $310 לפרטים: 03-9659577 (21394) 03-9663714

דירות מרוהטות

דירות בדמי מפתח

ברמת אביב ג' 5 חדרים ויקה, לשנה קומה 10, בשעות העבודה 423707 ,212405 בערב (27532)

חדרים מרוהטים

עסקים

מבנה להשכרה ... פינת התבור מתאים לקונפקציה, תצוגה ומשרדים (כ-200 מ"ר) (24776) 03-382914

לרציניים! שותף פעיל למפעל לייצור מזונים, ברמה גבוהה, פוטנציאל גדול לייצור, לקוחות קבועים ובטוחים, השקעה 200.000. לפרטים: 03-815747 (23471) 03-200095

חנות ליצרני בגדים ברחוב יפו-ת"א ק"ק בשב"ח + ציוד (23334) 03-653486

למכירה מפעל לדבקים וצבעים במרכז הארץ. מחזור 2,000,000 דולר לשנה. ת.ד. 3156 הרצליה. (23245)

P.O. BOX 3226 NEW-YORK N.Y 10185 U.S.A

מחסנים

אולמות

חנויות

בהזדמנות חנות בשכונת התקוה + מפעל לייצור חומרי ניקוי בתחנה המרכזית (11474) 335962

להשכרה בפרויקט מסחרי ליד בורסת היהלומים 30-130 מ"ר "רשף" נכסים (27343) 03-5742777

למכירה בהזדמנות חנות 100 מ"ר בהסי אלנבי 1200 דולר למ"ר ;03-244154 (26632) 03-658826

משרדים

בר"ג, 250 מ"ר, ממוזג, חלוקה בת"א, 350 מ"ר. נכסים "ת.ה.ה." (28172) 03-375735

להשכרה, ליד גשר ההלכה 800-200 מ"ר, ממוזגים ומחולקים + חניות ושלפונים "אנגלו-סכסון" (26140) 03-738121

להשכרה ברוטשילד אחד העם 110-240 מ"ר מבוארים (25318) 03-449249

בית דור משרדים למכירה ברמת גן בדרך ז'בוטינסקי בנין משרדים חדשני גבוה שווי משרד והול מ-103 מ"ר * תנאי תשלום נוחים * ערבות בנקאית * מחירים מתגינים * חניה בשפע * מיזוג אויר ... סוכנות בלעדית אנגלו-סכסון 03-286181 (23877) 03-738121

מבני תעשיה

להשכרה: ביהוד 1500 מ"ר. בקרית אריה 750 מ"ר + חצר. נטע נכסים (13807) 03-375735

להשכרה בבית מרכזי תל־אביבי אולמות עם גישה נוחה לרכב. במו בן משרדים 03-610977 (23380)

מגרשים

למכירה לקבוצות או לקבלנים 50-19 מגרשים לבניית קוטגים בקיבוץ 10,000 דולר בלבד למגרש ,03-244154 (24629) 03-658826

בלב ת"א ע"י שנקין מגרש ל-22 יח"ד 03-219188 במשרד (23096)

לאטלקה 1989!!! אומל קאדילאק ספירה!!! פונ'ץ מהמלאי 111405
03-848729 03-848444
(21844)

הכרזות

אאודי

אינוצנטי

אלפא רומיאו

אוטוביאנקי

אמריקאיות

אוסטין

אופל

אנ.ס.יו.

ב.מ.וו.

ג'יפים

וידאו טייפ

מערכות קול

מכונות כתיבה

חיות בית

כלי נגינה

הלוואות

בשרון הלוואות לשכירים בתנאים נוחים ע.ג.ת. כפר-סבא
(21714) 052-913937

חקלאות

טרקטורים

טלויזיות

סירות

מלגזות ושינוע

דיפוי והדרכה

סוכנים – מקדמי מכירות

מפעילי ציוד מכני

עובדי מתכת

עובדי מוסך

שומרים

לחברת הסעות דרושים נהגי שירותיות ואוטובוסים עם השקעה —תנאים מצויינים
(23288) 052-911882

שליחים

דרוש נהג ג' לעבודת חלוקה באיזור ת"א לתקופה ממושכת ממנאור בן-יהודה 12 ת"א 03-298877
(21830)

רהיטים

לרשת חנויות "מתנה" דרושות 1) מנהלת לסניף כיכר המדינה 2) מוכרות לדיזנגוף סנטר וכיכר המדינה נסיון והמלצות הכרחי
03-7520050 (22149) 03-280091

מקררים

לחנות המפעל בצמר מנה בבאר-יעקב מוכרת השולטת בסריגה
(21903) 08-225290

עובדי יהלומים

לשרות "קריסטל" מדגימים למוצרי חשמל ביתיים +רכב פרטי ורקע בחשמל 03-7511132
(23674) לקוחוק.

ספרים ית

נהגים

מוכרים/ות

מחסנאים

עובדי מחשב

מפעיל/ת לדיגיטל ואקע עבודה במשמרות ידע טוב באנגלית
(21811) 03-299161

מורים וגננות

עוזרות ומטפלות

טבחים – קונדיטורים

גזירה תפירה

הנהלת חשבונות

טכנאים הנדסאים

לשרות "קריסטל" מדגימים למוצרי חשמל ביתיים +רכב פרטי ורקע בחשמל 03-7511132
(23645) לקוחוק.

לחברה רצינית טכנאי קירור 5 שנים נסיון תנאים מצויינים 03-383567 03-377077
(21840)

שרטוט וגרפיקה

עובדי דפוס

חשמל ואלקטרוניקה

ל-P.C.L. מעגלים מודפסים דרוש/ה מדפיס/ה משי +נסיון
(24496) 03-781838

מלגזן בעל רשיון לעבודה בת"א לתקופה ממושכת עבודה במשמרות ממנאור בן יהודה 12 ת"א
(21772) 03-298877

דרושים מטפלים נשים לעבודת משמרות בחניונים 03-659319
(21764) 03-5102452

דרושה בחורה נמרצה למשק בית +לינה
(21680) 03-5058102

מלחימות/ מתווסות בעלות נסיון לעבודה ממושכת במשמרות בת"א ממנאור בן יהודה 12 ת"א
(21596) 03-298877

חברת פלסטיק מחפשת אקסטרודריסט ציוד בעל נסיון של 5 שנים לפתות בתחום הניפוח, שישמש כאחראי משמרת
(21557) 03-9611646

פקידים/ות

למשרד פירסום בת"א מזכירה שאפשר לעסוק עליה, נאה וסימפטית
(22409) 03-252423

עובד/ת לחברת תקשורת +ידע בעברית +אנגלית (שפה נוספת יתרון) לעבוד משמרות (6)
(22749) 03-299161

להבשיסי "אגד" דרוש צורף והב לתיקונים ועבודות יד, נסיון של 5 שנים הכרחי. טלפון: 03-228111-3. לאלברט.
(23693)

"קרנר" "החברה לעבודה מובטחות קורס מפעילי מושב (5.10.88 ערב) במכללה הגדולה בישראל 03-490114
(23525)

לחברה לעבודות בניה ושיפוצים מנהל עבודה +נסיון בעבודות שלד וגימור 03-229589
(21812)

פוליש ונקיון

אומנות

מחשבים

עתיקות

ציוד תקשורת

ציפוי אמבטיות

צילום

קיט ונופש

אותיות דביקות

נרשמו לנישואין

בת זוג

בן זוג

שוק המציאות

נתניה

באר שבע והדרום

אילת

מכוניות

هكذا من الاصل

למוסד ציבורי ארצי בירושלים

דרושים/ות:

1. קצין בטחון
2. מנהלת משק וניקיון

דרישות התפקיד:

1. קב"ט

★ בעל השכלה תיכונית
★ בעל תיפקוד פיקודי של 5 שנים לפחות בצה"ל או במשטרה. עדיפות לקצינים ו/או לבעלי נסיון קודם כקצין בטחון ובטיפול בנושאי בטחון משקי.
★ בעל כושר ארגוני וניהולי ונסיון בהדרכה.
★ אישור מתאים ממשטרת ישראל.
★ בעל רשיון נהיגה בתוקף.

2. מנהלת משק וניקיון

★ השכלה תיכונית.
★ השכלה מוכרת בתחום כלכלת הבית (בארץ או בחו"ל).
★ נסיון מוכח בניהול.
★ כושר לקיים יחסי עבודה ואנוש תקינים.
★ בעלת רשיון נהיגה בתוקף.

לפנות בכתב־יד בציון תולדות חיים ומספר טלפון לת.ד. 16250 ת"א, לא יאוחר מיום 7.10.88.

קרן קימת לישראל

לקרן קיימת לישראל
דרוש/ה

מרכז/ת חינוכי/ת
באיזור הר הנגב – 16/88

מורים/ות מוסמכים/ות רצוי בעלי השכלה אקדמאית מתאימה, ניסיון בהוראה, בארגון ובניהול מוסד חינוכי, כושר הבעה בכתב ובע"פ, בעלי/ות רכב ורשיון נהיגה.
מקום מגורים באיזור באר־שבע והסביבה.
התפקיד מחייב ביקורים בבתי־הספר באיזור הפעולה.
המועמד/ת יועסק בחצי משרה.
מועמדים/ות מתאימים/ות הממלאים/ות אחר דרישות התפקיד הנ"ל יפנו בכתב בצירוף פירוט תולדות חיים, השכלה וניסיון, לקרן קיימת לישראל, אגף האדמיניסטרציה, ת"ד 283 ירושלים, לא יאוחר מיום 14 באוקטובר 1988 ולציין על גבי המעטפה "מכרז מס' 16/88".

לקרן ירושלים
דרוש/ה

אדריכל/ית בכיר/ה

התפקיד כולל ריכוז, ליווי והפעלת צוותי תכנון, הנחיה, בקרה ופיקוח על תהליכי התכנון.
נדרש נסיון מקצועי של 5 שנים לפחות, נכונות להשקיע מעבר לשעות עבודה הרגילות.
המעוניינים יפנו בכתב־יד בצרוף קורות חיים למחלקת המינהל, ת.ד. 1312 ירושלים, מיקוד 91012

למוסד ציבורי במרכז הארץ

דרושה/ים

אח/ות
אחראי/ת לרפואה תעסוקתית
בשחת תא"ש

דרישות התפקיד:
• אח/ות מוסמכת.
• עדיפות לבעל/ת תואר אקדמי בסיעוד.
• בעל/ת קורס בבריאות הציבור.
• ניסיון עבודה ברפואה תעסוקתית לפחות שנתיים או במרפאה מקצועית מסוג אורטופדית, כירורגית, פנימית או קרדיאולוגית.
• בעל/ת רשיון נהיגה בתוקף.

לפנות בכתב־יד בציון תולדות חיים לת.ד. 16250 לא יאוחר מיום 7.10.88

להשלובת תעשייתית ומסחרית

דרושים/דרושות

* למשרד הראשי בנתניה
רואה חשבון (צעיר)
בעל נסיון בעריכת דוחות כספיים
תושב אזור השרון

* לחברת "יבוא ושרותים בגוש דן
מנהל חשבונות מדופלם

לתפקיד מנה"ח ראשי, כולל אחריות על צוות עובדים בעל נסיון בהנה"ח ממוחשבת.
נא לפנות למח' כח אדם ת.ד. 33250 ת"א, 61332 בצרוף פרטים אישיים, ומספר טלפון להתקשרות.

REAL TIME SIMULATION
SISTEM ENGINEERING
AVIONICS SOFTWARE
IMAGE PROCESSING
AEROMECHANICS
AERODYNAMICS
INFRA ERD
WDS
ECM

EXPERIENCED ENGINEERS

SPECIALISED IN THE ABOVE DISCIPLINES WHO ARE INTERESTED IN TOP RATED CONTRACTING WORK OVERSEAS SHOULD SEND DETALIED G.V.S. (PREFERABLE WITH RECOMENDATION LETTERS TO:

E.C.S. LIMITED
ATT: MR ROY GLEW
ST. ANDREWS HOUSE
40 BROADWAY
LONDON
SW1HOBT
UNITED KINGDOM

לאשר הבוטק בע"מ
דרושים

1. מלחימה/מחבטת
עם נסיון של 2 ערב שנים
2. עוזר מחסנאי
עם נסיון בהכנה וניקיון קיטים
3. שליח
עם רשיון לרכב וקטנוע ורצוי בעל קטנוע
חמשה ימי עבודה בשבוע
נא להתקשר 03-498251 לרחל

מבצע סיירה 1987
1300 +מזגן +אחריות
22,000 ש"ח אפשרות
אשראי 100%
03-821227 03-822060
(21674)

להברה לבניה דרושים:
1. טפסנים ועוזרים
2. ברזלנים ובנאים
לעבודה באזור המרכז
יוצאי צבא (אפשרות לינה).
טלפון: 03-5463035

ארדע
חברה לכיבוי בע"מ

קריירה חדשה!!!

הצטרף למערך המכירות שלנו!

אנו מציעים:
• הכנסה גבוהה
• קידום אישי
• גיבוי כלכלי מיידי
• סיוע מקצועי צמוד

הכשרה בקורס חדשני – ראשון בארץ
שפותח ע"י צוות משולב של כוחות מכירות ובטוח

הקורס הקרוב בתל־אביב
בתאריכים: 26/10/88–27/10/88
בשעות 09.00–18.00

אנו מחפשים:
• שאפתנים בני 23-45
• בעלי בטחון עצמי וכושר־בצה גבוהה
• בוגרי תיכון
• בעלי רכב

נא לפנות אל:
ראובן 052-541946
יעקב 052-541047

לחברה ארצית לכ"א
מנהל/ת סניף
לתל־אביב והסביבה, חיפה ובאר־שבע.
• בעלי/ות קישורים ענפים מוכחים.
ת.ד. 45667 חיפה.

לפרוייקט מהפכני
דרושים
מקדמי/ות מכירות
מכל אזורי הארץ!
הכישורים הדרושים:
• ידע + ותק בקידום מכירות.
• השכלה תיכונית
• מעל גיל 25
• הופעה מרשימה
מינימום הכנסה בחודש 1700 ש"ח נטו.
לתאום ראיון לפנות לדורון
טלפון: 03-288045 03-296353

דרושה
מזכירה
בהרצליה
ת.ד. 155 הרצליה

MAGEN DAVID ADOM IN ISRAEL
מגן דוד אדום בישראל

מכרז פנימי/חיצוני למשרת
מנהל כללי

דרישות התפקיד:
1. השכלה אקדמאית מלאה בתחומי מינהל עסקים, או כלכלה, או מדעי הרפואה.
2. נסיון מוכח, 10 שנים לפחות, בתחומי מינהל ופיקוח בהקפים גדולים, ליכות ארגון והפעלת צוות ובהיקף ארצי.
3. כושר ניהול מרמ ויחסי ציבור עם גורמים בארץ ובחו"ל.
4. ידיעה מושלמת של השפות עברית ואנגלית.
אזור מגורים – תל־אביב והסביבה (אין ההנהלה מתחייבת בסיוע למגורים).
הצעות בכתב בצרוף קורות חיים, תעודות ונסיון קודם – להפנות, במעטפה סגורה, ליו"ר הועד הפועל של מד"א, ת.ד. 9240 תל־אביב ולציין ע"ג המעטפה "מכרז מנכ"ל".
מועד אחרון להגשת ההצעות 30.11.88.

פיאט
סימקה–קרייזלר
פולקסווגן
פורד
סוזוקי
סוסיתא
סיאט
סיטרואן
מרצדס
סאאב
סובארו

CJ5 ליס CJ7 בכיסויים
U.SA SPORTCJ7
TOP+ אביזרים חדשים
(21323) 03-5030053

פיורין 1989 להספקה
מיידית!! אשראי!! גם
במוצ"ש 20:00–22:00
03-5440799
(22605) .03-5440104,

לנצ'יה
מיני מינור
מסחריות
דופין
דייהטסו

מבצעון לשבוע מבחר
דייהטסו שרייד 1987
אוטומטי +מזגן 19,500
ש"ח +אחריות אפשרות
אשראי 100%
03-822060 (תשלומים)
(21650) 03-821227

דלתא
הילמן
וולבו

ג'י.אל 1983 פרטית,
שלישית, כל התוספות
03-815747 03-376120
(23499)

ווקסהול
טלבוט
טנדרים

זמנים לברכות!

מנפאואר מברכת
את לקוחותיה ועובדיה הזמניים
בברכת חג שמח.
שתהא השנה שנת עבודה פוריה,
השגים נאים וסיפוק רב

שנה טובה יותר עם

מנפאואר
MANPOWER
החברה הגדולה בעולם לעבודה זמנית

ירושלים: רח' יפו 33, טל' 02-233436,
תל־אביב: רח' אידלסון 13, טל' 03-298877,
חיפה: רח' העצמאות 104, טל' 04-530051,
באר־שבע: רח' רמב"ם 31, טל' 057-79523,
רחובות: רח' הרצל 190, טל' 08-461717,
חולון: רח' שנקר 47, טל' 03-5030680,
הרצליה: רח' בן־גוריון 33, טל' 052-576060,
אילת: מרכז התיירות, בנין 4, טל' 059-71481.

מוטורולה
תקשורת ישראל בע"מ

לחברת מוטורולה תקשורת ישראל בע"מ
דרושים/ות

אנשי/נשות מכירות

לאזורי עפולה, טבריה, חיפה וסביבותיה

לניהול מו"מ עם לקוחות למכירת ציוד אלקטרוני מתקדם ופיתוח מודעות למוצרים חדשים.
כישורים מועדפים:
★ קציני/ות קשר בצה"ל ו/או בעלי רקע טכני באלקטרוניקה
★ ידע בסיסי בשפה האנגלית
★ יכולת מכירה וכושר שכנוע
★ הופעה יצוגית ואמינה
★ בעלי רכב פרטי
מועמדים/ות יפנו בכתב יד בציון קורות חיים ל"שלף יועצים לשיווק" ת.ד. 33465 תל־אביב 61333
– סודיות מובטחת –

דרושה
קופירייטר
עם ראש טוב
בעלת נסיון מוכח בלבד
נא לפנות לרונית
טל. 5622222
פרסום אדמון

לארנקי חנה דרושים
★ גזרן מקצועי ★
תופרות ★ עובדי שולחן
ראשל"צ 03-942073 מיום א'

לחברה גדולה למוצרי חשמל ואלקטרוניקה ברחובות
דרושים:
מוכרים מקצועיים
בעלי נסיון בלבד יפנו
טלפונית בין השעות
08-476304 16.00–14.00

אורט ישראל

דרושים

אילת

לבי"ס תיכון מקיף אורט ע"ש גולדווטר טלפון 059-72105/6
(לפנות לאבי אלון)
★ **מהנדס/ת–הנדסאי/ת אלקטרוניקה** (להוראה)
★ **מורה לביולוגיה – כימיה** (לחטיבה עליונה)

אשדוד

לבי"ס ימי טכנולוגי אורט ע"י דוגוזין טלפון 08-521255/6
★ **מדריך/ה למסגרות וריתוך**
★ **מורה לאנגלית** (משרה חלקית)

בת־ים

למרכז חינוך אורט "ניצנה" טלפון: 03-583454, 03-589186
★ **מורה לפקידות**
★ **מדריך/ה לחשמל** (חשמלאי מוסמך)

תל־אביב

למכללה הטכנולוגית אורט ע"ש סינגלובסקי
דרך הטייסים 28 טלפון 03-396171
★ **מורה לחינוך גופני** (בנים – למשרה חלקית)
★ **מורה ללשון** (משרה חלקית)

תל־השומר

לבי"ס תעשייתי אורט ע"ש דומי טלפון 03-616858, 03-344009
בשעות הערב – 03-804879
★ **מורה לתנ"ך** (משרה חלקית)
★ **ספרן/נית** (חצי משרה)

מפעל אורטל
קבוץ נווה־אור
צעירים בוגרי צבא
בואו לנסות משהו חדש!
★ חיים בקבוץ בתנאים של חבר משק (מגורים, תקציבים וכלכלה – על חשבון המשק)
★ בסיום שנת עבודה (לפחות), תקבלו תמורה כספית הולמת ביותר, סכום כסף המהווה עבורכם חיסכון נקי.
★ העבודה בתעשיות מתכת (מפעל ליצוא)
★ לראיון נא לפנות בימים א'–ר' שעות: 16.00–9.00, טלפונים 06-582400, 06-584267
מחכים לך!

קיבוץ משמר השרון
מחפש
מומחה ברפואת ילדים
כרופא כונן במעמד תושב
053-683222 בבוקר במרפאה
053-683180 בערב, לרכזת בריאות, אוקי

לנעמ"ת – האגף למשפחה וקהילה
דרושה
רכזת סדנאות ואירועים ארציים
על המועמדת להיות בעלת השכלה אקדמאית, בעלת הודעת ספרוט יוזמה ויצירתיות בעלת רכב ונסיון מוכח בארגון פעולות.
העבודה במשרה מלאה ובשעות בלתי שיגרתיות
נא לפנות בכתב לנעמ"ת המחלקה לכח־אדם רחוב ארלוזורוב 93 תל־אביב.

אגיל
למשרדינו בתל־אביב
דרוש/ה
חתם/ת
בכל הענפים האלמנטריים
בעל/ת נסיון של 5 שנים לפחות בתפקיד ובניהול מו"מ עם סוכנים ולקוחות.
ידע בהפעלת מסוף מחשב הכרחי.
המעוניינים/ות יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 37633 תל־אביב מיקוד 61375 בציון המלה "חיתום".

לחברת טלטרון
דרוש
הנדסאי אלקטרוניקה
3. שנות נסיון ב:
א. מערכות פיתוח ותוכנה חומרה – מוטורולה של מיקרו מעבד 68000
ב. פיתוח מערכות אנלוגיות ודיגיטליות
טלפון: 03-9241004

משרד העבודה והרווחה
שרות מבחן למבוגרים
דרושים/ות
קצין/ת מבחן למבוגרים בירושלים
בעלי שליטה מלאה בשפה הערבית.
על המועמד/ת להיות עובד סוציאלי, או בעל B.A. בפסיכולוגיה או במדעי ההתנהגות, או בסוציולוגית.
בדבר פרטים יש לפנות למר בר־פזי, בין השעות 15.00–8.00, בטלפון: 02-247512.

למפעלי
EAST ELECTROMICKS L.T.D
ולמשרדיה
דרוש
קבלן נקיון ושמירה
באיזור המרכז
מועמדים בעלי נסיון והמלצות מוכחים יפנו בכתב לת.ד. 4535 ת"א. 61045

אוניברסיטת בר־אילן
המחלקה למדעי החי
דרוש/ה **עובד/ת**
לתחזוקה שוטפת של היחידה לרביה וגידול דגים במחלקה למדעי החי, במשרה מלאה.
תנתן עדיפות למועמדים בעלי השכלה תיכונית, ידע בביולוגיה ו/או זואוטכניקה, נסיון בעבודה עם דגים וטיפול במערכות מים.
בפרטים יש לפנות לטל. מס' 5318205

דרושים
אנשי מכירות
מכל אזורי הארץ
בתחום תקשורת מחשבים
בעלי רקע ונסיון מתאימים.
טל. 04-257377, 04-258533

לחברת בניה באזור ירושלים
דרוש/ה
מהנדס/ת הנדסאי/ת ביצוע
נסיון קודם עדיף.
טלפון: 02-226787 02-731429

לבנק דרושים/דרושות
★ **יועץ השקעות**
בסניפינו ברמת־גן ובהרצליה
בעל השכלה אקדמאית בכלכלה/ביה"ס למנה"ע
מתעמד מתאים (עד גיל 30) וכושר ביטויים מקיפים
לאחר השתלבותו במוסד.
שעות העבודה: מפוצלות – כמקובל בבנק.
★ **פקידי עו"ש (בנכולים)**
באזורים: תל־אביב, רמת־גן, חיפה והרצליה.
עם או בלי נסיון, 12 שנות לימוד (יועדפו בעלי תעודת בגרות).
שעות העבודה: מפוצלות – כמקובל בבנק.
נא לפנות בכתב יד לת.ד. 1017 תל־אביב, 61009.
מועמדים מתאימים – ייענו

לחברה ארצית בתחום מוצרי האיוורור
דרוש
מנהל שיווק
לסניף החברה בחיפה
העוסק בשיווק מוצרי החברה בצפון הארץ
הדרישות:
הכרת הסקטור הסיטונאי בענף החשמל בצפון הארץ.
חריצות ויכולת שיווק מוכחת.
למועמד המתאים תנאים מצויינים
לפנות בכתב לת.ד. 1845 רמת־גן
לציין טלפון להתקשרות

דרוש לבניין רב־קומות
איש אחזקה
עם נסיון למשמרת שניה
רצוי ידע במזוג אויר וחשמל
המתאימים יפנו לטל': 03-662828 חיים.

IPL
אינטרפרם מעבדות בע"מ
חברתנו מקבוצת ARES-SERONO העולמית מפתחת ומייצרת תרופות ייחודיות, עוסקת בהנדסה גנטית ובתחום הביוטכנולוגיה.

1. עובד/ת מעבדה
למח' ביקורת איכות
(2 משרות)
הכישורים:
★ בעל/ת תואר BSc או MSc במדעי החיים
★ בעל/ת נסיון בתרביות רקמה ו/או בחנים ביולוגיים על תאים (משרה 1)
★ בעל/ת נסיון באימונוכימיה ו/או אימונודיאגנוסטיקה (משרה 2)

2. עובד/ת מעבדה
לחצי משרה למח' ביקורת איכות
★ בעל/ת תואר BSc במדעי החיים
★ רצוי נסיון קודם במעבדה מיקרוביולוגית

מגורים באיזור רחובות
5 ימי עבודה באווירה צעירה ונעימה. סודיות מובטחת.
נא לפנות בכתב יד ולפרט קורות חיים ושם המשרה (ע"ג המעטפה) אל:
אינטרפרם מעבדות בע"מ, מח' כח אדם, קרית ויצמן נס ציונה 76110.

גלר נסיס

למנורה חברה לבטוח בע"מ
דרוש
מנהל מחלקת שיווק והדרכה של האגף האלמנטרי
בעלי נסיון בתחומי הרכישה וההדרכה מתבקשים לפנות בכתב־יד לת.ד. 927 ת"א "עבור המנכ"ל"
– סודיות מובטחת –
מנורה חברה לבטוח בע"מ

למפעל תעשייתי באיזור תל־אביב
דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות
בעל/ת ידע ונסיון בתמחיר תעשייתי
משרה 50–20
* נדרש נסיון בעבודה במערכות ממוחשבות.
* הכרת דף חישוב אלקטרוני (לוטוס).
* רצוי ידע ונסיון בהכנת מאזנים.
* סוג 3 לפחות בהנה"ח.
מועמדים/ות מתאימים/ות יפנו בפרוט קורות חיים ליחידת התעסוקה, ת.ד. 32365, ת"א, מיקוד 61031.
נא לציין מספר תעודת זהות.
רק פונים מתאימים ייענו.

ל"יד יצחק בן צבי"
דרושים
1 — חשב/ת – בעל נסיון
2 — מנהל/ת חשבונות – סוג 3
רצוי נסיון במערכת ממוחשבת, יכולת לעבוד עם ציבור גדול ונכונות לעבודה קשה ומסורה.
המועמדים מתבקשים לפנות בכתב בלבד, בצירוף קורות חיים והמלצות
לת.ד. 7660, ירושלים

ל"שלף יועצים לשיווק"
דרושים/ות
עבור חברת אלקטרוניקה גדולה
אנשי/נשות מכירות
לאיזורי המרכז, ירושלים, חיפה, באר־שבע ואשדוד.
לניהול מו"מ עם לקוחות למכירת ציוד אלקטרוני מתקדם ופיתוח מודעות למוצרים חדשים.
כישורים מועדפים:
* קציני/ות קשר בצה"ל ו/או בעלי רקע טכני באלקטרוניקה.
* ידע בסיסי בשפה האנגלית.
* יכולת מכירה וכושר שכנוע.
* הופעה יצוגית ואמינה.
* בעלי רכב פרטי.
מועמדים/ות יפנו בכתב יד בציון קורות חיים ל"שלף יועצים לשיווק" ת.ד. 33465 תל־אביב 61333
– סודיות מובטחת –

למפעלנו באזור המרכז
דרושים/ות
בוגרי אוניברסיטאות בנושאים:
* כלכלה ומינהל עסקים
** ראיית חשבון
המועמדים שימצאו מתאימים, יוכשרו לעסוק בתחומים השונים בנושא הפיננסי.
לאחר גמר ההכשרה, יועסקו המתאימים בנושא כספים וחשבונאות בארגון הכספים במפעל.
קיימת אפשרות של מתן מילגה למועמדים המתאימים שטרם סיימו לימודים או סטאז'.
● הכישורים הנדרשים:
* בוגרי או לומדי תואר שני במינהל עסקים בתחום המימון ו/או שיווק לאחר שירות צבאי.
** בוגרי או לומדי ראיית חשבון לאחר סטאז' או בתהליך הסטאז', לאחר שירות צבאי.
ידע טוב בשפה האנגלית (יתרון לשולטים שליטה מלאה בשפה האנגלית).
המעוניינים העונים לדרישות יפנו בכתב בצירוף קורות חיים, תוך פירוט ההשכלה ומספר תעודת זהות לת.ד. 7321 הקריה ת"א מיקוד 61072.
(יש לרשום על המעטפה "עבור ארגון הכספים")
יענו רק מועמדים מתאימים.
סודיות מובטחת.

דרוש
מכונאי מסוקים בכיר
עם נסיון בתפקידי שדה ומטה למסרות תיעוד טכני
טל. 052-78626

בית חינוך עוורים ירושלים
דרושים/ות
1. אחות מוסמכת – בחצי משרה
2. פסיכולג קליני – בחצי משרה
3. מדריך לפנימיה
לפנות ששון טלפון: 02-522211-2

למפעל תעשייתי
דרוש
מנהל חשבונות מנוסה
כולל הכנת משכורות
לפנות בצרוף קורות חיים ונסיון
לת.ד. 25061 ת"א
(עבור המנכ"ל)
* סודיות מובטחת

לבית "אסיה"
דרושים
אנשי בטחון
המעוניינים יצטיידו בתעודת זהות, תעודת שחרור ופנקס מילואים.
נא לפנות במקום רח' ויצמן 4 ת"א לאגס.

לסטודיו לגרפיקה ובית דפוס
דרושה
מזכירה/מנהלת הפקה
03-7514005
03-7521778

למפעל מזון – הדדים
באזור פתח־תקוה
דרוש/ה
מחסנאי חומרי גלם ותוצרת גמורה
הכישורים הדרושים:
● ידע בהפעלת מערכת מלאי בעזרת מחשב
● ידע בניהול משרדי
● כושר ארגון וניהול צוות עובדים
● ידיעת השפה האנגלית
● נסיון מוכח
הדרגה תיקבע בהתאם לכישורים
המועמדים המתאימים מתבקשים לפנות בכתב יד לאגף כח אדם ת.ד. 332 תל־אביב, 61002 (עבור מחסנאי)
סודיות מובטחת

חברה מסחרית
סניף חיפה
מחפשת:
אחראי/ת
למח' חשמל ואלקטרוניקה
הכשורים הדרושים:
– מהנדס־הנדסאי חשמל אלקטרוניקה עם וותק של 5 שנים לפחות.
– כושר ניהול מו"מ מסחרי טכני.
– נסיון בשיווק חשמל תעשייתי ו/או מוצרי אלקטרוניקה ביתית.
– הכרות ענף החשמל, תעשייתי ביתי.
– נסיון בניהול צוות עובדים הכולל אנשי מכירות, פקידים טכניים, מחסנאים.
– שליטה מלאה בשפה העברית, הבנת הנקרא בשפה האנגלית.
– בעל רשיון נהיגה.
על המעוניינים לפנות בכתב יד בלבד עם פרוט תולדות חיים ונסיון מקצועי אל ת.ד. 866, תל אביב 61008 עבור מס. 567.

מועצה מקומית עוד
דרוש/ה
מכרז פנימי/חיצוני משולב 188
מנהל/ת השירות הפסיכולוגי
תאור התפקיד:
אחראי/ת על תפעול וניהול המדור למתן שרותים פסיכולוגיים במוסדות החינוך בעיר.
הכשורים הדרושים:
א. בעל/ת תואר שני בפסיכולוגיה (מ.א.)
ב. בעל/ת תואר מדריך/ה בחטיבה חינוכית.
ג. חבר/ה בחטיבה החינוכית של הסתדרות הפסיכולוגים.
ד. פסיכולוג מומחה/מדריך של משרד הבריאות
ה. רצוי נסיון קודם של 5 שנים לפחות בניהול שירות פסיכולוגי.
* דירוג ותנאי שכר בהתאם להסכמי השכר הרלוונטיים בהתאם לכשורי המועמד.
* שאלון מועמד בצירוף תולדות חיים בכתב יד המועמד והמסמכים הדרושים יש להגיש עד ה־14.10.88 לכח אדם טלפון: 955119/057-957911.
* בקשות שתגענה ללא תעודות כאמור, לא תובאנה בחשבון.
* על המועמד שייבחר להעתיק מגוריו לעיר.

לחברת שיווק גדולה
בשטח הקוסמטיקה
דרושים/ות
סוכני מכירות
לאיזור המרכז והצפון
כישורים:
* עד גיל 30
* ניסיון מוכח של שנתיים לפחות
* בעלי נכונות לעבודה קשה ומאומצת
* רשיון נהיגה – חובה
נא לפנות בכתב־יד בצירוף קורות חיים לת.ד. 51051 ת"א ולציין עבור "סוכני מכירות"

מכון ויצמן למדע
דרוש/ה
לבורנט/ית
בעל/ת תואר B.Sc. M.Sc או Ph.D בביוכימיה.
רצוי בעל/ת נסיון בביולוגיה מולקולרית או בתרביות רקמה.
נא לפנות בכתב, בציון קורות חיים ונסיון קודם, אל מחלקה כח־אדם, מכון ויצמן למדע, רחובות 76100 (משרה 14/88).

למכון עצמון, מרכז לאיבחון מחלות עצם בע"מ
דרושה
אחות מוסמכת
למשרה מלאה, לאחר קורס לקיחת דמים: רקע בעבודה עם מחשב יתרון.
נא לפנות בכתב יד למכון עצמון בית I.B.M. רח' ויצמן 2 ת"א 61330 בצירוף קורות חיים ונסיון קודם בעבודה

אנטנה / שלמה גינוסר

אופק 1 מחליף את החרמון

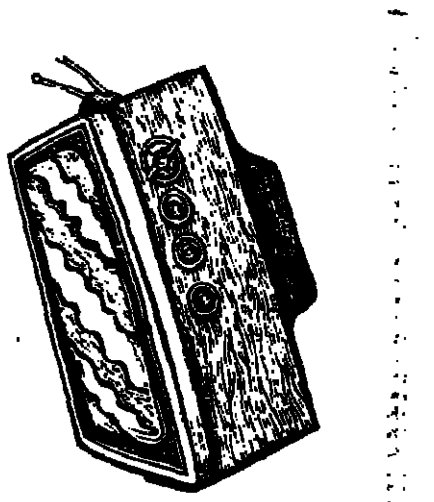

טלוויזיה על הגב. מגזין החדשות השבועי „השבוע – יומן ארועים" איננו נזר היוקרה של מחלקת החדשות. אבל, לעומת זאת, הוא ממלא תפקיד חיוני של „מייצב קצב" בהוריקאן־הארועים של מדינה קטנה ועצבנית, שרק עומס־חום עונתי פלוס צום מסוגלים להביא לה מרגוע מדומה.

„מייצב קצב" כזה דרוש כדי להעניק נשימה עמוקה (שאיפה עמוקה ונשיפה ארוכה, לא יותר) ומבט של יותר מחטף־רגע. מה הצרה? הצרה היא שכדי להכין מגזין כזה – צריך לעבוד. הנסיון האישי הלא־קצר שלי בתקשורת מחייב אותי להיות כן לחלוטין: זוהי באמת צרה צרורה. עבודה כזאת, לתצים כאלה, מירוץ כזה נגד הזמן יום־יום, שעה־שעה, שבוע־שבוע, כל אלה רחוקים מלהכריב מרשם יעיל לאריכות־ימים. ואף־על־פי כן עשרות־אלפי מטורפים בכל העולם (בהיעדר סטטיסטיקה מהימנה על עולם העתונות בסין): עתונאים, שדרני רדיו וטלוויזיה, צלמי עתונות, תקידנים, עורכים ומפיקים, מזיעים ללא הרף כדי לספק לאורח העולם של סוף־המאה־העשרים־ואחת את הוויטאמין החשוב הזה, מידע. לא תמיד זהו מידע מהימן. לא תמיד זה תורם לשפיות ולרוגע־נפשי. אבל בלעדיו יוותרו רק השררה והטמטום.

חגים, מועדים וימים טובים זה בכלל אסון־טבע. במיוחד בעתונות הכתובה. שהרי, חגים אינם מספקים יותר זמן־שידור. אבל, לעומת זאת, הם מספקים כמות מטורפת של זמן פנוי לצרכן התיקשורת. העתונות הכתובה תוקפת את הזמן הפנוי הזה בכמות עצומה של נייר המכילה יותר כתבות, יותר צילומים. טוב שעתונאים נוטלים חופשה מידי פעם בפעם. ואם הם לא מ ת נ ד ב י ם לעשות זאת, מן הד"ין לחייבם להנפש ולהתחפש לטובת קוראיהם מאזיניהם וצופיהם.

אבל, בחיים לא שמעתי שעתונים או תחנות שידור נוטלים חופשה. לא מהמציאות ולא מקהל צרכני התקשורת. לכן הייתי זקוק לכמה דקות כדי לעכל את ההודעה ששמעתי ביום שישי שעבר בתום המהדורה של „השבוע יומן ארועים", שהמגזין הזה יוצא לחופשה עד אחרי החגים. שגעון! האינתיפאדה נמשכת, שירות המילואים נמשך, „אופק 1" ממשיך לסובב את כדור הארץ, מערכת הבחירות נכנסת ארטרטו לחודש האחרון שלה, אפילו כדור הארץ הקשיש ממשיך לחוג סביב השמש. רק מגזין „השבוע יומן ארועים" שוכב על הגב וצוחק למשלמי האגרה בפרצוף: „מה עם החצי השני?"

התזמורת והצמרמורת. קצת פחות מעשרים שנה אחרי תום מלחמת העולם השניה הגעתי לאושוויץ יחד עם חבורת נערים ונערות מישראל. כאשר נכנסנו יחד עם מלווה פולניה לאחד מ„תאי רחצה" המזוויעים ביותר שיצור אנוש יכול היה להמציא, לאחר שדלת המתכת נסגרה עלינו ומבטינו נתלו בפתחי־הפליטה של הגאז „צקלון ב'", חלפה בגבי צמרמורת כזאת, שלא אשכח אותה כל עוד נשמת־חיים באפי. גלי צמרמורת דומים, אם כי בעוצמה אחרת לגמרי, חלו על גבי כאשר צפיתי בתכניתו של דן שילון „חזרה לאושוויץ". זהו פרק אחד מתוך תבנית שלמה שהוכנה לטלוויזיה הצרפתית לרגל שנת הארבעים למדינת ישראל. תכנית תפורה היטב, שנעה בקצב הנכון (לא מעט הודות לשקשוק גלגלי הרכבת המובילה את חברי התזמורת הפילהרמונית הישראלית על פסי הברזל לאושוויץ) ואיננה חובטת בך באגרופי־זיכרון, ודווקא משום כך – מצליחה לעטוף אותך בחוויה מינורית נכונה. תכניתו של שילון היא תזכורת נוספת, למי שזוקק לה, כמה אנשי טלוויזיה מוכשרים מסתובבים מחוץ לטלוויזיה הישראלית וכמה תכניות מגזיניות מוצלחות נעשות בידי אנשי הטלוויזיה לעומת אלה הנרכשות מגורמים ישראליים מחוץ לטלוויזיה. עצוב מאוד העניין הזה.

את ה„קדיש" הזה אי־אפשר לסיים. הכנר אברהם מלמד היה בן תשע כאשר הובא למחנה הריכוז. ברכבת, בדרך לאושוויץ הוא נזכר בבני משפחתו שניספו אבל – גרוטסקה של שטניות – גם במפקד מחנה הריכוז, שהיה מוסיקאי והודות לרצונו להקשיב לנגינת הילד היהודי בן התשע, ניצל אברהם. עכשיו הוא יושב בקרון אחר, ברכבת אחרת ובזמן אחר, אבל על אותם פסי הברזל המוליכים לאושוויץ ומנסה לנגן את ה„קדיש" של רוול. באמצע הוא נשבר והדמעות זולגות חופשי על לחייו. ישראל זוהר, קלרניטיסט שמשפחתו הושמדה בשואה, מתהלך בין המצבות בבית הקברות היהודי של וארשה ומנגן את „מיין שטעטעלע בעלד". ואתה יכול רק לצפות ולהשתנק. אין מסר. יש רק תחושה של המובן מאליו: עוד הרבה שנים אושוויץ תהיה תקועה לנו בלב, לא חשוב לאן נלך ומה נעשה ולאיזה הישגים נגיע. איך אמרה אחת מחברות התזמורת: „זהו 'מאחורי הקלעים' האמיתי של התזמורת". וזהו גם „מאחורי הקלעים האמיתי של העם היהודי".

פרלמן כסמל. אני בטוח שיצחק פרלמן לא יאשים אותי בגסות רוח אם אומר שהנכות הפיסית שלו במשולב עם הגאונות הכנרית המבריקה הן, בשבילי, הסמל של היהודי אחרי אושוויץ. הנאצים לא השמידו את העם היהודי. הם גרמו לו נכות קשה. לא נכות זמנית, אלא נכות ארוכת־טווח. בזאת הם הצליחו. אבל, אנחנו חיים והם מתים. בתנאים הלא־שווים שבהם נערך העימות התיפלצתי בין היהודים לנאצים – זה הרבה.

הפולנים. החשבון שלנו עם הפולנים לא נסגר בכרטיס לפילהרמונית. מעבר להגיון המדיני המכתיב לנו יחסים דיפלומטיים, כלכליים ואף תרבותיים עם פולין, יש לנו חשבון ארוך עם העם הפולני, אחד מהקיבוצים האתניים האנטישמיים ביותר באירופה. אינני יכול להצטער לרגע שהרוסים, שאיתם מנהלים הפולנים יחסי־אהבה הסטוריים בערך כמו עם היהודים, התלבשו עליהם להרבה שנים. ובהקשר הזה, של יחסי פולנים ויהודים (להבדיל מיחסי פולין־ישראל) היה חסר לי משהו בסרטו של דן שילון. היה חסר לי הקהל הפולני. לא כמאסה של קהל מריע, אלא כפרצופים ב„קלוזאפ". שיחה אחת או שתיים עם אנשים בקהל. דווקא עם הקשישים שבהם. ולא על טיב נגינתה של הפילהרמונית הישראלית. אלא על הוריהם של כמה מחברי התזמורת. על משפחתו של אברהם מלמד ושל ישראל זוהר ושל אחרים. על הרכבות שנסעו לאושוויץ באין מפריע. על ענני העשן שאותם הם ראו מתאבכים מעל לארובות המוזרות ההן בלי לשאול שאלות, אולי משום שידעו את התשובות. זה מה שהיה מאוד חסר לי בסרט, המשובח כשלעצמו, „חזרה לאושוויץ".

הקרב על החרמון. הקרב על החרמון הוא מן האירועים שהולכים ישר לפנתיאונים הלאומיים. כמו איתגלימה. כמו כל היתר. סרטו של אשר טללים בקונטקסט הזה הוא סרט בנוי היטב שיודע גם לספר סיפור וגם להעביר לצופה את התחושות הנכונות של רגעים גדולים ונוראים. הגיבורים האמיתיים, שנשלפים מתוך סרטי ארכיון, משחזרים את הרגעים ההם באיפוק יחסי שהבשיל עם השנים שחלפו. התמיהה, הכאב, ההקרבה והשאלות, שנותרו ללא מענה, כל אלה משוחזרים בעבודה טלוויזיונית מקצועית. מה אפשר לומר אחרי סרט כזה? שיהיה זה הסרט האחרון על קרבות החרמון. אבל, מי יודע?

אופקים חדשים. הלוויין הישראלי הראשון „אופק 1" כשהוא מזנק מהפינה השמאלית התחתונה של המירקע הקטן ושועט באלכסון אדמדם כלפי הפינה הימנית הגבוהה, מגרה, בהכרח, את בלוטות הגאווה הלאומית של כל פסימיסט. שיקולים שאינני מתימר לשפוט את טיבם מנעו מאיתנו לחזות במשגר עצמו ובספירה הקלאסית לאחור המסתיימת באותו רעם אדיר המלווה בענני עשן ובלשונות אש המצמידים אותך לכסא בחיל וברתתה. פרשנויותיהם של אנשי מדע המתלווים לשיגור, מצטיינות באיפוק העוטף את ההתרגשות המובנת. אפילו יובל נאמן אינו שש לדבר על ההשלכות הבטחוניות של לוויין כזה. אולי, משום שהוא אינו סבור שיש משהו היכול לספק לישראל כוח הרתעה מספיק בלי השטחים. מכל מקום, „העיניים של המדינה" כבר אינו הכתר הבלעדי של החרמון. שרק לא תכהנה העיניים.

רגיעה נסבלת. הרמטכ"ל סבור שלא ניתן להחזיר את המצב בשטחים למצב ששרר שם לפני האינתיפאדה. לעומת זאת הוא משוכנע שאפשר להחזיר את השטחים למצב של „רגיעה נסבלת". כך הוא אומר בראיון מיוחד לטלוויזיה במוצאי יום הכיפורים. השאלה היא, כמובן, לא מה זה „רגיעה נסבלת", אלא – לכמה זמן. ומה צפוי אחרי אותה תקופה של רגיעה נסבלת אם וכאשר היא תגיע. ואת הנקודה שאיננה מניחה לי להגיע למצב של „רגיעה נסבלת".

אדוני המלך. המייג'ור הזה של הצבא הבריטי באירלנד (בסידרה האנגלית שהסתיימה במוצאי יום כיפור בצ'אנל 2 שלכם) לא יכול לעמוד עוד בטרור ובאלימות והוא עוזב את אירלנד מוכה ומדוכדך וחוזר לאנגליה. וזה, כמובן, המשך לסדרות הטלוויזיה האנגליות על צבא כיבוש מול אוכלוסיה מתמרדת. עוד מעט, יור מג'סטי, יגמרו לך כל הסדרות הללו ותשאר רק עם פרקים נבחרים מ„עמוד האש".

מסוף. בקליפורניה לא נוהגים להשליך זבל. עושים מזה תכניות טלוויזיה (וודי אלן). וליל מנוחה מירושלים.

נפלאות הקרקס/יעל גורי

דג זהב ושלושה דובונים

כשהיינו ילדים היינו נמשכים במכושפים אל הקרקס ואנשיו. כאשר בגרנו מעט ענה החופש הפראי של הקרקס כהד למהומה שבתוכנו. עכשיו, בלונדון, ניסינו ללכוד את הקסם ההוא

לפני שנים, למקום הנקרא היום „גן הפעמון" בירושלים, היו באים קרקסים. השדה הגדול, מול החומות, היה הופך לימים ספורים לעולם אחר, נפלא מאוד. ריח של קש וחיות וזיעת אנשים נצמד לחושים כמו צמר־הגפן הוורוד שנלפף סביב המקל, מתוק, צבעוני ומזיק לשיניים. אבל ריח קרקסי היה נמזג בריח חם של קיץ וקוצים ושריפות שהיו.

האוהל הגדול מילא את השדה, מוקף בקרונות אנשי הקרקס ובאור בין הערביים היינו יורדים להציץ, על קצה בהונות, לתוך עולם פראי, חופשי וחצוף. ילדים טובים של טלביה מול אוכלי האש, מאלפי האריות והמשפחות המעופפות. כמכושפים היינו נמשכים אל הקרקס ואנשיו. אורות צבעוניים ומוסיקה של ירידים הפכו את השדה לתחום מפורז, צועני, בין מציאות לדמיון והשדה היה משאיל עצמו לטעמים וריחות של תרבויות זרות ורחוקות.

כאשר בגרנו מעט ענה החופש הפראי של הקרקס ונודדיו כהד למהומה שבתוכנו ולמשאלות הכמוסות לקיום אחר, חופשי ובלי גבולות. ילדים שגדלו על „לילבס ילדת הקרקס", עם צילומיה הנהדרים של חנה בריק, חיו הנפש חצויה. כשהקרקס בא לעיר יכולנו להיות קצת כמו לילבס, שהיתה לה סיסמת קסם, סוד כמוס מאד, בינה לבין הסוסים.

גם בלונדון, בימי חופשות הקיץ, מתמקמים ירידים בכל רחובי העיר. הם צצים כבמטה קסם. פורשים, תוך שעות מועטות, גלגלי ענק ודוכנים. וכבר עולה ריח טיגון בצליב ותקיקיות שיפה להן השתיקה. כמו במערבון ישן הם יוצרים מעגל קרונות. במרכז, הגלגלים, הקרוסלות, דוכני הקליעה למטרה וקובות חשכות להפריח נשמות מפחד ועונג.

ישנו סיפור יפה של הסופרת הצרפתיה קולט על אשה שיש לה הכל, שתיבת התכשיטים שלה גדושה בכל טוב ועולה על גדותיה. אך זכרון ילדות רודף אותה, זכר צמיד מזכוכית כחולה שקיבלה במתנה. והיא תרה אחריו בכל פריס, בכל חנויות העתיקות, בחיפוש אחר השמחה השלמה ההיא...

ניסינו גם אנחנו ללכוד את הקסם ההוא של קרקס ילדותנו. יצאנו לחפש אותו במעלה הגבעה. אנשי הירידים הם ערב־רב קשוח ומצולק. דובונים צמריריים ודגי זהב קטנים הם פיתוי נצחי בדוכני הקליעה למטרה. המשחק מכור ואין כמעט זוכים, אנחנו הרי יודעים זאת. [illegible] ילדים באדישות אל מכונות ומתקנים. הירידו בלה מאוד ולוויית ונתיות משנה יש לכל, בצבעים הבוהקים, בדמויות המשורטטות בגסות. הילד שאותי נצמד לברכי, מתוח ודרוך. תפוח העץ המזוגג שבידו נשכח, והוא נועץ מבטים בטיפוס מאיים במיוחד והצבה הכיתה.

מוסיקה מתכתית, מתרחרת, צובטת תאוצה כמערבולת מחרישת אוזניים. קבוצת נערים מקעקעים הולמת באגרוף במכשיר למדידת גבריות. אם יצליח הבחור להרוף משקולת אל עבר הכותרה העירומה שבקצה העמוד הרי שעבר את המבחן והוא מוכן ומזומן להיכנס בסוד הבוגרים. שוב ושוב הם בוחנים עצמם, בנחישות רצינית.

גיבורת הסיפור של קולט, במאוריה המחשיכה, גילתה בחנות קטנה לממכר עתיקות את בן דמותו של הצמיד הישן. באפילת החנות קשה לה לבחון אותו והיא משלמת מחירו בידיים רועדות ורצה לביתה. מול האור, כחודה, נראה הצמיד כמעשה ידיו של פרא, נקוב בועות, כחולו עמום, קוויו גסים.

התחיל לרדת גשם, ואנחנו מדשדשים בבוץ חזרה הביתה, אוחזים בזכיות היום: דג זהב קטן תג נואשות בשקית ניילון ושלושה דובונים, צהוב וירוק וורוד ואגוז קוקוס שראה ימים טובים יותר.

ליצנים עכשיו / „אקונומיסט"

300 שנה של להטוטים בין־לאומיים

הקרקס הראשון בעולם היה מבוסס כולו על חיות. כשהתפתח, שיקף את המשיכה אל צורות חדשות של תחבורה וטכנולוגיה. הקרקס החדש מתרכז בליצנות ובמבצעי אומץ

משהו חדש צומח ועולה משקיעת הקרקסים בארה"ב ובצפון אירופה. עד לאחרונה, מספר משפחות־קרקס הפעילו למעשה מונופול שמנע כניסת כשרונות חדשים וגישות רעננות. אותן הצגות ישנות סבבו שוב ושוב בלוויית אותה מוסיקה רועמת, ואותם אקרובטים נוצצים התנדנדו מן המתח הגבוה. מספר קרקסים קונוונציונליים המשיכו לשגשג, במיוחד בדרום אירופה, שם הפופולאריות שלהם אינה דועכת. אבל כבר ב־1978, עשרת הקרקסים הגדולים ששרדו באמריקה נאבקו על קיומם. אפילו מנהיגי השוק – בארנום ובילי – הפיקו רק 5.3 מיליון דולר ברווחים אופרטיביים.

הקרקס ברוסיה פנה לכיוון אחר. הוא אומץ בשמחה על־ידי המהפכה כאמנות עממית אשר אין חשש שתרגיז את הצנזורים, ומאז ועד היום קיבל סיוע רב. אבל כאשר הקרקס הממלכתי של מוסקווה התחיל בסיור בן ארבעה חודשים בבריטניה במאי השנה, הוא נתקל במפגינים־למען־בעלי־חיים. חוויה חדשה זו למאלפי החיות הרוסים ידועה זה כבר לקרקסים בארצות אחרות. פעילי זכויות בעלי־החיים עשו יותר מכל גורם אחר להתחדשותו של הקרקס באמריקה ובצפון אירופה.

הקרקס הראשון בעולם היה מבוסס כולו על חיות. סארג'נט־מייג'ור פיליפ אסטלי, ששירת בגדוד פרשים בריטי, גילה כי הוא יכול לעמוד על סוס בשעה שהסוס דוהר במעגל והכוח הצנטריפוגאלי עוזר לו לעמוד זקוף. ב־1769 הוא התחיל בלונדון בהצגה של מעללי פרשים, מעורבים בהצגות רחוב, ומ־1772 הוא סייר ברחבי אירופה, וכך הקים עוד מקום בילויים קבוע בפאריס.

הקרקס התפשט ברחבי העולם. כשהתפתח, שיקף מצד אחד את המשיכה אל צורות חדשות של התחבורה והטכנולוגיה, ומצד שני הציג את בחירתם של הכוחות הקולוניאליים: חיות אקזוטיות, ולפעמים בני־אדם אקזוטיים. בקרקס הקדום היתה, בדרך־כלל, עלילה או, לפחות, נושא. בתוצי המאה שלאחר זאת, הקרקסים של אסטלי וכל המנהלה שלו, „הקרקס המלכותי" שנוסד ב־1892, הציגו בין שאר סיפורים את „הצלבנים", „נפילת הבאסטיליה", „קרב ווטרלו", „מוסקווה הבוערת". המונופול של משפחות־הקרקס נוצר על־ידי להקות המציגים הנודדות, קבוצות הדוקות מאוד שהעבירו את כשריו של דור אחד אל הדור הבא.

דבר מוזר במונח „קרקס חדש" – המשמש לתיאור דרך ההצגה של הקרקס הבלתי קונוונציונלי שפרח בעשור האחרון – הוא שלמרות ש„הקרקס החדש" מסתלק מן המסורת בכמה מובנים, הוא גם חוזר אל הקרקס הקדום. הישגו הגדול של „הקרקס החדש" היה שבירת המונופול של משפחות־הקרקס: תפרוות של בתי־ספר לקרקס התפשטה באירופה ובצפון אמריקה, שם כל אחד יכול ללמוד הליכה על חבל או להטוטים. הופעות רבות של „הקרקס החדש" מוותרות על הצגות של חיות ומתרכזות תחת זאת בליצנות ובמבצעי אומץ. התכונה הקבועה והמבוררת של „הקרקס החדש" היא החזרה לנושאים.

אחד הקרקסים החדשים, שהוקם בווינה ב־1976, הוא קרקס רונקאלי, הקרוי על שם האפיפיור יוחנן ה־23. ממש כשם שרונקאלי חידש את הכנסיה, טענו המציגים, כך יחדשו הם את הקרקס. הליצנים, שצבעו את פני הנכנסים בבואם, היו יפהפיים. מנהל הזירה היה מלאך. שלט מעל לכניסה עודד את המבקר „להיות משוגע". התוצאה היתה בדיוק ליריו, ששאב הרבה מהשראתו מן התיאטרון, אבל הצגות של חיות וכישורים קרקסיים עדיין עמדו במרכז.

התברר שהדבר פופולארי בקרב הקהל המתוחכם, ומקץ עשר שנים ויותר הוא עדיין מושך קהל גדול באוסטריה ובמערב־גרמניה. רבים מן הקרקסים הוותיקים יותר נבהלו מהצלחתו: הוא גזל מהם צופים והעסיק שחקנים שהיו מחוץ ללהקות הרגילות. מפעלים דומים צצו באמריקה, באוסטרליה ובמקומות אחרים באירופה, וייבאו רעיונות חדשים ממעגלי בידור קרובים. הקרקס הפופולארי „אוז", שנוסד באוסטרליה ב־1977, איחד בתוכו שחקנים, נגני רוק ואמני קאבארט.

בחודש אוגוסט כינס „פסטיבל לונדון של הקרקס החדש" בגנה הדרומית בלונדון 20 להקות ונתן הזדמנות להעריך את התפתחותו הבין־לאומית של „הקרקס החדש". בין המציגים היתה „להקת האקרובטים שניינג" מסין, מדינה אשר מאז 1949 מחקה את רוסיה בכישורי האקרובטים ויוצרת בידור בעל איכות צורנית גבוהה, אבל לא חדשני ביותר. הקרקסים הצרפתיים האפילו על כל האחרים. ישנם שלושה בתי־ספר לקרקס בפאריס בלבד, ואחרים במחוזות השונים. בעזרת סיוע ממשלתי נדיב שיום משרד התרבות, יכלו הקרקסים הצרפתיים לפתח את כישוריהם הגופניים ואת תוכנם הנושאי והאינטלקטואלי. „ארכאוס", להקה צרפתית של 32 מבצעים עם אוהל מסוגנן דמוי קורי־עכביש, מביאה פריטים מן „העולם התעשייתי – אופני־מנוע, משורי־סרט וחביות נפט – אל הצגתה הצורמנית של אחרי־שואה, שבה ליצן חסר־דעה וחסר־שיניים צוחק ללא פשר כאשר שורפים אותו, דורסים אותו והולמים בו.

הקרקס הבריטי החדש התחיל בקצב איטי יותר. המבצעים פחות מיומנים פירות מבני משפחות הקרקס או מבוגרי בתי־הספר לקרקס. אף־על־פי־כן, קבוצות כמו „דה דה דה זו", שנוסדה בשנות ה־80, מפגינות סדרה ראויה לשבח של להטוטנות, היפוכים וביצועים אקרובטיים. ישנם עכשיו שלושה מרכזים עיקריים ללימוד מיומנויות הקרקס, בהם אחד בניהולו של גרי קוטל, מארגן הקרקס הנודד הקונוונציונלי הנודע ביותר. אפשר ללמוד משהו מן התיאטרון, שם במאים ושחקנים מכירים בערכם של טכניקות ורעיונות המובאים מדיסציפלינות אחרות. העבודה הנסיונית של היום נהפכת לא פעם לזרם המרכזי המשגשג של מחר.

הטף־פתח / ורדה צימרמן

לא נשען על המלה

אתה אומר איבגי ומיד אתה חושב על שחקן חד־ממדי, שכל תיאטרון רפרטוארי היה מתברך בו. „אם הייתי רוצה הייתי משתלב בכל תיאטרון, אבל לא מעניין אותי להיות רשום בתיאטרון". מה מעניין אותו לעשות כשחקן? „מעניין אותי לעשות דברים בתנועה שיהיו מבוססים על פעולה. מעניין אותי לעבוד עם חנוך לוין. לעשות דברים חדשים שהתיאטרון נועד להם. דברים שמייחדים את התיאטרון היום, בסוף המאה העשרים. תיאטרון יותר ויזואלי שינצל את הכוח החי של התיאטרון".

בימים האחרונים הוא מתרוצץ בין יפו לשפיים. בין ערב המורכב משני מחזות של דיוויד מאמט „לבין חזרות על „לאקי סטרייק" שיועלה לראשונה בפסטיבל לתיאטרון אחר בעכו. הצגת נסיון לקראת הרצתו ברחבי הארץ. מאמץ גדול שנראה כי במקום לעייף את איבגי הוא מזריק לו אדרנלין. חזרות בשעות הבוקר ואחר הצהריים, הופעה בשני תפקידים שונים בערב. רק דבר אחד הוניח מעט בתקופה האחרונה: את ההופעות בפאב־תיאטרון שלו. הבמה הפתוחה להופעות קצרות של שחקנים ויוצרים שונים „שאין להם מקום אחר" הופסקה זמנית. תתחדש אחרי פסטיבל עכו. השיחה אתו נערכת בחצות, והוא עדיין מלא חיות. „כנראה ששחקן יכול לעשות יותר מדבר אחד בעת ובעונה אחת. העומס קשה אבל זה כיף".

בשנה האחרונה הופיע הרבה. גם בתיאטרון המסחרי. מתרפס וזוחל ב„נבגע ומנוצח" לחנוך לוין ב„הקאמרי". סרט בטלוויזיה, „משחקים בחוץ". מאז הקיץ גם בתיאטרון „הסימטה". בזמנו טען בטלוויזיה הישראלית נגד קיפוח שחקנים בני עדות המזרח. האם הוא עצמו מרגיש מקופח? „שחקן שמקבל תפקיד לא שוכח מאיפה הוא בא ולאן הוא הולך. אני לא דוגמה. אני היוצא מן הכלל. אני מצליח. אני הלכתי בדרכי שלי, לפי האופי שלי. אבל אני דיברתי על הכלל. היום המצב אולי שונה במקצת אבל זה בגלל השחקנים המזרחיים ולא בגלל המנהלים האשכנזים".

ב„סטיות מיניות בשיקגו" הוא מגלם תפקיד של צעיר אמריקאי שוביניסטי ומעט פתטי. ב„וריאציות ברווזים", המחזה השני של מאמט, הוא זקן בודד היושב עם חברו על ספסל בגן במשך שעות ומדבר. מדבר על כל נושא כמעט. „לאקי סטרייק" היא אופרה אחרת לגמרי. ליתר דיוק „חלום קולנוע", כפי שאיבגי מגדיר את המחזה. הצגה ללא מלים כמעט, המתפתחת כמו סרט. „בלט תיאטרלי" הוא מוגדר בתוכניה. בלט שבחזרות אחרונות עדיין חורק מעט אבל צועד אל חוויה מסוג אחר. איך זה לעבוד על הצגה ללא מלים? „זה מעניין מאוד. צריך לעבוד עם הגוף. להביע את התחושות דרך הגוף וזו עבודה נהדרת. זה לא פנטומימה אם כי אתה לא נשען על המלה, אלא על עצמך ועל הגוף שלך ופה באה לידי ביטוי תמצית השחקן".

80 הוראות („קיו") בשעה אחת. „העבודה היא שונה. יש ללמוד את סדר הפעולות. המחזה כתוב כהוראות. ג'ק מסינג'ר, הבמאי, מציג את המצב ומחפשים את התנועה". התנועה יחד עם התאורה המיוחדת והחיתוכים המעניינים בין סצינה לסצינה מובילים את העלילה. רצף של חלומות ומציאות, של דרמה ושל פרודיה על סרטי גנגסטרים. מחזה שמעבר לים הפך כבר להצגת־פולחן. „הצגה עם המון נשמה, המון רגשות. הקהל צריך להביע בפניו את מה שהדמויות מרגישות. הצגה שצריכה לקבל את האיכות של מופע, כמו כוכבי הרוק שר. הקהל צריך לעבור חוויה רגשית, מעבר לחוויה של תיאטרון רגיל. הקהל צריך להירתק ולהיות אתנו במשך כל המסע הזה. להרגיש אתנו את כל התחושות של כאב, שנאה, בגידה, אהבה". „אתנו" כולל גם את השחקנית ענת עצמון וליאור אלון („אחד משלנו"). „שני שחקנים שתענוג לעבוד אתם".

איבגי מפעיל את הגוף, מביא לעזרתו את הבעות פניו לאורך כל השעה ויוצר מתח עם סיגריה ביד. ידליק או לא ידליק אותה? זאת השאלה. גפרור אחד נשאר בידו, שודד פצוע עם מזוודה מלאה דולארים הנמלט למחסן שומם איפשם בצפון־אפריקה (זוכרים את „קזבלנקה"?) ומשתוקק לסיגריה. מוציא אחת מן הכיסה. מחפש את הגפרורים. לא מוצא. הופך את כל הכיסים. יש. יש קופסת גפרורים, ובה גפרור בודד אחד. ידליק או לא ידליק? חברתו מגיעה, הוא מקרב אותה ודוחה אותה, ושניהם מחכים לצ'רלי שיוציא אותם מן המחסן. צ'רלי מגיע בהזיות. מגיע במציאות. הוא מגיע להצילם. הוא מגיע לחסלם. התמונות מתחלפות בקצב קולנועי, למוסיקה משתנה שהיא שחקן נוסף בהצגה.

זו הפעם השנייה שאיבגי משתף פעולה עם ג'ק מסינג'ר, הבמאי העולה („המסע של אמא סבורי"). גם „מזמור לדוד" הועלה בעכו. „זו חוויה לעבוד אתו. הוא בן־אדם אמיתי, מאוד כן, שבונה אתך את הדמות. רמת ההזדהות שלו מאוד גבוהה והוא מעביר לך אותה אך מצד שני משאיר לך פתח לעשות דברים".

בשבוע הבא הם עוברים לעכו, לחזרות אחרונות במקום האמיתי. אחר כך המבחן האמיתי: המבחן מול הקהל. ואחר־כך תוכניות, ועוד תוכניות. עומד על הפרק סרט, הוא מגלה, וגם חופשה ארוכה. הוא חושב על נסיעה לחו"ל, ללמוד, להתפתח.

משה איבגי

בימים האחרונים הוא מתרוצץ בין יפו לשפיים. הרבה אדרנלין בדם. שחקן אחד, הוא אומר, יכול לעשות הרבה דברים